FW

DVIDEŠIMTO AMŽIAUS AUKSO FONDAS

FAY WELDON

Skilimas

Daugelio literatūrinių premijų laureatės, anglų rašytojos Fay Weldon satyrinis talentas prilyginamas Servantesui ir Dikensui.

Naujausia jos dovana skaitytojui – žaižaruojantis, piktas ir labai juokingas farsas apie skyrybas.

Skyrybų krizę išgyvenanti moteris suskyla į keletą prieštaringų asmenybių (nuo kekšės iki vangios aristokratės), kurių kiekviena gyvena savarankišką gyvenimą. Vargais negalais sulipdžiusi savo esybę į vieną, herojė nuvažiuoja į miglotą ateitį... su nauju vyru.

FAY WELDON

Skilimas

ROMANAS

Iš anglų kalbos vertė Danguolė Žalytė

Vilnius 1997

UDK 820-3
Ve 84

Fay Weldon
SPLITTING
The Atlantic Monthly
Press, 1995

ISBN 9986-02-348-3

PIRMOJI DALIS

SUSKALDYTI NAMAI

1

Edvinas paduoda skyrybų pareiškimą

Seras Edvinas Raisas skyrėsi su ledi Andželika Rais. Seras Edvinas pareiškime teismui — dokumente, kurį advokatas Brajenas Mosas dabar diktavo sekretorei Želei Vait, — prisiekinėjo, kad ledi Andželika elgėsi nepakenčiamai, ir prašė teismą išskirti sutuoktinius.

Rašant Želės Vait ranka drebėjo. Blyški, daili, sumani ranka. Brajenui Mosui ji patiko.

Andželika Rais, skelbė dokumentas, daugelį kartų svetimavo su tokiu Lambertu Pleidžiu. Seras Edvinas užtiko ledi Rais *in flagrante delicto**, ir dar šeimyninėje Raisų lovoje su baldakimu. Ekonomė, ponia Makartur, tai paliudys. Toks poelgis, būdingas Andželikai Rais, neprotingas ir serui Edvinui nepakenčiamas.

Želė Vait sunkiai nurijo seilę. Jos kaklas buvo glotnus ir švelnus. Brajenui Mosui jis irgi patiko, jam labai patiko ir jos įprastinis rengimosi stilius: tvarkingas sijonas iki kelių, blankių spalvų kašmyro megztinis, perlų vėrinėlis. Matė, kad ji senamadiška, bet tai jam irgi patiko. Perlai buvo tokie skaidrūs ir nelygūs, kad abejoti jų tikrumu nevertėjo.

*Nusikaltimo vietoje (*lot.*).

Taip, Edvinui Raisui nepakenčiama gyventi su Andželika Rais: iškilo grėsmė jo sveikatai, jo laimei.

Želė Vait labai raudonu vulgariu liežuviu lyžtelėjo rausvą, tobulą, santūrią lūpytę. Brajenas Mosas nusprendė su ja neprasidėti. Namie turi nepriekaištingai gerą žmoną. Želė Vait — niekuo neišsiskirianti daili blondinukė, kur spjausi, ten ant tokios pataikysi, be to, per daug sumani sekretorė, kad rizikuotum jos netekti.

Ieškovas, Edvinas Raisas, teigė, kad jam buvo nepriimtini ir įvairūs kiti sutuoktinės poelgiai: ji plūstasi ir mušasi, gnaibo jį, kai jis valosi dantis, ir kitaip jį kankina; jis aiškino, kad šeimos šunis ji bučiuoja kaip zoofilė, o viešnias glėbesčiuoja kaip lesbietė. Jis prašė teismą išvaduoti nuo jos.

Brajenas Mosas išgirdo, kaip Želė Vait pasipiktinusi švilptelėjo pro tobulus dantukus, bet jos veidas tebebuvo ramus, o ranka, ir toliau lakstanti popieriaus lapu, — tvirta. Jis diktavo toliau.

Ieškovas teigė, kad ledi Andželika kelia jam perdėtus seksualinius reikalavimus; kad ji atsisako turėti vaikų; kad yra nevala; kad geria ir vartoja narkotikus; kad nesugeba tinkamai pavaišinti svečių, tuo žemindama serą Edviną. Ir kad apskritai jos elgesys nepakenčiamas ir neprotingas, ir kad jis nori skirtis. Tučtuojau.

— Dieve mano! — tarė Želė Vait, pakeldama akis nuo stenografavimo bloknoto. — Aš nepratusi prie skyrybų bylų, bet čia jau, regis, persūdyta.

— Labai teisingai pasakei, — tarė Brajenas Mosas. — Bet perdėjimas — mūsų duona. Firma „Ketervolis ir Mosas“ linkusi pateikti teismui visų rūšių neprotingo santuokinio elgesio nusižengimus. Pateik kuo mažiau,

kaip daro daugelis firmų, vengdamos be reikalo traumuoti besiskiriančią porą, ir rizikuoji, kad teismas prašymą atmes. Kokie dailūs tavo balti pirštukai! — Ir jis mikliai uždėjo stiprius rudus pirštus — bent jam jie tokie atrodė — ant jos blyškių ir grakščių, o Želė Vait jų neatstūmė. Brajenas Mosas vis dėlto nekišo nagų prie jos dešinės rankos, tik prie kairės, kuri ne taip pastebimai darė jam pinigus.

Brajenas Mosas buvo mažas, kresnas, gražus pažiūrėti, vikrus vyrukas gerai išsivysčiusiu žandikauliu ir karštos prigimties.

— Atrodo, ledi Rais — tiesiog siaubinga žmona, — tarė Želė, — jei tikėsime šiuo dokumentu.

— Teismas tikrai patikės, — pareiškė Brajenas Mosas. — Teisybė, buvo sunkoka rasti fizinio smurto pėdsakų. Teko pasitenkinti užpakalio gnaibymu.

— Bet seras Edvinas su džiaugsmu to nusitvėrė? — teiravosi Želė. — Žinodamas, kad tai melas?

— Iš savo patirties žinau, — dėstė Brajenas Mosas, — kad vyriškis labai greit patiki savo melagystėmis, ypač kai kalbama apie skyrybas, o jo gyvenime atsiradusi kita moteris.

— O jo gyvenime atsiradusi kita moteris? — paklausė Želė Vait.

— Nederamas klausimas, — pasakė Brajenas Mosas, — ir konfidencialus. Bet kadangi naujajame darbe tau vis tiek bus prieinamos visos svarbios mano bylos, manau, kad galiu atsakyti. Į mūsų paskutinį susitikimą serą Edviną atlydėjo ledi Antėja Boks.

Želė Vait žagsėdama kažką murmtelėjo ir skubiai atsiprašė. Brajenas Mosas pamanė, kad dėl kokios nors intymios moteriškos priežasties, apie kurią geriau nesiteirauti.

Želė Vait firmoje „Ketervolis ir Mosas“ dirba savaitę — iš pradžių sekretoriate, o dabar, Brajeno Moso prašymu, tik jam. Ją atsiuntė „Tobulybės“ agentūra, o jos rekomendacijos buvo nepriekaištingos. Jau svarstoma, ar jos nepalikus. Buvo sumani, gyva ir domėjosi savo darbu.

Po valandėlės Želė Vait grįžo iš tualeto rami ir pasiruošusi bendrai dirbti. Nesvarbu, kas jai buvo, susidorojo su tuo veiksmingai ir greit. Jam tat patiko.

— Zoofilija tebėra didžiausių nusižengimų santuokai sąrašuose, — tarė Brajenas Mosas, — nors tuo retai skundžiamasi. Šunų bučiavimas įtrauktas į pareiškimą ledi Antėjos reikalavimu .

— Nejau ledi Rais to neneigs? — paklausė Želė Vait.

— Ledi Rais advokatas — Barnis Ivensas, — atsakė Brajenas Mosas, — taigi kad ir ką ji darytų ar nedarytų, jis vis tiek viską suvels. Be to, kas pasakyta, įstringa, nors ir paskui neigtum. Ledi Antėja man pasirodė kur kas įžvalgesnė negu jos naujasis meilužis, nors ir ne tokia maloni.

— Suprantu, — pasakė Želė Vait ir paklausė: — Ar tai turi ką bendra su tiesa ir teisingumu?

Brajenas Mosas tik nusijuokė, kilstelėjo tobulą jos smakriuką ir pasakė:

— Tikiuosi, kad nebūsiu apkaltintas seksualiniu persekiojimu.

— Aš nesukurta būti feministe, nesirūpinkit, pone Mosai, — nuramino jį.

— Čia mane vadink Brajenu, — tarė Brajenas Mosas, — bet visur kitur ponu Mosu.

— Puiku, Brajenai, — sutiko Želė Vait.

Brajenas Mosas pakvietė Želę Vait išgerti taurę chereso.

— Visiškai įmanoma, — kalbėjo Brajenas Mosas, — kad ledi Antėja pasirodė scenoje daug anksčiau, negu se-

ras Edvinas norėtų prisipažinti. Jis buvo čia atėjęs beveik prieš metus, klausinėjo apie skyrybų kriterijus, nusižengimus santuokai, turto dalybas, ir panašiai. Jis nepadarė nė menkiausios klaidelės. Nemanau, kad žmona gaus bent pensą. Juk jinai jį metė, apleido šeimos buveinę; jam net pavyko pirmam sučiupti ją *in flagrante*. Turtuoliai žino, kaip savim pasirūpinti.

— Matyt, todėl jie ir turtingi, — bandė pajuokauti Želė Vait, bet buvo labai išblyškusi, labai. — Norite pasakyti, kad tas bjaurybė tiesiog sufabrikavo kaltinimus?

— Iš patirties žinau, — tarė Brajenas Mosas, — kad vyrai linkę, prieš atsikratydami paskutinės žmonos, turėti po ranka atsarginę. Bet, be jokios abejonės, dabartinė žmona kuo puikiausiai susitvarkys gyvenimą, lyg šio tarpsnio nė nebūtų buvę. Galbūt jai netgi pasisekė. Visi sako, kad tai buvo labai nevykusi santuoka. Andželika man atrodo lėkšta ir primityvi moteris. Gana pasyvi ir labai kvaila, jei nepastebėjo, kas dedasi. Tikiuosi, šiandien gali paštu išsiųsti šį dokumentą?

— Žinoma, — atsakė Želė Vait, bet išsiuntė tik po dviejų dienų ir dar užrašė ant voko ne tą indeksą, taigi kol dokumentas pasiekė Barnį Ivensą, praėjo keturios dienos. Per tas keturias dienas ledi Rais turėjo laiko pati parašyti pareiškimą ir šitaip įgyti nedidelį pranašumą lošime, vadinamame skyrybomis. Brajenas Mosas sužinojęs keikėsi ir kaltino paštą. Jis matė, kad Raisų pora ne iš tų, kurie romiai laukia nuosprendžio „nei kaltės, nei kaltųjų". Kaltė yra, kaltieji taip pat, taigi ko jie nori, tą ir gaus. Ką gi, tuo daugiau jis išpeš pinigo.

Ledi Andželika nuoga gulėjo minkštoje lovoje „Klermonto" viešbutyje per porą žingsnių nuo Kleridžo, kur apsigyveno, ir kalbėjosi pati su savimi — pastaruoju metu dažnai tai darydavo.

— Manau, kad mes kenčiame nuo skylėtos asmenybės, — tarė Andželika. — Bus šiokios tokios painiavos, kol susivoksime.

— Aš jaučiuosi be galo vientisa ir nuovoki, — pareiškė Želė. — Man nieko nėra. Ką turi omeny kalbėdama apie skyles?

— Kad mes nevisiškai suskilom, — aiškino Andželika, — bet jei dar ištiks kokia bėda, dievaži, susitrejinsim. Nebežinosim, ką sumanė kitos; nebereiks elgtis pagal susitarimą, tiesiog paeiliui naudosimės kūnu. Arba begėdiškai nušvilpsime jį, kai kitos nežiūrės. Taip esti, kai asmenybė suskyla. Ir veikiausiai pateksime į dar didesnę bėdą.

— Aš turiu daugiau teisių į šį kūną už jus visas, — tarė Želė.

— Aš vis tiek tave labai retai girdžiu.

— Kokie šlykštūs skudurai, — tarė kažkas.

— Supratai, ką turiu omeny? — paklausė Andželika. — Jau prasidėjo. Galbūt mūsų esama ir daugiau. O Dieve! Ledi Rais, kur jūs?

— Aš tokia pavargusi, tokia nusiminusi, — suvaitojo ledi Rais. — Jūs manęs tikrai nedominat. Tenoriu būti viena.

— Jėzau! — pakartojo Andželika, išvaikė visas ir perėmė vaidmenį. Užsisakė į numerį erškėtuogių arbatos, padarė jogos pratimus, išgėrė vitamino C ir nuėjo miegoti.

Tai oficialus paaiškinimas, kodėl Andželika panorėjusi taip mikliai nusavindavo kūną, parašytas Želės Vait vėliau, kai jos pasakojamieji įgūdžiai jau buvo pakankamai nušlifuoti.

Chomskis tvirtina, kad kalba paveldima, o ne išmokstama; kad dar nemokančio kalbėti vaiko galvoje glūdi visos pasaulio kalbos; kad tam tikros kalbos įgūdžius ska-

tina aplinka, kurioje tas vaikas atsidūrė. Taip pat ir Želė tiki, kad mūsų galvoje egzistuoja daugybė įvairiausių asmenybių: paprastai į paviršių išlenda tik viena, bet kai kuriems žmonėms tam tikromis aplinkybėmis išryškėja ir daugiau. Mes jas suvokiame kaip vidinio pokalbio murmesį, prieštaringas nuomones, nesutaikomas reakcijas galvoje — tik kartais tos asmenybės esti tokios, jog jų nebesuvaldai.

ANTROJI DALIS

SULIPDYTI NAMAI

1

Andželika pirmą kartą parsiveda Edviną namo

— Mama, — kalbėjo Andželika telefono būdelėje, — susipažinau su vienu vyru. Veduosi jį namo.

Namai buvo kukli troba Anglijos kaime, netoli Barlio miestelio. Čia, šioje apylinkėje, gyveno mokytojai, socialinės rūpybos darbuotojai, ir panašiai — geraširdžiai menkai uždirbantys žmogeliai. Žemės ūkio darbininkus pamažu išstūmė mažėjantys atlyginimai ir didėjančios kainos.`Ir apskritai kam reikalingi žemės ūkio darbininkai? Išaugę namai duoda kur kas didesnį pelną negu javai.

— Tu per jauna, — iškart pareiškė Andželikos motina. Bet nepasakė, kam. Edvinui buvo dvidešimt vieneri, o Andželikai septyniolika.

— Tu manim nepasitiki, — tarė Andželika. — Niekad nepasitikėjai. Elgiesi kaip su vaiku. — Ji taip kalbėjo nuo dvylikos metų, kai jų kaime buvo filmuojama Hardžio „Tesė d'Erbervilių giminės". Po to viskas pasikeitė.

— Ir esi vaikas! — atrėžė ponia Levanda Vait. — Nors ir prisivėrei į nosį žiedų. — Tuo metu Andželika ausyse jų turėjo po dvylika, bet prie šių ponia Vait jau buvo pripratusi. Jai kėlė nerimą tik po du žiedus šnervėse, nes jie galėjo deformuoti nosį. O kur dar duktė jų prisivėrusi? Baisu net pagalvoti. — Tarp kitko, ir aš susipažinau su vyru, ne tik tu.

— Bet tėtis tik metai, kai mirė, — nusiminė Andželika.

Našlės turėtų nykti iš sielvarto, liūdėti vaikų labui. Tada visi žinotų, kas ir kaip.

— Tavo tėvas neprieštarautų, — maloniai atsakė ponia Vait. — Jis visada norėjo, kad aš būčiau laiminga. — Ji gyveno su vedusiu vyru, Andželikos klasės draugės Merės tėvu, Džeraldu Heterliu. Kartu su velioniu ponu Vaitu jis priklausė Tėvų ir mokytojų draugijai. Andželika pripažino, kad abu vyrai neblogai sutarė, kol ponas Vaitas buvo gyvas; paskui jis mirė palikdamas žmoną našlę, kuria reikia rūpintis.

— Aš netikiu, — tarė Andželika. Niekam nepatinka atsidurti antrame plane. Štai duktė velka namo, jos manymu, stambiausią sezono laimikį, bet paaiškėja, kad mamytė jau kadai krykštauja vandeny su delfinais.

Telefono būdelė buvo gražiausia visoje šalyje, nors dėl to ir galima ginčytis. Žalieji, nenorėdami tradicinės skaisčiai raudonos spalvos, kad būdelė nerėžtų akies, įpratusios prie aplinkos grožio, gavo specialų leidimą nudažyti ją žaliai. Trejus metus iš eilės Barlis laimėjo žaviausio šalies miestelio vardą už gražiai prižiūrimus, jaukių sodų supamus akmeninius namukus, vasarą apsiaustus svilarožių ir zvimbiančių bičių, už baltai nudažytas rudų sijų viduramžiškas trobeles, palinkusias viena prie kitos, lyg ieškotų atramos, už bažnyčią variniu stogu miestelio vidury, vejas, ančių tvenkinį, seną turgų ir čia pat už miestuko esantį karietų parką specialiai turistams. Net ir pastarieji nelabai drumstė Barlio ramybę, nes parapijos taryba leido tik vieną suvenyrų parduotuvę ir nelabai rūpinosi turistų patogumais, taigi kompanijos, norinčios pasivažinėti karietomis, apskritai vengė tokios nuobodžios vietos.

Įspėję ponią Vait, Edvinas ir Andželika atvyko jos aplankyti. Jie atvažiavo raudonu „Morris Garages“, du guvūs jauni padarėliai. Edvinas dėvėjo tvido švarką ir buvo užsirišęs šaliką. Ji buvo pasidabinusi oda.

— Graži mašinikė, — tarė ponia Vait.

— Raudonas „MG“, — gynėsi Edvinas. — Daugybė vaikinų turi.

Kuklią sodybėlę, kur su meilužiu gyveno Andželikos motina, apdairiai supo medžiai, taigi barliškių, kaip šie mėgo vadintis, ji netrikdė. Dabar pačiame Barlyje gyvena turtingi žmonės, kuriems reikia nuvažiuoti į miestą tik kokį kartą per savaitę (ar net rečiau) į valdybos susirinkimus. Mažesniuose, drėgnesniuose namukuose išliko keletas kaimo senbuvių, suteikiančių užeigai vietinį koloritą ir už bokalą alaus plojančių atvykėliams per strėlikių mėtymo varžybas; jų žmonos kuopia svetimus namus arba dirba keliose miestelio parduotuvėse.

Barlis — laimingas miestukas: visi su tuo sutinka, taigi čia, žinoma, pastatuose, kurių pirminė paskirtis buvo pakeista, nes dabarties kartoms tokių nebereikia, suklestėjo menininkų kolonija. Ankstesnės mokyklos, koplyčios, tuzinas svirnų, senoji geležinkelio stotis — traukinys čia kadai nebevažinėja — kūrybingoms sieloms suteikė trokštamus plotą ir stilių.

Rašytojai, keramikai, audėjai, skulptoriai, architektai atvyko į Barlį, vildamiesi padrąsinti bei paremti vieni kitus ir turėti pašnekovų; nors galų gale, kaip paprastai, imta laužyti ištikimybę, o sutuoktiniais keistis, ir grupė pagaliau iširo neatlaikiusi tulžingų paskalų, pagiežos ir pavydo, bet paskui vėl prisikėlė su nauju talentu ir viltimi.

Šiam tikslui, šiam atgimimui paprastai reikalinga auka: Andželikai teko gyvosios aukos dalia, bet tai atsitiko vėliau. O dabar štai.

— Daugybė vaikinų, kurie turi „MG“, ne tokie atletai kaip tu, — tarė ponia Vait. — Kaip ir telpi?

Edvino ūgis buvo šešios pėdos keturi coliai, svėrė du šimtus dešimt svarų. Andželikos motina gėrėdamasi nužvelgė jį nuo galvos iki kojų.

— Kad visi turi, — numykė Edvinas.

Andželika niūktelėjo Edvinui ir bandė aiškinti, kad visi aplinkiniai turi praktiškus „Fordus–Fiestas“ arba važinėja autobusais. Edvinas sutrikęs pasakė labai gerai atsimenąs, kaip Andželika be vairuotojo pažymėjimo ir neturėdama reikiamo amžiaus vairavo „Lambordžini“, tad ką ji čia šneka? Andželika pareiškė, jog tai visai kas kita, ponia Vait pasakė, kad jų draugystė, matyt, audringa, o Edvinas atšovė, jog priešingai. Ponia Vait pasakė, kad tik Andželika ir galėjusi parsivesti namo tokį ginčininką.

Taip jau pasitaikė, kad Edvinas, kai jaunoji pora susitiko Londone, vienišas ir neįvertintas gyveno aptriušusiuose Barlio dvaro rūmuose, Raisų tėvonijoje. Jam priklausė ir dar įspūdingesnis Barlio statinys už dviejų mylių, Didžiojo parko, Žaliojo miško pusėn — Kauvarto pilis. Čia gyveno lordas Kauvartas, Edvino tėvas. Nors gal ir netiktų sakyti „taip jau pasitaikė“, nes šitiek žmonių išmaišo pasaulį skersai ir išilgai, ieškodami nuotykių ir pramogų, kol paaiškėja, kad būtybė, verta susižavėjimo ir jaudinanti erotinę vaizduotę, tiesą sakant, gyvena tame pačiame mieste, gretimoje gatvėje, net gretimame name arba aukštu žemiau. Dažnai atrodo, kad pabėgti nuo savo šaknų neįmanoma, pats likimas pakiša koją.

— Bent jau, — tarė ponia Vait, — nevartoji uždraustų narkotikų, kaip visi kiti, nes būtum plonesnis. O gal esi iš tų, kurie tvirtina, kad alkoholis kur kas blogiau už narkotikus?

— Čia kas, psichologinis testas? — paklausė Edvinas. Jį galėjai erzinti tik iki tam tikros ribos.

— Taip, — guviai atkirto ponia Vait. — Jei ketini vesti mano dukterį, be šito neapsieisi.

— Niekad nesakiau, kad ketinu ją vesti, — sunerimo jis. Andželika apsipylė ašaromis ir nuėjusi atsisėdo tėvo kabinete, į kurį motina niekad neidavo. Bet dabar motina nuėjo iš paskos. Viskas namuose pasikeitė, Andželika raudojo vis garsiau.

— Nedaryk man gėdos, — tarė ponia Vait.

— Pati man darai gėdą, — išpyškino Andželika, įpratusi prie moralinių pergalių šeimyniniuose ginčuose.

— O dar sako, kad tu — kietas riešutas, — tarė ponia Vait, nužvelgdama dukrą. Andželika buvo rokenrolo žvaigždė. Ji avėjo batus iki šlaunų ir odinius marškinius su kutais iki kelių, o plaukai buvo geltoni kaip kanarėlė. Pats laikas jai pasirūpinti savimi.

— Niekas nekalbėjo apie vedybas, — tarė Andželika. — Mes net nesam gulėję.

— Ir negulėkit, — atšovė ponia Vait. — Tada jis nesitrauks.

Ponia Vait gulėdavo su Džeraldu Heterliu, ir žmona dabar skyrėsi su juo. Tai kas kita: jie — suaugę žmonės. Šie du — vaikai: Andželikos vaikystė buvo sunki; iš sero Edvino akių tebežvelgė archetipinis Bilis Banteris, riebuilis mokinukas. O Andželika vis dar kiek panaši į Alisą stebuklų šalyje, nors uždirbo du trečdalius milijono svarų už singlą „Trenkta skaistuolė“: ši suma buvo apdairiai investuota į Taupomąjį paskolų banką.

— Tu nemanai, kad aš kokia iškrypėlė? — paklausė Andželika. — Man tik nemaloni mintis apie tikrą seksą. Mano galva, šlykštus reikalas. Man labiau patinka apie jį dainuoti.

— Tikrai ne aš kalta, — tarė ponia Vait. — Seksas šlykštus? Niekada tau šitaip nesu kalbėjusi. Negalėjau to daryti.

Andželika taip ir nepermiegojo su Edvinu, ir netrukus jis jai pasipiršo, remdamasis senamadiška prielaida, kad tik taip ją įsivilios į lovą. Tai buvo prieš šešiolika metų, kai santuoka dar buvo gana populiari, kai pasitaikydavo singlų, tapdavusių hitais ir atnešdavusių milijonus nekaltoms.

Ir tai vyko tada, kai Andželika dar buvo vientisa asmenybė ar bent paklausta būtų atsakiusi, kad taip. Jei turi tokį vardą kaip Andželika, nieko gera nesitikėk. Viena, turi tėvus, davusius tau tokį vardą, antra, labai lengva susidvejinti. Eindželė, Dželė (arba Želė), Andžela: ją vadino visais šiais vardais. Dar blogiau, jei žinai apie A, J ir A, o nežinomam dydžiui pažymėti priduri X, gauni Ajaksą. Stiprų, užsispyrusį, kvailą senovės Graikijos herojų, Odisėjo draugą. Visose moteryse slypi vyras, jang turi ir in, tačiau nervinasi ir nesiryžta jo skatinti. Nors atrodo, kad vyrai su malonumu knaisiojasi savo sielose, ieškodami pasislėpusios moteriškosios pusės, — nė kiek negėda, kad in turi ir jang, — kuri moteris nori tyrinėti save ir išvilkti į dienos šviesą Ajaksą? Nieko nuostabaus, kad Andželika vengė per daug rimtos savianalizės. Slydo paviršiumi, kol galėjo.

Bet tai bus vėliau. O dabar štai.

2

Kaip jie pranešė Edvino tėvui

— Mes ketiname susituokti, — pasakė Edvinas lordui Kauvartui, savo tėvui. Jo motina seniai buvo mirusi nuo alkoholizmo. Edvinas buvo jauniausias sūnus, į kurį niekas per daug nekreipė dėmesio. Jam buvo leista gyventi Raisų dvare, yrančioje Elžbietos laikų sodyboje, — bent tam, kad ši nepripelytų ir neprisiveistų kandžių.

Lordas Kauvartas nužvelgė Andželiką nuo galvos iki kojų. Jie buvo Kauvarto pilyje, Didžiojoje bibliotekoje, kur po stiklu gulėjo Kekstono Biblija. Edvino prašymu Andželika vilkėjo baltą megztinį ir segėjo juodą vilnonį sijoną. Plaukai buvo dažyti rudai, o žiedus iš šnervių išsivėrė. Randai gijo, skylutės baigė užaugti. Ji atrodė gana tradiciškai, lengvai išmušama iš vėžių ir. kalbėjo su savo kartai būdingu atsainiu nerišlumu. Lordas Kauvartas vilkėjo nuo senumo praskydusį chalatą, kuris prasiskleisdamas apnuogindavo sudžiūvusias blauzdas ir mažulytę varpą.

— Ar ji turi pinigų? — paklausė tėvas. Jis visur nešiodavosi mėsos kapoklę. Buvo mažas, raudonskruostis ir pasiutęs; vienos jo kūno dalys buvo liesos, kitos riebios.

— Kelis šimtus tūkstančių, — išdidžiai pareiškė Edvinas.

Lordas Kauvartas suniurzgė:

— Visuomet maniau, kad tau kritusi į akį toji mergšė Antėja. Tikra kaliausė, bet užtat kaip tik tau, putnusis berneli. Negaliu pakęsti storų vaikų, — pasakė jis, ir Andželikai pasirodė, kad Edvinas krūptelėjo. Dažniausiai jo veidas išlikdavo draugiškas ir ramus, mat prie tėvo prie-

kaištų ir užgauliojimų buvo pripratęs. — Dauguma mano vaikų buvo liesi. Gal tu visai ne mano vaikas. Kai pagalvoju apie tą šliundrą, kurią vedžiau, — prisimerkė lordas Kauvartas, — tai nė kiek nenustebčiau. — Suleidęs Andželikai į sprandą nagus, jis apsuko ją ratu.

— O tu ką medžioji? — paklausė. — Ko nori? Titulo, namo ar išsilavinimo savo vaikams?

Andželika įsikibo Edvinui į ranką, bet sužadėtinis, rodos, nesugebėjo padėti jai išsilaisvinti. Jį apleido paskutinės jėgos. Seni patinai visuomet gali sudoroti neapdairiai aplink besišlaistančius palikuonis.

Lordas Kauvartas pasiūbavo rankoje mėsos kapoklę, paleidęs Andželiką, kad patogiau būtų. Kapoklė buvo padaryta iš senos surūdijusios geležies ir kieto seno medžio.

— Manau, kad tu jam patinki, — tyliai tarė Edvinas.

— Ką ten kuždatės? Kokį sąmokslą rezgate? — Seniui trūko priekinio danties. Kapoklės pentim jis trinktelėjo sau per lūpas. Tuoj iškris dar vienas dantis. Šiaip ar taip, kai vėl prasižios, burna bus kruvina. Pravartus pokštas. Kai lordas Kauvartas eidavo į Lordų rūmus, — per karūnavimą ar kai kokiam giminaičiui būdavo suteikiamas titulas, — išsipustydavo, o šiaip neišlįsdavo iš chalato ir mėgaudavosi savo kruvina burna. Retai kada apleisdavo savo apartamentus: Raisų dvarą kuo puikiausiai galėjo valdyti ir iš pilies.

— Aš myliu jūsų sūnų, — tarė Andželika. — Tą ir kuždėjau. Malonius niekus, suprantat.

Tai jam užčiaupė burną.

Senis bent jau neuždraudė tuoktis. Edvinas nebūtų priešinęsis tėvui, Andželika to ir nesitikėjo. Tačiau dabar

ji galės išgelbėti jį, išugdyti pasitikėjimą savimi, padėti jam pažinti ir pamėgti save. Buvo kupina gerų norų.

— Ar tavo broliai atvažiuos į vestuves? — paklausė Andželika.

— Abejoju, — stoiškai ištarė Edvinas. Jiedu susituoks tyliai. Ji norėjo padaryti jį laimingą. Nesuprato, kokį nerimą šeimyninis gyvenimas kelia vyrui, kaip išvarpo jo sielą atstūmimo, nesėkmės baimė. Jo broliai dvyniai, dvidešimčia metų vyresni, dabar gyveno šiltesniuose kraštuose, prie pietų jūrų; turėjo gražias rudaodes pačias. Vienas dvynių laikė restoraną, antrasis — jachtų prieplauką. Raisų paveldo dėka abiejų verslas klestėjo: plaukė žuvys, jachtos, pinigai, nes titulai visus pakeri. Išglebusios anglų aristokratų intonacijos sklinda toli, nors tėvynėje jau rėžia ausį.

Žinoma, „Trenktos skaistuolės“ ansamblis nė girdėti nenorėjo apie Edviną, jo tvido švarką ir surištą šaliką, todėl dabar Andželika nieko nebenorėjo girdėti apie juos.

— Aš metu muziką, — pareiškė. — Viskas buvo tik muilo burbulas. Tikro talento neturiu.

Pamačiusi motiną mini sijonėliu, ji prarado potraukį į kraštutinumus. Suvokusi Edvino kančių gelmes, pasibjaurėjo roko laikotarpio linksmybėmis. Be to, tėvas mirė, ką dabar bešiurpinsi? Motina jau nuo nieko nebešiurpdavo; šeimos draugai pradėjo ją vertinti, mat jų pačių atžalos, palyginti su ja, atrodė visai padoriai. Atėjo metas viską mesti ir subręsti.

Andželikos rankos buvo tokios liesos, kad Edvinas galėjo apimti tą vietą, kur turėtų būti raumenys, jei ji užsiiminėtų kultūrizmu. Jam tai patiko. Kas šiais laikais gali pasigirti skaisčia nuotaka? Jautė, kad tokią vedus, javai virs iš dirvos, o sausasis puvinys išnyks; perplėšdamas mergystės plėvę ir sutepdamas vestuvines paklodes, jis at-

neš sėkmę ir sveiką protą į žemę, valdomą puspročio senio, jo tėvo.

Kažkas turėjo jausti atsakomybę; jo dvyniai broliai tiesiog paliko jį, pametė. Jis manė, kad jo gyvenimas — auka: siaubingos panos sukosi apie jį, nepaisydamos jo išvaizdos, nepaisydamos lašinių sluoksnio, saugojusio jį ankstyvosios jaunystės metais, dėl jų varpa atrodė mažutytė, o kančios absurdiškos; panos lįsdavo prie jo ir gulėdavo su juo dėl titulo, žemės, aristokratiškos tarsenos, nesvarbu, kad jis niekad nepaveldės turtų, tik baisią atsakomybę ir neišvengiamą panieką, galbūt net tėvo beprotybę, tik ne jo galybę. Pamažu lordas Kauvartas atidavė valdžią Robertui Dželikui, dvaro valdytojui, o Robertas Dželikas buvo ne tik labai sumanus, bet ir stiprus, protingas vyras, nelinkęs rodyti jausmų ar pripažinti giminystės uždėtų finansinių pareigų. Edvinas skųsdavosi, kad Robertas Dželikas keistai į jį žiūri.

— Jis žydras, — ramiai pareiškė Andželika. — Štai ir viskas. Todėl jis taip žiūri į tave. Jis manęs nekęs. Tai žmogus, kuris keliasi septintą ryto ir nesupranta, kaip galima drybsoti lovoje iki pusiaudienio.

Edvinas mylėjo Andželiką, nes ji siaubingus ir painius dalykus išskaidydavo į paprastas ir grakščias sudėtines dalis ir, regis, nieko nebijojo, išskyrus motiną, kuri vienintelė galėdavo ją pravirkdyti. Bet tai buvo vaiko, įsitikinusio, kad yra mylimas, ir nujaučiančio susitaikymo ir paguodos malonumus, ašaros.

Ji dar nebuvo suskilusi.

3

Vestuvės

Į vestuves atėjo visi, net Edvino motinos šmėkla. Ją matė siaurų bjaurių Jokūbo epochos laiptų viršuje, vilkinčią balta suknele ir piktai mosikuojančią buteliu; iš jos vertėsi nuodingi garai, drėgnai aptraukiantys turėklus, ir ponia Makartur, ekonomė, apsimetė, jog tai pelėsiai. Tarnaitės grandė ir šluostė juos, bet turėklai apsitraukdavo iš naujo; medis neblizgėjo, ir gana.

— Tavo motina ant tavęs nepyksta, — tarė Edvinui Andželika, — bet tikiuosi, kad pyksta ant tavo tėvo. Nebejoju, kad ji tave labai mylėjo.
— Kodėl? — niūriai paklausė jis.
— Nes tavęs negalima nemylėti, — atsakė ji, o jis dėkingai nustebęs pažvelgė į ją ir tyrai pabučiavo. Edvinas įprato tai daryti. Jis nevisiškai suvokė, kaip pirmąją naktį skaistumo įprotis virsta santuokinio seksualumo įpročiu, bet jei tai tiko jo protėviams (Andželika užtikrino, kad šitaip ir būdavo, — jie turėdavo vesti nekaltas mergeles, kad būtų aiški giminės linija), be abejo, tiks ir jam.

— Kodėl mano motina turėtų pykti ant tėvo? — paklausė jis. Manė, kad tėvo elgesys savaime suprantamas, kaip paprastai mano sūnūs; pasaulis yra toks, kokį jį mato tėvas, dukterys dažnai esti kritiškesnės.
— Tavo tėvas — pabaisa, — paaiškino Edvinui Andželika, o Edvinas, regis, nuoširdžiai nustebo.
— Toks jau jis yra, — tarė Edvinas ir nenoriai pripažino, kas jo motinai buvo akivaizdu: kad tėtušis daug nemalonesnis negu įprasta — net aukštuomenei.

Pipis ir Haris, „Trenktos skaistuolės“ smuikininkas ir būgnininkas, pamatė šmėklą.

— Velnias, laiptais plaukia, — skundėsi Pipis, — spermos debesėlis. Iš paskos — buteliu mataruojanti senė. Ar tai tavo anyta?

— Nei žolės nebuvau prisirūkęs, — tarė Haris, — nei prisiuostęs, nei pasibadęs, bet vis tiek ją mačiau. Kokia neteisybė!

Niekas iš Andželikos draugų nenorėjo, kad ji tekėtų už Edvino: snobė, pašlemėkė, skystimas iš prašmatniojo darboholikų karalystės pakraščio, kuri trumpam išpopuliarino ansamblį su jo nešvankiais tekstais ir intelektualia kakofonija ir dėl to dar labiau visus supykdė. Ir teisingai — pasipūtėliai, kniaukiantys narkotikus, kažką vograujantys paryčiais, švintant trankantys automobilių dureles, žadindami nuobodžios darbo liaudies kūdikius, ir nuobodybės, besinervinantys dėl kredito, neišlaikiusių egzaminų vaikų ir kaip išsiropšti iš vargo duobės, skurdo miazmos, kuri trumpina gyvenimą ir temdo viltį; rimtos išgąsdintos klasės manė, kad „Trenkta skaistuolė“ — viena iš didžiausių dabartinio pasaulio blogybių. Taip nerūpestingieji ir šiurkštieji, turtingieji ir tyčia kenčiantieji susibūrė į klubus, niekindami vieni kitus, o dar labiau — likusiuosius.

Edvinas ir Andželika paskelbė sužadėtuves, sujungė rankas virš tradicijos ir klasės bedugnės; iš gelmių liuoktelėjo bjaurios šmėklos, kaukšėdamos dantimis, urgzdamos ir stengdamosi juodu išskirti; bet tuo metu mylimieji ar būsimi mylimieji vargiai pastebėjo priešus; jie tik stebėjosi, kad jų vedybos tokios nepopuliarios. Visas pasaulis, paprastai palankus įsimylėjėliams, jų aiškiai nemylėjo.

— Ar protinga vesti dėl pinigų, mielasis? — per vestuves klausinėjo Edviną Bofė Di. Kartą ar du ji permiego-

jo su Edvinu, kaip jam vėliau paaiškėjo, kad įrodytų, jog tai gali; jo pažįstamų ratui dėl jai vienai težinomų priežasčių ji pranešė, kad jo įnagis itin menkas. Jis jautėsi labai įžeistas ir pažemintas: Bofė Di suteikė jam daug smagumo šiltoje patiklioje tamsoje, jis tikėjo jos palankumu, manė, kad abu patyrė malonumą. Bofė Di vilkėjo prigludusią oranžinę suknelę ir buvo užsidėjusi vežimo rato dydžio skrybėlę, kuri ją klaikiai bjaurino, — jis ėmė nekęsti Bofės Di.

— Vedu Andželiką, nes ją myliu, — naiviai tarė Edvinas, sukeldamas dar didesnę panieką. Jis manė, kad dėl storumo visi jį laiko apykvailiu ir nerangiu. Raisų dvarą sudarė daugybė mažų tamsių kambarėlių ir rangytų laiptų, atsiveriančių į didžiules paneliais apmuštas šaltas sales, kai kurias atviras publikai, taigi nelaikytinas namais. Viskas iro ir puvo. Jei esi stambus ir judi greit ir staigiai, būtinai įlauši grindis ar sutrupinsi kokį medžio drožinį, kuris, kaip paaiškėja, istorinis, vertingas, dėl to kyla isterija. Elžbietos ir Jokūbo laikų Raisų dvaro statytojai buvo juokingai smulkių kaulų ir mažų kojelių. Edvinas įprato namie vaikščioti atsargiai, tačiau legendos apie jo nerangumą tebesklido. Laimei, Andželika pažinojo tik vėlyvąjį Edviną ir manė, kad jis pakankamai grakštus.

Antėja Boks, Edvino pusseserė, vilkėjo Loros Ešli firmos apdarais, ornamentuotais šakelėmis, kurie nė kiek nedailino jos arkliško veido, tačiau jis jai pajuto palankumą. Ji, regis, buvo vienintelė, paminėjusi Andželiką geru žodžiu.

— Tikiuosi, kad, kai ji nebenešioja žiedų, skylutės nosyje pamažu užaugs, — tarė Antėja.

Andželika pradėjo naują gyvenimą vientisa, nesuskilusi asmenybė. Meilė puikiai užtaiso siūles.

4

Ledi Rais, metai po vestuvių

— Pinigai manęs nedomina, — tarė ledi Rais. — Aš nė truputėlio nesu materialistė.

Visa laimė, nes, nepraėjus nė kelioms savaitėms po vestuvių, Robertas Dželikas pasiūlė jai investuoti savo pinigus į Raisų paveldą; taip buvo prasimanyta lėšų Raisų dvarui restauruoti.

Ledi Rais gavo titulą ištekėdama. Ji tyliai gyveno su Edvinu Raisų dvare; daug laiko jiedu praleisdavo apsikabinę lovoje: be didelės aistros, bet su dideliu švelnumu, pasitikintys savo meile. Andželika nesusitikinėjo su savo draugais, Edvinas su savo. Jie surūkydavo baisybę žolės. Išvykdavo į miestą vėlyvų pietų ar vakarienės, dažnai į „McDonald's". Abudu iš naujo išgyveno vaikystę ir sveiko nuo jos.

Jiems niekas netrukdė. Pastaruoju metu į Raisų dvarą nebeįleisdavo lankytojų: ornamentuotos gipsinės lubos nukrito ir sužeidė vieną. Draudimo kompanija sumokėjo, bet visi buvo baisiai sukrėsti. Kažkas matė Roberto Dželiko nepriekaištingus marškinius suglamžytus, o jo lygią odą kiek suprakaitavusią. Dabar jis nervinosi, kad kol jaunoji pora tinginiauja ir miega, pinigai slysta pro pirštus.

Vienintelė griaunamoji jėga buvo ponia Makartur, kuri skundėsi turinti dirbti aukle. Edvinui ir Andželikai atrodė, kad ji tiesiog kerštauja kartą per dieną keisdama paklodes lovoje su baldakimu ir tiesiog juos nupurtydama; barškindama tuščiomis kokakolos skardinėmis, kai mesdavo jas į juodus plastikinius maišus, rėkaudama dėl tarako-

nų, išdrabstytų įvairių dalykėlių, sulaužytų degtukų ir „Rizlos“ popierėlių, krėsdama keptas pupeles į sutrūkusias lėkštes, mat jas netyčia užmynė Edvinas ar Andželika.

— Juk jai moka, ar ne? — kalbėjo Edvinas. — Ko ji taip niršta?

Ledi Rais išrašė Robertui Dželikui čekį sumai, kuri, banko duomenimis, buvo jos sąskaitoje, pasilikdama tik tūkstantį: 832,000 svarams.

— Šitokie pinigai einamojoje sąskaitoje? — apkvaito Robertas Dželikas. — Nei didelių palūkanų, nei nors kokio statybos kooperatyvo? Ką tavo motina galvojo?

Ponia Vait daugiausia galvodavo apie Džeraldą Heterlį, svarstydavo, kodėl šio žmona Odrė tokia nesukalbama, o Džeraldo duktė Merė, kadaise tokia gera Andželikos draugė, gatvėje pradyžia pro šalį, lyg nepažintų. Poniai Vait, kaip ir jos dukteriai, atrodė keista, kad pasaulyje tiek daug žmonių, nenorinčių, jog būtum laimingas.

— Imkite pinigus, — didingai skelbė visiems Andželika. — Pinigai nesvarbu. Investuokite į Raisų dvarą, jei norite. Raisų šeima dabar mano šeima, o tu, Robertai, irgi šeimos narys. — Ir Robertas Dželikas, plokščiaveidis, nukarusiais vokais, kardinolo mina, pilkoji eminencija, atrodė ir senamadiška, ir šiuolaikiška tvirtos Raisų sielos išraiška. Jo rankose buvo visi reikalai. Nepaisydami jo painios meilės Edvinui ir akivaizdžios paniekos Andželikai, jie suprato, kad jis pakankamai patikimas. Robertas žinojo, kad pinigais ir nuosavybe reikia rūpintis. Jei Andželikos pinigai prasmegs trapiausiame, opiausiame, pirmame ir paskutiniame Raisų paveldo versle, bus tiesiog paaukoti, sutriuškinti komercinio buldozerio, tai bus mokestis, kurį Andželika turės sumokėti, nes kilusi iš prastos šeimos ir neturi padėties visuomenėje, tik pinigus ir šviežią santuoką. Robertas Dželikas pasirūpino, kad Andželikos pinigai nebūtų skirti

tiesiogiai Raisų dvarui atstatyti, kad ji negalėtų pareikšti, jog tai bendras turtas, jei kartais ateityje jaunieji pradėtų bylinėtis. Jis nebuvo toks kvailas, o ji nepastebėjo. Ką tik po vestuvių kas galvoja apie skyrybas?

Tą dieną, kai pinigai dingo Raisų paveldo stalčiuose, Andželika atsisėdo lovoje ir pasakė:

— Edvinai, reikia liautis. Mes pasveikome nuo praeities, tai liga. Daugiau žolės aš nerūkysiu.

Ir ji neberūkė, netrukus ir jis atsikratė šio įpročio. Jie apsidairė ir pamatė, ką turi, ateitis daug žadanti, tai kuriam galui Andželikai skilti? Pati sugeba tvarkytis, sąjungininkų jai nereikia.

5

Ledi Rais, treji metai po vestuvių

...daug laiko sugaišo bandydama pastoti. Tai reiškia, kad nors dabar ji su Edvinu praleisdavo lovoje tik kokias dvylika valandų iš dvidešimt keturių, tačiau nesiėmė jokių apsisaugojimo priemonių. Jei neberūkai žolės, reikia ką nors veikti. Ji įsivaizdavo, kaip bus malonu, kai du žmonės įsikūnys viename ir ji nešios jį savo kūne: nuo tos minties ją apimdavo miegas ir darydavosi šilta. Jei būtų kūdikis, dvylika būdravimo ir vaikščiojimo valandų pralėktų lengvai ir paprastai, neerzindamos ir neskubindamos. Lydimos šilto pieniško kūdikio kvapo ir kūnelio švelnumo, lakaus „Johnson's" kūdikių aliejaus aromato, primenančio medų, dienos plauktų viena paskui kitą, tas pats, ar diena, ar naktis, vasara ar žiema, miego ir budėjimo valandos nebesiskirtų; visi pritartų jos elgesiui; mo-

tina dėl įvairumo galvotų apie Andželiką, o ne apie savo meilužį Džeraldą Heterlį ir būsimas Bjaurias Skyrybas (Odrė vis dar kelia rūpesčių): atlėks žurnalistai iš „Helou" ir nufotografuos Andželiką su Edvinu susiglaudusius, su kūdikiu ilgais baltais krikšto rūbeliais jai ant rankų. Pati Andželika buvo nekrikštyta; jautė, kad jos vardas dėl to dar nestabilesnis.

— Kadaise, — pasakojo ji Edvinui, — mane vadino Žele, Angela ir Andžela. Žmonėms atrodo, kad Andželika per ilgas ir per keistas vardas, užtat nepatogus.

— Dievinu želė, — tarė Edvinas. — Visada mėgau. Blyškiai žalius dryželius ant torto glajaus. Todėl tave ir vedžiau.

Edvinas visada vadindavo ją pilnu vardu, rūpestingai ir meiliai atskirdamas skiemenis, kad kiekvienas gražiai skambėtų. An–dže–li–ka. Jai tat patiko. Jautė, kad kai bus pakrikštytas kūdikis, įgis teisę turėti savo vardą. Niekam neleis jo trumpinti, o mažylis gaus tokį vardą, kurio mažybinė forma neįmanoma.

— „Helou" būtų puiku, — kalbėjo Edvinas, — ir jie mums sumokėtų, nes esame tituluoti, bet į fotoaparatą prilįs dulkių. Fotografijos nepavyks. Viskas aplink trupa. — Visi sutarė, kad Edvinas pesimistas, labai mažai ko tikisi iš materialiojo pasaulio. Jo nuomone, jei nusivilsi dar prieš ko nors imdamasis, nesėkmę galima bent vienu atveju laikyti sėkme — kad neklydai. Bet Andželika linksmai drąsino vyrą, ir jis iš tiesų darėsi smagesnis.

Kartais Edvinas išsitraukdavo kirvį nudžiūvusiam medžiui dvare nukirsti, atrėžti vieną kitą siją, išvarpytą kinivarpos, kol ji dar nenukrito ant valgomojo stalo ar lovos; jis išmoko pagal skaptuko krepšt krepšt krepšt susekti, kur šis yra, perskelti medį ir, sušlavęs rajaus va-

balėlio šeimyną, atsargiai — Andželikos palieptas — išnešti juos į arklides, kur jie padarys mažiau žalos. Tokią galią ji jam turėjo iš pradžių: Andželika mylėjo visus gyvus padarus, nors jie naikino jos namus, ėdė jos paveldą.

Kiekvieno mėnesio pilnatį Andželika kraujuodavo. Daktaras Blisdeilas teigė, kad organizmas ilgai valosi nuo marihuanos, o narkotikai, nors Edvinas ir Andželika įrodinėjo jų beveik nebevartoją, mažina vaisingumą.

— Ne narkotikai, — pasakė Edvinas Andželikai, — o žolytė. Ji vaisingumo nemažina. Tai pasakėlė, sugalvota teisėtvarkos pareigūnų.

Po metų daktaras dar labiau suįžūlėjo ir pareiškė, jog Andželika negalinti pastoti dėl to, kad dėl ankstesnio narkotikų vartojimo Edvino sėkloje sumažėję spermatozoidų. Edvinas atsisakė pasitikrinti, ir Andželika jo nekaltino. Procedūra abiem atrodė bjauri.

— Gaili net alaus stiklo! — tarė Edvinas. — Tik įsivaizduok!

— Taip, — atsakė Andželika, — įsivaizduoju. Ot ir įsivaizduok!

Jie pradėjo lankytis pas jaunesniąją gydyklos partnerę, daktarę Rozamundą Pleidi, ši liepė nesijaudinti, jie turį marias laiko. Abudu jauni. Vaikai gimsta, kai tėvai tam pasiruošę. Tai skambėjo maloniau, be to, Andželika vis dažniau suabejodavo, ar pasiruošusi būti motina. Jaunystės įsitikinimai silpo, brandos abejonės augo. Jei niekad negalėsi pagimdyti kūdikio, kam dar jo norėti? Apsimesk, kad nelabai nori, ir tai taps tiesa; vartok „Johnson's" kūdikių aliejų pagal tikrąją paskirtį — seksui.

— Tu vis dar stengiesi? — paklausė Edvinas, pastebėjęs, kad prasidėjus menstruacijoms ji nebeverkia.

— Žinoma, — atsakė Andželika, nors iš tiesų nebesistengė.

— Ši savaitė tau vaisingiausia, — pasiskundė jis, — o tu tik miegi.

Andželika mylėjo Edviną ne mažiau, bet kartais miegas atrodydavo patrauklesnis už seksą. Arba vidinis balsas sakydavo jai, kai atsisukdavo lovoje, Edvinui pradėjus glamonėti: „Daryk, ką tu nori, dėl Dievo, — ne ko jis nori“, — ir ji vėl nusigręždavo. Tai buvo Želės balsas, nekantrus ir valdingas, bet ji manydavo, kad jos pačios.

Iš nusivylimo — o negalėjimas pastoti po pirmosios ovuliacijos, paskui kito sėklos įsiveržimo, kai manei, kad pastosi, keistai nuvilia, — pradedi įsiklausyti į vidinius balsus. Jie visada kažką neaiškiai murma, bet pasitenkinimas — puiki užtvara.

6

Andželika, penkeri metai po vestuvių

Dabar ledi Rais lydėdavo vyrą į laukus, žiūrėdavo, kaip jis geni šakas, atitveria viešuosius takus arba kūrena laužus. Edvinas užsiaugino raumenis: platūs pečiai, tvirta nugara. Viskas gerai, mąstė Andželika, ir jei ji nieko nedarys, taip ir liks.

Robertas Dželikas pranešė lordui Kauvartui Kauvarto pilyje už penkių mylių, kad jo jauniausias sūnus, regis, taisosi, o santuoka, nors ir keista, neiširo. Andželikos pinigai atiteko oficialiems Raisų paveldo fondų patikėtiniams (žemyne), todėl tais metais Raisų dvaras mokesčiams su-

kišo kur kas daugiau pinigų. Dželikas manė, kad netikėtai patvari santuoka — iš dalies jo nuopelnas. Moterys be pinigų — geresnės žmonos negu moterys, jų turinčios, nes labiau priklausomos. „Ko jie nesidaugina? — paklausė lordas Kauvartas. — Kas jiems yra?"

Lordo Kauvarto būdas per pastaruosius trejus metus pagerėjo. Nuo užkrato supūliavo likę dantys, — iš viso komplekto beturėjo šešis, daugiausia krūminius, — ir skausmas galų gale nuvarė jį pas daktarą. Daktarė Rozamunda Pleidi išrašė jam prozako, madingo naujo antidepresanto.

Nepraėjus nė šešioms savaitėms po pirmosios dozės, lordas Kauvartas vedė blondinę odiniais batais, perkopusią penktą dešimtį, kuri dabar vadinosi Ventura ledi Kauvart. (Jauniausio sūnaus žmonai ir grynakraujo, turtą valdančio grafo žmonai suteikiamas tas pats titulas, pasakojo dukteriai Levanda Vait, išstudijavusi tokius dalykus. „Ledi" apima visus garbingus titulus, išskyrus „princesę", „grafienę", „kunigaikštienę" ir „karalienę". Andželika tapo įsibrovėle ledi Andželika Rais; Ventura tapo pilnateise Ventura ledi Kauvart, nors be to titulo puikiausiai galėjo išsiversti.)

Ventura maukdavo viskį, bet buvo geraširdė, apkūni, sumani ir mėgo Andželiką, mat abiem patiko oda; nors ledi Rais pamažu pamėgo džinsus ir megztinius, tvarkingus sijonėlius, mažas apykaklaites ir ilgas rankoves, susegamas ant riešo.

— Gal ji ir ne visai „tos klasės", — pasakė Ventura vyrui, — bet užtat vietinė ir po ranka! — Ne taip kaip vyresnieji Edvino broliai dvyniai, kurie paprasčiausiai pabėgo nuo visos Kauvartų šutvės.

Lordas Kauvartas neseniai susirado chalato diržėlį. Jei dar retkarčiais prasiskleisdavo, sudžiūvusios vietos atrodydavo riebesnės, o mėsingosios nebe tokios šlykščios.

Vieną dieną Edvinas ir Andželika gulėjo saulėje ant žole apaugusios kalvelės, kur, kalbama, protektorius Kromvelis viena ranka nukirto gegužės medį. Lordo Kauvarto protėvis, Kromvelio draugas, buvo asketiškos prigimties, pavydaus būdo ir sveikino apvaliagalvių atėjimą ir eilinio žmogaus politiką: jo palikuonių specializacija tapo ištvirkavimas, nesaikingumas ir skandalai, lyg bandymas atsigriebti už absoliutų šykštumą žmogaus, sukaupusio turtus skutant kaimynams rojalistams garbanas ir užgrobiant jų dvarus.

Gulėdami ant žolės susikibę už rankų ir susiglaudę, ledi Rais ir seras Edvinas žiūrėjo, kaip ant kamino grakščiai nutupia paukštelis. Jie pamatė, kaip aukštas plytų statinys sugūra ir įlaužia čerpių stogą, išgirdo, kaip nuolaužos prasmenga pro palėpės grindis, miegamojo grindis — į biblioteką apačioje, dulkių debesėlis išplaukia pro atviro lango pinučius ir išsisklaido. Tokie įvykiai ir sudaro santuokos atsiminimus.

Pelenai ir dulkės.

— Raisų dvarui reikalingi pinigai, — pasakė Ventura vyrui, — praktiškai, ne vien teoriškai; plytą prie plytos, ne vien verslo planą! — Ir vyras persimetė pora žodžių su Robertu Dželiku, kuris tam reikalui skyrė pusę milijono svarų. Subyrėjęs kaminas visiems padarė įspūdį. Suprask, kad bus duota dar pusė milijono, kai Andželika pagimdys vaiką.

— Neturėjau supratimo, — liūdnai pasakė Andželika Edvinui, kuris nuolat, dieną naktį, stengėsi ją apvaisinti, nors ji jau visiškai nebenorėjo turėti kūdikio, — kad dar

likę taip besielgiančių šeimų. Tavo tėtušis, atėjęs į protą, daug blogesnis, negu buvo kuoktelėjęs.

— Tokio dalyko, — tarė Edvinas, kurio didžiulė masė raminamai kilnojosi virš jos, — kaip nemokamas titulas nėra. — Ir Andželika nusijuokė, tačiau įsižeidė. Edvinas tai daro dėl pinigų, o ne iš meilės? Raisų dvaro labui, ne jos? Jei Edvinui reikia vaiko dėl savo šeimos, o ne dėl jos, ne kaip jų meilės išaukštinimo, nuspręsta: verčiau ji apskritai negimdys įpėdinio, bent jau ne dabar. Geriau gyventi rožėmis apaugusioje trobelėje, kad ir kokioje menkoje, bet sklidinoje šeimyninės meilės, ir iš tos meilės gimdyti vaikus, kurie tau glaustysis apie kelius, negu gyventi dvare, samdyti aukles ir daugintis, kad pratęstum giminę, dėl šeimos, kuri nežinia ko mano esanti geresnė už kitas, ypač jog Andželika matė — dabar giminė labiau susijusi su prekyba negu su žeme. O jei kūdikis paveldės senelio beprotybę? Senelės alkoholizmą, tėvo tingumą? Ji labai myli Edviną, bet jis, be abejonės, dykaduonis. O Raisų protėviai argi nebuvo feodalai plėšikai, organizuoti viduramžių nusikaltėliai? Kuo daugiau ji galvojo apie tai, tuo blogiau viskas atrodė. Galbūt jos pačios šeima kiek keistoka, bet tikrai neperžengia padorios vidutinybės ribų: apie nuolankiuosius galima drąsiai pasakyti, jog jie stengiasi būti geri — kad ir dėl energijos stokos elgtis priešingai. Raisų šeimai nesunku būti blogai.

Jei Edvinas būtų parodęs ženklą, kad nori kūdikio dėl žmonos, niurnėjo balsas Andželikos galvoje, ar, dar geriau, manytų, jog kūdikis — natūralus didelės ir pastovios meilės rezultatas, šį nerimą, be abejonės, būtų greitai nunešusi geismo banga, — bet kol to neatsitiko, kol Edvinas tebėra pienburnis, nesiliauja gerintis ir pataikauti savo siaubingai šeimai, Andželika nerizikuos keisti esamos padėties ir kūdikio negimdys .

— Geriau ir saugiau būti beprotiškai mylima Edvino žmona, — mąstydavo ji pabusdama, — negu Raisų vaiko motina. Visais laikais tokios motinos būdavo verčiamos prasigerti, nustumiamos nuo laiptų, užmūrijamos sienoje ar tiesiog uždaromos namie ir visiškai ignoruojamos, kai atlikdavo savo pareigą. Joms būdavo leidžiama išsipuošti diademomis, jas rodydavo per karūnavimą, iškilmingas laidotuves ar pergalės paradus, kad neniurnėtų, bet daugiau nieko.

Andželika atkapstė rūsiuose užmirštus šeimyninius portretus ir atsinešė iš palėpės monografijas: visus restauravo, nuvalė dulkes, įrėmino ir šeimos istorijoje rado daugiau negu reikia įrodymų savo spėlionėms patvirtinti. Gražios merginos tapdavo nelaimingomis motinomis.

— Matai! — tarė balsas. — Argi aš neteisi?

Ir Andželika, visų nuostabai, nepastojo. Tiesą sakant, klinikoje ji apdairiai paprašė įdėti jai, kol nevėlu, kontraceptinį implantą, vieną iš naujųjų, veiksmingą ištisus penkerius metus, ir jaunoji daktarė Rozamunda Pleidi padarė paslaugą, įspraudė jį po Andželikos užpakalio oda, sumaniai darbuodamasi peiliu ir adata. Pamažu, diena iš dienos, iš implanto į jos kūną sunkėsi estrogenas, nuo kurio ji suapvalėjo, nusiramino ir sušvelnėjo. Kuo vaisingesnė atrodė, tuo buvo nevaisingesnė, ir jokių išdavikiškų piliulių pakelių, kuriuos kas nors gali rasti.

— Jūs niekam nesakysit? — meldė Andželika daktarę Rozamundą Pleidi, kuri, regis, ir apstulbo, ir įsižeidė, kad galima taip pamanyti. — Nenorėčiau, kad sužinotų uošvis.

— Viskas, kas vyksta čia, yra absoliučiai slapta, — tarė Rozamunda Pleidi, o visažinis balsas Andželikos galvoje tvirtino, kad daktarė išplepės.

Daktarė Rozamunda Pleidi buvo trisdešimt ketverių, sveika, gerai informuota ir ištekėjusi už rašytojo Lamberto Pleidžio. Ji susilaukė pirmo vaiko, būdama dvidešimt šešerių, ir nuoširdžiai tikėjo, kad tai tinkamiausias amžius gimdyti. Nemanė, kad negerai ar keblu, bent jau kol kas, sukliudyti Andželikai susilaukti palikuonių. Jai netoptelėjo, jog Andželika nepasitarė su vyru, prieš imdamasi gana drastiškų kontraceptinių priemonių, tinkamesnių karštoje tolimoje Sacharoje ar vešliuose tropiniuose lietaus merkiamuose miškuose, o ne Anglijos provincijoje gyvenančioms moterims. Nors kartais, vienai primityviai dienai be jokių ypatingų įvykių įsiliejant į kitą, Andželika jausdavosi gyvenanti pasaulio krašte, o ne šimtas mylių nuo Londono.

7

Andželika, šešeri metai po vestuvių

Robertas Dželikas užmezgė nuolatinius santykius su žokėjumi Endžiu Peku ir tapo visiškai malonus. Jis mielai persimesdavo su Andželika nepiktais, o su Edvinu — nenervingais žodžiais. Dosnumo pagautas, Robertas net indeksavo jaunosios poros kišenpinigius, atsižvelgdamas į infliaciją. Dvaras mokėdavo tarnams algas ir apmokėdavo namų ūkio sąskaitas; Edvinui ir Andželikai teko mokėti tik už maistą ir pramogas, o kadangi jie patys vis dar buvo vienas kitam didžiausia pramoga, tai netgi galėjo šiek tiek sutaupyti iš to, ką gaudavo. Andželika manė galinti siuntinėti motinai po penkiasdešimt svarų per savaitę: Džeraldas Heterlis išėjo į pensiją, ir sutuoktiniams buvo sunku sumokėti net už šildymą. Pagaliau Džeraldas išsiskyrė su Odre ir vedė Levandą. Odrei ati-

teko kone visos santaupos. Pagaliau po to, kai Andželika vestuvių rytą staiga susirgo gripu, Levanda vėl pradėjo su ja kalbėtis.

— Argi negalite vienas kito sušildyti? — paklausė Andželika, kai motina ėmė skųstis sąskaitomis už šildymą, tačiau kiekvieno įpročiai aiškiai yra skirtingi. Jaunoji karta, jei gali, nelipa iš lovos; kuo senesnis daraisi, tuo smagiau jautiesi iš jos išlipęs, kol visiškai sukriošęs vėl atsiduri po antklodėmis.

Robertas Dželikas pareiškė, esą neišmintinga, kad Raisų pinigai atitenka Edvino uošvei, kurią išlaikyti, be jokios abejonės, jos vyro pareiga, — taip ir pasakė Edvinui. Taigi Edvinas tarė Andželikai tokius žodžius:

— Tuos penkiasdešimt svarų per savaitę, kuriuos duodi motinai iš mūsų namų ūkio pinigų, geriau išleistume šiam pastatui, „Rentokilui" ar pelėkautams. Viduramžių kanalizacija baigiasi, o tu, atrodo, net nepastebi.

— Reikėjo neįsileisti to archeologo, — tarė Andželika, — jei nenorėjai, kad ji subyrėtų. Žinojau, kad pridarys bėdos. — Tikrasis Raisų dvaro restauravimas vis dar neprasidėjo; pamažu buvo rengiamas projektas. Panašiai ir prieš pradedant filmuoti — regis, nieko niekur nevyksta ir netgi niekam nemokama, išskyrus režisierių.

Pasirodė Birmingemo universiteto Viduramžių studijų fakulteto atstovas fotografuoti plytinės kanalizacijos sistemos; nors prašomas nieko neliesti, išlupo tyrinėjimams kažkokį svarbų ornamentuoto mūro gabalą, ir sistema, kuri nekrapštoma būtų ištempusi dar bent porą šimtmečių, pradėjo irti. Lordas Kauvartas pyškino iš medžioklinio šautuvo į visus atvykėlius: valkatas, čigonus, akademikus ar socialinius darbuotojus, — ir Edvinas pradėjo suprasti, kodėl.

Senstant įstatymo ir tvarkos palaikymo jėgos darosi vis patrauklesnės.

— Vėl pradedi, — tarė Edvinas, — bandai apkaltinti mane savo nuodėmėmis. Esi per daug geros širdies.

— Bet mano motinai reikia pinigų, — gynėsi Andželika. — Ji šals ir badaus be jų.

Ir Edvinas, pasiskundęs, kad ji perdeda, nervinosi, raukėsi ir bandė aiškinti žmonai dabarties svarbą. Seniai metas išsižadėti senojo gyvenimo: kam jai traukti iš bėdos Džeraldą Heterlį, išdavusį kadaise geriausios Andželikos draugės Merės motiną? „O kodėl ne?“ — pasidomėjo Andželika. Šis nuomonių skirtumas šiek tiek atšaldė jų jausmus; galbūt tai buvo būsimų nesutarimų pranašas, kaip vėjo, — ledinio, nes pralėkusio virš kalnų sniegynų, — gūsis, atšaldantis snūduriuojančią papėdę.

Balsai, vidinė kova tarp noro padėti sau ir sunaikinti save čia buvo niekuo nedėti; tiesiog tuo metu pūtė šaltas vėjas, kuris paveikė visokio plauko Barlio gyventojus. Tikriausiai paveikė, kitaip tai, kas įvyko, niekaip nebūtų galėję įvykti.

8

Daugiau bėdų

— Pagalvok apie pinigus, kuriuos sukišau į Raisų dvarą, — sakydavo Andželika, suirzusi, kad tikimasi, jog ji nebeduos motinai pinigų. — Juk kas nors man už tai priklauso? — Tačiau vienas iš Raisų paveldo dėsnių teigė, kad praryti pinigai ir yra praryti, užkasti į žemę pinigai, kaip kad Roberto Dželiko nurodymu pajuda kalvos. Tiesiami

keliai, keičiama upių vaga, dirbamos žemės plotai plečiami arba paverčiami viržių dykynėmis škotiškoms kurapkoms ar slidinėjimo trasoms; visur purvynas, kur užmesi akį, žioji duobės, didieji tarpekliai kitų žmonių pinigams praryti, o Raisų institucija mainais dailiai ir apdairiai išspjauna pinigėlius suinteresuotoms šalims, kurioms jauniausio sūnaus pirmoji žmona nepriklauso. Raisų paveldas žino, kada leisti, o kada taupyti. Robertas Dželikas pasirūpino tuo; pasirūpino, kad paveldas surytų milijonus, išstenėdamas dailias neapmokestinamų banknotų spiras. Kuo labiau pasitikima Robertu Dželiku, tuo sklandžiau vyksta ši operacija — taip visi manė.

— Aš net kvito neturiu, — kartais sunerimdavo Andželika. — O darbas net neprasidėjo; kas *atsitiko* pinigams? — Ir ji stebėdavosi, kodėl vanduo vis dar išteka iš dubens, jai net rankų nespėjus nusiplauti, taip smarkiai šis įskilęs; kodėl jos kasdieniniame gyvenime tiek maža patogumų. Ponia Makartur, kurią džiugino nutriušusi aplinka, kuriai patiko jos darbas, kuri labiausiai mėgo namų avarijas, kuri dievino lopymus ir taisymus, tepasakė:

— Keturių colių vandens daugiau negu pakanka rankoms nusiplauti, mergele. Įtrūkimas prasideda keturių ir ketvirčio colių aukštyje. Nebūk godi.

9

Andželika, aštuoneri metai po vestuvių

...rengdavo kviestinius pietus. Ledi Rais turėjo būrelį draugų. Raisų dvaras vėl buvo atidarytas lankytojams, o didžioji salė su miegamaisiais atitverti ir pakabinti paaiškinimai: čia vakarieniaudavo Oliveris Kromvelis; šioje

vietoje sukniubo nunuodytas pirmasis lordas Kauvartas; šioje lovoje jis, deja, pasveiko; štai čia niša, kurioje buvo gyvas užmūrytas ir mirė kunigas; šią kinišką vazą dovanojo karalienė Viktorija; štai sofutė dviem, ant kurios, susiglaudęs su ponia Simpson, sėdėjo karalius Edvardas VIII; ir taip toliau — tačiau galinius kambarius pietų pusėje, kurie surinkdavo paskutinius saulės spindulius, buvo galima tvarkyti paprasčiau, kaip puikius palyginti niekuo neišsiskiriančios poros namus. Lubos ir kaminai nebegriūdavo, durys užsidarydavo, langai atsidarydavo; virtuvėse senovinius geležinius puodus pakeitė nerūdijančio plieno prikaistuviai; keramikinės viryklės buvo šildomos elektra, o ne anglimi ir koksu po lankainiais. Ponia Makartur atrodė dešimčia metų jaunesnė. Ji susigarbanojo plaukus, kurie mergiškai supo jos griežtą veidą. Ponas Makarturas, dirbęs kėbulų suvirintoju automobilių gamykloje, tapo ten nebereikalingas. Dabar šeimos maitintoja buvo žmona, ir Andželika nebesitikėjo jos atleisti. Tačiau ji leisdavo pasireikšti darbdavei, kai tekdavo priimti lankytojus.

Net lordas Kauvartas pripažino, kad ledi Rais gali būti sumani, kai pasuka galvą: sugeba nujausti, kas domina lankytojus, kodėl jie nori sklindžių su grietine, o ne su sviestu, kodėl perka tąsiukus, o ne mėtinius saldainius, kodėl akis išvertę spokso į ponios Simpson dvivietę sofą, bet abejingi lordo Kauvarto strėlių antgalių kolekcijai. O kai išeidavo paskutinis lankytojas, kai suskaičiuoti pinigai iškeliaudavo į išsipūtusius Raisų paveldo seifus ir ji susilaukdavo Roberto Dželiko pagiriamojo žodžio, kas galėdavo būti maloniau už draugų sambūrį? Taisyti valgius pagal kulinarijos knygas, kurias parvežė Edvinas, padedantis jai virti ir kepti, išbandyti patiekalus iš visur: Afganistano, Gruzijos, Irano — tuo metu kraštų, dar nedraskomų smurto, žiaurumo ir karo, dėl kurių net jų maistas

galėjo pasirodyti įtartinas, per daug prisigėręs sielvarto, kad galėtum gardžiuotis.

Edvinas ir Andželika, Rozamunda ir Lambertas, Sjuzana ir Hemfris buvo svarbiausios poros; kiti, sukinėjęsi aplink su antromis pusėmis ar po vieną, tebuvo subtilaus socialinę pusiausvyrą palaikančio šokio statistai; sukurtas savas griežtas etiketas. Draugai, pažįstami, bendradarbiai pasirodydavo prie stalo ir vėl dingdavo iš akiračio; kiekvienas žinojo savo vietą; besišypsantys veidai laužydavo duoną, patarinėdavo, linksmindavo, viską įprasmino. Edvino ir Andželikos stalas buvo keisčiausias ir įspūdingiausias. Nors Raisų dvaro galia ir prestižas betiko tik turistams, net kaimiški valgiai, išdėlioti ant valgomojo stalo, prie kurio, nesistumdydami alkūnėmis, gali susėsti dvylika žmonių, buvo skanūs. Daktarė Rozamunda, patikima, geraširdė ir santūri, ir jos vyras rašytojas Lambertas, paklaikusiomis akimis ir pasišiaušusiais plaukais, kurio įgūdžiai ir talentas atlygindavo už stilingumo stoką; dviguba pramoga ir apkrautas stalas knygomis užgriozdintame kambaryje, paėjus koridoriumi už virtuvės. Sjuzana, keramikė iš Minesotos, rausva, egzotiška ir seksuali, trykštanti energija, šviesiais žvilgančiais plaukais, patraukliai naivi, visuomet nešina pintine tai su Anglijos sodų gėlėmis ar indiškais prieskoniais, tai su Velykų dovanėlėmis ar šiltomis antklodėmis, ir jos dievinantis žmoną putnus, geras, liūdesingas, nerangus vyras Hemfris, architektas, patiekdavo valgius japoniškai — ant kilimais išklotų grindų, tarp pagalvėlių. Rozamunda turėjo du vaikus, Sjuzana vieną, Andželika nė vieno. Edvinas tebemanė, kad tai neteisinga.

— Gal man reiktų pasitikrinti spermatozoidų kiekį, — vieną vakarą pareiškė Edvinas Sjuzanai. — Ką *daro* vyrai, netapę tėvais?

Ir visi nusijuokė.

— Myli žmonas, — tarė Andželika ir su nerimu suvokė, kaip ji priklauso nuo Rozamundos, kad ši neišsiplepėtų apie implantą. Per vėlu pačiai pasakyti Edvinui: kodėl nepasisakė tada, kai Rozamunda buvo ką tik įspraudusi jį po oda? Ji beveik neprisiminė. Užteks laiko, užteks laiko, kaip tvirtino Rozamunda. Šį sezoną lankytojų padaugėjo 5 procentais; Andželika turėjo tiek darbo, jo ir Edvinui būtų užtekę, tik jis nenorėjo dirbti. Edvinas dykinėjo ir mąstė; veido išraiška buvo suglumusi kaip Hemfrio, kurio architektūrinė praktika pašlijo. Baisus dalykas ieškoti, kuo užsiimti. Lambertas irgi turėjo finansinių sunkumų. Leidėjai išbraukė jį iš sąrašo; agentas nebeturi laiko su juo kalbėtis. Niekas jo nesupranta. Jis daugiau laiko praleisdavo su vaikais, kad Rozamunda galėtų budėti naktimis; teko tai daryti, jei norėjai apmokėti sąskaitas.

Andželika, jauniausia iš grupės, manė turinti mokytis, tai ir mokėsi — prie pietų stalo. Jau galėjo kalbėti apie abstrakčius dalykus: kas yra teisingumas ir neteisybė; geriau išmanė, kada atverti širdį, kada patylėti; turėjo savo nuomonę apie meną, kas iš tikrųjų valdo šalį, ir panašiai. Ar bombas sprogdina agentai–provokatoriai, ar teroristai.

Iš Sjuzanos ji išmoko rafinuotos moteriškos reakcijos; dalykų, kurių motina jos niekad nemokė. Ji sužinojo, kad gėles reikia suderinti, o ne bet kaip sukišti į vazą; kad reikia nuskabyti lapelius ir sutraiškyti stiebus. Sjuzana užsiminė, kad tas pats ir su jutiminiais malonumais. Kuo ilgiau atidėlioji, tuo didesnį patiri malonumą. Tai, matyt, buvo taikoma ir seksui ir puikiai tiko Andželikai. Arba, anot Sjuzanos: „Dieve, anglai taip nemoka mergintis. Čia tikrai neturima supratimo apie kultūrą su raudonom rožėm!“ Nors, Dievas liudytojas, kad Hemfris kuo neangliškiausiu būdu su puokštėmis rėžė sparną apie Sjuzaną, vežiojo ją romantiškų savaitgalių į Vieną, užsakė jos portretą, pats darydavo manikiūrą stiprioms keramikės rankoms.

Sjuzana manė, kad taip ir turi būti. Anksčiau ji buvo ištekėjusi už Aleno Edlio, dabar garsaus peizažų tapytojo. Ji pabėgo su Hemfriu, nuviliojusi jį nuo Helenos, riebios, neištikimos ir nejautrios jo žmonos, kurią visi taip apibūdindavo pasikliaudami Sjuzanos žodžiais. Nė vienas iš šio ratelio, suprantama, nebuvo matęs Helenos ir nenorėjo matyti — ji priklauso kažkokiam kitam pasauliui, slūgsančiam žemiau šio, jo kančios nesuprantamos, nereikšmingos: unkščiantys balsai atsakiklyje, reikalaujantys dėmesio, minčių, pinigų, kurie, antrųjų žmonų nuomone, priklauso joms. Nemylimos moterys iš praeities turėtų pamažu išnykti, kaip ir našlaujančios motinos. Na, Edvino praeityje tokios nebuvo: ji jo pirmoji ir vienintelė žmona. Jausmų ir santuokos sunkumai skirti kitoms, ne Andželikai. Taigi ji buvo pasipūtusi ir kvaila.

Andželika manė, kad ji — mieliausias žmogus pasaulyje; vidinio prieštaravimo, kad gal nebūtinai taip yra, neliko. Kaipgi kitaip? Ji — savo gyvenimo šeimininkė. Suglumo nieko nepajutusi, kai mirė tėvas. Tas įvykis praėjo beveik be pėdsako. Kodėl? Lyg jis būtų buvęs ne žmogus, o manekenas. Na, bet dėl to juk tikriausiai kaltas jis, ne ji. Vis dėlto jai atrodė, kad abejingumas jo mirčiai — lyg uždelsto veikimo bomba sieloje, kaip estrogeno implantas yra uždelsto veikimo bomba kūne, nesutaikoma su pačiomis gyvybės ištakomis.

Kadaise, septintame dešimtmetyje, septyniolikametė Levanda Lem ištekėjo už penkiasdešimt dvejų metų Stiveno Vaito ir netrukus pagimdė mergytę, vardu Andželika, kuri buvo paklusni ir ambicinga, protinga ir guvi. Kartais jie ją vadindavo sutrumpintai — Žele, kai norėdavo meiliai ja atsikratyti. „Oi Žele, kokia tu įkyri, koks vyras pakęs tokią žmoną?“ Kartais jie ją vadindavo Angela: „Angela, mieloji, atnešk man tą; Angela, mieloji, paduok aną. Angela, mie-

loji, prispausk pinigėliais savo vargšui mirusiam tėveliui akis. Jis dabar taip pat angelas. Jei nebūtum pasišovusi dainuoti to šlamšto rokenrolo, jei ir toliau būtum giedojusi Hendelio „Mesiją“, būtum galėjusi tapti primadona ir tavo tėtušis gal nebūtų taip nusiminęs ir miręs. Ne, ne, aš tavęs nekaltinu, Angela, mudviejų, o, tiesą sakant, tėvo Angela linksmai skambančiu kaip vyturėlio balsu, kuria tonacija bedainuotum, jis bent jau nesulaukė, kol pradėjai dainuoti „Trenktoje skaistuolėje“. Bent jau jo labui išsaugojai skaistybę, kol jis pakratė kojas, padėjo šaukštą, užvertė kanopas. Žinoma, to ir reikėjo tikėtis, buvo trisdešimt penkeriais metais vyresnis už mane, tačiau, žinok, nesvarbu, kad tikėjaisi, — vis tiek pasibaisėtina likti be vyro“.

Vieversėliai, ėriukai, skaisčiai balti ryžiai; pridėkite žiupsnelį miežių, visi geri dalykai. Kodėl nieko gero neišėjo? Niekas galutinai nesibaigia, štai kaip, net vardai negalutini. Ją reikėjo pavadinti Džeine: tai vardas, kurį nelabai suskaldysi, prakiurdysi ar šiaip padalysi. Andželika prašėsi bėdos.

Andželika lovoje vis dažniau ir dažniau nusigręždavo nuo Edvino; išrankumas gali įgristi; miegas gali tapti geidžiamesnis. O gal galimybė pastoti, apsiaučianti seksą šviesos aureole, suteikdavo jam įdomumo, kaip saulė iš už tamsaus debesies paauksina jo kraščiukus? Šiaip ar taip, ji jau beveik galėjo patikėti, kad implantas tik įsivaizduojamas. Rozamunda, kurią ji pirmą kartą susitiko klinikoje, buvo nepažįstama, dabar draugė. Viskas yra kitaip, tai kodėl ne šitai? Geriau neklausinėti. Galbūt buvo įrodyta, kad tokie implantai neveiksmingi: kaip jie gali taip ilgai veikti; ir kas gali pasakyti, ar iš tiesų Edvinui ir jai skirtas vaikelis neatėjo į pasaulį dėl dirbtinai įsiūto hormono žirnelio, ar Dievo valia? Rozamunda nė neužsiminė apie implantą patį pirmą kartą, kai Edvinas prie pietų stalo

pareiškė: „Mudu su Andželika nelaimėtume prizo už vaisingumą“ — ar kažkaip panašiai, be ceremonijų, kaip įprasta anglams, galbūt dėl to, kad nebuvo ko daug kalbėti. Metai slinko, ir vienerių metų įvykiai susimaišydavo su kitų dramomis.

Ji troško, kad Edvinas būtų panašesnis į Hemfrį; labiau dievintų ją, būtų romantiškesnis ir ne taip mėgtų draugiją.

Ji prisivertė nueiti ir pasėdėti prie tėvo kapo: Raisų paveldas naikino kapinių dalį už šventoriaus, kur buvo palaidotas jos tėvas, ir ketino statyti naujo sporto centro priestatą. Ji žinojo, kad jei nenueis dabar, vėliau nebegalės, neteks net šios kūniškos, nors ir irstančio kūno, realybės. Ir vis dėlto negalėjo kaip reikiant prisiminti Stiveno Vaito: jis buvo per daug senas, per daug mielas, per daug nekonkretus, kad būtų realus. Kažkas, nekėlęs jai stiprių jausmų, gyvenęs praeityje, nors jo laikas iš dalies sutapo su jos; kurio džiaugsmai buvo jai svetimi, todėl jautėsi kaip vietoj pagrobto vaiko palikta laumiukė.

Jai buvo nuobodu. Ankstesnieji Edvino draugai iš klubo ar kartu medžioję ir šaudę, dabar prekiaujantys nekilnojamuoju turtu, užstatinėjantys šlamštą, kartas nuo karto užsukdavo į naująjį, patobulintą Raisų dvarą, leptelėdavo, koks be galo nuobodus gyvenimas kaime, ir išvykdavo. Buvę Andželikos muzikos verslo draugeliai atkeliaudavo, prisiputę vienokios ar kitokios velniavos, pasmaksoti į kaimo mėnulį, paverkšlendavo, ką santuoka ir branda padaro iš merginos, net jei ši neturi vaikų, ir išvykdavo.

Kartais pietų ateidavo Antėja, ir Edvinas nusižiovavęs sakydavo: „Jai galvoje tik arkliai; laikyk ją toliau nuo manęs, nors ji man ir pusseserė. Tik įsivaizduok, jei būčiau mergaitė, o ji berniukas, mano titulą turėtų ji!“

Arba atverti širdies ir išlenkti stiklelio džino užklysdavo Bofė Di. Ji ruošėsi tekėti už lenktynininko, kurio galva buvo taip sudaužyta, kad jis negalėjo aiškiai kalbėti, tačiau Bofė Di nemanė, kad pažeistos smegenys — kliūtis šeimyninei laimei. Priešingai.

10

Grupinės bėdos

Vieną vakarą Andželikai paskambino Rozamunda ir pasakė:

— Andželika, tai siaubinga: *turime* ką nors daryti. Man atrodo, kad Sjuzana susimetė su Klaivu Rapoportu. Nuolat matau jo ir jos automobilius, stovinčius keistose vietose, kai vykstu pagal iškvietimą, ir abudu tuščius.

Buvo vasara, žaliavo žolė.

Klaivas Rapoportas buvo advokatas iš ne tokių artimų draugų ratelio: tykus, rimtas, romantiškas, labai tvirtais santuokiniais ryšiais susietas su apkūnia judria brunete Natali.

— Niekaip negali būti, — pareiškė Andželika.

— Kodėl? — paklausė Rozamunda. Ir Andželika priminė jai, kad vos prieš porą savaičių, per iškylą prie senojo geležinkelio, — Sjuzana su Hemfriu gyveno žavingai pertvarkytoje geležinkelio stotyje, — Natali pusiau juokais, pusiau rimtai, kaip paprastai draugėms moterys, prisipažino, jog Klaivas jos nebemylįs, seksualiai jinai jo nebedominanti. „Ką man daryti? — klausė Natali. — Anksčiau neturėjome tokių bėdų“. — „Vilkėk juodus apatinius, — atsakė Sjuzana. — Nėriniai ir korsetas, aukšti kulniukai. Pražings-

niuok pro jį kartą kitą. Visada padeda". Ir visos kiek sutrikusios nusijuokė. Nes šioje grupėje, šventai tikinčioje, kad seksas susijęs su meile, o ne su geismu, toks dalykas nuskambėjo keistai.

— Jei Sjuzana susidėjo su Klaivu, — paaiškino Andželika Rozamundai, — ji tikrai negalėjo šitaip pasakyti.

Žvelgiant į praeitį, tai tik rodė, kaip menkai Andželika apie viską nusimanė.

— Ne, galėjo, — atkirto Rozamunda, — jei ji pakankamai pasitiki savimi, pakankamai pasipūtusi, absoliučiai tikra, kad jokie juodi apatiniai nebesuteiks Klaivui laimės lovoje su Natali, ir jei bando paslėpti pėdsakus.

— Ji ne tokia, — apstulbo Andželika. — Tik ne Sjuzana.

Bent jau iki tol manė, kad ne tokia. Teisybė, vyrai pagyvėdavo, kai į kambarį įeidavo Sjuzana; kaulėta nerangoka figūra, siūbuojantis tankių šviesių plaukų varpas; bet moterys irgi pagyvėdavo: buvo akivaizdu, kad Hemfris dievina Sjuzaną, Sjuzana dievina Hemfrį. Andželika apie šį reikalą mąstė kuo mažiausiai ir išmetė jį iš galvos. Rozamunda persidirbusi, šiek tiek paranojiška. Jai sunku su Lambertu, kuris ją viešai žemina, apverkia jos krūtų mažumą, rūpinimąsi visais, išskyrus jį, o Rozamunda, be abejo, sureagavo įžiūrėdama bėdas visur kur, tik ne namie. Ji išklojo Edvinui, ką sakiusi Rozamunda, o Edvinas atsiliepė: „Kuo, po galais, Sjuzanai gali patikti Klaivas Rapoportas, jis nykus kaip stovintis vanduo", — ir tai nebuvo visiškai toks atsakymas, kokio tikėjosi Andželika, tačiau tomis dienomis vis daugiau radosi netikėtų dalykų.

Netikėta buvo ir tai, kad kitą savaitę pas Andželiką užsuko Lambertas, Rozamundos vyras, ir pasakė:

— Andželika, man atrodo, kad Sjuzana ir Edvinas užmezgė romaną.

— Lambertai, niekus tauški, — atšovė Andželika. — Ir kuo tau užkliuvo, net jei ir užmezgė, nors jie to nepadarė? Ar tau nervai pairo? Kodėl taip baisiai atrodai?

Lambertas tikrai atrodė baisiai: mūvėjo treningines kelnes, vilkėjo senus kareiviškus marškinius, ištrauktus viršun, ir buvo savaitę nesiskutęs ir tris mėnesius nesikirpęs.

— Nereikėjo tau to kontraceptinio implanto, — tarė Lambertas. — Rozamunda tada taip ir sakė, bet tu nenorėjai klausyti. Pažiūrėk, kokių bėdų jis visiems pridarė. Tu — Edvino žmona. Turėjai pagimdyti jam kūdikį.

— Ką? — pasipiktino Andželika. — Ką? Kas sako, kad aš nenoriu pagimdyti Edvinui kūdikio?

— Tai parašyta tavo ligos istorijoje, — atsakė Lambertas, ir daugiau iš jo nieko nepavyko išpešti. Andželikos bėdos jam nerūpėjo. Bet jei Lambertas pasakė Sjuzanai, o Sjuzana Edvinui — ne, sunku patikėti. Lambertas paprasčiausiai išsikraustė iš galvos.

— Rozamunda, — tarė Andželika, nuėjusi į kliniką, kur rado Rozamundą tarp kraujo mėginių ir kortelių rodyklių, užsimovusią gumines pirštines ir užsiėmusią kitų žmonių tragedijomis, — Rozamunda, ką mums daryti su Lambertu?

— Mums? — paklausė Rozamunda. Jos plaukai nuo prakaito ir nuovargio dar labiau susigarbanojo. Atviras protingas veidas buvo išblyškęs, strazdanos paryškėjusios. Andželika suprato, kad ji verta meilės ir susižavėjimo, kad gerbtina, tačiau niekad nebus kerinti.

— Draugėms, — atsakė Andželika. — Mes visos draugės. — Ir Andželika trumpai išdėstė Lamberto skundą, lyg atpasakodama bepročio sapaliojimus žmogui, besirūpinančiam ano gerove.

— Čia tiek visokios potekstės, — kalbėjo Andželika, — kuri iš tiesų gali įskaudinti žmones. Negi Lambertas nesupranta?

— Andželika, — tarė Rozamunda, — žinoma, supranta. Nebūk naivi ir nemanyk, kad žmonės nesielgs blogai, jei supras, kas yra blogis. Kai kam patinka daryti bloga.

— Bet ne Lambertui, — atsakė Andželika. — Niekam iš tų, kuriuos mes *pažįstame*.

Rozamunda pakėlė antakius ir pradėjo išpylinėti mėgintuvėlių turinį į kriauklę.

— Negi nėra kam to padaryti? — paklausė Andželika.

— Jei sumokėsiu, — nukirto Rozamunda.

— Rozamunda, — tarė Andželika, — tai svarbu.

— Ne gyvybės ir mirties klausimas, — atšovė Rozamunda. — Ponios Anos Vesli šlapime per daug baltymų. Tai svarbu. Lambertas pasakė man, kad Sjuzanos mažylis Rolandas — jo vaikas, kad tėvas — ne Hemfris. Aš žvilgtelėjau į ligos istorijas. Kraujo grupės atitinka. Beje, Hemfrio spermatozoidų kiekis tikrai mažas.

— Lambertas išprotėjo, — tarė Andželika.

— Matyt, Lambertas jau daug metų myli Sjuzaną, — pasakė Rozamunda. — Jis nepaliko manęs dėl vaikų, ne dėl manęs — jis taip sako; aš kažkodėl neįtraukiama į lygybę. Vargšė Sjuzana. Vargšas Hemfris. Vargšas Lambertas. O aš tik dirbu čia ir išlaikau šeimą. O dabar Sjuzana sako esanti nėščia, taigi Lambertas įsitikinęs, kad vaikas Edvino.

— Bet kodėl?

— Nes tu negimdai Edvinui vaiko, o Sjuzana tokia gera ir minkštaširdė, — tarė Rozamunda ir įtūžusi pridūrė: — Prakeikta šliundra.

Andželika išpūtė akis.

— Implantų nenuslėpsi, — kalbėjo Rozamunda. — Lambertas peržvelgia ligos istorijas, ieškodamas medžiagos savo apsakymams. Visi žino, tik tu ne. Žinojai, bet, regis, užmiršai. Tu labai savotiška, Andželika. Kartais ma-

nau, kad eini per gyvenimą kaip lunatikė. Niekad nebūčiau tau siūliusi prozako: tu ir taip optimistė, linksmai ir patikliai pasitinkanti kiekvieną dieną.

— Aš netikiu, — tarė Andželika. Bet pamąsčiusi pripažino, kad Lambertas ir Rolandas turi tokias pat išsprogusias, plačiai įsodintas paklaikusias rudas akis. Kai pagalvoji, akivaizdu. Lygiai kaip idėja, kad žemynai prieš milijardus metų atsiskyrė nuo vieno pirminio žemės masyvo, tapo akivaizdi visiems, kurie pažvelgė į gaublį, pagamintą po 1926–ųjų metų, kai pirmiausia imta apie tai kalbėti, nors kartų kartoms tokia mintis nebuvo atėjusi į galvą.

— Netikiu, kad Lambertas įsimylėjęs Sjuzaną, — beviltiškai tarė Andželika. — Jūs per daug puiki pora. Jūs visur einate kartu. Kam Lambertui mylėti Sjuzaną, kai jis turi tave?

— Nes aš nuobodi, — ramiai atsakė Rozamunda, — o Sjuzana ne. Aš kalbu tik tada, kai turiu ką pasakyti, o Sjuzana čiauška be paliovos. Aš kasdien atidirbu tam tikrą valandų skaičių ir kojų nebepavelku, ardama žmonijos labui, o Sjuzana kupina meniško jautrumo. Lambertas rašytojas, Sjuzana keramikė. Supranti, menininkai. Tokie kaip Hemfris ir aš reikalingi jiems išlaikyti, bet aistringų jausmų nepažadiname, juk taip? Nėra ko tikėtis, kad iki galo atsilaikytume.

— Jeigu jau Sjuzana ir užmezgusi su kuo nors romaną, — tarė Andželika, — tai ne su Edvinu, o su Klaivu Rapoportu. Pati taip sakei. Ir Sjuzana niekada man taip nepadarytų. Aš — jos geriausia draugė. Lambertas turi liautis kalbėjęs tokias kvailystes. Jis beprotis.

— Norėčiau, kad būtų Edvinas, ne Klaivas, — tarė Rozamunda. — Nes jeigu Klaivas, vargšei Natali teks sužinoti, vargšui Hemfriui irgi...

— Ką gi, labai dėkui, — išpyškino Andželika. — Manai, kad vargšė aš visiškai nesvarbi?

— Oi Andželika, — baigė kalbą Rozamunda, — tu, kaip ir aš, pati gali savimi pasirūpinti. — Andželika labai nustebo. Ji niekad neketino tapti protinga, gero būdo ir pastovi: moterimi, kuri dėl aukštesnių idealų taikstosi su vyro neištikimybe.

— Šiaip ar taip, — pridūrė Rozamunda, — vaikų tu neturi, taigi nelabai svarbu. — Ir tada Andželika suprato, kodėl Lambertas galėjo nusisukti nuo Rozamundos, galėjo pasirinkti Sjuzaną. Andželika beveik patikėjo, nors ne visai. Kad Edvinas kažkokio spėjamo Sjuzanos kūdikio tėvas, paprasčiausiai neįmanoma. Jis per daug jaučia atsakomybę, per daug poniškas, kad rimtai susidomėtų Sjuzana. Ji jiems patinka, bet yra paviršutiniška.

Andželika paskambino Sjuzanai, ketindama pakviesti ją pasišnekėti. Hemfris pakėlė ragelį; kažkas bandė jį išplėšti. Aname linijos gale buvo girdėti įvairiausias triukšmas: kažkas trinksėjo, dužo, verkė, paskui sukliko Rolandėlis; nepažįstamas balsas kalbėjo: „Hemfri, su niekuo nešnekėk. Aš draudžiu. Pirmiausia susitik su advokatu“. Kažkas sunkiai alsavo į ragelį, kol jis pagaliau atiteko Hemfriui. Hemfris prabilo kaip niekad karštai:

— Čia tu, Andželika? Ragana! Pro pirštus žiūrėjai į Sjuzanos darbelius, o juk žinojai. Ji pasekė tavo pavyzdžiu, ji man papasakojo apie tave ir Lambertą. — Ir Hemfris padėjo ragelį.

Andželika nusijuokė. Negalėjo susilaikyti. Įėjo Edvinas.

— Ko taip juokies? — paklausė Edvinas.

— Sjuzana užmezgė romaną su: a) Klaivu Rapoportu, b) Lambertu, c) tavimi. Aš flirtuoju su Lambertu; tu ir/ arba Klaivas Rapoportas yra Sjuzanos vaiko tėvas. Toks provincijos gyvenimas.

— Nemanau, kad tai juokinga, — tarė Edvinas, bet neatrodė nustebęs. — Ko juokiesi iš kitų žmonių bėdų?

— Na, — tarė Andželika, — jei tai tiesa, vadinasi, ir mano bėda.

— Tai tu neigi? — paklausė Edvinas. — O Sjuzana tvirtina, kad teisybė.

Andželika negalėjo patikėti, kad Sjuzana gali šitaip, — lyg visi vėl būtų mokinukai, — meluoti norėdama išsikapstyti iš bėdos. Giedrą dangų staiga apniaukė juodi debesys: tokie gula sluoksniais vienas ant kito, kol tarp atskirų sluoksnių kyla audra, persimetanti pas kaimynus. Žaibas perskrodžia dangų, griaudžia perkūnas, šėlsta audra. Andželika jau nestovi tyra ir rami, nušviesta meilės ir sėkmės saulės. Jai po kojomis dreba žemė. Ji tik viliasi, kad nebus galutinai parblokšta. Viskas atsitiko per staigiai.

Edvinas lyg niekur nieko įsijungia televizorių.

— Edvinai, — sako Andželika vyrui, — geležinkelio stotyje vyksta kažkas nepaprasta. Tau neįdomu?

— Ne, — atsiliepia Edvinas, — tai tikrai neturi daug bendro su mumis.

Jis susirado dokumentinį filmą apie Šiaurės Airiją. Neatplėšia akių nuo ekrano.

— Manau, kad turi, — sako Andželika.

— Aš žinojau, kad tau bus tikra šventė, — sako Edvinas. — Nelabai gražu asmeniškus dalykus paversti viešomis paskalomis.

— Bet Sjuzana — mano draugė, — sako Andželika, — ją ištiko bėda...

— Nelabai draugiškai su ja pasielgei, — sako Edvinas.

— Jei ji meluoja apie Rozamundos vyrą ir mane... — pradeda Andželika.

— Man atrodo, kad ji nerimauja dėl tavęs ir savo vyro, o ne Rozamundos.

— Absurdas, — sako Andželika.

Ji papurtytų vyrą, bet šis virtęs svetimu ir net priešišku žmogumi.

— Nejaugi manim nepasitiki? — klausia Andželika. — Klausai visokių plepalų.

— Tu jų prisiprašei, — kalba Edvinas. — Norėjai triukšmingo gyvenimo. Vakar man paskambino Sjuzana. Prašė patarimo.

Ir jis papasakojo Andželikai, kad Sjuzana paskambino Klaivui aptarti kažkokio darbo projekto. Paralelinio telefono ragelį pakėlė Natali, pasiklausė, kažko nesuprato ir puolė į isteriją.

— Nors pačios Natali elgesys, — sako Edvinas, — kažin ar suteikia jai teisę nepakęsti, ką Klaivas nusprendžia daryti ar nedaryti, bet negi moterys kada klauso sveiko proto? Jų teisingumo supratimas labai vienpusiškas. Sjuzana bijojo, kad Natali pridarys bėdos paskambindama Hemfriui, tai susuko man. Va, ir viskas.

— Kodėl tau? — klausia Andželika.

— Tikriausiai todėl, — sako Edvinas, — kad esu jos draugas ir vienintelis, kuriuo jinai gali pasitikėti, nes nenešiosiu paskalų, nedarysiu tragedijų ir nesigardžiuosiu tokiais svarbiais dalykais. Ar visa tai negalėtų palaukti, kol pasibaigs programa?

„Kaip jis drįsta! — sako balsas Andželikos galvoje. — Kaip jis drįsta!“ Kitas balsas įspėja: „Netampyk tigro už ūsų“, o trečias: „Nusivesk į viršų ir jį išdulkink“. Andželika purto galvą, norėdama jais atsikratyti, ir jai pavyksta.

Andželika išjungia televizorių. Edvinas atsidūsta.

— Netikiu, kad Sjuzana girdėjo bent menkiausią užuominą apie mane ir Hemfrį, — sako Andželika, atgaudama pusiausvyrą. — Hemfris man į tėvus tinka. Ar neturėtume to išanalizuoti? Gal čia Hemfrio fantazijos? Kad aš jį sekioju? Atsiprašau, kad išjungiau televizorių. Negražiai padariau.

— Nieko nieko, — visai linksmai kalba Edvinas. — Manau, kad Sjuzana perdėtai jautri. Ji taip jaudinasi, kad sensta. Pasakiau jai, kad nebūtų kvaila.

— Iš kur žinai? — klausia Andželika. — Iš kur žinai apie Sjuzaną tokius dalykus, kurių nežinau aš? Atrodo, esi jai labai artimas.

— Kai dirbu Paveldo parduotuvėje, — kalba Edvinas, — mudu su Sjuzana kartais einam pasivaikščioti. Ją domina visokiausi dalykai, kurie nedomina tavęs. Pavyzdžiui, Anglijos laukų gėlės.

— Kalė! — pagaliau teškia Andželika.

— Sjuzana sako mananti, kad tavo elgesyje su ja pastebėjusi lesbietiškų polinkių, — sako Edvinas. — Ji dėl to nesmagiai jaučiasi. Jai atrodo, kad tau labiau patinka moterys, bet nedrįsti prisipažinti.

— O tu ką manai? — paklausė Andželika.

— Nežinau, — atsakė Edvinas. — Nesakyčiau, kad pastaruoju metu kraustytumeis dėl manęs iš proto.

Andželika vaikščiojo ir galvojo, galvojo ir vaikščiojo, o Edvinas glostė ir tapšnojo šunis, labradorus, vienas jų gulėjo jam ant kelių, o kitas ant kojų, — dideli, meilūs, stori auksaspalviai padarai. Edvinas vėl įjungė televizorių. Bet programa apie Šiaurės Airiją jau buvo pasibaigusi. Jis vėl atsiduso.

„Jis tavęs nebemyli, — pasakė vienas balsas. — Laukia, kol tu dingsi“. Bet Andželika nuvijo šalin tą piktavališką gąsdinimą.

— Ką tu patarei Sjuzanai? — pagaliau paklausė Andželika Edviną. Lyg jai būtų buvę leista paklausti tik vieno dalyko, kaip vaikų žaidime, taigi klausimas turėjo būti rimtas.

— Aš pasakiau, kad jei Natali kerštinga ir valdinga, visų pirma pasistengs pasimatyti su Hemfriu. Taigi Sjuzana verčiau pirma pradeda ir pasipasakoja vyrui, kol iš musės dar nepadarytas dramblys. Teisingai?

— Edvinai, — tarė Andželika, — patarimas labai keistas. Ką tu bandai padaryti? Viską sugadinti? Sjuzana turėjo viską viską neigti.

— Brangioji, — atšovė Edvinas, — ji tarėsi su manim, ne su tavim.

„Edvinas buvo Sjuzanos meilužis, — tarė balsas. — Jis irgi tik dabar sužinojo, kad Sjuzana guli su Klaivu, ir tik nori viską sugadinti“.

— Užsičiaupk! — mintyse suriko Andželika, ir balsas, niūriai taręs: „Nesakyk, kad neįspėjau“, — nutilo.

Apie duris kažkas braižėsi, lyg kabinėjosi, lyg beldėsi, ir Edvinas atidarė duris Sjuzanai, verkiančiai, paburkusiu veidu, drebančiai nuo šalčio ir basai. Žemę lauke dengė sniegas. Jos kojų pirštai buvo pamėlynavę. Sjuzana atsisėdo į krėslą, Andželika atnešė antklodžių, o Edvinas suėmė Sjuzanai kojas, trynė ir tapšnojo, kad atsistatytų kraujotaka.

— Hemfris išmetė mane iš namų, — verkė Sjuzana. — Nuosavų namų. Dariau viską, kaip liepei, Edvinai. Palaukiau tinkamos progos ir papasakojau jam, kaip kvailai išėjo su Klaivu. Pasakiau, kad tai nieko nereiškia. Pasakiau, kad Natali nesveikai sureagavo. Pasakiau, kad tikrai nenorėjau užgauti Natali, kaip galėčiau? Ji mano draugė. Pasakiau Hemfriui, kad pastaruoju metu jis taip užsiėmęs reikalais, kad vargu ar turėtų stebėtis, jog susidomėjau kitu vyru. Galų gale aš jaunesnė už jį. Pasakiau, kad Klaivą ir mane sieja fantastiška intelektualinė menininkų draugystė — bet seksas čia beveik niekuo nedėtas. Mes tiesiog kartais susitinkame vienu du, kaip su tavim, Edvinai. Edvinas ir aš kartais einame į gamtą pasivaikščioti, Andželika. Pasakiau Hemfriui, kad jis turėtų pasimokyti iš šio atsitikimo, suprasti, kad jo santuokai iškilęs pavojus, ir labiau stengtis; nieko nebus, jei nekreips į mane dėmesio. O jis viso labo mano akyse virto Viktorijos epochos primityvu. Velnias! Jis ištrenkė mane iš namų tiesiogine prasme, fiziškai, — nedavė man net apsiauti ir užsirakino, kad negalėčiau grįžti. Nuėjau pas kaimynus ir iš

ten paskambinau Klaivui, bet jis niekuo nepagelbėjo. Pasakė, kad Natali išgėrusi per didelę dozę migdomųjų ir jis laukiąs gydytojo, taigi dabar kalbėti negalįs. Pavadino ją „savo žmona" taip, lyg tai būtų koks stebuklas. Ji svarbi, o aš ne. Ji visiškai laiko jį po padu. Tokia bjauri intrigantė. — Sjuzana nutvėrė Andželikai už rankos. — Man dabar toks baisus metas! Tu manęs juk neapleisi, Andželika?

— Žinoma, ne, — atsakė Andželika.

— Nes tu mano draugė, kultūringa ir supranti tokius dalykus. Tu ir Lambertas labai artimi, juk taip, o Edvinas nekelia kvailų scenų ir neužsirakina palikęs tave sniege.

Andželika laukė, ką pasakys balsai, bet jie tylėjo. Teko pačiai kapstytis. Ji ištrūko iš Sjuzanos rankų. Edvinas nuėjo atnešti sauso rankšluosčio Sjuzanos kojoms. Andželika nebuvo įsitikinusi, ar jis suvokė Sjuzanos užuominos apie Lambertą esmę. Galbūt šie beprotiški žodžiai jam buvo kaip žąsiai vanduo: kai kurie vyrai net maloniausiomis aplinkybėmis nesiklauso moterų pokalbių, o jei jie tampa pernelyg jausmingi, staiga gali visai apkursti.

— Sjuzana, — vis dėlto pasakė Andželika, — jei tu išvien vilioji geriausių draugių vyrus, nereiškia, kad visos taip elgiasi. Aš tikrai ne. Ką tu nori pasakyti apie mane ir Lambertą?

Sjuzana šiurkščiai nusikvatojo ir pareiškė, kad iš anglų gali tikėtis tik dievobaimingų banalybių, jokio supratimo, kas yra meilė ar jos reikalavimai. Jos subtilius santykius su Klaivu, jų jėgą, aistrą, pulsuojančią jų sielą suniekino Andželikos tėkšta frazė: „vilioji vyrus".

Andželika atrėžė:

— Garantuoju, kad Hemfriui nesapaliojai apie „pulsuojančią sielą", nebent, žinoma, jis tau mirtinai įgriso, o tai aš suprasčiau.

— Kodėl? — paklausė Sjuzana, staiga atskleisdama savo niekingą vulgarumą. — Nes norėtum pati pačiupti jį savo lipniais piršteliais?

Andželika nemanė, kad į tokius žodžius verta atsakyti.

Grįžo Edvinas. Sušalusios Sjuzanos kojos spaudėsi jam prie skruosto, kai jis jas trynė rankšluosčiu.

— Kaip noriu, kad manimi kas nors rūpintųsi, — aikčiojo Sjuzana, — ypač dabar.

— Vargšė Sjuzana, — guodė Edvinas. — Be abejo, mes pasirūpinsime tavimi, juk taip, Andželika?

— Kodėl ypač dabar? — paklausė Andželika.

— Sjuzana laukiasi, — tarė Edvinas.

— Trys mėnesiai, Andželika, — pasakė Sjuzana.

Andželikos galvoje pynėsi balsai; ji bandė susivokti; vieni ją įspėjo, kikeno: „Ar nesakiau?“, kiti drabstėsi baisiausiais keiksmažodžiais, paskui vietoj kakofonijos stojo tyla, ir balsai sutarė: „Andželika nesusitvarko. Mums iš jos jokios naudos. Atsikratykim ja“.

— Andželika, ar girdėjai? — paklausė Edvinas.

— Nebevadink manęs Andželika, vadink ledi Rais, — kvailai leptelėjo Andželika.

Tai pasakiusi Andželika, nerami jauna įdomios praeities moteris iš daugelio sudedamųjų dalių, neįspėjusi nėrė į savo vidaus citadelę taip staigiai ir greit, kaip žmonės bėga nuo raketų, žemės drebėjimo, miško gaisro, — nes norėjo išgyventi; vietoj savęs paliko ledi Rais, kad ši kaip mokėdama kapstytųsi.

— Atleiskite, — tarė ledi Rais, kurią irgi sutrikdė per daug staigi permaina, — nekaip jaučiuosi.

Ledi Rais nuolat atsiprašinėdavo ir retai kada jautėsi gerai. Buvo mylinti, melancholiška, draugiška būtybė, tačiau dabar stovėjo vieniša kaip aštuoniolikto amžiaus pokylio kaukė, po kuria slypi daugybė kitų: vienos šviesiaplaukės, kitos tamsiaplaukės; vienos jaunos, kitos senos; tą akimirką visos buvo sustingusios kaip negyvos, visos persigandusios, — gal tik Želė, šiek tiek ištempusi kaklą ir vos matoma, rodė gyvybės, atkaklumo ženklų. Žinoma, nė viena iš kitų asmenybių ledi Rais dar neprisistatė. Ji nesuvokė permainos savyje. Kaip ir Andželiką, ją viso labo vargino galvoje skambantys balsai.

Ledi Rais apalpo. Grimzdama į juodą šleikštų sūkurį sąmonės, iš kurios staiga buvo atimtas ir deguonis (akimirką ji liovėsi kvėpuoti), ir įprasta savastis, ji išgirdo Edviną sakant:

— Vargše Sjuzana! Bet tu pasielgei teisingai. Mums visiems reikėtų elgtis kaip pridera.

Ledi Rais šiaip taip atsisėdo ant sofos krašto, kad palengvėtų, svyruodama atsistojo niekieno nepadedama. Edvinas vieninteliame laisvame miegamajame rūpinosi vargše sukrėsta Sjuzana. Tuo metu visuose, išskyrus šį, darbavosi dekoratoriai.

Taip Andželikos asmenybė suskilo ir ji, bent laikinai, pasitraukė iš gyvenimo; jai pasisekė: kažkas vaikštinėjo jos sielos užkaboriais, laukdamas savo eilės. Andželika galėjo paprasčiausiai pasitraukti, jei kas ją per daug nuliūdintų. Bet kieno galvoje gali taip pasidaryti. Trauma, šokas, apalpimas, ne vietoje pasakytas žodis, išdavystė, smūgis per galvą, bet koks pasikėsinimas į asmenybę, ir nežinia, kas jūs būsite, kai atsigausite. O jei turite per daug vardų ir dar titulą, dėl kurio kitų požiūris į jus neaiškus, kas jūs per viena, kad žinotumėt, kas esate? Per

daug vidinių savasčių, ieškančių vientisos asmenybės, o kūno visoms nepakanka!

Ledi Rais nuėjo gulti, netrukus — ir Edvinas. Jis pasakė tikįsis, kad ji jaučiasi geriau, tik nereikia bandyti tokiu būdu užgožti Sjuzanos. Kas per kvailystė suvaidinti nualpimą. Visi žino, kad ji stipri kaip arklys.

Ledi Rais mikčiodama atsiprašė ir bandė įtikinti vyrą, kad nieko panašaus tarp jos ir Hemfrio, tarp jos ir Lamberto nebuvo, bet Edvinas tik liepė verčiau patylėti, bene tai svarbu, moterys vis tiek viską neigia, ji pati dar šį vakarą taip sakiusi. Ledi Rais pamanė geriau patylėsianti.

— Vargšė aš, vargšė vargšė, — dejavo Sjuzana, dabar Raisų dvaro viešnia. Vargšė Sjuzana, iš paskos kartojo visi. Išmesta iš namų, atskirta nuo vaiko. Nedaugelis Hemfrio šalininkų — jo tėvai, Rozamunda ir saujelė palyginti svetimų žmonių, pvz., paštininkas, kuris neapkentė visų moterų, gyvatvorių prižiūrėtojas ir grioviakasys, tikintis skraidančiomis lėkštėmis, — spyrė Hemfrį eiti pas varžovą į namus ir suskaityti Klaivui šonkaulius, bet Hemfris, nors ir niršo ant moterų, ant Sjuzanos, Natali, Rozamundos ir ledi Rais, kurios visos vienaip ar kitaip įteisino jo žmonos kekšystę, — skatindamos, pritardamos, — taip ir nesusidūrė su jam ragus įtaisiusiu vyruku akis į akį. Net tokiomis aplinkybėmis, skundėsi Rozamunda, vyrai solidarūs. Neištikima žmona nužudoma; jos meilužio niekas neskriaudžia, dažnai net nenubaudžia.

— Išvykite iš čia tą moterį, — maldavo ponia Makartur. — Gyva bėda! — Bet ledi Rais taip menkai bedomino pasaulietiški reikalai, ji tapo tokia užmarši, — gal susitrenkė galvą, kai pargriuvo? — kad matė tiktai baisius neteisingo apkaltinimo padarinius ir todėl atsargiai, nepa-

sitikėdama žvelgė į ponią Makartur. Jei ledi Rais ir Edvinas kaip nors gali padėti Sjuzanai, padės.

Sjuzana buvo miela, plūdo ašaromis ir troško išsipasakoti. Ledi Rais nuvedė ją pas Raisų advokatus — praėjo keturios savaitės, Sjuzana vis dar negalėjo patekti į namus, vis dar buvo atskirta nuo Rolandėlio, Hemfris vis dar lindėjo geležinkelio stoties name, o pabandęs jam prisiskambinti išgirsdavai jį siaubingu šiurkščiu balsu kartojant: „Kalė! Lederga!“ Visi nutarė, kad jis neteko proto. Nebenutuokia, kas jis toks. Buvo tikimasi, kad pasveiks. Rozamunda pasakė, kad galbūt, jei ji neleisianti psichiatrams užsikarti jam ant sprando. Ji manė, kad Rolandėliui pavojus negresia; jo seneliai Molė ir Džekas atsikraustė pas Hemfrį ir kartais švelniai ištraukdavo ragelį jam iš rankos ir padėdavo, prieš tai atsiprašę skambintojo.

Bet Raisų advokatai, iškviesti Edvino, buvo protingi: įsigaliojus teismo nutarčiai, Hemfriui nebebuvo kada sveikti — per šešias savaites turėjo išsikraustyti iš namų, kuriuose apsigyveno Sjuzana, vėl galinti rūpintis savo Rolandėliu. Klaivas bandė susitaikyti su Natali; jie tebegyveno po vienu stogu, bet Natali nesiliovė verkusi, net Rozamundos prozakas nepadėjo.

Besijaudindama Sjuzana neteko kūdikio (nors ponia Makartur tvirtino, kad nereikėjo lakti tiek džino ir tyčia maudytis per karštoje vonioje). Visi kaltino Hemfrį už jo beprotišką pavydą, už negimusio kūdikio nužudymą, nuliūdinusį motiną. Niekas nekaltino Sjuzanos. Visiems buvo aišku, kad Hemfris pastūmėjo Sjuzaną į neištikimybę. Jis akivaizdžiai kuoktelėjęs. Sjuzana per daug atvira, per daug nekalta, per daug žavi, per daug veržli, kad turėtų polinkį ardyti šeimas, nors, anot Natali, Rozamundos ir Hemfrio, turi kaip gera; ši trijulė nusprendė, kad Sjuza-

na greičiau liguistai neapkenčia žmonų, negu myli vyrus. Tuo pačiu metu visi, išskyrus Rozamundą (kuri matė Natali ligos istoriją, bet neturėjo teisės kalbėti apie pacientę), tvirtino, kad Natali seniausiai svetimauja, o neseniai susidėjo dar ir su bendradarbiu. Klaivą irgi reikia tik užjausti, o ne kaltinti. Kad taip Klaivas ir Sjuzana galėtų susijungti! Visi šnekėjo, kad beprotis Hemfris, egoistė Natali stoja skersai kelio tikrajai meilei.

Prieš palikdama Raisų dvaro prieglobstį, Sjuzana karštai pasakė ledi Rais:

— Nemanyk, kad Edvinui su manim nesaugu; tu, šiaip ar taip, mano draugė. — Bet jos žvilgsnis tai neigė, šypsena irgi, todėl ledi Rais vėliau lovoje pasakė Edvinui, bent kartą ne nusisukdama, bet atsisukdama (ledi Rais buvo paslaugesnė už Andželiką ir į kitų jausmus atsižvelgdavo labiau negu į savo):

— Ar tu kada nors su Sjuzana?..

Edvinas, regis, nustebo ir pasakė:

— Dieve, Sjuzana man kaip sesuo. Aš ją labai myliu, Andželika. Andželika toks ilgas žodis. Ar negalėtume jo sutrumpinti? Pavyzdžiui, Angela. — Jis nuoširdžiai nusikvatojo, o ledi Rais pasijuto blogai. Tokio vardo artimam žmogui neparenkama.

Vieną dieną Edvinas su pasibjaurėjimu pranešė susitikęs gatvėje Hemfrį ir tas jį apspjovęs. Apspjovęs! Tuose sluoksniuose, kur buvo auklėjamas Edvinas, svetimavimas yra kasdieniškas dalykas, niekas dėl to labai nesuka galvos, niekas nevaikšto ištįsusiu veidu, niekas nenusimena ir niekas *nesispjaudo*. Ledi Rais jautėsi išstumta iš rinktinės visuomenės ir, tiesą sakant, atsakinga už bjaurų Hemfrio elgesį. Paaiškėjo, kad draugai, kuriuos ji suieškojo vyrui, nebuvo verti net pažįstamų vardo. Kartą ar du užsuko Bofė Di; Antėja nusprendė, kad šunys nutukę, ir įkalbė-

jo Edviną eiti pasivaikščioti, sukarti gerą kelio galą. Edvinas eidavo taip nenorom, kad ledi Rais nė akimirką nedingtelėjo, jog Antėja turi omeny ne vien aistrą sveikiems šunims. Ne laimingiems šunims, — Antėja juos bardavo, ir jie stengdavosi neatsidurti per arti prie jos jojimo batų, — bet grakštiems, blizgančio plauko, malonaus kvapo padarams. Edvinui tie pasivaikščiojimai tikrai išėjo į naudą: jis grįždavo įraudęs ir energingas; išvydęs namie Sjuzaną, regis, ištiždavo ir paniurdavo. Viskas gerai, manė ledi Rais. Viskas nurimo.

Žinoma, taip nebuvo. Kai seksualinė išdavystė suskaldo panašiai mąstančių žmonių bendruomenę, blogis nesibaigia. Šeimos yra, ir vaikai, ir suaugusieji verkia. Kartais beveik atrodo, kad jei nekils karas, žemės drebėjimas ar badas ir visko nenušluos, žmonės patys ims griauti savo namus, šeimas ir bendruomenes. Rodos, statome tik tam, kad griautume, rodos, kad žmonių padermė negali pakęsti laimės nuobodumo. Rodos, juose iš tiesų tūno velnias. Laužų nakties* fejerverkai yra deginamoji auka karo dievams permaldauti, bet iš tiesų niekas nenori, kad jie ilgam aprimtų. Taika nuobodi, karas — pramoga. Tam tikro būdo žmonėms baisiausia, kai nieko neatsitinka.

11

Dar daugiau...

Sjuzana dorybingai gyveno sau geležinkelio stoties name, žiemos sniegas nutirpo, išsprogo raudoni, violetiniai

*T. y. lapkričio 5-osios; tą 1605 metų naktį buvo sutriuškintas katalikų ekstremistų sąmokslas prieš karalių Jokūbą I ir jo parlamentą. (*Vert. pastaba.*)

ir rausvi vasaros svilarožių pumpurai. Sjuzana vėl buvo rausva ir sveika; ji pasveiko po persileidimo, nors dar neatsigavo nuo, kaip visi — na, beveik visi — sakė, baisaus Hemfrio elgesio.

Pati Sjuzana mažai kalbėjo apie praėjusių mėnesių įvykius, lyg tylėjimas būtų galėjęs juos ištrinti. Ji gyveno tykiai, nors buvo žinoma, kad pakeitė advokatą ir daktarę. Skyrybų priežastimi ji nurodė beprotišką Hemfrio elgesį, ir Hemfris dėl Rolando nutarė nesiginčyti. Ji pasiliks geležinkelio stoties namą ir gyvens ten su Rolandu, o jis kaip nors išsivers, nors jo praktika nuėjo šuniui ant uodegos. Regis, jis nebegali susikaupti ir siekti tikslo. Rolandą pasižadėjo lankyti kuo dažniau.

— Manau, kad turėčiau būti dėkinga, — tepasakė Sjuzana, — bet vargšui Hemfriui tai taip būdinga! Vieną dieną jis įtūžęs ir pašėlęs, kitą — nuolankus ir romus. Jo jausmai stiprūs, bet neilgam. Aišku, juk Hemfris — Dvynys. Niekad negali žinoti, kurį Dvynį bučiuoji. Tikiuosi, kad jis ne per dažnai lankys Rolandą. Negerai, kai vaikas per daug mato tėvą, kuris gerokai kvaištelėjęs.

Akivaizdu, Klaivas, taip stipriai ir atvirai įsimylėjęs Sjuzaną, nesugebėjo įveikti skyrybų formalumų; buvo aišku, kad ir daktarė Rozamunda Pleidi Sjuzanai nebetiko. Vienai kitai draugei Sjuzana šnibždtelėjo, kad Rozamunda skleidžianti paskalas apie pacientus. Ir kas ji per daktarė? Ar negydė savo vyro nuo liūdesio tabletėmis, kol šį apėmė visiška depresija? Be to, ar ne ji neprileido psichiatrų prie Sjuzanos būsimojo eksvyro Hemfrio, kai buvo aišku, kad šiam galvoj negerai? Ar toks elgesys etiškas? Jau nekalbant, kad neprotingas? Ne, daktarė Pleidi nėra geriausia Barlio gydytoja. Pasitikėjimas Rozamunda sparčiai smuko, o gydytojas, kuriuo nepasitikima, mažai ką išgydo.

Vieną dieną Natali užtiko rožyne raudantį Klaivą, kai šis turėjo būti darbe.

— Matyt, verki iš meilės Sjuzanai, — bejėgiškai tarė Natali.

— Aha, — taip pat bejėgiškai atsakė Klaivas.

— Ne dėl sielvarto ir bėdų, kurių pridarei man ir vaikams, bet dėl savęs? Nes norėtum būti su ja, ne su manim?

— Taip, — atsakė Klaivas. — Norėčiau, kad tai būtų netiesa, bet deja.

— Tada, — pareiškė Natali, — viskas baigta. Aš daugiau nesistengsiu.

Natali užkopė į antrą aukštą ir išmetė pro langus visus Klaivo rūbus ir popierius, kai kuriuos į sodą, kai kuriuos ant kelio. Kaimynai surinko. Lauk lėkė jo mokyklinės fotografijos, pirmieji laiškai Natali, slaptos pornografinės vaizdajuostės, žiebtuvėliai, kompaktiniai diskai; glėbiais iš spintų skrido kojinės, marškiniai, seni batai, kurių jis niekad neišmesdavo. Jai prireikė valandos. Klaivas laukė, kol ji baigs, tada supakavo, ką buvo užmiršusi, į kartonines dėžes ir tvarkingai sukrovė į bagažinę. Apieškojo jos ištrenktus daiktus, bene ras ką nors, ko jam tikrai reikia, ir paaiškėjo, kad labai nedaug, — senų batų ir adresų knygelės, kuriuos jis ir pasiėmė. Vaikai žiūrėjo. Tėvelis išeina iš namų. Jie buvo per daug apstulbę, kad verktų, o gal per daug susidomėję drama. Tada Natali atidarė automobilio kapotą, išėmė žvakes ir įmetė į upelį, kuris dailiai vinguriavo anglišku kaimo sodu.

— Noriu automobilio, — tarė ji. — Jis teisėtai mano. Man jo reikia vaikams į mokyklą vežioti.

Klaivas iškvietė taksi ir paliko namus kaip stovi, pasiimdamas tik piniginę ir švarius marškinius. Pradėjo lyti. Taksi padangos dar giliau įmurkdė laimingesnės pra-

eities atminus į purvą. Vėliau Natali susirado auksinius Klaivo rankogalių segtukus, kuriuos jam buvo dovanojusi motina. Tada sėdo į automobilį ir įvažiavo į upelį, kad vanduo čiurlentų ir srūtų per materialų vyro atminimą, ir sugadino jį. Vėliau ji pranešė draudimo kompanijai, kad jai įkando vapsva, ir pareikalavo atlyginti už automobilį.

Klaivas nuėjo pas Sjuzaną ir tarė:

— Žinau, kad manęs nemyli. Bet ar nesijauti vieniša namuose prie geležinkelio? Tavim ir Rolandėliu reikia rūpintis. Leisk man atsikraustyti pas tave, gerai?

— Ne, — atkirto Sjuzana.

— Bet aš myliu tave, — kalbėjo Klaivas. — Visko dėl tavęs atsisakiau. Namų, žmonos, šeimos. Visko dėl tavęs! Aš prarandu klientus; mano verslas žlunga. Kai tu mane palikai, kiti irgi padarė tą patį. Tu viskas, ką turiu!

Klaivas iš tiesų buvo beprarandantis pasitikinčią, sočią išvaizdą, būtiną kiekvienam klestinčiam advokatui. Jo ūsiukai pražilo. Vienas architektas, vienas advokatas, viena daktarė sudoroti. Kieno dabar eilė?

— Klaivai, — barėsi Sjuzana, — nebūk kvailas! Kurį laiką mes išties gražiai draugavome ir kelis kartus nuoširdžiai pasikalbėjome. Buvo nuostabu, ir aš nesigailiu. Bet bendra ateitis lipdoma ne iš tokio molio. Negi negali grįžti pas Natali? Aš įsitikinusi, kad jinai tave myli. Šitiek triukšmo dėl nieko. Turėtum pagalvot apie vaikus. — Kadangi Klaivas neketino išeiti, pareiškęs, kad neturi kur, ji išdėstė savo požiūrį aiškiau: — Prašom neįkyrėti, Klaivai. Per tave ir tavo neatsargumą netekau vyro, ir dabar Rolandui teks apsieiti be tėvo. Su manim visi taip blogai elgiasi. Prašom dar labiau visko negadinti. Jūs, vyrai, tiesiog neįmanomi.

Klaivas išsinuomojo kambarį mieste ir slampinėdavo po prekybos centrą, vildamasis pamatyti Sjuzaną. Bet Sjuzana pradėjo apsipirkti kitur ir dėl to taip pat kaltino Klaivą. Dabar jai pirkiniai kainuodavo brangiau.

— Labai sunku rimtai žiūrėti į ūsuotus vyrus! — pareiškė Sjuzana ledi Rais, susitikusi šią daržovių parduotuvėje. — Tačiau Klaivas, matyt, iš tiesų galo ieško. Natali elgiasi su manim tiesiog pasibaisėtinai: apsimeta nepažįstanti, kai susitinkam gatvėje; manyčiau, kad jai vertėtų nelįsti man į akis ir eiti apsipirkti popiet, o ne iš ryto. Juk ne aš kalta, kad jos vyras myli mane. Jai reikėjo geriau jį prižiūrėti: ji visiškai frigidiška. Ją gydė Rozamunda Pleidi. Maniau, kad ji mano pusėje, tačiau paaiškėjo, kad ji šalta kaip tu, Andželika. Jums geriau nemalonumai negu draugė. Kodėl Natali neparsikvietus Klaivo atgal ir nesielgus su juo maloniai? Jis greit atsikvošės. Moterys kelia baisų triukšmą dėl tokių dalykų. Kokia ji nenuovoki! Jei Natali ir aš nueiname į tą patį pobūvį, mane pamačiusi ji išeina. Tai tiesiog kvaila: žmonės liausis ją kvietę, jei ir toliau kels scenas.

Ir Sjuzana, žinoma, buvo teisi. Sjuzaną visada kviesdavo į subuvimus, o Natali ne. Nuskriaustieji gadina kompanijai nuotaiką.

— Rozamunda irgi gera, — toliau šnekėjo Sjuzana. — Ji keistai su manim elgiasi. Tiesiog neprofesionaliai.

— Bet tu nebe jos pacientė, Sjuzana, — tarė ledi Rais.

Sjuzana apipylė pagyrimais vietinių obuolių kokybę ir spalvą, o daržovių pardavėjo žmona, dievinančiu žvilgsniu žiūrėdama į ją, pasiūlė krepšį nemokamai. Sjuzana paėmė.

— Bet Rozamunda tokia liežuvininkė, — pasakė Sjuzana. — Plepa nesąmones, kad tu įsisiuvusi estrogeno im-

plantą, nors mes visi žinom, kad Edvinas nori kūdikio. Atsimeni, kaip jis verkė, kai aš netekau savojo? Tu ir Edvinas buvote man labai geri, aš to neužmiršiu. Jūs man kaip sesuo ir brolis. Bet Rozamunda — kodėl ji šitaip su manim elgiasi?

— Man atrodo, ji mano, jog Rolandas iš tiesų Lamberto sūnus, — tarė ledi Rais. — Visiškai ne Hemfrio.

Sjuzana išblyško. Jos veidas neteko rausvumo. Atrodė išvargusi ir greičiau keturiasdešimties negu trisdešimties metų. Ji išėjo iš parduotuvės. Ledi Rais išsekė iš paskos.

— Andželika, sakyk visiems, kad tai juokinga, — tarė Sjuzana. — Vos pažvelgus į Rolandą aišku, kad jis Hemfrio. Rolandas paveldėjo visus Hemfrio gabumus ir savybes, dėkui Dievui. Vargšas Hemfris, jausmų požiūriu jis luošys, kaip daugelis jo kartos anglų. Bet genams tai nekenkia, tiesa? Niekada nesipainiojau su Lambertu, nors jis visada buvo mane šiek tiek įsimylėjęs, bet juk aš neprašiau! Vyrus baisiai dažnai apninka įkyrios mintys, ką? O kokie fantazuotojai. Visada tvirtina permiegoję su tavim, nors nieko panašaus nebuvo; viso labo jie pasiūlė, o tu atsisakei. Nieko nuostabaus, kad jis sprūsta Rozamundai iš nagų. Be abejo, Lambertas tą patį kalba ir apie tave, Andželika, ar žinai? Koks sudėtingas gali būti gyvenimas provincijoje!

Ir Sjuzana, matyt, visiškai atsigavusi, nudrožė keliuku su pintine ant rankos, tvirtais žingsniais, žvilgančiais šviesiais plaukais, egzotiška, tačiau šeimyniška, šventai įsitikinusi savo gerumu ir patrauklumu.

Sujaudinti balsai kėlė triukšmą ledi Rais galvoje, tačiau ji jų negirdėjo.

12

Žala

Ledi Rais apdairiai užsuko pas Rozamundą.

— Tu ir Lambertas? Aš nesakiau nieko panašaus, — pareiškė Rozamunda ledi Rais. — Sjuzana, arba Didžioji Barlio Svetimautoja, kaip ją kai kas vadina, tiesiog džiaugiasi galėdama pakenkti. Rolandas iš tiesų veikiausiai Lamberto vaikas, bet, laimei, Lambertas paliko Sjuzaną ramybėje po šios aistringų akimirkų su Edvinu. Neištižk taip: aš ir negalvoju tvirtinti, kad Sjuzana — Edvino meilužė, bet kad Lambertas, kuris kiek paranojiškas, tuo tiki, tai koks skirtumas? Man naudinga, kad jis tuo tiki.

Lambertas vėl grįžo pas Rozamundą. Sjuzanos padaryta žala, anot Rozamundos, kol kas apsiribojo trim šeimomis, keturiais vaikais: dviem savais, dviem Natali ir negimusiu kūdikiu. Miestelis nurimo; paskalos pritilo. Rozamunda vėl ėmė plėsti savo praktiką, daugiausia tarp neturtingųjų. Dabar dauguma jos klientų skundėsi išsiplėtusiomis venomis, o ne dvasinėmis problemomis.

— Beje, Andželika, — tarė Rozamunda, — aš vėl nėščia. Nemanai, kad jau metas tau ir Edvinui prasimanyti šeimos?

Plonytis balselis suzyzė galvoje: „Taip, taip, taip“, bet ji nekreipė dėmesio.

— Nemanau, — išpyškino ledi Rais. Paaiškėjo, kad ledi Rais bijo permainos, skausmo, išsipūtimo, bijo dalytis savo kūnu su kita būtybe. Ką žinai, gal bus koks pabaisa, ne kūdikis. Ledi Rais buvo smulki, siaurais klubais. Ed-

vinas stambus. Jei kūdikis paveldės Edvino ūgį, kaip jis gims? Anksčiau jai tat neateidavo į galvą. Motinystė netekusiai drąsos ledi Rais atrodė labai neįdomus dalykas.

Kaip greitai bėga laikas; ugnikalnio krateryje lava garavo ir šnypštė, bet neišsiveržė. Raisų dvaras Paveldo brošiūroje buvo įvertintas trimis žvaigždutėmis ir laikomas tinkamu šeimyninėms ekskursijoms. Ledi Rais buvo užsiėmusi. Anglijos Paveldas perėmė tvarkyti kasdieninius rūmų reikalus, tačiau Edvinui patiko, kad ledi Rais nepaleidžia vadžių, tad ji ir nepaleido. Buvo įrengtas nedidelis zoologijos sodas: pitonai, kuriuos vaikai galėjo paimti į rankas, tapo puikiu masalu. Beždžionių aptvare buvo siūloma, jei avite suvarstomais batais, nusiauti juos ir įsispirti į drobines šliures, padabintas Kauvartų herbu, kurias paskui galėsite pasiimti namo. Labai vykusi ledi Rais idėja.

— Būtinai ateikite į Rolando gimtadienį! — kvietė Sjuzana serą Edviną ir ledi Rais. — Šeštadienį jam sukanka ketveri. Pakviečiau Rozamundą su Lambertu. Metas jiems baigti kvailus kivirčus su manim. Pakviečiau Hemfrį, bet atsisakė. Baisiai nemandagus. Jei nenori pasistengti dėl manęs, galėtų bent dėl sūnaus, gal ir namuose šį tą pakrapštinėtų. Katilas vėl teka. Bet ne. Žmonės tokie pagiežingi!

13

Pobūvis sode

Sjuzana išpuošė sodą pobūviui. Turėjo talentą paversti daiktus gražiais. Per gėlių lysves vingiavo spalvotų lempučių girliandos. Mažučiai glaistyti pyragėliai buvo išdėlioti

žavingai; patiekta šampano. Sjuzana užmiršo pasirūpinti vaisvandenių vaikams, bet jiems gerai buvo ir vanduo. Ledi Rais pasakė vyrui mananti, kad pobūvis surengtas ne vaikams, o pačios Sjuzanos nesibaigiančiai vaikystei atšvęsti.

— Jūs, moterys, labai mėgstat plakti Sjuzaną liežuviais, — tarė Edvinas. — Matyt, jums būtinai reikalingas atpirkimo ožys.

Rozamunda irgi atsisakė eiti į pobūvį, nors jame dalyvavo visi bent kiek žymesni ir įtakingesni kaimynai. Labai negražiai pasielgė neateidama, anot Sjuzanos, pati atsisakė malonumo, kad prikiaulintų kitam. Rozamundai, be jokios abejonės, reikia draugų ir įtakos, kad jos praktika atsigautų. Tačiau Lambertas atėjo. Vilkėjo atsagstytais marškiniais. Kelnes buvo susijuosęs virvele. Batai be raištelių. Tačiau atrodė, kad nevalyvumo priežastis buvo triumfas, ne tragedija. Jo akys žaižaravo. Atrodė beveik kaip maniakas. Įsiveržė į sodą rėkdamas, dainuodamas ir daužydamasis kumščiais plaukuotą krūtinę.

— Gal tu nesveikas, Lambertai? — apstulbo ledi Rais.

— Itin sveikas, — atrėžė Lambertas. — Šiandien išėjau iš namų. Palikau Rozamundą. Pabandyk pagyventi su daktare!

Jis griebė ledi Rais už pečių ir maldaujamai įsisiurbė jai į akis.

— Juk kiekvienas vertas laimės, ar ne? Aš — menininkas. Manęs negalima įsprausti į rėmus, juose negaliu gyventi.

Ką gi, visi tikrai kalbėjo, kad Rozamunda verčianti Lambertą laikytis padorumo, atrodyti bei elgtis, kaip dera vyrui ir tėvui, bet juk jis — rašytojas ir genijus.

— Rozamunda mane žlugdo, — kalbėjo Lambertas. — Sjuzana nesugeba čia viena tvarkytis; ji jaučiasi vieniša ir

bijo. Paprašė mane persikraustyti pas ją. Nacionalinis teatras stato mano pjesę.

— Labai dėl tavęs džiaugiuosi, — sušnabždėjo ledi Rais, bandydama iškart suvirškinti tiek daug naujos informacijos. — Tavęs laukia šlovė ir sėkmė.

— Man tai nerūpi, — pareiškė Lambertas. — Man rūpi tik Sjuzana.

Sjuzana juokėsi ir plepėjo su svečiais. Laikė Rolandui už rankos. Buvo aprengusi vaiką šventiniais praėjusio šimtmečio apdarais: baltų nėrinių rankogaliai, aptemptos kelnės, juodi lakiniai batukai. Jis buvo tykus, nuolankus vaikas, koks ir turi būti.

— Ką sako Rozamunda? — paklausė Andželika. — Ar ji neprieštarauja?

— Rozamunda nežino, — atsakė Lambertas. — Noriu, kad tu jai praneštum, Andželika. Tu jos draugė. Rozamunda kaipmat atsikvošės manęs netekusi, pamatysi. Esu tik patogus įrankis, kurį naudinga turėti po ranka. Aš Rozamundai nepatinku; ji tenori mane turėti ir kankinti, nes esu menininkas. Tarp mūsų viskas baigta. Bet Sjuzana — Sjuzana žino, kas iš tikrųjų yra meilė.

Sjuzana pamatė Lambertą, susijaudinusi pamojavo ir pribėgo prie jo. Avėjo storapadžiais kedais, nors balta suknelė buvo lengva kaip debesėlis. Rozamunda buvo sakiusi Andželikai, kad Sjuzaną kankina skausmingos nuospaudos.

— Pakvaišėli, — tarė Sjuzana Lambertui, braukdama pirštu per jo neskustą smakrą. — Pakvaišėli! Laukinis žvėrie! Matau, kad teks tave prijaukinti ir šiek tiek apgrandyti. Kur tavo daiktai? Tik nesakyk, kad atėjai be nieko!

Lambertas suriaumojo kaip liūtas. Žmonės atsisuko ir žiūrėjo išvertę akis. Lambertas tikrai buvo gyvesnis su Sjuzana negu su Rozamunda, o gal nuo netikėtos sėkmės

jam galvoj pasimaišė. Rolandėlis išsigando ir pravirko. Sjuzana suspaudė vaikui ranką, kad nebijotų. Galbūt per smarkiai, nes ašarojantis Rolandas klaikiai suspigo. Lambertas paėmė jį ant rankų ir pametėjo į viršų.

— Neverk! Neverk, čia tėvelis! — Bet vaikas sustūgo dar garsiau.

— Nekalbėk taip, — sušnypštė Sjuzana. — Tu nesi jo tėvas! — Ji užprotestavo taip energingai, kad Lamberto pašėlimas atslūgo.

— Atleisk, — visai romiai tarė jis.

Kiek atsikvošėjusi ledi Rais nusekė paskui Lambertą į mišku apaugusį plotą, kur kadaise ėjo geležinkelis. Sjuzana užiminėjo svečius.

— Lambertai, — tarė ledi Rais, — o kaip vaikai? Negi apie juos nepagalvojai? Juk Rozamunda nėščia?

— Kai kalbėsiesi su mano žmona, — pareiškė Lambertas, — pasakyk, kad aš patariau pasidaryti abortą. Žinoma, jei mano nesusidorosianti. Tegul sprendžia pati. Nors, tiesą sakant, Rozamunda gali susidoroti su viskuo, ką jai pakištų pasaulis. O aš iš tų vyrų, kuriems reikia tikros moters, kad galėtų ja rūpintis.

— Kaip Sjuzana?

— Kaip Sjuzana. Andželika, aš ketinu atlyginti jai už visą nelaimingą praeitį. Hemfris, Klaivas, Edvinas — visi su ja pasielgė šlykščiai. Nepasakok niekam, Andželika, bet Sjuzana nėščia.

— Ką gi, — tarė ledi Rais, — nieko neketinu Rozamundai sakyti, tik tiek. Teks pačiam tai padaryti.

Lambertas išdidžiai nužirgliojo šalin. Ledi Rais atsisėdo ant išvartos, kurią Sjuzana pasiliko, mat romantiškai atrodė. Medis išvirto per audrą prieš šešetą mėnesių. Kitą rytą Edvinas nuėjo pažiūrėti išvartos; jis paskambino Sjuzanai ir pasiūlė nusiųsti porą darbininkų su keltuvu ir iš-

vilkti ją, bet ši atsisakė. Ledi Rais susimąstė, kodėl nulūžęs medis Sjuzanai atrodo romantiškas. Paskui pastebėjo tai, ką visi būtų iškart pamatę: kad žemė už stuobrio žalia, glotni, minkšta ir samanota. Greta gurgėjo upelis; labai intymu, labai nuošalu. Taip, tikrai romantiška. Puikiai tiktų pasimatymui, net dviem, trim, šimtams. Besikeičiantis žalias fonas: paparčiai ir lapai. Be to, gervuogės — iš pradžių žiedai, paskui uogos. Kaip maloniai keisis metų laikai.

— Sveika, ledi Rais, — tarė Želė. — Leisk prisistatyti. Mano vardas Želė Vait. Tai, ką neseniai pasakei Lambertui, skamba gal ir šiurkščiai, bet aš tau visiškai pritariu. Tiesą sakant, gali manyti, kad aš kalta, jog pasakei, ką turėjai pasakyti.

Lambertas priėjo prie ledi Rais, padėjo jai atsistoti.

— Suprantu tavo požiūrį, — tarė Lambertas. — Turėčiau pats pasakyti žmonai.

Jie drauge grįžo į sodą. Lambertas laikė ledi Rais už alkūnės, kad ši nepargriūtų.

— Tu sveika? — paklausė Lambertas.

— Man regis, išgirdau galvoje balsus, — atsakė ledi Rais. — Turbūt nuo karščio. — Jis sustojo. Ji sustojo. Ledi Rais įsikniaubė veidu į plaukuotą plyšį tarp marškinių sagų ir skylučių. Krūtinė maloniai kvepėjo aromatingu vyriškumu: jis buvo susivėlęs, pakvaišęs, tačiau nusiprausęs. Be abejo, Sjuzana privertė. Nė vienas iš jos genijų nesikankins nuo *nostalgie de la boue**. Rozamunda gal tai ir skatino, tačiau ji — ne.

Iš kažkur atsirado Edvinas ir tarė:

— Judu abu, regis, karštai kalbatės.

*Purvo ilgesys (*pranc.*).

Ledi Rais atsitraukė nuo Lamberto krūtinės ir drąsiai bei piktai pareiškė:

— Nedrįsk sakyti „judu abu“.

Edvinas, rodos, nustebo.

— Teisingai, — pagyrė Želė Vait. — Nenusileisk jam, ledi Rais!

— Kai tu užsimiršti ir prabyli normaliai, Andželika, — tarė Edvinas, — girdėti gatvės, tai yra vulgari, tartis.

— Turint omeny, kad esi laikomas džentelmenu, kartais kalbi labai nedžentelmeniškai, Edvinai, — pasakė Lambertas.

— Mano žmonai tu irgi gali užtaisyti vaiką, Pleidi, tik laimė, kad tavo žmona ją padarė nevaisingą, — leptelėjo Edvinas.

Lambertas atkirto:

— Niekad nemaniau, kad turėsi šeimą, Edvinai. Per daug prisirijęs narkotikų. Bet suprantu tavo bėdą. Reikia įpėdinio dvarui paveldėti.

Edvinas pareiškė:

— Aš bent jau turiu, ką galima paveldėti, — mat nepasižymėjo sąmojingumu, tačiau tuo metu ledi Rais, vargšelė, nepratusi prie tokio atviro priešiškumo viešumoje, vėl apalpo.

Anglijos sodų gėlės aukštos: pentiniai, svilarožės, lelijos. Ledi Rais nugriuvo ant jų, nulaužė žiedus ir stiebus. Gėlės žemais kotais nebūtų taip nukentėjusios.

— O varge, — tarė Edvinas, — be viso kito, dar turi sunaikinti visas Sjuzanos gėles?

— Ką reiškia „be viso kito“? — atsipeikėjusi paklausė ledi Rais, bet jis neatsakė.

Sjuzana iš tiesų apkaltino ledi Rais ir gėlyno nuniokojimu! Ledi Rais dėl padarytos žalos jautėsi taip blogai,

kad sutiko pasakyti Rozamundai, jog Lambertas išėjo iš namų, nes Sjuzana laukiasi. Susitrenkimas lyg ir nutildė Želę Vait. Iš jos pagalbos tikėtis nevertėjo.

— Žele, — pasiteiravo ledi Rais, pripažindama savo „antrojo aš" egzistavimą, — ar esi čia?

— Kokia tu skysta, ledi Rais, — atsakė kažkas, bet ne Želė. — Nieko nuostabaus, kad jis jau sotus tavęs iki kaklo.

Paskui eteryje stojo tyla.

14

Pasekmės

— Sudorotos keturios šeimos ir šešetas vaikų, — tepasakė Rozamunda. — Sjuzana įsismagino. Natali su dviem vaikais, pridėkime Hemfrį ir jo — bent jau jis taip manė — sūnelį, mane su dviem ir dar vieną, kurio laukiuosi. Jo aš negimdysiu. Nors Lambertas veikiausiai panorės grįžti, kai paaiškės, jog ji tikisi, kad jis keis vystyklus ir taikstysis su jos kaprizais. Sjuzana labai nemėgsta mažų vaikų. Apkulia, kai niekas nemato. Porą kartų sklido gandai, bet viešoji nuomonė visada vieninga: kaltinimas neteisingas, pikti tauškalai, geriau užmiršti. O dabar, Andželika, turiu priiminėti pacientus. Daugiau gaišti laiko šitam reikalui nebegaliu.

Kuo didesnė ją ištikdavo bėda, tuo labiau ji pagyvėdavo.

— Ar tikrai Lamberto pjesę stato Nacionalinis teatras? Ar dėl to jam visi tokie palankūs? — paklausė Andželika, klinikos durims užsidarant jai prieš nosį.

— Nesu tikra, bet panašu, kad taip, — atsakė Rozamunda. — Prasimušęs jis, žinoma, mane paliks. Aš iš tų,

kurios remia vyrą visus tuos metus, kol jis skinasi kelią į šlovę, o paskui pametamos. Sjuzana iš tų, kurios juos pasičiumpa, kai jie uždirba daugiausia, ir sužlugdo, kai pinigų ima stigti.

Ji kalbėjo nepiktai. Daktarės linkusios į melancholiją, bet ne į pyktį.

Burnų neužkiši. Pasigirdo keletas sunerimusių balsų. Paštininkas atsisakė parduoti Sjuzanai pašto ženklą ir pasakė, kad ji yra šeimas ardanti kekšė. Bet Edvinas persimetė keliais žodžiais su Robertu Dželiku, ir paštininkas, kurio pavardės niekas neprisimena, neteko darbo. Šiaip ar taip, jis nepakankamai maloniai elgdavosi su pirkėjais, taigi gerai atlikti savo darbo negalėjo. Dabar, kai į Barlį atvykdavo šitiek lankytojų žavėtis bažnyčia, senuoju siurbliu ir keistais namukais, visiems teko išmokti šypsotis ir linkėti geros dienos. Raisų dvaras klestėjo: Raisų dvaro paveldo kompanija darbavosi pelningai. Grybelis (būriu) vėl ėmėsi darbo. Aštuoni šimtai tūkstančių svarų grynais kritišku momentu neleisdavo kristi vertybinių popierių vertei.

Sjuzana užsuko į Raisų dvarą aplankyti ledi Rais, kaip dažnai darydavo senais laimingais laikais.

— Ačiū Dievui, paštininkas dingo, — tarė ji. — Negaliu pakęsti, kai žmonės su manim šlykščiai elgiasi. Tai baisiai neteisinga. Mano didžiausia nuodėmė — kad mylėjau: neprotingai, bet visa širdimi. Negi mes negalime ieškoti laimės? Negaliu atsakyti už kitus žmones, tiesa? Visi turime rūpintis savimi. Bent jau mane to mokė. Kur Edvinas?

— Išėjęs, — nukirto ledi Rais, o gal ir Želė. Buvo matyti, kad Sjuzana nėščia: po rudeniškai storu sijonu, dažytu kerpėmis, austu rankomis, pūpsojo iškilumas. Ledi Rais bjaurėjosi šiuo ir panašiais rūbais.

— Bus dar vienas berniukas, — tarė Sjuzana.

— Iš kur žinai? — paklausė ledi Rais.

— Aš gimdau tik berniukus, — pareiškė Sjuzana.

— Lambertas neblogai daro mergaites, — leptelėjo Andželika.

— Abejoju, — tarė Sjuzana, — ar bent vienas iš Rozamundos trejeto yra Lamberto. Kodėl tu tokia priešiška man, Andželika? Jūs, anglai, tokie slapukai! Ką aš tau padariau?

— Kalbėk toliau, — ragino balsai, — kalbėk, pasakyk jai viską!

...o kai ledi Rais atsisakė jų klausytis ir tarė:

— Sjuzana, tau taip tik atrodo, nieko panašaus! — jie niūriai ėmė niurzgėti.

Per tą apsilankymą Sjuzana paklausė Andželiką, kokie Anglijos paveldėjimo įstatymai. Regis, ji nusivylė sužinojusi, kad Edvino vaikai nieko nepaveldės. Raisų dvare jis gyvena tik todėl, kad šeimininkas, lordas Kauvartas, leidžia. Kai jis mirs, viską paveldės vyresnysis iš Edvino brolių dvynių, tačiau painoka nustatyti, kuris vyresnis, be to, viską vis tiek tvarko patikėtiniai.

— Nė titulo nepaveldės? — paklausė Sjuzana.

— Vyriausias sūnus paveldės, — neaiškiai numykė Andželika, — tikriausiai.

— *Tikriausiai?* — pakartojo Sjuzana, nepatikliai rydama akimis ledi Rais. — Nejaugi *nežinai?*

— Ne, — atsakė ledi Rais. — Bet tikrai žinau, kad mergaitė nepaveldės.

Ledi Rais ir Sjuzana buvo sode. Ledi Rais skynė slyvas; Robertas Dželikas bandė įtikinti Edviną apipurkšti medžius nuo vabzdžių ir jau beveik įtikino, kai Sjuzana, kuri, kaip buvo žinoma, siaubingai bijojo insekticidų, jį atkalbėjo. Tačiau Natali skelbė, kad anksti rytą, kai niekas nemato, Sjuzana purškia sodą nuo amarų. Natali ži-

nojo, nes kartą stebėjo namą iš automobilio, būdama tikra, kad Klaivas viduje su Sjuzana.

— Sakyk gi ką nors, — liepė Želė.

— Negaliu, — tarė ledi Rais. — Negaliu, ir viskas. Viskas suduš, suskils ir išnyks.

— Ne, — atkirto Želė, — viskas aplink suksis, suduš ir išnyks, jeigu tu nieko nesakysi, nieko nedarysi. Arba mes nieko neturėsime.

— Ne, — atsakė ledi Rais.

— Sakei ką nors? — paklausė Sjuzana.

— Ne, — atsakė ledi Rais.

Ji nukėlė kairę koją nuo kopėčių; stovėjo tik ant dešinės. Kairė koja tyčia pabandė įspirti dešinei.

— Ak! — suriko ledi Rais ir nuvirto nuo kopėčių.

— Neužsigavai? — paklausė Sjuzana.

— Nieko baisaus, — atsakė ledi Rais nuo žemės. — Man pasivaideno vapsva, štai ir viskas.

— Niekad nereikia judėti staigiai, jeigu pamatai vapsvą, — tarė Sjuzana. — Išsigąsta ir įgelia, paskui lieka kalta.

Ledi Rais pajuto, kad jos pirštai vis giliau smenga į minkštą purpurinį supuvusios vapsvų apspistos slyvos minkštimą.

Ji pakėlė ją ir nežiūrėdama, negalvodama sviedė. Slyva pataikė Sjuzanai į kairę akį. Ši suspiegė užsidengdama ją ranka. Visą veidą apdrėbė slyvų sultys, maloniai raudonuojančios kaip kraujas.

— Atleisk, atleisk! — sušuko ledi Rais. — Norėjau ją numesti ant komposto krūvos. Bet aš taip netaikliai mėtau! Ar man atleisi? Nesakyk Edvinui: jis tikrai neatleis!

— Taip jai ir reikia! — tarė Želė, o visi kiti balsai kikeno, prunkštė ir džiūgavo. — Puikiai pataikyta, ponia! Taiklus šūvis!

— Siaubas, — neįprastai griežtai pasakė ledi Rais, — kas čia dedasi? Kodėl, po velnių, neužsičiaupiat? — Kartkartėm ji pyktelėdavo, bet dažniausiai ant savęs, o ne aplinkinio pasaulio.

— Vargšė Sjuzana, — tarė ledi Rais, — einam į vidų ir apsivalysim. — Bet Sjuzana nepanoro pasilikti. Kuriam galui? Edvino nėra. Pakaks, kad bus pranešta, jog ji lankėsi.

Rozamunda pasidarė abortą ir nebandė to slėpti. Miestukas ją pasmerkė. Palankumą vėl atgavo Sjuzana ir Lambertas, kurie dabar kartu eidavo apsipirkti, kartu grįždavo į namą prie geležinkelio, o rytais paštininkas juos matydavo naktiniais marškiniais, basus ir linksmus. Vargšas Lambertas, kalbėjo visi. Jis nusipelnė trupučio laimės. Kokią baisią žmoną turėjo vyrukas. Iš keršto nužudė savo kūdikį! O Sjuzana tokia žavi, tokia gyva, tokia linksma, tokia įsimylėjusi. Rozamunda *niekad* nemylėjo Lamberto. Visi žino, kad veiklios moterys — blogos žmonos. O motinos — blogos daktarės. Jos nuolat laksto namo rūpintis savo vaikais, užuot žiūrėjusios tavųjų.

Sjuzana pagimdė mažą mergytę, Sireną, tokiom pat išsprogusiom rudom akim kaip brolio. Lamberto akim. Žmonės linkčiojo, šypsojosi ir linkėjo jiems sėkmės. Pagaliau šeima vėl susijungė! Laimė, Rolandas buvo tykus vaikas, todėl Lambertas, įsikūręs name prie geležinkelio, iš pradžių galėjo rašyti ramesnėje aplinkoje negu butas virš Sveikatos centro. Deja, gimus Sirenai, apie tykų mąslų meilės metą nebegalėjo būti nė kalbos. Sirena rėkdavo, verkdavo, šėldavo, drebėdavo; jos sveikata reikėjo nuolat rūpintis: staiga pakildavo karštis, ištindavo vokai, susigniauždavo raudoni kūdikiški kumšteliai, ir būtinai reikėdavo kviesti gydytoją.

Raisų dvare Edvinas visada išsmukdavo iš kambario, jei kas užsimindavo apie Sireną ar sunkų Sjuzanos gimdymą, tačiau kokiam jo būdo vyrui ginekologiniai ar pediatriniai tauškalai teikia malonumą?

Anot Natali, pas kurią dirbo ta pati valytoja, kaip ir pas Sjuzaną — Margarita, netekusio darbo paštininko žmona, priversta valyti svetimus namus, — Sjuzana atidroždavo į kabinetą (kadaise Hemfrio) ir įbrukdavo Sireną į tėviškas Lamberto rankas. „Tavo vaikas, — sakydavo ji. — Tu tėvas, tu ir žiūrėk. Iškviesk daktarą, neužversk visko man".

Lambertas stengėsi iš paskutiniųjų, tačiau iškviesti daktarą būdavo ne taip paprasta: Rozamundos kolegos buvo ištikimesni, negu tikėtasi. Lambertui nieko nelikdavo, tik mesti savo taisymus sakinio vidury ir vežti mažąją Sireną į Greitosios pagalbos ligoninę už dvidešimties mylių. Ten patekusi Sirena visada pasitaisydavo: nelikdavo smegenų sutrenkimo simptomų (Rolandas pavydėjo mažajai sesutei ir mušdavo ją), nukrisdavo karštis, kvėpavimas sunormalėdavo, vos užuodus ir išvydus įprastą medicinos įstaigos aplinką, žalią ar baltą chalatą, švelnų tiriantį stetoskopą. Beveik atrodė, kad gydymas vaikui įaugęs į kraują, kad jos santykiai su medicina ypatingi — tačiau negi taip gali būti? Sklido gandai, kad Rozamundos dvasia kaip nepasotinta šmėkla plevena name prie geležinkelio, nors jos fizinis apvalkalas tebebuvo Sveikatos centre ir pakelta galva ignoravo pasaulio pasmerkimą.

Kartą Natali užsuko aplankyti ledi Rais, kuri pastaruoju metu vakarais dažnai viena sėdėdavo namie. Edvinas ištisai keliaudavo Raisų paveldo reikalais: buvo išvykęs į tro-

pikų salas aplankyti brolių, bet žmonos nesivežė: „Taip geriau, brangioji. Mes per daug kontroliuojame vienas kitą“. Ledi Rais manė, kad tai gali būti tiesa. Be to, kaip Raisų dvaro lankytojai išsivers be jos nuolatinio dėmesio? Grietinėlė arbatai su grietinėle (dabar mėgstamiausia rūšis) gali surūgti; grindys likti nevaškuotos; sąskaitos neapmokėtos; lankytojai mėgsta dirstelėti į tituluotą asmenį, kad ir prasisiekėlį: nors išvysti šalio sūkurį už kolonos, išgirsti sijono šnaresį. Ne, ledi Rais nebėgs nuo savo pareigų.

— Nėra tokio dalyko, — juokaudavo Edvinas (tai buvo jo mėgstamiausias pokštas), — kaip nemokamas titulas!

Tą dieną Natali pasakė ledi Rais:

— Keista, tiesa? Buvau iš tiesų maloni moteriškė. O dabar ne. Štai ką žmogui padaro išdavystė. Neapkenčiu Sjuzanos ne dėl to, kad atėmė iš manęs Klaivą, bet kad sugadino man būdą. Tikiuosi, tau neteks to patirti, Andželika, ir visada galėsi būti maloni. Teisingai darai nieko nepastebėdama; taip geriausia.

— Ką turi omeny? — paklausė ledi Rais. Tiesiog nuostabu, kaip draugai sugeba įsivaizduoti ją, ištiktą jų nemalonumų, nesvarbu, kokie jie. — Ką reiškia „nieko nepastebėdama?“

— Nekreipk dėmesio, — atsakė Natali. — Šiuo metu aš visiškai laiminga. Turiu naują pomėgį: žaidimas vadinasi „Klaivo persekiojimas“. Nuolat reikalauju vis didesnių alimentų, todėl tenka peržiūrėti jo sąskaitas. Neleidžiu jam nieko nuslėpti. Nenusipelnė asmeninio gyvenimo; jis apmoka Sjuzanos kreditą už namą.

— Ką jis daro? — apstulbo ledi Rais.

— Hemfris negali jos išlaikyti — bankrutavo. Taigi pareigas perėmė Klaivas, aprūpina ją pinigais, kurie teisėtai yra mūsų.

— Tai negi Lambertas nepadeda?

— Lambertas? — nusišaipė Natali. — Lambertas netrukus bus ištrenktas.

— Netikiu.

— Anot Margaritos, vos spėja Lambertas rytą išeiti iš namų palydėti Rolando į mokyklą, Sjuzana jau skambina Klaivui. Lambertas grįžta be penkiolikos devintą, o be penkiolikos devynios minus trisdešimt sekundžių Sjuzana ir Klaivas liaujasi kalbėję.

— Margarita — nepatikima liudytoja. Ji nekenčia Sjuzanos.

— Neįsivaizduoju, kodėl tu palaikai Sjuzaną, Andželika, — tarė Natali.

— Bet Sjuzana ir Lambertas tikrai myli vienas kitą, — gailiai pasakė ledi Rais.

— Sjuzanai reikėjo auklės, kai neliko Hemfrio, — paaiškino Natali, — o Klaivas yra puikus meilužis, kol gyvena atskirai, tačiau kartu su juo gyventi beviltiška. Taigi ji dėl pjesės Nacionaliniame teatre nusitvėrė Lambertą. Manė, kad susipažins su įdomiais žmonėmis. Tačiau, anot Margaritos, iš Nacionalinio teatro skambina ir skambina reikalaudami pataisų, kurių Lambertas nepateikė ir nepateiks. Manau, kad tau reikėtų nuo Lamberto laikytis atokiau, Andželika: polinkis susinaikinti užkrečiamas. Miestelyje kalbama, kad esi beviltiškai jį įsimylėjusi.

— Ką?

— Per Sjuzanos pobūvį tave matė su juo bučiuojantis prie senojo geležinkelio.

— Netikiu!

— Netikėk, — atsakė Natali, — jie vis tiek dar ką nors sugalvos. Ar pasakyti Lambertui, kad Sjuzana vėl susimetė su Klaivu?

— Taip, — pareiškė vėl atsiradusi Želė Vait, — taip taip taip: paragink Natali, kad pasakytų Lambertui. Vis šioks toks pagyvėjimas.

— Tau tik ramybę drumsti, — tarė Želei ledi Rais. — Be to, nenoriu, kad Sjuzana vėl būtų laisva.

— Kam leidiesi, kad tave tryptų, — prikišo Želė. — Tiek ir tesugebi — tėkštis veidu į purvą ir prašinėti žmonių, kad jie ant tavęs užliptų.

— Turi omeny tą atvejį, kai nuo kopėčių nukritau ant supuvusių slyvų? — paklausė ledi Rais. — Tai *tavo* darbas.

— Ne, tavo! — atkirto Želė. — Pati įspyrei sau į kulkšnį. — Ir vėl pasigirdo jau įprasta ūkavimų, švilpimo ir pašaipų kakofonija.

— Manau, kad turėtum pasakyti Lambertui, — tarė ledi Rais Natali, kuri laukė atsakymo. — Tai būtų sąžininga.

— Sąžiningumas man nerūpi, — atrėžė Natali, — man rūpi, kaip sukelti nesantaiką. Matai, aš suprantu, kad galima norėti Klaivo, kaip priešnuodžio Lambertui. Lamberto didelės, drėgnos ir dvokiančios kojos; jis apkūnus; kiekvieną naktį tave maigo jo didžiulis baltas pilvas. Kalbama, kad jis ne iš tų, kurie praleidžia progą. Jis tiesiog išsekino Rozamundą. O Klaivas toks tvarkingas ir santūrus, niekad nedvokia, beveik nekvėpuoja, o jo stūmokliukas dirba kaip laikrodis. Aš jį mylėjau; dabar nebeturiu nieko.

Natali pravirko. Sunku išsiversti be įprasto sekso, kai daug metų buvai ištekėjusi ir nė nemanei, kad gali jo netekti.

Ledi Rais paslaugiai persakė Edvinui, šis, be abejo — Lambertui, kuris po to metė Sjuzaną ir grįžo pas Rozamundą, palikdamas tuštumą name prie geležinkelio. Šią tuštumą užpildė Klaivas, o to Natali visiškai nebuvo numačiusi.

— Jei galėčiau, paspausdama mygtuką, grąžinti gyvenimą atgal, — raudojo ji ledi Rais, — atsukčiau iki tos vietos, kai radau Klaivą verkiantį rožyne. Užplikyčiau jam puodelį arbatos ir atsispirčiau pagundai surengti ištrenkimo lauk spektaklį. Dabar turiu taikstytis su sekmadieniniu vaikų lankymusi name prie geležinkelio, kur Sjuzana jiems suka smegenis. Man atrodo, aš mirsiu.

— Matai, ką padarei? — tarė ledi Rais Želei Vait.

— Atleisk, — tarė Želė. — Vargšė Natali!

— Geriau vargšė Natali, negu *pauvres nous, ma cherie**, — pareiškė dar vienas balsas maloniu prancūzišku akcentu. — Džiaugtis reikia. Jei ne Klaivas, galėjo būti Edvinas. Ir ne name prie geležinkelio, o Raisų dvare. Ji atsikraustytų, tu išsikraustytum!

— Nesąmonė, — tarė ledi Rais, — tu beprotė. Beje, kas esi? Nedrįsk net galvoti apie tokius dalykus!

— Vadink mane Anželika, — atsiliepė nauja esybė. — Esu tai, kuo galėjai būti tu. Mėgstu, kai viskas kaip pridera. Labai tvarkinga. Negaliu pakęsti painiavos. Prisimeni, kai mus mokykloje nusiuntė pas psichologą, kuris nustatė analinę maniją?

— Visi sutarė, kad tai klaida, — atsakė ledi Rais. — a) jis mūsų neapkentė, b) paskaitė ne tą ligos istoriją.

— *Ce n'est pas vrai***, — atsakė Anželika. — Jis kalbėjo apie mane, štai ir viskas. *Moi.* Jis matė tik mane vieną, ir nieko nuostabaus.

— Nešdinkis, nešdinkis, nešdinkis! — suklykė kitos. — Tu šalutinė šaka, išsišokėlė. Čia bręsta krizė. Tu nereikalinga. Šūdo tau, dvėsk!

— Taip, dink po velnių, — neįprastai energingai pareiškė ledi Rais. — Tu man tik nuotaiką gadini.

---

*Vargšai mes, brangioji (*pranc.*).

**Netiesa (*pranc.*).

Anželika tarė:

— *Ça va, ça va,** tik nesakyk, kad neįspėjau, — ir išėjo. Laimei, daugiau niekas nieko apie ją negirdėjo.

— Man su Lambertu nieko neišėjo, — vaistinėje paaiškino Sjuzana ledi Rais. — Santykiai visai pašlijo. Sunku dviem menininkams gyventi po vienu stogu; o dabar, kai Nacionalinis teatras atmetė jo pjesę, Lambertas pasidarė nepakenčiamas. Pavydus, egoistas, visiškai kaip Hemfris. Griebė man už gerklės ir smaugė, smaugė. Regis, toks jau mano likimas — susidėti su puspročiais. Jei Rozamunda gali sutvarkyti Lambertą, tegu tvarko; ji jo žmona, ji jo nusipelnė. Tiesą sakant, Rozamunda turėtų elgtis atsakingiau. Beje, atsikraustė Klaivas. Lamberto kabinete įsitaisė kontorą. Žinoma, jis tik nuomininkas. Niekas kitas, kol dar nespėjai manęs apkaltinti. Džiaugiuosi, kad dar kažkas gyvena name prie geležinkelio, ypač naktį. Kartais atrodo, kad name vaidenasi. Nors veikiausiai tai tik perdėtai laki menininkės vaizduotė!

— Veikiausiai, — atsakė ledi Rais.

— Ar ten Natali? — paklausė Sjuzana, kaulėta ranka sugriebusi už rankos ledi Rais, o ledi Rais žvilgtelėjo ir atsakė:

— Ne. Tik labai į ją panaši.

— Man vis atrodo, kad matau Natali, — tarė Sjuzana. — Tai nereiškia, kad noriu su ja susitikti. Ji nebuvo kažin kokia draugė. O kaip šokdino vargšą Klaivą! Žmonės visur įžiūri seksą. Klaivas persikraustė į namą prie geležinkelio ne dėl sekso. Iš visos širdies tikiuosi, kad žmonės tai supranta. Pasakysi jiems?

— Žinoma, — atsakė ledi Rais.

---

*Gerai gerai (*pranc.*).

Klaivas tai atsikelia, tai išsikelia, pamanė ji, pirmyn atgal, pirmyn atgal, kaip stūmoklis naktį, teriojantis vaiduoklius, teriojantis vargšę Natali, savo žmoną.

15

Iškilminga vakarienė

Ledi Rais buvo labai užimta! Ji džiaugėsi tuo. Kuo daugiau dirbo, tuo tylesni darėsi balsai. Bet kokia trauma ir laisvalaikis juos išjudina. Venturai ledi Kauvart skaudėjo nugarą — ji nuvirto nuo arklio ir nors pasigėręs iki žemės graibymo raitelis turėtų suglebti ir nesusižeisti, vis dėlto smarkiai susižalojo. Beveik negalėjo nusiprausti, nors pasodinta ant arklio jojo į medžioklę ir nieko jai neatsitiko.

— Dulkintis negaliu, — pareiškė ledi Ventura ledi Rais, — bet nors galiu vaikytis lapę. Beje, man visada tai labiau patikdavo, jei kalbėsime apie tavo šešurą.

Lordas Kauvartas nusiminė ir vėl daužė tuos keletą dantų, kurie dar buvo likę. Turėdavo plačiai išsižioti, nes jie buvo krūminiai. Siaubinga.

Ledi Rais tekdavo keturis ar penkis kartus per savaitę eiti į Kauvartų pilį slaugyti, apipirkti, atsakinėti į telefono skambučius, gintis nuo milordo įžeidinėjimų ir keistybių, ruoštis dvynių viešnagei — šie grįžo iš Karibų verslo reikalais, bet kažkodėl delsė apsilankyti protėvių namuose. O gal jie buvo paprasčiausiai išsekę: kai kurie tėvai tiesiog iščiulpia vaikų jėgas. Jei aš turėčiau kūdikį, mąstė ledi Rais, tai būtų kūdikis kaip reikiant, atitinkantis visus standartus, paprastas ir nuostabus! Man būtų leista

atsidėti šeimyninėms pareigoms savo namuose. Nepavargčiau šitaip. Bet dabar jau vėlu.

Neseniai Edvinas sakė, kad nenori vaikų. Pareiškė nenorįs perduoti palikuonims šeimos beprotybės. Kalbėjo rimtai.

— Man rodos, Bendruomenių rūmuose svarstomas kažkokio naujo įstatymo projektas, — tarė ledi Rais, — kuris suteiks moterims lygias teises žemei paveldėti ir panaikins senąsias privilegijas. Paveldės vyriausias vaikas, nesvarbu, berniukas ar mergaitė? Ir titulą taip pat?

— Jo niekad nepatvirtins, — nukirto Edvinas. — Nesąmonė.

Ledi Rais paklausė Rozamundą Pleidi, ar beprotybė paveldima, bet ši niekuo negalėjo padėti. Tik pasakė, jog apskritai metanti mediciną, kad geriau prižiūrėtų vaikus. Vien su Lambertu susitvarkyti kiek jėgų reikia. Jis vėl parsikraustė namo.

Kiekvienam, kuris tik norėdavo jo klausytis, Lambertas pareikšdavo, kad Rozamundą apėmęs mazochistiškas šėlas; ji tyčia taip daro, kad pažemintų jį, bet jis nesileisiąs. Matyt, Rozamunda atsisakė kalbėtis su Lambertu, nebent būtiniausiais atvejais. Ir vaikus, Metį su Sonia, skatino taip elgtis. Rozamunda pasakė jiems, kad Lambertas tik laikinas vyras ir tėvas, šiandien čia, rytoj ten, geriau prie jo nesiartinti, tuo labiau kad jis ir nenori artumo. Jis emociškai nesubrendęs, pasakė Rozamunda Mečiui su Sonia, lyg apibrėžimas ką padėtų. Vaikai linksėjo bandydami suprasti, visada pasiryžę padėti, visada pilni vilties, visada atlaidūs. Jie mylėjo abu tėvus, bet klausė motinos. Lambertas skelbė, kad mėgsta jį supančią tylą: gali toliau dirbti. Keista, bet šeima, regis, buvo patenkinta bendru gyvenimu, ir kai sociologas, besidomintis šeimyniniu gydytojų gyvenimu, vieną po kito paprašė juos įvertinti savo „laimę“, visi atsakė „gerai“.

— Pakvieskime kada nors Sjuzaną su Klaivu vakarienės, — pasiūlė Edvinas. — Šiomis dienomis niekad su jais nebesusitinkame. Reikėtų vėl pradėti pobūvius. Kas, jei ne mes? *Noblesse oblige**.

Pastaruoju metu jis jautėsi gyvenąs kaip atsiskyrėlis ir sustorėjo, todėl dar labiau nusiminė. Vartydavosi patale vos ne iki vidurdienio, kaip ir vedybinio gyvenimo pradžioje, tik dabar be Andželikos. Jis aprėkdavo ją ir priekabiaudavo. Tačiau staiga, galvodamas apie būsimą pobūvį, apkabino ją; atrodė kupinas ryžto, ir ledi Rais buvo laiminga. Ji prisiminė, kokie buvo praėję laikai, ir pamatė, kad vėl gali būti gerai. Dangus gali niauktis taip palengva, jog nė nepastebėsi, kada sutemo; tačiau staiga vėl išlenda saulė ir suvoki, ko tau stigo.

— Bet gal nereikėtų jų kviesti, — pasakė Andželika, — tai suerzintų daugelį žmonių.

Ir Edvinas su ja suskaičiavo tuos, kuriems svarbu visuomenės pritarimas ar nepritarimas sužlugdytoms ar žlugdančioms, besikeičiančioms partneriais poroms. Į sąrašą įtraukė:

Hemfrį,

Rozamundą , Lambertą ir du jų vaikus, Metį su Sonia,

Natali ir mažąją Džeinę, ir mažąjį Džonataną,

Rolandą, kuris ilgėjosi Hemfrio, ir mažąją Sireną, kurioje įsikūnijo nužudyto Rozamundos kūdikio siela, bent jau taip buvo kalbama,

X, taip Andželika pavadino neišnešiotą Sjuzanos kūdikį.

— Bet negalima dėl visko kaltinti vien Sjuzanos, — pareiškė Edvinas.

*Kilmė įpareigoja (*pranc.*).

— Aš kaltinu, — atkirto ledi Rais, tačiau vis dėlto pakvietė Klaivą ir Sjuzaną vakarienės, nes jie buvo geresnė draugija negu anie, įtraukti į sąrašą. Visuomenė vėl buvo jiems palanki, pripažino už porą, kaip pripažįstama nauja tauta, kuriai leista iškelti savo vėliavą ir kurios nepriklausomybė pripažinta. Tačiau klaidinga manyti, kad kartą iširęs draugijos ratelis — kaip ir buvusi imperija — gali būti atgaivintas. Kai išsisklaido mitas, — ar amžinos draugystės, ar nepalaužiamos galios, — viskas baigta. Tačiau žmonės viltingai stengiasi. Išsiuntinėja kvietimus, slapta paruošia karo laivus kovai; viskas tik dėl akių.

Dar viena klaida: Edvinas norėjo pakviesti Talį Tofenerį su žmona Sara, anot jo, vildamasis atskiesti socialinį kokteilį.

Talis Tofeneris ir Sara buvo savaitgalininkai. Tai reiškia, kad jie gyveno Londone, tačiau kur reikia spustelėjus ir kai ką — būtent Robertą Dželiką — paveikus, jiems, vienai iš nedaugelio šeimų, buvo leista išsinuomoti Barlyje namą, tačiau visą laiką čia gyventi — ne. Savaitgaliais jie atvažiuodavo degintis ir pataisyti nuotaikos; visą savaitę jų namelis fasadu tiesiai į miestelio aikštę stovėdavo užtrauktom užuolaidom ir tuščias. Raisų paveldas nepritarė tokiam parazitiškam Barlio apgyvendinimui, nenorėjo, kad apdovanojimus gaunantis miestukas taptų viena iš tų bendruomenių, kurios atgyja tik savaitgaliais. Tačiau Talis Tofeneris buvo ministrų kabineto narys ir galbūt panaudos savo finansinę ar politinę įtaką Raisų paveldo gyvenimui palengvinti. Visa bėda, kad jis buvo perkeltas iš Paveldo į Socialinių reikalų departamentą beveik tuo pačiu metu, kai ypatinga lordo Kauvarto malone jam buvo leista išsinuomoti Raulio trobą, bet vieną dieną jis gali grįžti atgal — tai buvo jo svajonė, — o tuo tarpu šen ten tarti žodelį. Jo amžius buvo nenusakomas. Turėjo ly-

gią nesivarginančio seksu storulio odą; buvo karikatūristo svajonė: kalbėdavo inkščiamu balsu, bet atrodė nuoširdus ir rimtas; į veržtuvus panašus žandikaulis gąsdino; apatinė lūpa buvo putni, minkšta ir ryškiai rausva.

Ledi Rais, kuriai labai mažai kas nepatiko, Talis Tofeneris nepatiko. Ji pasakė Edvinui:

— Ar išmintinga kviesti Tofenerius?

— Kodėl ne? — paklausė jis. — Kuo jie tau užkliuvo?

Andželika būtų priminusi Edvinui, kad Talis nelabai nusipelnė meilės savo darbais, jog, kaip Socialinių reikalų ministro atstovas, būtent jis rekomendavo, nors ir įgaliotas, kad senelytės daugiau mokėtų už šildymą, kad šlubiams tektų vilktis pašalpos į ministeriją, kad vargšai gertų lietų iš dangaus, o ne vandenį iš čiaupo. Tačiau Talis vis tiek skelbė senių, šlubių ir vargšų meilę. Talis turėjo politinių ambicijų; jis nenorėjo, kad apie jo veidmainystę būtų paskelbta viešai; nenorėjo, kad apie jo troškimą visus anuos išnaikinti sužinotų visuomenė, nors visada būdavo laimingas galėdamas tai pareikšti prie vakarienės stalo.

Bet Andželiką suvirškino ledi Rais; ji užmiršo jaunystės idealus; beveik visiškai užmiršo savo jaunystę, tik apie tai negalvojo, ir nors dažnai lankydavo Venturą ledi Kauvart, beveik neprisimindavo motinos, tuo labiau neskambindavo jai. Atrodė, lyg ji pati manė atsiradusi pasaulyje tą dieną, kai ištekėjo už Edvino ir gavo naują vardą, ledi Rais: atsimainė į šią, pirmai traumai pasitaikius. Tomis dienomis ji neaiškiai įsivaizdavo, kad turtuoliai nusipelnę turtų ir laimės, o vargšai — vargo. Mokyklos draugų gatvėje ji nepastebėdavo ne todėl, kad, kaip jie manė, jautėsi esanti per gera jiems, bet kad negalėjo jų prisiminti.

— Tofeneriai kalba tik apie politiką ir palikimą, — numykė ledi Rais.

— Vis geriau negu paskalos, — nukirto Edvinas. — Jie pagyvins kompaniją.

Sara ir Talis neturėjo vaikų, tačiau turėjo vienas kitą. Laikydamiesi už rankų, jiedu vaikštinėdavo aplink ančių tvenkinį; turėtų būti žavu, bet nebuvo. Sara buvo išblyškusi ir putli, panaši į mokinukę. Abu gyveno gana mielame bute netoli Vestminsterio, tačiau jų nuolatinė svajonė buvo juridiškai įsigyti didelį dvarą Čelsyje, kuris, Saros nuomone, jai teisėtai priklausė; ta vieta vadinosi maloniu Šiaurės žvaigždės vardu ir priklausė jos senelei, ledi Vendei Masgreiv. Saros kalbos iš esmės sukdavosi apie ledi Vendės trūkumus, kvailą antrąją santuoką senatvėje su nuotykių ieškotoju be skatiko kišenėje, apleistą Šiaurės žvaigždės dvarą; Talio — apie nepilnų šeimų ir valstybę apiplėšinėjančių senių polinkius. Dirbdamas Paveldo ministerijoje, jis dar kalbėdavo ir apie kovų pomėgį mėtyti šakeles į senovinius kaminus, dėl ko pilyse kyla gaisrai, ir šlykščius čigonų bei valkatų hipių įpročius — ir galėjo pralinksminti; dabar buvo piktas ir triukšmingas.

Bet, anot Edvino, Tofeneriai pagyvins kompaniją.

— Gerai, — pasakė ledi Rais.

— Brangioji Andželika, — tarė Sjuzana, — maniau, kad nepakviesi. Pastaruoju metu visi pasidarė tokie nedraugiški. Gal pradedam viską iš pradžių? Pakviečiam Rozamundą, Natali, Lambertą, visus? Gal man atsinešti šokoladinių putėsių? Gaila, kad bus Tofeneriai, bet negalima jų amžinai vengti. Ji baisi nuobodybė, bet jis gana patrauklus, nors ir nekaip atrodo. Kodėl nepakvietei naujojo pastoriaus Hoslio? Kultūringai pavakarieniautume ir gerdami kavą aukotume susitaikymo mišias. Mano tėvy-

nėje žmonės visada taip daro. Visi taip bjauriai ėmė vienas su kitu elgtis, o buvome tokie draugai!

Ledi Rais visus apskambino ir iš tiesų dar pakvietė svečių, neutralių, pusiau nepažįstamų: Lečvortus, Stivensus, Eriką Nagardą, televizijos režisierių — bet ne Rozamundą, Lambertą ar Natali. Dar ne. Galbūt reiks palaukti porą metų, bet ji tai padarys.

Šampaną prieš vakarienę gėrė prie laužo. Šunys atrodė patenkinti, lyg pasaulyje viskas būtų puiku; auksaspalvės galvos tarp auksaspalvių letenų, išdidžios ir piktos. Ponia Makartur spyrėsi nešiosianti gėrimus. Ledi Rais juto, kad geriau ji tvarkytųsi virtuvėje, tačiau ponia Makartur vis dėlto padarė, kaip norėjo. Sjuzana vilkėjo nauja juoda laisvai krintančia suknele, kuri slėpė jos kaulėtumą. Ledi Rais irgi vilkėjo panašiai, bet buvo nustelbta. Edvinas pagyrė: „Žavi suknelė, Sjuzana“, o apie žmonos rūbą nepasakė nieko. Klaivas dėvėjo baltus marškinius ir ryškiai geltoną liemenę — Sjuzana jį apšveitė; Lamberto aptvarkyti jai taip ir nepavyko. Jis buvo nusiskutęs ūsus. Sara Tofener buvo įsispraudusi į ankštą skaisčiai žalią suknelę iš standžios blizgančios medžiagos. Talis Tofeneris vilkėjo marškinius rausvais ir baltais dryželiais, kurie tiko jam prie veido. Sara Tofener visus linksmino pasakojimu apie sunkumus, patirtus dėl tarnaitės Filipos; ši baisiai išsigando kaimo ir pabėgo išvydusi karves. Visi mandagiai šypsojosi, o ledi Rais staiga paklausė:

— Tai ar nebūtų gailestingiau ją palikti Londone?

— O ne! Ji gali viską išvogti ir pasprukti, — atkirto Sara.

— Žinojau, kad ji taip atsakys, — tarė Želė. — Užtat ir paklausiau.

— Dėl Dievo, — maldavo ledi Rais, — išeik. Ne dabar! Ne per pačią vakarienę.

— Gerai, gerai, — atsakė Želė.

Talis Tofeneris pareiškė, kad jis, laimei, turi geriausią tokios rūšies advokatą Šiaurės žvaigždės dvaro klausimui spręsti ir Saros senelės testamentui užprotestuoti; tikrą teisėtvarkos erelį, kuris teikia vilčių. Tai Brajenas Mosas, dirba firmoje „Ketervolis ir Mosas", ir visi sutiko, kad juridinės firmos iš tiesų keistai vadinamos. Buvo paminėtos „Vaitas ir Vaitas", „Hevemas ir Lostas", „Gotobedas ir Snortas". Edvinas prasitarė, kad „Ketervolis ir Mosas" jau beveik pusę amžiaus gana apsnūdusiai tvarko asmeninio pobūdžio Raisų paveldo reikalus, tačiau jaunasis Brajenas Mosas, firmos įkūrėjo anūkas, tiesiog burtininkas skyrybų, o dabar, regis, ir paveldėjimo klausimais.

— Iš kur Edvinas žino, kad šitas Brajenas Mosas — puikus skyrybų specialistas? — paklausė Želė.

— Užsičiaupk, — atrėžė Andželika. — Matyt, Bofės Di ryšiai. — Bofė amžinai grasindavo turimam vyrui skyrybomis ir kartais tikrai išsiskirdavo.

— Kažin kažin, — numykė Želė.

— Išeik, — įsakė ledi Rais.

Talis Tofeneris pasakė nesistebįs, kad jo ir Edvino tas pats advokatas, nes Brajeną Mosą rekomendavo Robertas Dželikas. Galbūt, jei byla bus laimėta, Raisų paveldas padės Taliui išnuomoti Šiaurės žvaigždę butais, kurių nuoma bus didelė.

— Ar nesakiau? — tarė ledi Rais.

— Talis kaip Edvinas, — paaiškino Želė. — Gal jis ir lėtai juda, bet mąsto greit. Pastebėjo, kaip pakėlei antakius.

— Juokinga, — kalbėjo Talis. — Du seniai be jokios naudos, ir dar apsileidę, gyvena tokiame plote, į kurį sukištum du šimtus!

— Leidimą perplanuoti vidų nebus labai sunku gauti, — įsiterpė Sara. — Pastatas įtrauktas į II grupės sąrašą, bet Paveldo ministerijoje Talis turi gerų draugų.

Ledi Rais gailėjosi pakvietusi Tofenerius: buvo pakankamai dantų griežimo ir net šunys į juos šnairavo apsunkusiomis nuo miego akimis. Bet vis dėlto atrodė, kad grįžo senieji laikai, nes būrelis širdo ant pašalinių, o ne riejosi tarpusavy.

Svečiai perėjo į valgomąjį — proga buvo per daug iškilminga, kad valgytum virtuvėje. Ledi Rais nurodymu buvo patiekta omarų sriuba, kai prie didžiųjų durų suskambo varpelis, šiurkščiai nuaidėdamas po mediniais skliautais, nūnai lyriškai aprašytais „Kauvarto dvarų vadove". Šeimos draugai ir svečiai paprastai vaikščiodavo pro kuklesnes ir lengvesnes šonines duris.

— Bėda, — įspėjo Želė.

— Negirdžiu tavęs, — atrėžė ledi Rais.

— Akla, kurčia ir kvaila, — tarė Želė. — Nežinau, kaip sugebi prastumti dieną.

— Ką turėjau daryti? — vėliau teisinosi ponia Makartur, netekusi įprastinio šaltakraujiškumo ir aristokratiškų manierų. — Varpelis suskamba, eini įleisti. Klaidos nepadariau! Maniau, kad atėjo Antėja, nudribusi nuo arklio ar pabaigusi viskio atsargas. Būčiau žinojus, nebūčiau įleidus.

Ponia Makartur turėjo atjungti ir atkabinti įvairius apsaugos įrenginius, kad galėtų atidaryti didžiules raižytas duris. Kadaise, ramesniais laikais, durys visą vasarą die-

ną naktį būdavo praviros. Uždaromos tik žiemos šalčiams prasidėjus. Bet dabar visur pilna vagių, neaišku, kas įsimaišo tarp lankytojų. „Vadovas“ nurodė eksponatų vertę; pajuodęs sidabras buvo nušveistas, dulsvas auksas įvertintas kaip pridera; paaiškėjo, kad tariamoji Vulvorto kiniškos statulėlės kopija iš tikrųjų yra IV a. pr. Kr. korėjietiškas dirbinys, todėl dabar dieną prie durų stovėdavo sargybiniai, temstant jie lankytojus išvaikydavo, viską užrakindavo ir įjungdavo signalizaciją. Robertas Dželikas net norėjo meilius labradorus pakeisti vokiškais aviganiais, bet Edvinas nesileido į kalbas, o Antėja pareiškė ledi Rais, kad Robertas Dželikas — lokys vištos smegenimis, apie kurio išsilavinimą neverta nė kalbėti, antraip nieko panašaus nebūtų pasiūlęs. Šunys, priešingai automobiliams ar žmonoms, nekeičiami.

— Ji pavojinga — atsargiai! — tarė Želė.

— Dėl Dievo, — sudejavo ledi Rais, — ji — sena šeimos draugė. Tiesą sakant, šeimos *dalis*.

Antėja gyveno Dauerio sodyboje greta Kauvarto pilies ir buvo tolima Edvino giminaitė, dešimčia metų vyresnė už jį, puikiais batais apauta plonaliemene figūra, pragertu vėjo nugairintu veidu ir patraukliai kimiu nuo gėrimo ir sportavimo balsu. Ji nesusidėjo su, anot jos, Andželikos bohema, nes kur kas smagiau jausdavosi medžiojančioje ir rėkaujančioje pilies kompanijoje, kaip niekinamai, bet meiliai juos vadino. Į Raisų dvarą įsiverždavo tiek dieną, tiek naktį, nekreipdama dėmesio, kad apsunkina gyvenimą vartų sargams, ir šaukdama šunis: „Bingo!.. Solo!“ — ir gana dažnai „Kvaily!“, turėdama omeny Edviną, kuris klusniai prisistatydavo kaip trečias nebylus gyvulys, pasiruošęs ilgam pasivaikščiojimui sveikatai pataisyti.

Bet kai ponia Makartur tą vakarą atidarė duris, už jų stovėjo ne Antėja, o Natali. Natali nustūmė ją ir nudrožė į valgomąjį. Sriubos šaukštai sustingo — tik Talis Tofeneris valgė toliau, žvejodamas iš gelsvos sriubos omarų gabaliukus.

Natali irgi vilkėjo juodai, bet jos rūbas neatrodė elegantiškai, greičiau priminė įkapes. Įdubusios akys įdėmiai žvelgė iš sulysusio veido. Kadaise ji buvo apkūni, gyva ir mėgo šypsotis. Sjuzana tvirtino, kad Natali mėgsta gardžiuotis savo nelaimėmis, ir viešoji nuomonė tam pritarė: esą jos akys įdubusios ne tik iš sielvarto, bet ir dėl išteptų blakstienų dažų. Tuomet Barlio visuomenė, vadovaudamasi Sjuzanos nuomone, tvirtino, kad laikai keičiasi, kad kvaila manyti, jog vyrai — žmonų nuosavybė, o žmonos — vyrų. Jei vieno ar antro bendras gyvenimas nebepatenkina, jei lioveisi mylėjęs ar pamilai ką kitą, viskas baigta. Kiekvienas turi stengtis gražiai elgtis, neleisti, kad pagieža trukdytų visuomeninėms pareigoms ar vaikų mokslui.

Ir štai prie Edvino ir Andželikos vakarienės stalo atsirado Natali, akivaizdžiai pasiryžusi patvirtinti kritikų įtarinėjimus dėl savigailos, ir dar blogiau — dėl realybės jausmo praradimo. Ji tiesiog išmušė šaukštą Sjuzanai iš rankos. Karštos omarų sriubos šlakas užtiško Sjuzanai ant kaktos. Kaipmat pašokęs Edvinas sulaikė besiblaškančią Natali, kuri norėjo pasmaugti Sjuzaną.

— Kale, kale! — klykė Natali, nors gerklę gniaužė didžiulė Edvino letena.

— Apginkit mane nuo šitos karvės! — suspiegė ar bandė spiegti Sjuzana.

Dabar jau Klaivas pabandė gelbėti Natali iš Edvino gniaužtų. Visi pašoko, išskyrus Tofenerius, kurie pasisten-

gė apsimesti, kad nieko baisaus neįvyko, ir Stivensus: ji buvo užsimerkusi, o jis laikė jai už rankos.

Nagardas vis kartojo:

— Klausykit, klausykit!

Hana Lečvort tyliai aikčiojo.

— Palik mano žmoną ramybėje, paleistuvi prakeiktas! — sušuko Klaivas Edvinui. Nustebęs Edvinas paleido Natali. Natali paleido Sjuzaną. Sjuzana pakėlė ranką prie gerklės, prie veido, kurį tebepuošė geltona sriubos dėmė.

— Jei įdėjai man mėlynę, jei liks randas, aš tave į teismą paduosiu, — pareiškė Sjuzana.

Edvinas suvilgė savo servetėlę švariu vandeniu ir atsargiai nuvalė apterštą Sjuzanos kaktą.

Natali pasibjaurėjusi atsisuko į ledi Rais.

— Kodėl nieko nedarai jam ir jai, idiote!

— Apie ką ji kalba? — išsigandusi paklausė ledi Rais Želę, bet Želė, regis, išėjo atostogų. Ledi Rais buvo viena.

— Nė viena anglė neturi žalio supratimo, kaip elgtis su vyrais, — pareiškė Sjuzana. — Netekai jo todėl, kad to nusipelnei, Natali, inkščianti frigidiška kale.

Natali atsisėdo ant laisvos kėdės. Ponia Makartur padavė jai stalo įrankius, įpylė sriubos, padėjo duonos. Sriubos ji nepalietė, bet duoną suvalgė. Edvinas staiga nusijuokė ir tarė Sjuzanai:

— Oho, Sjuzanėle, moki kelti vėją.

Visi su palengvėjimu nusijuokė. Ponia Stivens atsimerkė.

— Pats velnias bijo pamestos moters, — tarė Klaivas. — Atsiprašau dėl Natali.

Sara Tofener pareiškė:

— Efektingas pasirodymas, Natali!

Talis Tofeneris vaikiškai paprašė:

— Ar dar galima sriubytės?

Natali tarė:

— Tiksliai išvardytos sąskaitos už telefoninius pokalbius didina šeimos tarpusavio supratimą.

— Ką nori pasakyti, Natali? — paklausė Sjuzana.

— Turiu pastarųjų trijų mėnesių tavąsias, Sjuzana, — atrėžė Natali. — Man jas davė Margarita.

— Ji atleista, — pareiškė Sjuzana.

— Ji jau metė darbą, — toliau kalbėjo Natali. — Jai įgriso tavo voliojimasis su visais, vaikų mušimas ir skundai, esą ji nenuvalanti durų viršaus. Ar žinai, Klaivai, su kuo Sjuzana kalbasi telefonu tuo metu, kai tu veži Lamberto vaikus į mokyklą? Su savo pirmuoju vyru, dailininku Alenu Edliu. Kartą per savaitę, trečiadienio vakarą, ji susitikinėja su juo Roistono parkinge.

Klaivas tarė Sjuzanai:

— Bet juk tada tu būni filosofijos kursuose.

— Girdėjau, kad Teito galerija rengia didelę Aleno Edlio paveikslų parodą, — pasakė ledi Rais.

Talis Tofeneris pareiškė:

— Žinoma, mano svajonė tapti kultūros ministru, tik nesakykite Robertui Dželikui.

— Natali galvoj pasimaišė, — sušnypštė Sjuzana. — Vargšelė serga vaginizmu. Labai nemalonus dalykas seksualiniam partneriui. Nuo susilaikymo ji eina iš proto.

— Klausykit, gal baigiam šį pobūvį? — pasiūlė ledi Rais. — Visi einam namo, a?

Natali aiškino toliau:

— Matai, Klaivai, tave Sjuzana laiko vietoj auklės, kol dairosi naujo jaunikio. Gailiuosi dabartinės ponios Edli, ji neturi jokių šansų.

Sara Tofener, kuri, kaip paaiškėjo, išgėrė daugiau šampano už visus kitus, pareiškė:

— Nėra reikalo taip priklausyti nuo makšties. Galima tiesiog nekreipt į ją dėmesio. Matyt, vyrai eina pas prostitutes, nes tenai gali atlikti, žinote, per kitą galą. O paskui jiems tik taip ir patinka.

Talis Tofeneris tarė:

— Tu išgėrei daugiau negu reikia, Sara. — Pasipūtė ir paaiškino, kad jo žmona užsiima labdara Ist Ende.

Sara Tofener paklausė, lyg iš tiesų norėdama žinoti:

— Ar tai ir yra tavo pasisekimo tarp vyrų paslaptis, Sjuzana? Trokštame sužinoti.

— Einu namo, — pareiškė Sjuzana. — Klaivai, parvežk mane į namus.

— Turiu tau kai ką parodyti, Klaivai, — įsiterpė Natali. Ir padėjo ant stalo nuotraukas. Automobilis parkinge. O ant priekinės sėdynės šviesiaplaukė Sjuzanos galva, įkniaubta į garsiojo dailininko tarpkojį; šio veide atsispindi svaigus susijaudinimas.

— Matyt, viešame parkinge daugiau nieko nepaveiksi, — leptelėjo Sara Tofener, — bent jau kol nesutemę.

— Klaivai, — tarė Natali buvusiam vyrui, — o dabar gal būsi toks geras ir parveši mane namo, užuot šokinėjęs aplink Sjuzaną kaip kambarinis pudelis?

Nė nedirstelėjęs į Sjuzaną, Klaivas išsivedė Natali. Sjuzana sėdėjo pritrenkta. Jos akyse pasirodė ašaros, bet kas gali pasakyti, iš sielvarto, nuostabos ar nuoskaudos, tikros ar apsimestinės? Ponia Makartur nukraustė stalą ir įnešė vištą, mišrainę ir *pommes dauphin.* Edvinas apkabino Sjuzaną; jis akivaizdžiai manė, kad ją reikia raminti. Ledi Rais sugavo ašarotą Edvinui į petį įsikniaubusios Sjuzanos žvilgsnį, kuriuo ši norėjo įsitikinti, ar ledi Rais suprato, kad pagaliau yra sutriuškinta.

— Dabar parvežk mane namo, — tarė Sjuzana Edvinui, o Edvinas, atsiprašęs žmoną ir svečius, taip ir padarė.

— Bet tu turi pjaustyti vištą, — liūdnai pasakė ledi Rais. Vyras net neišgirdo.

— Nebetoli ir skyrybos, — tarė Želė.

— Jis elgiasi, kaip dera geram šeimininkui, — gynė ledi Rais.

— Spėk dar kartą, — nusišaipė Želė.

Ledi Rais pati supjaustė vištą, nors Talis Tofeneris ir siūlėsi padėti. Paskui pasiuntė lėkštę aplink stalą. Edvinas vis dar negrįžo. Morisas ir Hana Lečvortai, kurie abu margino audinius, atgijo, privertė visus sustumti kėdes, kad ne taip matytųsi dvi tuščios, ir ėmė taukšti apie amatų muges; Haris ir Sintija Stivenai, kuriems priklausė Barlio knygynas, tarškė apie knygų leidybą, o Erikas Nagardas, televizijos režisierius, papildomas asmuo, garantuojantis pobūvio sėkmę, plepėjo apie kainas televizijoje.

Deramu laiku visi išvyko šūkaudami: „Žavus vakaras, mieloji, tikra gyvenimiška drama! Perduok linkėjimų Edvinui, kai (tai yra „jei“) grįš“, ir taip toliau, ir ledi Rais bene pirmą kartą suvokė, kad ją ne tik mėgsta, bet pavydi jai ir ja piktinasi. Ledi Rais buvo per daug graži, per daug jauna, per didelė fortūnos numylėtinė, jai per daug sekasi, ji turi per daug pinigų (kadaise), per daug laiminga su Edvinu, — o gal tai buvo seniau, ji jau beveik neprisimena; kaip dabartis tampa praeitimi, kurią akimirką? — kad ją besąlygiškai mėgtų. Jie džiaugėsi, kad ji prislėgta.

Ledi Rais verkė, ir ponia Makartur padėjo jai atsigulti. Pirmą kartą ledi Rais buvo dėkinga, kad ji čia.

— Sakiau jums, kad ji — gyva bėda, — tarė ponia Makartur. — Jūs, jaunikles, tokios kvailos. Kai kurios moterys yra apsigimusios šeimų ardytojos. Jas reikėtų akmenimis užmėtyti.

— Bet Sjuzana visiems patinka, — dejavo ledi Rais. — Visiems patinka būti su ja. Kodėl Edvinas taip ilgai užtruko?

— Nes, man regis, jam irgi patinka būti su ja, — kandžiai atkirto ponia Makartur. — Mano nuomone, ji čia vaikšto per dažnai. Ypač kai jūsų nebūna. Ledi Antėja visai kas kita. Ji — šeimos dalis. Ir apskritai jam per sena.

Edvinas grįžo namo tik po trijų.

— Turėjau nuraminti Sjuzaną, — tarė jis. - Bet ji labai pyksta ant tavęs, Andželika.

— Ant manęs? — nustebo Andželika.

— Veikiausiai tu viską užtaisei. Pasakei savo draugei Natali, kad pakvietei Sjuzaną.

— Nieko panašaus nepadariau, — pasipiktino Andželika. — Gal tu išprotėjai? Nieko aš neužtaisiau. Dariau, ko tu norėjai.

— Neversk kaltės man, — nukirto Edvinas. — Kažkas pasakė Natali. Tu seniai grieži dantį ant Sjuzanos. Net įtarinėjai, kad aš su ja miegu, o tai labai skaudina ją ir, žinoma, įžeidžia mane. Padarei neapsakomą žalą Sjuzanai ir jos vaikams. Ką darysim su tavim, Andželika?

Edvinas nusirengė ir šmurkštelėjo į lovą pas žmoną. Jo kūnas, turėjęs atvėsti keliaujant namo, buvo šiltas. Akimirką gulėjo ramiai, paskui šiurkščiai ištempė ją iš lovos, nuvilko per kambarį ir pastatęs prie sienos paėmė, visiškai nesirūpindamas, patinka jai ar ne, lyg ji būtų kokia smuklės mergšė, o didysis Raisų dvaro miegamasis — skersgatvis.

— Visų nuomone, — pasakė jis, — esi nesunkiai prieinama kitiems vyrams. Tik su manim niekad nenori. Kodėl? Ji taip apstulbo, kad nieko nebesakė; buvo per daug įžeista, per daug išdidi ir — paaiškėjus, jog šis jos orumo išniekinimas sujaudino ją beveik iki orgazmo, — per daug sutrikusi protestuoti. Įsiropštė atgal į lovą; jis atsigulė ant krašto, kad neprisiliestų.

— Na, ir kalė tu, — pasakė ir užmigo. Ji irgi, nors ir stebėjosi tuo.

16

Draugės

Kitą dieną ledi Rais bailiai paskambino Sjuzanai.

— Sjuzana, kas atsitiko? — paklausė ji. — Maniau, kad mes draugės. Juokinga sakyti Edvinui, kad aš viską užtaisiusi. Aš tavim pasitikiu; kodėl tu negali manimi pasitikėti? Aš net neprieštarauju, kai Edvinas tave išsiveža vidury vakarienės ir negrįžta namo iki trijų. Nemažai. Ką aš tau padariau — juk visada palaikydavau tave, užtardavau, būdavau tavo pusėje... Iš tiesų po visko...

— Nežinau, apie kokį „viską“ tu kalbi, — pareiškė Sjuzana. — Man tavo paramos nereikėjo. Kuriems galams mane užtarti? Mes visi turime gyvenime rinktis, ar ne? Kai kurie draugai kurį laiką tinka, o paskui nebe. Tuomet reikia jais nusikratyti. Tikiuosi, nemanai, kad aš žiauri. Tačiau praėjusį vakarą iš tiesų iškrėtei man kiaulystę. Daugiau tu man ne draugė.

— Jei nusikratai ir Edvinu, — tarė Andželika, — ne tik manimi.

— Nepradėk iš naujo, Andželika, — atšovė Sjuzana. — Kaip tik tai ir turiu omeny. Tu pasikeitei. Buvai labai sma-

gi, o pasidarei pavydi ir uždara. Dėl manęs ir Edvino pasakysiu, kad vyras gali labai artimai draugauti su moterimi be jokio sekso. Bet tu, regis, to nesupranti. Šiais laikais nemanoma, kad žmonės gali draugauti poromis. Edvinas — mano draugas, tu ne. Tuo ir baikim. Susitikusios viešai, žinoma, šypsosimės viena kitai ir kalbėsimės, bet tai ir viskas. Daugiau man neskambink. — Ir Sjuzana padėjo ragelį.

Ledi Rais susimąstė, ar negalėtų sušaukti minios ir už raganavimą sudeginti Sjuzanos gyvos su visa troba prie geležinkelio. Arba užmušti akmenimis už svetimavimą. Kažką panašaus ji prasitarė Edvinui, o šis tik sušnairavo į žmoną ir liepė nepridaryti daugiau bėdos, negu jau pridariusi.

Kitą dieną, kai ledi Rais tvarkė bylas Raisų dvaro kontoroje, vis dar drebėdama nuo sukrėtimo, sutrikimo ir liūdesio, o Edvinas buvo kažkur išvykęs su Robertu Dželiku, nepasibeldusi įėjo Antėja. Pareiškė ieškanti Edvino. „Sakė būsiąs Veleslio dvare dešimtą valandą", — paaiškino Antėja. Atrodė suirzusi. Ji įsiveržė kaip vėjo gūsis: staiga viduje pasijutai kaip lauke. Antėja avėjo žaliais guminiais, vilkėjo juosva neperšlampama striuke su gobtuvu, ant galvos buvo užsirišusi ryškų sulytą šaliką. Ant akių jai krito plaukai. Iš įpratimo nešėsi šmaikštį.

— Edvinas bjaurybė. Turėjo važiuoti apžiūrėti Henrio Keboto, ketinome pirkti.

— Henrio Keboto? — suglumo Andželika.

— Arklio, brangioji, naujosioms arklidėms.

— Naujosioms arklidėms?

— Brangioji, — geraširdiškai tarė Antėja, — jis sako, kad tu mažai ką tepastebi, atrodo, taip ir yra. Ar tik nepradėjai sekretoriauti?

Ji nutempė Andželiką nuo bylų, kompiuterio, fakso; protestuojančią nusivedė į svetainę, pakeliui nublokšdama

šalin virves, kurios leido lankytojams vaikščioti po namus tik nustatytais takais, draskydama užrašus ir mėtydama juos ant žemės. Ji pašaukė ponią Makartur ir liepė užkurti ugnį — malkų visada būdavo prikrauta, tik nekūrenama, — ir ši nuolankiai pakluso.

— Turi būti ledi Rais, ne kontoros žiurkė, — pareiškė Antėja. — Tai varo Edviną į pasiutimą. Maniau, kad reikia tave įspėti. Ir kas tie kaimo jurgiai, tarp kurių triniesi? Visi šneka, kad dedasi labai negražūs dalykai. Tu ir Edvinas turėtumėt laikytis savo luomo. Na, Edvino luomo. Pradėjai puikiai, buvai egzotiška ir ekscentriška; mes taikstomės su pašaliniais veislei pagerinti, bet tu pavirtai apsnūdusia namų šeimininke, o svarbiausia — nesusilaukei palikuonių. Tai kam esi reikalinga? Štai ką pradėjo galvoti Edvinas.

Antėja nusispyrė batus ir nusivilko striukę; atsilošė odiniame krėsle, prikišo prie ugnies kojas. Jos megztinis buvo senutėlis ir plonas.

— Ir, mieloji, — toliau kalbėjo Antėja, — neištikimybė įaugusi Raisams į kraują. Gebėjimas sumaumoti moterį ir išspjauti. Visų luomų, net savojo. Tavo paskirtis kita: buvai iš esmės padori, iš žemutinės viduriniosios klasės, atpratinai Edviną nuo narkotikų ir grąžinai į tiesų ir siaurą doros kelią. Tačiau tai jau padaryta, tu nusižeminai iki tarnaitės–sekretorės, o jis susidėjo su Didžiąja Barlio Svetimautoja ir dairosi, ką čia toliau vedus. Šneku taip, nes man patinki. Esi beviltiškai paviršutiniška, bet tai ne tavo kaltė. Esi choro vadovo duktė, be to, saviveiklininkų choro.

— Tu girta, — tarė Andželika. — Dieve, kaip jūsų luomas laka. — Ir iš tiesų Antėja maukė viskį net sakydama savo prakalbą.

— Tu net į grafiną neperpylei, Andželika, — pasiskundė Antėja ir susiraukė pažvelgusi į nešvarią stiklinę. Kadangi jos pačios rankos buvo purvinos, Andželika to neėmė į galvą.

Ledi Rais mandagiai nurodė, esą kadangi Edvinas vedęs ją, tai kažin ar gali vesti Antėją; kad ji, ledi Rais, puikiai žinanti, kaip tvarkyti savo gyvenimą ir kad meilužės–menininkės istorija, — jei Antėja kalbanti apie Sjuzaną, — tik pikti gandai; kad ji, ledi Rais, patikėtų Edvinui savo gyvybę; kad jai reikia toliau dirbti savo darbą ir perspausdinti visus užrašus, kuriuos suplėšiusi Antėja, ir kad Antėja geriau išeitų ir grįžtų, kai išsiblaivys.

Antėja pasakė:

— Dieve mano, Edvinas teisus. Tu tiesiog nežinai, kaip reikia elgtis. Tai galas.

Antėja išėjo, bet prieš tai pasakė, kad Edvinas bent jau neketina būti nesantuokinių vaikų tėvu. Jis nusivežė Svetimautoją pasidaryti aborto tuo metu, kai ji turėjo šeimyninių rūpesčių ir gyveno Raisų dvare. Ir gerai padarė, nes pavainikiai gali pradėti pasibjaurėtinus karus dėl paveldėjimo.

— Bandžiau tau pasakyti, — nuvargusi pasakė Želė. — Dabar nesikabink prie manęs.

— Na, ir gerai, kad pasidarė abortą, — ramino kitas balsas. — Nors tuo pasiguosk.

Ledi Rais grįžo į kontorą ir apsiverkė užsikniaubusi ant kompiuterio. Edvinas vis dar neparsirado.

— Tikiuosi, nebuvai jai šiurkšti, — tarė ponia Makartur. — Neišmintinga kiaulinti tokiems žmonėms. Jie turi tikrąją valdžią.

Ledi Rais įsėdo į savo automobiliuką, tinkamą kaimo keliams („Mersedesas“ ir „Reindž Rouveris“ priklausė Edvinui) ir nuvažiavo prie geležinkelio. Troba atrodė tuščia. Paprastai plačiai atlapotos ir kviečiančios durys buvo užrakintos. Andželika pažvelgė pro langą ir pamatė, kad viskas švaru, tvarkinga ir, kaip visada, dailu. Tačiau vazose gėlių nebuvo. Nušveistos, be vandens, jos apverstos stovėjo ant palangės.

Ledi Rais neryžtingai mindžikavo dailiame angliškame kaimo sode. Takeliu artinosi Endrius Neloras, buvęs keliaujantis pamokslininkas, Sjuzanos kaimynas, neurotiškai krūpčiojantis ir peikiantis visus bei viską. Jis verkė. Jo kelnės buvo senos ir, kaip kartais Lamberto, surištos virvele. Smulkutė žmona nerimastingai žvilgtelėjo pro antro aukšto langą. Ji buvo tvarkinga ir dailutė kaip Sjuzanos sodas.

— Ji išvyko, — tarė Endrius Neloras. — Sjuzana išvyko. Pabučiavo mane, pasakė, kad myli, kad manęs neužmirš, ir iškeliavo. Visada ją mylėjau. Dieve, atleisk man, geidžiau jos. Norėjau jos kūno. Sielos ji neturėjo. Aš meldžiausi, mano žmona meldėsi, tačiau geismas nedingo. Kokia stipri, energinga asmenybė! Nežinojo, kas yra gėda, ir didžiavosi savo kūnu. Nesuko galvos dėl to, ką matau aš, ką mato mano žmona. Nusirengdavo neišjungusi šviesos, sode nuoga degindavosi. Nemanė, kad nuogumas blogai. Norėjo man suteikti malonumo. Manau, širdies gilumoje mane mylėjo, norėjo manęs. Slapčiom aš ją nutapiau. Mano žmona nesuprato. Ji liovėsi sveikintis su Sjuzana gatvėje. Esu įsitikinęs, kad Sjuzana dėl to ir išsikraustė. Stengiuosi atleisti žmonai, bet negaliu. Pakabinsiu paveikslą kabinete, nesvarbu, ką ji sakytų.

— O su kuo Sjuzana išvažiavo? — paklausė ledi Rais. — Esu įsitikinusi, kad išvyko ne viena.

— Su dailininku Alenu Edliu, — atsakė Endrius Neloras. — Sjuzana mylėjo mane, bet neturėjau ko jai pasiūlyti. Nesu nei turtingas, nei garsus kaip jis. Bet vis tiek niekas taip nesupras Sjuzanos, kaip aš. Ji būtų buvusi laiminga su manim.

— Puiku, kad mylėjo, — tarė Andželika. — Žmonos, va, ko gaila. Vaikus pasiėmė ar ištrenkė?

— Sakė, kad Rolandą paliks pas tėvą. Jam reikia drausmės.

Ledi Rais nuėjo į kliniką, kurią Rozamunda Pleidi dabar atidarydavo tik du kartus per savaitę po keturias valandas. Buvo nedarbo laikas, klinika uždaryta: o kada ji būdavo atidaryta? Priešais ant akmeninės sienelės sėdėjo Lambertas ir Rolandėlis. Rolandui bėgo nosis. „Noriu mamytės", — zyzė. Nebuvo žavus vaikas. Zirzė iš susierzinimo, ne sielvarto, tačiau iš kur ledi Rais galėjo žinoti? Savo vaikų ji neturėjo.

— Tik džiaukis, — tarė Želė Vait, kuri buvo labai blogos nuotaikos, — kad toji kalė išsinešdino iš miesto. Ir su kažkieno kito, ne tavo vyru. Metas pabusti, ledi Rais. Daraisi nuobodi.

— Atsiknisk, — tarė kažkoks balsas.

— Būtų neblogai, — atkirto Želė Vait, ir aną balsą nustelbė šauksmai ir pašaipos, nuo kurių ledi Rais plaukai pasišiaušė. Kieno tie balsai?

— Rozamunda ištrenkė mane lauk, — guodėsi Lambertas ledi Rais. — Ji su vaikais išėjo. Užrakino namus, kai Sjuzana primetė man Rolandą. Rakto neturiu. O Rolandas prišlapino kelnes ir dvokia.

— Tai išlaužk duris, — pasiūlė ledi Rais.

— Jaučiu negalįs to padaryti, — atsakė Lambertas, lyg tai, ką žmogus jaučia ir ką daro, būtų tas pat. Jo būsena

netiko vaikui prižiūrėti. Kaip ir Endrius Neloras, buvo nesipraus
ęs ir nesiskutęs. — Pastaruoju metu nekaip jaučiuosi, — paaiškino Lambertas. — Daug guliu. Nekaltinu Rozamundos, kaltinu save. Net nenutuoki, kas gali atsitikti, — toliau kalbėjo jis, — kai pirmą kartą išdulkini kaimyno žmoną. Sireną ji nuvedė Klaivui su Natali ir ten paliko. Sako, kad Sirenos tėvas — Klaivas. Veikiausiai Natali vėl ištiko isterija.

Ledi Rais parsivežė Lambertą su Rolandu namo, nes jie neturėjo kur eiti. Edvino dar nebuvo. Tai jau šis tas.

Ledi Rais paguldė Lambertą su Rolandu į lovą laisvame kambaryje viršuje ir šmurkštelėjo pas juos. Ji taip padarė, kad jie sušiltų, nieko daugiau, kad suteiktų jiems ir, tiesą sakant, sau šiek tiek žmogiškos paguodos. Be to, buvo baisiai pavargusi. Rolandėlis nuslinko į lovos galą, kad būtų toliau nuo šių staiga ir nepaaiškinamai suartėjusių suaugusiųjų. Ledi Rais buvo visiškai apsirengusi. Lambertas irgi. Naktis buvo šalta; laisvasis kambarys, tas, į kurį geresniais laikais įgriuvo kaminas, buvo namo viršuje ir niekad kaip reikiant neapšildavo, net įrengus naują šildymo sistemą.

— Kur Edvinas? — paklausė Lambertas, drebėdamas po apklotu, labai neaiškiai tesuvokdamas, kur atsidūręs, tačiau stengdamasis būti mandagus. Jo veidas buvo raudonas ir balto patalo fone atrodė nesveikai, tarp spuogelių dygo gelsva barzda. Iš susijaudinimo jį išbėrė, lyg būtų paauglys.

— Nežinau, — atsakė ledi Rais, — tačiau Sjuzana su Alenu Edliu. Nerimaudavau dėl Edvino ir Sjuzanos.

— Be reikalo, — atsakė Lambertas. — Sjuzana nesugebėjo suvilioti Edvino. Bandė, bet nepavyko. Ji apsuko galvą visiems apylinkės vyrams, išskyrus Edviną; o jis buvo vienintelis, kurio jai iš tikrųjų reikėjo, — dėl titulo, dėl

dvaro, dėl to, kad nepasidavė. Niekad jai nepatikai, Andželika, tačiau ji žavėjosi tavim. Nesuprato, kokia jėga Edviną traukia prie tavęs.

— Aš jį myliu, — atsakė ledi Rais, lyg tai viską paaiškintų. Tada išgirdo brazdant ir šūkaujant Edviną. Buvo per daug išdidi, kad liptų iš lovos, per daug pavargusi ir sušalusi, ir kai Edvinas įsiveržė į vidų spardydamasis ir rėkaudamas, — lyg durys būtų užrakintos, nors jas buvo galima tik užkišti senoviniu kryžminiu skląsčiu, atitraukiamu į priešingą pusę negu įprasta, ką jis puikiai žinojo, — ji gulėjo lovoje su Lambertu tiek prisivilkusi, kad jokiam sveiko proto žmogui negalėjo šauti į galvą mintis apie seksualinius motyvus. Kaip ir Lambertas, ji buvo pavargusi, sušalusi ir susinervinusi. Bet jei Edvinas mano, kad ji ten atsidūrė turėdama erotinių ketinimų, ledi Rais neketina traukti iš po apkloto savo dorybės laido — Rolandėlio: kuriam galui?

— Kekšė, kalė, šliundra! — rėkė Edvinas, traukdamas ledi Rais iš lovos, trenkdamas jai, tačiau palikdamas Lambertą ramybėje, kaip dažnai daro vyrai, užtikę savo žmoną su kitu. Jie muša moterį, tačiau jaučia pagarbą varžovui, kuriam, šiaip ar taip, pralaimėjo.

Edvinas nuvilko ledi Rais laiptais į apačią, čia už kojos, čia už rankos ar plaukų. Pakeliui ji neteko ir dalies drabužių. Dažnai atsitrenkdavo galva į laiptelį. Ponia Makartur nustėrusi stovėjo laiptų apačioje.

— Padėk! — šūktelėjo ledi Rais, bet ponia Makartur nepadėjo. Ji buvo Raisų dvare, kai Andželika čia atsirado, ir tebebus, kai Andželika dings.

— Bet juk aš Andželika, — sušuko Andželika vyrui. — Nedaryk man šito! — Tačiau jis nesiklausė.

Edvinas išstūmė žmoną pro šonines duris ir užrakino jas. Ji pamatė senovinėse akmeninėse sienose mirksint raudonas signalizacijos lemputes.

— Ar nesakiau? — barėsi Želė. — Bet nenorėjai nė girdėti.

— Kodėl man niekas nepasakė, kas darosi? — aimanavo Andželika.

— Dariau, ką galėjau, — sudejavo ledi Rais.

— Velnias, pusės plaukų netekau, — pasiskundė kažkokia neaiški asmenybė.

Edvino žmona gulėjo ant žemės prie Raisų dvaro, dejavo ir dūsavo, tačiau pagalbos nesulaukė. Pamanė, kad mirs nuo šalčio ir išsekimo.

— Kelkis, — liepė Želė.

— Koks skirtumas, stoviu ar guliu? — tarė ledi Rais. — Vis tiek labiausiai norėčiau numirti.

— O aš ne, — pareiškė Andželika. — Taigi kelkis ir drožk.

— Kur man eiti? — paklausė ledi Rais.

— Pas mamą, — atsakė Želė. — Kurgi daugiau?

Po valandos Edvino žmona priėjo motinos namus. Levanda Heterli atidarė duris užsirišusi prijuostę, kurią nešiojo visą laiką, kiek Andželika atsiminė. Už jos nugaros šmėkštelėjo pažįstamos formos ir spalvos, tačiau tėvo krėsle sėdėjo kitas, nepažįstamas vyras.

— Kaip svetima! — popikčiai tarė Levanda Heterli, tačiau įsileido paklydėlę dukterį, nuprausė, sušildė, pamaitino ir paguldė, lyg šiai būtų šešeri metukai.

Barlį apskriejo žinia, kad ledi Rais metė vyrą ir išėjo pas motiną. Ji buvo užklupta lovoje su Lambertu Plei-

džiu, todėl Rozamunda paliko Lambertą, pasiėmusi vaikus. Ledi Rais vardas buvo suterštas, bet ko gali tikėtis iš buvusios roko žvaigždės? Andželika Vait turėjo susitaikyti su Dievo jai pasaulyje skirta vieta: likti kaimo mergaite, mokyklos choro vadovo dukterimi ir ištekėti už vietinio vaikino. Bet kokia motina, tokia ir duktė — pagalvokite, kaip elgėsi Levanda Vait!

Barlis apverkė prarastą Sjuzaną, tačiau nusprendė, kad ji pasielgė labai gražiai, grįždama pas pirmąjį vyrą, savo vienintelę tikrą meilę. Dėl Sjuzanos išvykimo apkaltino ledi Rais: naujienos apie iškilmingą vakarienę jau pasklido, ir visi manė, kad ledi Rais buvo susimokiusi su Natali pažeminti Sjuzaną ir aptėkšti jai veidą omarų sriuba. Lyg kaltė ir Sjuzana turėtų tokius pat magnetinius laukus: galima jas suartinti, net įsivaizduoti, kad nebeliko tarpo, tačiau paskutinę akimirką jos staiga atsitraukia. Pagal visus gamtos dėsnius jos negali susitikti.

Ir tai buvo pabaiga.

17

Andželika, išvyta iš namų

Andželika tiesiog nežino, ką daryti.

Raisų dvaro durys jai užrakintos. Jai neleidžiama pasiimti net asmeninių daiktų. Visi sargai, galį atpažinti buvusią šeimininkę ir pagailėti, pakeisti. Tiems, kurie dabar stovi prie vartų, parodytos jos fotografijos ir pasakyta, kad tai beprotė, o kai ji pasirodo, verkdama, paklaikusi, ir ima daužyti į vartus ar jų stiprias uniformuotas krūti-

nes, jie mato, kad ji tikrai išprotėjusi. Jie sugriebia jos smulkius riešus didelėmis rankomis ir iškviečia policiją bei greitąją, kad sutramdytų ją ir duotų vaistų, tačiau kai anie atvyksta, ji jau būna dingusi.

Lagaminėlį su jos rūbais, dantų šepetuku ir taip toliau, atvežęs pas motiną, numeta Robertas Dželikas, parodydamas, kad jis jai ne sąjungininkas.

— Kur jos aštuoni šimtai tūkstančių svarų? — šaukia jam iš paskos Levanda Vait ir galėtų prisiekti, kad jis atsakęs: „Kokie aštuoni tūkstančiai svarų?“, tačiau kadangi tuo pačiu metu jis didina savo „Reindž Rouverio“ greitį, norėdamas kuo greičiau išsinešdinti, Levanda nėra visai tuo tikra.

Seras Edvinas neatsakinėjo į žmonos telefono skambučius. Lambertas Pleidis su Rolandu išvyko į Australiją. Rozamunda galutinai metė gydytojos praktiką. Net Natali užtrenkė duris Andželikai prieš nosį; dabar jai tenka rūpintis Sirena. Natali ją augina kaip savo vaiką. Ji nori atsikratyti praeities, o ledi Rais — tos praeities dalis. Daržovių pardavėjas atsveria Andželikai mažiausių, negražiausių obuolių. Ventura ledi Kauvart priima ją, tačiau tik virtuvėje. Lordas Kauvartas nesikelia iš lovos, nes burną jam išvertė pūlingos piktžaizdės, tačiau tai veikiausiai pasakos. Ledi Rais iš visur, iš visur, iš visur išvaryta. Ventura sako ledi Rais, kad ji būtų laimingesnė, apskritai išvykusi iš Barlio, ir rekomenduoja Londono advokatą, skyrybų specialistą, kažkokį Barnį Ivensą.

— Bet aš nenoriu skirtis! — šaukia ledi Rais. — Aš noriu grįžti namo ir laimingai gyventi su Edvinu. Nepakęsiu, kad jis blogai apie mane manytų.

— Tai nereikėjo būti tokiai kvaišai, — sako Ventura.

— Jai vis dar skauda nugarą, — sakė Želė. — Matyti, kai juda.

— Gerai, — taria Andželika.

Andželika nėra įsitikinusi, ar nori skyrybų, ar ne: tik žino, kad jai reikia pinigų. Jų ji neturi. Nueina į banką ir išsiaiškina, kad bendra sąskaita uždaryta. Tačiau viena jos kreditinių kortelių dar galioja. Anų dienų draugai jos neužjaučia. Muzika vien repas, fankas ir *acid house,* narkotikai irgi kitokie. Ji negali pasilikti pas motiną; jos lovoje miega Merė Heterli, kadaise draugė, dabar įseserė, o Andželikai belikusi sofa.

Ji iškloja savo istoriją ir savo bėdą Barniui Ivensui. Tai stambus, mėsingas vyras dvigubu pagurkliu, miela paika veido išraiška. Jis vilki neryškios spalvos kostiumu, rausvais marškiniais, pasirišęs rausvai geltoną kaklaraištį.

— Ką tau tai primena? — klausė Andželika.

— Omarų sriubą per iškilmingą vakarienę, — atsakė ledi Rais.

— Tikrai, — sutinka Andželika. — Kai tavo prisiminimai ryškūs, aš juos irgi atsimenu.

— Geriau pasiklausykim, — sakė Želė. — Tai svarbu. Ištikus tikrai bėdai, jos gana gražiai sutaria.

— Jūs man sakote tikrą tiesą? — klausia ją Barnis Ivensas. — Teismui nebus lengva priimti jūsų istoriją už gryną pinigą. Sakote, visiškai apsirengusi?

— Taip, — taria Andželika.

— Turite liudininkų?

— Ne, — atsako Andželika. — Kai mane pamatė ponia Makartur, buvau pusnuogė. Jis nuplėšė man rūbus.

— Ir taip nuėjote pas motiną?

— Taip. Lovoje dar buvo vaikas.

Barnis Ivensas pakelia antakius.

— Kuo mažiau apie tai kalbėsim, tuo geriau, — sako jis. — Žinote, kokia dabar žmonių mąstysena.

— Mes tik norėjome sušilti, — aiškina ji.

Barnis Ivensas išverčia akis.

— Bus sunku, jei nepasakysite tiesos, — taria jis. — Ką gi, bandysime išsiversti su tuo, ką turime. Jei nuspręsite skirtis, neatrodo, kad galėtumėte reikalauti santuokinių namų ar turto, — toliau kalba Barnis Ivensas, — nes ir tai, ir tai priklauso Raisų paveldui. Alimentus teismas jums irgi gali priteisti labai menkus, nusprendęs, kad esate jauna, sveika, kadaise labai gerai uždirbote ir vėl galite uždirbti.

— O kaip mano 832 000 svarų? Pinigai, kuriuos atsinešiau ištekėdama?

— Bet jūs, regis, neturite jokių kvitų, jokių dokumentų.

— Aš atidaviau Robertui Dželikui pinigus grynaisiais. Buvo labai dėkingas. Jis jums pasakys. Tai patikimas žmogus, visi žino. Kažkur buhalterinėse knygose bus įrašyta.

— Raisų paveldas turi kūrybingus buhalterius: kai kas jų knygose atsispindi, kai kas ne. Priklauso nuo to, ko jie nori. O atrodyti patikimam — Roberto Dželiko darbas.

Barnis Ivensas nusišypsojo ledi Andželikai Rais.

— Prasti popieriai, a? — lepteli Želė.

— Taigi, — pritaria Andželika ir ledi Rais.

— Atleiskite, — prašo ledi Rais. — Aš nesugebėjau deramai tvarkytis.

— Ir net žmoniškai nepasidulkinai, — suniurzgia kol kas nenustatytas balsas.

— Neimkite į galvą, — sako Barnis Ivensas. — Nenuleiskite nosies! Aš jumis pasirūpinsiu. Rizikuodamas ho-

noraru. Manau, kad išpešime kokį skatiką. Nespaudžiu jūsų, tačiau būtų neblogai pradėjus bylą pirma vyro. Skyrybų iniciatorius paprastai susilaukia teismo užuojautos.

— Edvinas niekad nesiskirs su manim, — pareiškia ledi Rais. — Tai tik laikina nesantaika.

Barnis Ivensas kilsteli tankius žilus antakius.

Čia baigiasi oficiali Želės ataskaita apie tai, kaip Andželika Rais susitrejino ir ėmė pagaliau pati rūpintis savo gyvenimu.

TREČIOJI DALIS

SKYLĖTI NAMAI

1

Edvinas pradeda skyrybas

Supykusi dėl sero Edvino skyrybų pareiškimo, pilno piktų ir neteisingų kaltinimų — lesbiškumu ir zoofilija, nemokėjimu gaminti ir svetimavimu, Andželika užsisakė kambarį „Klermonte“, pasinaudodama kreditine kortele, kurią sero Edvino patarėjai užmiršo panaikinti.

Pakeliui į viešbutį Andželika stabtelėjo Fenvike, Bondo gatvės universalinėje parduotuvėje, ir tenai nusipirko zomšinius batus viršum kelių, tinklines kojines, trumputį sidabro spalvos sijonėlį, baltą liemenę ir odinį švarką. Apmokėjo kreditine kortele. Nusimetė savo liūdnus ir senamadiškus kaimiškus rūbus tualeto kambaryje ir tikrai būtų ten palikusi platų, ilgą gėlėtą sijoną, storą megztinį ir praktiškus suvarstomus purvinus batus, tačiau ledi Rais pareiškė, kad nedora taip švaistyti pinigus, ir prispyrė sukrauti išmestus rūbus į krepšius ir neštis.

Ledi Rais nervino Andželikos noras žirglioti dideliais žingsniais, kištis, ko reikia, į kišenę ir neimti rankinuko. Pakeliui iš parduotuvės Želė sustabdė liuoksinčią Andželiką ir privertė nusipirkti sijonų iki kelių, baltų palaidinukių, kašmyro megztinių, paprastų žemakulnių batelių ir perukų rinkinį. Pardavėjai, kuri akivaizdžiai bjaurėjosi rūbais, kuriuos pardavė, Andželika paaiškino, kad jie skirti seseriai, vaidinančiai kontoros darbuotoją televizijos reklamoje.

— Niekas, — paaiškino Andželika, — kaip gyvas nevilkėtų tokių rūbų.

— Ragana! — sušnypštė Želė Vait.

Pardavėja apsimetė neišgirdusi: antraip būtų reikėję susipykti su šia aukšta, liesa, ilgakoje, nepraustaburne,

stipria, nesišypsančia, nedailia, tačiau patrauklia būtybe, kuri, be abejo, gaus darbą, kokio panorės.

— Gerai nešiokit, — tepasakė pardavėja.

Želės Vait vardu Andželika tris dienas lankė kompiuterių technologijos kartojimo kursus ir atnaujino stenografavimo įgūdžius. Ji paskambino į firmą „Ketervolis ir Mosas“ ir sužinojo, kad sekretorėmis juos aprūpina agentūra „Tobulybė“. Ji nuėjo ten ir pateikė rekomendacijas, surašytas Raisų paveldo firminiame blanke, pasirašytas Roberto Dželiko, o nuo Raisų dvaro — jos pačios. Per kelias savaites ji susirado laikiną darbą „Ketervolio ir Moso“ firmoje, o netrukus dirbo vien Brajenui Mosui ir galėjo paskaitinėti „Raisas prieš Rais“ bylą. Naudodamasi naujaisiais kompiuteriniais įgūdžiais, ji panaikino visus įrašus apie kreditinę kortelę, kurią pasiliko. Tai buvo visiškai paprasta.

Anot ledi Rais: „Bent jau nepraradau ryšio su Edvinu. Nebesijaučiu tokia vieniša“. Želė tarė:

— Aš — apdairus žmogus. Ir be skyrybų moteris visada turi žinoti, ko griebtis. Nereikia sukti nosies nuo sekretorės darbo ir Brajeno Moso glėbio. Kaip gaila, kad jis vedęs!

Andželika pasakė:

— Na, jūs abi ir skystos!

2

Ledi Rais pareiškimas

Pareiškime ledi Rais apkaltino vyrą šešetą mėnesių svetimavus su Antėja Boks skaičiuojant iki tos dienos, kai ji, ledi Rais, paliko namus.

Ledi Rais skundėsi smurtu; per dažnu ir iškreiptu seksu, kuris ją žemino; kad vyras girtuokliavo, vartojo narkotikus ir finansiniu atžvilgiu elgėsi neatsakingai; kad jo santykiai su šunimis buvo seksualinio pobūdžio. Ji teigė buvusi išvaryta iš namų, kad juose galėtų įsikurti sero Edvino meilužė, ledi Antėja Boks. Antra vertus, ledi Rais per visą santuoką buvo gera ir ištikima žmona. Seras Edvinas elgėsi nepakenčiamai, ir ji nori, kad tai atsispindėtų dalijant turtą. Ir dar ji nori susigrąžinti savo 832 000 svarų.

— Teismas ne Londone! — šūktelėjo Brajenas Mosas; iš Barnio Ivenso laiško su priedais ši dalis, regis, jį labiausiai sujaudino. — Koks košmaras! Provincijoje aš neturiu jokios įtakos. Linktelėjimas Londone kur nors kitur nevertas nė mirktelėjimo. Kaip mes išspręsime šią bylą? Beje, keista, kad žmona pasakoja apie beveik tokį pat neprotingą elgesį, kaip ir vyras.

— Manau, todėl, kad jie taip ilgai buvo vedę, — tarė Želė. — Jie gali atspėti vienas kito mintis.

— Vienuolika metų nėra ilga santuoka, — pasakė Brajenas Mosas. — Anądien užsuko devintą dešimtį pradėję senukai, kurie norėjo išsiskirti pagal susitarimą. Paklausiau, kodėl jie taip ilgai atidėliojo, o jie atsakė laukę, kol numirs vaikai.

Jis nusijuokė; sodrus, kimus, netikėtas juokas, nuo kurio subarškėjo daugybė arklių lenktynių nuotraukų ant sienų, o Želė irgi nusijuokė iš jo pokšto. Nuo jos skambaus kaip varpelis juoko niekas nesubarškėjo, bet jis gnybtelėjo jai krūtinės iškilimą ties palaidinukės iškirpte. Lengvai, draugiškai.

— Ką jūs manote dėl pinigų? — paklausė Želė.

— Matys kaip savo ausis, — atsakė Brajenas Mosas. — Raisų sąskaitose jie bus taip užmaskuoti, kad ji sukištų

krūvą pinigų vien bandydama išsiaiškinti, kur jie. O sero Edvino kišenpinigius tam kartui sumažinsime iki nulio, taigi jų pareikalauti ji irgi negalės. Ta moterėlė akivaizdi šliundra ir nenaudėlė.

Už elegantiškų Regentystės stiliaus langų plūdo — ar bandė plūsti — centrinio Londono automobilių srautas. Regėjos, stumtis į priekį pajėgios tik kritiškų atvejų tarnybos: policijos, gaisrinės, greitosios pagalbos. Jų sirenos priartėdavo, pravažiuodavo, nutoldavo pavydėtinu greičiu.

— Aš neblogai uždirbu, — kalbėjo Brajenas Mosas, — iš kitų žmonių poreikio būti teisiam; jiems patinka vaidinti aukas. Nepakenks pavadinti ją šliundra ir nenaudėle, jei noriu ją įveikti, tačiau katras iš Raisų kaltas dėl žlugusios santuokos, iš tikrųjų nesvarbu. Svarbu tik turtas, ir mes pasirūpinsime, kad per daug jo nepakliūtų į jos godžius pirštelius. Klientai mano, kad elgesys gyvenant santuokoje turi įtakos turto dalyboms ir pakreipia jas tikrojo teisingumo pusėn, tačiau daryti tokią prielaidą per drąsu. Na, nebent kraštutiniais atvejais.

— Tai jūs nemanote, kad Raisų skyrybos — kraštutinis atvejis? Jos niekuo neišsiskiria?

— Absoliučiai niekuo neišsiskiria, — atsakė Brajenas Mosas, — nebent tuo, kad abi šalys iš kailio neriasi bandydamos nuslėpti pajamas. — Jis pridūrė, kad, sero Edvino laimei, Raisų paveldo buhalterinės knygos stebuklingai painios.

— Įsivaizduoju, — ramiai pareiškė Želė Vait.

Jam patiko jos ramumas, domėjimasis jo darbu. Kad taip jo žmona Oriolė būtų tokia. Oriolės megztiniai nuolat apteršti kūdikių pienu ir vėmalais; ji vėl pagimdė dvynukus; ji galvodavo tik apie kūdikius.

— Kitais atžvilgiais, — toliau kalbėjo Brajenas Mosas, — tai normalios skyrybos. Abi šalys varžosi dėl moralės aukštumų ir net nepastebi, kad didelė nuošliauža jau nusinešė visą kalną. Ir abi šalys turtina mane, ačiū Dievui.

— Jūs labai poetiškas vyriškis, — tarė Želė Vait, o Brajenas Mosas paėmė jai už šviesių plaukų sruogos ir timptelėjo, ji paslaugiai šyptelėjo, o ledi Rais atsiduso.

Taip kadaise serui Edvinui, savo vyrui, šypsodavosi ledi Andželika Rais. Dabar Želė šypsojosi apgalvotai ir klastingai, o ne iš per didelio naivumo. Pasitikėjimas ir meilumas Andželikai Rais nieko gero neatnešė.

Ledi Rais nesugebėjo meluoti ir gudrauti. Laimei, Želė sugebėjo. Jos asmeniui buvo būdingas savanaudiškumas, ir puiku, antraip jos visos šiame pasaulyje būtų vienišos, pažemintos ir be skatiko. Kažkas turi uždirbti pinigus.

3

Santuokos kibukas

Ilgomis liūdnomis bemiegių naktų valandomis ledi Rais, vis dar tebesikankinanti iš meilės Edvinui, vis dar apkvaišinta santuokos pabaigos, pasijusdavo savimi. Kitos ją palikdavo. Miegodavo ar snūduriuodavo. Rytą jos turėdavo keltis ir eiti į darbą. Sielvartas ir gailestis buvo prabanga. Apsiblaususios klausydavo jos aiškinimų, ataskaitos apie save.

— Buvau ištekėjusi už Edvino vienuolika metų, ir kibukas, su kuriuo galima palyginti santuoką, puikiai veikė

ir gerai sukibdavo. Velniškai sunku būdavo jį išskirti: gali plyšti, jei per daug uoliai stengsies. Pigus lipnus pluoštas buvo patikimas. Sakoma, kad kibukas genda per dažnai plėšomas. Per dažnai plėšyto kibuko — keista sąvoka: negi nustatyta, kiek kartų segti? ar tame slypi kokia moralinė potekstė? — beveik nebegalima susegti. Bet iš pradžių aš nebuvau per dažnai vartojama. Priešingai. Kai mes susituokėme su Edvinu, kai lioviausi būti Andželika Vait ir tapau ledi Rais, buvau nekalta septyniolikametė, nors niekas to nežinojo. Nekaltybė paprastai nesiejama su odiniais rūbais, metalinėmis sagomis, auliniais batais, trumpai nukirptais plaukais, šmaikščiais ir dar radikalesniais pop scenos, kurioje dažnai pasirodydavau, kraštutinumais. Tačiau mano kibukiškas gebėjimas susilieti su žmogumi, kurį myliu, nepaisant išvaizdos, buvo nesugadintas, tvirtas ir paruoštas darbui. Naujutėlaitis, dar šiltas kibukas. Aš saugojau save santuokai, kaip man liepė tėvas. Keista, kai dabar pagalvoji. Kiek prarasta galimybių! Aš kaltinu tave, Andželika: tomis dienomis vadovavai tu! Apleidai mane, apdovanodama perdėtu seksualiniu skrupulingumu: tapusi ledi Rais, nebeturėjau nei tavo patrauklumo, nei noro. Aš iš tikrųjų buvau nebe ta moteris, kurią vedė Edvinas, bet to nesupratau.

Smagią naktį, apsikamšiusi aukštoje minkštoje „Klermonto“ viešbučio lovoje ant baltų kaip sniegas tikros medvilnės paklodžių, vaizduojuosi esanti keršto angelas. Paskui garsiai juokiuosi iš savo drąsos ir žaviuosi savimi. Tik įsivaizduok, įsidarbinau vyro advokato firmoje! Už tai turiu tau padėkoti, Žele. Liūdną naktį kaip ši, kai ploni pagalvių užvalkalai sudrėksta nuo ašarų, patamsėja, sušiurkštėja ir tampa nemalonūs, kai jaučiuosi blaškoma liūdesio, sutrikimo, netekties jūroje, — jūroje, kuri neleidžia man nuskęsti, neužmiršk to, nes tapo per sūri nuo mano sielvarto, — ką gi, tuomet žinau esanti tik dar viena palikta ir atstumta moteris, pusiau pakvaišusi, nieko never-

ta. Tada man atrodo, kad įsidarbinti „Ketervolio ir Moso“ firmoje, priešo stovyklos širdyje, yra kvailas kaprizas, perdėtas pasitikėjimas savimi ir beprotybė, visai nei šaunu, nei gudru, nei smagu. Ir aš baisiai nerimauju, kas bus, jei mane sučiups: aš nevisiškai pasitikiu tavimi, Andželika, ir net tavimi, Žele, kad viskas baigsis gerai.

Anksti rytą, kai ledi Rais, visiškai išsekusi, užmigdavo, ateidavo Andželikos eilė išsipasakoti Želei.

— Koks vargšas, pasyvus padaras ta ledi Rais! Štai ką iš jos padarė vedybos. Ji kankindamasi gulinėtų „Klermonte“ visą dieną, jei aš leisčiau. Net nesivargintų atsakinėti į Barnio Ivenso laiškus. Aš, Andželika, turiu kiekvieną dieną išstumti ją į darbą, aprengusi Žele Vait, vesti ją į sporto salę, versti ją laikytis dietos ir neleisti rūkyti. Aš esu, man patinka taip galvoti, tikroji, dar netekėjusi asmenybė. Neįsivaizduoju, kodėl ji tvirtina, kad dominuoja. Gal kad tituluota; gal kad negali žiūrėti į akis mažo miestelio merginai, tai yra man, kuri yra ir visada bus jos dalis. Kaip manai, Žele?

Bet Želė išmintingai miegojo. Iš tiesų jai reikėjo eiti į darbą. Ji negalėjo tuščiai švaistyti energijos ginčams.

4

Ledi Rais liūdesio jūra

Nelinksmą naktį pusiau snūduriuojančią, pusiau svajojančią ledi Rais sūpuoja liūdesio jūra. Jūra tokia sūri nuo ašarų, kad ji negali nuskęsti; žiūrėkite, kaip liūdesys ją kelia. Kartais jūra pašėlsta, pranašauja audrą, ją plaka pykčio, neapykantos, tūžmingo apmaudo vėjai; kaip ji tada vartosi ir blaškosi. Ji bijo: kad įtrauks verpetai, kad nu-

skęs, nuskęs savo pačios sukeltoje audroje. Tada ji gali tik melstis — baisiai daug iš to naudos. Tėve brangus, Dieve brangus, gelbėk mane nuo priešų. Padėk man. Aš būsiu gera, būsiu. Tegu audra nurimsta. Ji išgeria migdomųjų tabletę.

Vaiduokliškos baržos slenka pro šalį rūke: piratų kardai, rūstybės kardai, spindintys, kertantys, skrodžiantys, kastruojantys. Ramink sielą, tramdyk ranką, nes kardas gali atsisukti prieš tą, kas jį pakėlė. Ledi Rais kartu ir piratas, ir auka. Ji tai žino. Tačiau liūdesio jūra vis dėlto ją stiprina ir maitina. Mintyse jinai ją vadina Peno jūra. Dėl jos ji gali būti nors Mėnulyje, kaip Ramybės jūra, arba motinos įsčiose. Arba nuskendusioje bažnyčioje, daužytis į akmenines sienas, blaškomas srovės; tėvo bažnyčioje. Žinoma, jai skauda — ir kūną, ir sielą. Tėve brangus, Dieve brangus, atleisk man mano kaltes. Nuimk nuo manęs savo rūstybės naštą.

Kartais Peno jūra rami; sūpavimas jausmingas, beveik malonus. Tada ji gailisi, kad iškilo į paviršių. Ji undinė, priblokšta, išmesta ant balto smėlio — „Klermonto“ plonų paklodžių — seklumos, bangų vėl nešama į jūrą, bloškiama atgal, kad auštant išnirtų, pabustų alimentų, Brajeno Moso, darbo ir suskilusios savo asmenybės, bet ir peno, sveikimo, ištvermės pasaulyje. Liūdesys maitina; jis narkotikas; dabar ji nuo jo priklausoma: visos trys priklausomos, o gal keturios? Miega vienas asmuo, pabunda daug. Liūdesio jūra įsiurbia ją vientisą, bloškia žemyn, išmeta į krantą suskilusią — o gal ją šitaip išmušė iš vėžių telefonas? Vyriškas balsas.

— Labas rytas, ledi Rais. Pusė aštuonių. Skambutis jums pažadinti.

Rytą ledi Rais mato veidrodyje papurtusį nuo neramaus miego veidą: vakar vakare nenusivalė kosmetikos. Prisileidžia rieškučias vandens, jis gausiai kliokia iš plačiagerklių čiaupų, senovinių ar tariamai senovinių, negi svarbu. Iš senovinių į vandenį prasisunkia švinas, iš naujųjų ne. Švinas naudingas veido spalvai, tačiau ne smegenims. Ji šliūkšteli vandens į veidą; nesišluosto baltais viešbučio rankšluosčiais. Ji juos niekina. Per maži. Šį rytą ji niekins viską. Rankoje lieka rankenėlė. Viskas nepatikima, viskas netvirta. Ji nesivargina ir neskambina ūkio skyriui.

Ledi Rais vėl atsigula. Bet jos galvoje vėl garsiai suskamba balsai, tokie aiškūs, kad lengvai galima atskirti; šį rytą nemalonu jų klausytis. Ji norėtų gulėti lovoje ir verkti, bet jie neleidžia. Jie priekaištauja, skundžiasi, liepia veikti, visi tokie nemalonūs. Ji užplaukusi ant seklumos, ant seklumos. Ji bandė įkūnyti tas barningas moteris, tuos kitus „aš“; dabar bando atgauti savasties suvokimą, bet negali. Turi klausytis jų ir joms atsakinėti.

— Kaip blogai, — aikčioja Želė, — negi net veido negali nusivalyti, kai eini gulti? Tai greičiausias būdas susigadinti odą, o tu nė kiek nesirūpini.

— Buvau pavargus, — bando aiškintis ledi Rais. — Mane taip išsekino skyrybos, kad manau turinti teisę jaustis pavargusi.

— Tau nevalia pavargti, — sako Andželika, — kažkaip reikia išsikapanoti iš šitos makalynės. Kaip mes gyvensim? Tu ir tavo pakaitalai. Be mūsų neišgyvensi. Žiūrėk, kas atsitiko Raisų dvare! Negalime gyventi šiame viešbutyje per amžius. Anksčiau ar vėliau mus išmes.

— To niekas nepadarys, — pareiškia ledi Rais. — Aš esu Raisų šeimos narė. Edvinas neleis, kad taip atsitiktų.

— Žinoma, leis, — užginčija Andželika. — Tu turi pakaitalą. Tu jau nebe šviežiena. Kaip gali jam rūpėti? Beveik buvusi žmona! Labiausiai neapkenčiamas padaras.

Ledi Rais vėl paplūsta ašaromis; liūdesys aitrus, o ne ilgesingas.

— Kelkis, dėl Dievo, — sako Želė. — Tu įtakingesnė už mane. Aš nemėgstu vėluoti. Tiesiog pristatyk mane ir išeik. Tau nebūtina trintis tenai ir laukti pylos.

— Man regis, jei pasidulkinčiau, — iš kažin kur cypteli dar vienas balsas, — jausčiausi geriau. Brajenas Mosas puikiai tiks. Vienintelis vaistas nuo vieno vyro yra kitas vyras.

— Kas tai? — klausia Želė.

— Nesvarbu, kas, bet taip kalbėti nedera, — suglumsta Andželika. — Be to, negi negalime mėnesį kitą išsiversti be vyro? Vyrai sukelia problemas, o ne jas išsprendžia.

— Man regis, aš taip pasakiau, — graužiasi ledi Rais. — Tiesiog ėmiau ir leptelėjau. Tačiau jeigu jau pasakiau, gal tai ir teisybė.

— Gal Brajenas Mosas — mūsų karma, — gudriai įsiterpia Želė Vait. — Tai gal keliamės ir einame pasitikti lemties?

Ir pagaliau ledi Rais išsiropščia iš lovos, vien kad užčiauptų joms burnas, antraip neturės ramybės. Suvokia, kad jos gali būti nebloga draugija. Ji niekad nebus vieniša: o vienatvės, nepaisant visų plepalų, kaip gera būti vienai, ji bijo labiausiai. Kai kojos paliečia grindis, ji užleidžia vietą Andželikai.

5

Pradinės permainos

Andželika atsikėlė ir apsirengė. Į darbą išėjo apsivilkusi juodu odiniu švarku, užsidėjusi juodą peruką ir tamsius akinius, visiškai nepanaši į ledi Rais — tą nuskaustą, aša-

rojantį, dorybingą, vargstantį padarą, — greičiau į žiaurią ir ryžtingą kurio nors žymaus „Klermonto“ svečio meilužę. Ji nešėsi krepšį su Želės tvarkingai sulankstytais (Želė mokėjo gražiai sulankstyti, Andželika ne) darbiniais drabužiais.

Į išnuomotą šoferio vairuojamą „Volvą“ tiksliai be penkiolikos aštuonios įsėsdavo Andželika. Automobilis beveik kiekvieną rytą stovėdavo Deivio gatvėje. Beveik kiekvieną rytą įsėsdavo Andželika, o išlipdavo Želė. Automobilyje ji nusiimdavo Andželikos peruką, atidengdama trumpus žvilgančius, lygius, šviesius Želės plaukus; nusivilkdavo odinį švarką ir apsirengdavo melsvą striukelę žalvario sagomis, pasiūtą iš pigios nesiglamžančios medžiagos. Plaukus surišdavo rausvu atlasiniu kaspinu, užsikabindavo dirbtinių perlų vėrinėlį, krintantį ant prigludusio balto vilnonio megztinio. Ji dėvėjo liemenėlę, kuri mažino krūtis; megztinis buvo ankštokas todėl, kad tokia mada, o ne kad atrodytų seksualu. Ji nusivalydavo perdėm ryškią kosmetiką ir užsidėdavo pelėdos akinius. Tapdavo Žele Vait, Andželikai žinant ir sutinkant.

Tačiau kartais „Volvas“ nelaukdavo Deivio gatvėje, kai ji išeidavo iš viešbučio. Jai paaiškindavo, kad tokiu ryto metu didesnis automobilių pareikalavimas. Arba kad pritrūko vairuotojų: gripo epidemija. Ar ji negalėtų palaukti? Kokį pusvalandį? O ji negalėdavo, ir tekdavo važiuoti į darbą visuomeniniu transportu. Tada savąjį ego pakeisdavo Juridinių korporacijų moterų tualete, drąsiai nuėjusi koridoriais su užrašu „uždaras“, be jokios gėdos įžengusi pro duris, pažymėtas „tik personalui“, ir, galiausiai patekusi į šią saugią, didelę, uždarą, tuščią, gerai išdezinfekuotą, bet vis tiek truputį dvokiančią patalpą, išeidavo tokia oficialia teisuolės mina, kad prie jos niekas nedrįsdavo prisikabinti, nesvarbu, kuriai asmenybės daliai ji atstovautų.

Tačiau jai labiau patikdavo užpakalinė „Volvo“ sėdynė: užtemdyti langai, sustingusi vairuotojo nugara už stiklinės pertvaros, odiniai apmušalai, lipnūs nuo kūno prisilietimo, nors tai ir savas kūnas.

Ir ten ji tapdavo Žele Vait itin brandžiu superego, pastebinčia smulkmenas, gebančia atskirti gėrį nuo blogio, įsitikinusia savo teisumu, pedantiška, ir taip toliau; švaria, tvarkinga, kvepiančia odekolonu, aiškiai netrokštančia garbės jauna moterimi, neaukštinančia ir nežeminančia savęs, bet vertinančia realiai, puikiai žinančia savo dorybes ir trūkumus; tėvo dukrele, kuri dėl jo elgiasi apdairiai, kuri niekad smarkiai nerizikuoja, kuri išteka už patikimo ir mielo vyruko tinkamą dieną ir tinkamu laiku, kuri dorybingai tramdo kraujomaišos aistras, kuri nesuvaldomai apgaudinėja, kuri meluoja lyg niekur nieko ir visada pateisina melą, kuriai daro įspūdį titulas ir rangas; dėl tos priežasties Žėlė mažai apmokama ir perkrauta, dirba viršvalandžius, kad sutvarkytų korespondenciją, kartais flirtuoja su viršininku, kad paskui paduotų į teismą dėl seksualinės prievartos. Kontorinis masalas: meili šypsena, švelnus žvilgsnis, bet tik ir dairosi didžiosios progos. Tėvelis niekad tuo nesipiktino. „Išpešk iš to, ką gali, mergyte!“ Niekad nesakydavo: *būk* viršininke; ne — *išnaudok* viršininką.

Kontoroje inkognito tinka dirbti tik Želė. Iš Andželikos vis tiek jokios naudos; gyvenimas būtų ištisinė klaida, išpilta kava ir sumaišytos bylos; ištisinis nervinimasis klausant nurodymų; laisvės troškimas, atlapoti langai, kad įeitų oro, kad, visų siaubui, vidun pūstų vėjas ir lytų lietus.

Andželika keltų grėsmę Brajeno Moso santuokai su Oriole, Želė — niekad. Jis niekad nepriimtų į darbą Andželikos. Šio pasaulio želės, nesuprantančios tikrų jaus-

mų, retai juos sukelia kitiems. Geidulį — taip; ilgesio — ne. Jos sėdi kontorose prie stalo visos panašios. Andželikos yra vienetinės ir, kadangi pačios kankinasi, kankina ir kitus.

Andželika pasimatavo Želės vaidmenį ir paaiškėjo, kad jis ne tik tinka, bet gali būti ir lengvai keičiamas. Želė nesispyriojo: ji buvo nuostabiai praktiška, nepamainoma kritiškais atvejais, niekad nesutrikdavo, nelaužydavo rankų ir nesielgdavo kaip išgąsdintas vaikas.

Brajeno Moso kontoroje seras Edvinas surengė susitikimą su ledi Rais ir jos advokatu Barniu Ivensu. Pabandykime išspręsti reikalą greit ir taikiai. Sero Edvino galutinis pasiūlymas buvo mažas butukas kažkur užmiestyje. Jis neturi savo turto, jokių pajamų, ir tai įrodyta dokumentais. Jis — pasakos trečias brolis, kuris tradiciškai nieko neturi, taigi už jo reikia tekėti iš meilės. Brajenas Mosas trynė rankas. Barnis Ivensas nepritarė sandoriui, tačiau pradžia buvo padaryta.

Želei buvo nesunku įsmukti į tualetą ir pavirsti ledi Rais: nusiimti pelėdos akinius, užsismaukti mažutę juodą aksomo skrybėlaitę, pakeisti miestietiškus aukštakulnius batelius solidesniais, kaimiškesniais, mėlynai pasidažyti vokus ir skaisčiai raudonai — lūpas, nutaisyti tinkamą veido išraišką, ir šekit nelaimingą kadaise laimingos ledi Rais variantą — ir tai sero Edvino kaltė.

Tualetas, kur Želė taip persikūnijo, buvo vienas iš simpatiško karaliaus Jurgio laikų namo, kuriame įsikūrė „Ketervolis ir Mosas“, kaip pakliuvo pertvarkytų miegamųjų. Kambarys buvo aukštas ir erdvus; nuo lubų byrėjo tinkas. Ir sienas, ir senovinius vandentiekio vamzdžius dengė storas kreminių dažų sluoksnis. Nueini į išvietę

mašininkė, pakeiti tarnaitės išvaizdą į ponios ir išeini jau klientė.

Tačiau seras Edvinas taip ir nepasirodė. Ledi Rais išpuolė lauk, nuslinko į tualetą ir vėl virto Žele, aplenkdama Andželiką. Želė suvokė, kad gali egzistuoti be Andželikos. Ji turi savo gyvenimą. Įtrūkimai grėsė skilimu.

— Na, ir gerai, kad jis neatėjo, — tarė Želė. — Tik triukšmo būtų kilę.

— Per skystos blauzdos, — pareiškė Andželika ir valandėlę atsistatydino, vis dėlto sutriuškinta ir nusivylusi.

— Aš myliu jį, — dejavo ledi Rais, — kad galėčiau jį pamatyti, susitikti su juo, aptarti viską, jis suprastų, jog myli mane; jis negali iškeisti manęs į Antėją. Ji dešimčia metų vyresnė už jį.

— Turėk drąsos prisipažinti, — įsiterpė dar vienas balsas, — kad tave dulkinti jam buvo neįdomu. Gavai, ko nusipelnei.

6

Kontoros reikalai

Dabar abu advokatai stengėsi įtikinti ledi Rais skirtis be teismo, galutinai ir gražiuoju, o ledi Rais nė neketino to daryti. Skatinama ir baksnojama Andželikos, ji ruošėsi kovai.

— Tokie sprendimai patogūs teismams ir advokatams, — drąsiai pareiškė Barniui Ivensui Andželika ledi Rais pavidalu. — Jie taupo teismo laiką ir padeda šiam išvengti rūpesčių, tačiau man netinka. Kodėl Edvinas tu-

ri likti nenubaustas už nusikaltimus mano gyvenimui, mano sielai? Telieka vyras atsakingas man visą likusį gyvenimą; teišlaiko mane amžinai. Trumpam jis gali nuslėpti savo turtą, tačiau galų gale tiesa išaiškės. Argi ne?

Barnis Ivensas, puikus sunkusis arklys, palyginti su greitu ir elegantišku žirgu — Brajenu Mosu, sušnarpštė ir nusižvengė vis dėlto neištardamas žodžių:

— Ne. Mano nuomone, patvirtinta patirties, tiesa retai kada išaiškėja.

Klientus reikia apginti nuo pasaulio, palaikyti jų iliuzijas. Taip, teisingumas yra; taip, dangus yra. Tai advokato darbas, kaip anksčiau buvo dvasininko. „Štai nebus pagedimo ir mirties! Įstatymas saugo tave; Jėzus tave gelbsti!“

— Aš reikalauju teisingumo, — tebeverkė ledi Rais, kaip ir daugelis kitų, susidūrusių su bet kurios šalies teisine sistema. — Neturėsiu ramybės, kol jo negausiu, jūs irgi neturėsit!

Na, ir įkyruolė ta dorybingoji ledi Rais, susižvelgė Barnis Ivensas ir Brajenas Mosas, supratingai drauge atsidusę. Niekada nėra lengva, kai tau primenama, ko iš tavęs nori.

— Esu įsitikinęs, kad kažkur jau esu matęs ledi Rais, — tarė Brajenas Mosas Želei Vait, kai Barnis Ivensas, išgėręs kartu dar vieną stiklą chereso, išėjo, o „Raisas prieš Rais“ byla buvo dar kartą padėta į šalį.

— Kažkada ji buvo beveik įžymybė, — atsakė Želė Vait; nusukusi galvą kompiuterio pusėn, ji lankstė pirštus, norėdama išvengti Pasikartojančio Sąnarių Patempimo *(Išmintis prieš Didžiosios Britanijos telekomą),* kuris gali pražudyti kompiuterininką. — Prieš ištekėdama už sero Edvino, kai buvo popžvaigždė. Ištisas aštuonias savaites jos daina „Trenkta skaistuolė“ pirmavo, ją dažnai rodė per televiziją. Paskui ji buvo grupės tokiu pat pavadinimu solistė; jie gana sėkmingai gastroliavo. Tačiau tai ir viskas. Santuoka padarė galą jos ambicijoms.

— Nežiūriu televizoriaus, — pareiškė Brajenas Mosas. — Neturiu laiko. Kai pareinu namo, turiu maudyti kūdikius. Matai, mes susilaukėme dvynukų. Metai ir trys mėnesiai. Aš — naujoviškas vyras. Visų pirma, kuriam galui Edvinas Raisas vedė popžvaigždę? Negi jam nereikėjo moterikės, kurią galėtų vestis į medžiotojų pobūvius? Daug lengviau vesti moterį, į kurią kiti vyrai nekreipia dėmesio. Tai aš ir padariau vesdamas Oriolę. Žinojau, kad būsiu saugus; Oriolė visada bus ištikima; aš nuoširdžiai stengiuosi irgi toks būti. Antėja Boks tiks Edvinui daug labiau už pirmąją žmoną, jei mažiau gers. Man atrodo, kad tuose sluoksniuose daug geriama. Ji tokios pat kilmės kaip jis, o santuokai tai svarbiausia. Ji, regis, kažkelintos eilės pusseserė? Tikiuosi, kad genuose neužkoduota nieko blogo. Barnis Ivensas — labai malonus ir paslaugus vyrukas. Ėjau į mokyklą su jo broliu. Žemės druska.

— Ar neturėtų priešingų pusių advokatai būti priešiškesni, — paklausė Želė, — bent jau dėl klientų? Nustebau, kad jūs taip draugiškai bendravote.

— Mes apsimetame, — atsakė Brajenas Mosas, — bet, kaip ir visi kiti, iš tiesų norime tiktai kuo didesnio pelno ir kuo mažiau lakstymo. Mes, profesionalai, vienoje pusėje, klientai kitoje.

Skyrybų procesas ir turto dalybos buvo sunkūs ir lėti. Ledi Rais atsiėmė pareiškimą, palikdama galioti sero Edvino, nes Brajenas Mosas linktelėdamas ir mirktelėdamas užsiminė Barniui Ivensui, kad seras Edvinas bus dosnus, jei ji taip pasielgs. Seras Edvinas ir toliau atsisakinėjo tiesiogiai bendrauti su žmona. Ledi Rais skundėsi neteisėta Antėjos Boks įtaka. Ir iš tikrųjų laišką iš Brajeno Moso kontoros, kuriuo seras Edvinas siūlė dar kartą pabandyti susitikti su ledi Rais ir draugiškai išsiaiškinti, anuliavo Antėjos, pareiškusios, kad apie tai negali būti nė kalbos, telefono skambutis. Želė, kuri pakėlė ragelį, pasakė pra-

nešianti Brajenui Mosui. Žinoma, ji nieko panašaus nepadarė, nes Brajenas Mosas nebuvo net girdėjęs apie laišką: ji pati jį parašė.

Ledi Rais gavo laišką iš Barnio Ivenso, siūlantį klientės interesais perkelti bylos svarstymą iš provincijos teismo į Londoną, nes jiems būsią geriau turėti gailestingesnį teisėją. Ledi Rais atsisakė, provincija jai kuo puikiausiai tiksianti. Geriau pasitikėti nešališku teisėju negu gailestingu. Gailestingumas siūbuoja kaip medis stipriame vėjyje; palinksta vienon pusėn, po to — kiton. Ledi Rais nežinojo, kur įgijo tokios išminties; kartais jausdavosi vyresnė, negu iš tikrųjų buvo.

Ledi Rais nesisakė, kur įsikūrusi. Barniui Ivensui laiškus liepė siųsti savo motinos adresu. Tegu Edvinas mano apie ją kaip apie Lilitą, Adomo atstumtą ir įskaudintą pirmąją žmoną, kuri klajoja visatos pakraščiais, užtraukdama žmonijai bėdas, be poilsio, amžinai kupina pagiežos, amžinai sielvartaudama, gadindama kitiems nuotaiką.

Ji žinojo, kad geriausia vieta pasislėpti — ieškotojui po nosimi. Želei Vait buvo aišku, kad „Ketervolio ir Moso" personalas, atsakingas už sero Edvino asmeninius finansus, neturi nei laiko, nei noro peržiūrinėti bylas, kai atsiunčiama viešbučio sąskaita. Kas varginsis tikrinti, ar prie Raiso, sero E., greta neprirašyta „ir ledi A."? Niekas. „Klermontas" irgi nemanė, kad verta kam nors užsiminti, jog ledi A., anot laikraščių, besigydanti nuo bulimijos ir anoreksijos kažkokioje Vidurio Anglijos gydykloje, jų duomenimis, gyvena jaunavedžių numeryje. Jiems labai patiko, kad viešbutyje apsistojusi tituluota dama, nors ji ir gyvena inkognito.

7

Gimsta Angela

Vieną antradienio rytą ledi Rais pabudo savo liūdesio jūroje ir, kaip paprastai, išėjo į darbą: įsėdo į automobilį Andželika ir ruošėsi išlipti Želė. Vairuotojui teko netikėtai sustoti, nes policija ne ta kelio puse vijosi jauną automobilių vagį.

— Ar gerai? — paklausė jis, atsisukdamas į keleivę.

— Puiku, — atsakė ji, tačiau širdis atsidūrė kulnuose, o galva trenkėsi į stiklinę pertvarą. Ji manė, kad atsikvošėjo ir nieko baisaus neatsitiko, kai pajuto kaukianti. Kaukė, kaip filmuose kaukia žmogus, virstantis vilkolakiu, kūnas ir siela įsitempė ir deformavosi: perkrova. Ji gimdė dar vieną „aš“. Vardu Angela, nors nė kiek nebuvo panaši į angelą.

Vairuotojas Remas, sėdintis už stiklinės pertvaros, skiriančios darbdavį nuo samdinio, sustabdė automobilį, atsisuko ir įsmeigė į Andželiką/Želę apstulbusį žvilgsnį. Jo akys buvo tamsios, gražiomis blakstienomis, geros, nors ir vyro. Andželikos suknelė buvo užversta aukščiau kelių. Ji keitė savo plonas juodas kojines į Želės — kulkšnis storinančias kūno spalvos. Tačiau jos koja nuo kulkšnies iki kelio, nesvarbu, ką ji mūvėtų, tebebuvo ilga, grakšti ir žavinga. Ji greit suglaudė kelius, tačiau per vėlai.

— Čia sukaukė mano išmetamasis vamzdis? — paklausė vairuotojas. — Ar jūs?

Ledi Rais, Andželika, Želė, Angela vėl sustugo. Jos kaukė, nes buvo antradienio rytas, o pirmadienio naktimis Antėja dažnai pasilikdavo Raisų dvare. Tiek ledi Rais pasakė ponia Makartur, aiškindama, kad ko Edvinas Raisas

beprašytų ją teisme paliudyti, ji ir paliudysianti. Jei Edvinas Raisas sako, kad ledi Rais ir Lambertas gulėjo didžiojoje lovoje su baldakimu, o ne tuščiame kambaryje, tebūnie taip. Ji ištikima jam, o ne atėjūnei ledi Rais. Atlyginimą jai moka seras Edvinas, o ledi Antėja žino, kaip elgtis su tarnais: ne kaip su draugais, o išlaikant mandagų atstumą.

Po to pokalbio moteriškas derinys, kuris sudarė Andželiką, įprato pirmadienio vakare tiek prisigerti migdomųjų, kad trijulė tepabusdavo tik antradienį apie pietus. Tačiau dėl samdomojo darbo prievolių tai tapo neįmanoma, ir štai jos sučiuptos pusiaukelėje tarp Andželikos ir Želės antradienį pusę devynių, žinančios, kad šiuo metu jos vyras labiausiai mėgaujasi seksu ir yra pajėgiausias, — skausmingai prisiminė, kiek kartų anksti paspruko iš lovos, kad to nepatirtų, — ir galbūt, dar blogiau, sako varžovei ką nors intymaus, meilaus, gero. Ir būtent šią akimirką, mąstė ji, varžovė greičiausiai jų vedybinėje lovoje. Nieko nuostabaus, kad visos staugė.

Jos nebesistengė suglausti kojų. Šiaip ar taip, dėvėjo prancūziškus liemenėlę ir kelnaites, kurie beveik nieko neslėpė. Tiesą sakant, jos pasijuto dar labiau praskečiančios kojas.

— Dėl Dievo, ką darai? — maldavo staiga sunerimusi Andželika. — Tai ne išeitis.

— Šis vyras tau visiškai nepažįstamas, — įspėjo Želė. — Prisimink AIDS.

— Darau, ką noriu, — pareiškė Angela, nes tai ji praskėtė kojas. — Aš gaunu, ko noriu, kaip visada, sekso.

— Kas čia dedasi? — reikalavo atsakyti ledi Rais, kuri snūduriavo, tačiau buvo pakankamai apstulbinta, kad

bent jau tariamai perimtų pareigas. — Žinau, kad sakiau norinti pasidulkinti, bet kalbėjau teoriškai.

— Nieko panašaus, — pareiškė Angela. — Be to, vis tiek tai pasakiau aš. Ei, sveikos, aš Angela.

— Tokios kaip tu man savo galvoje nereikia, — supanikavo ledi Rais. — Žinau, kad būsi gyva bėda.

— Nenorim, kad kištumeis, — pareiškė kitos trys. Jos jau susivienijo prieš ją. — Turėjai progą, bet susimovei.

— O, dėkui, — gailiai atšovė ledi Rais. — Dėkui visiems. Edvinui, Antėjai, poniai Makartur ir Barlio draugams, dėkui ir toms, kurios tūno mano galvoje, regis, stengdamosi mane pribaigti. Aš nešdinuosi iš čia.

Ir ledi Rais pasitraukė, — iš dalies įsižeidusi, iš dalies patenkinta, kad jai buvo leista, — į savo esybės prislėgtąją dalį sūpuotis liūdesio jūroje ir siurbti jos gedulingų maisto medžiagų. Pagaliau ji apsidžiaugė, kad yra vienturtė ir neturi seserų.

— Prašom taip netriukšmauti, — prašė Remas, — sunku vairuoti. — Angelos, kuri įdėmiai žiūrėjo į jį, — Želė taip žiūrėti nesugeba, o Andželika nenori, — nuomone, jis baigia trečią dešimtį. Šviesiaodis, gražiai prižiūrėtais nagais, pasitikinčiai uždėtais ant vairo su kimštu užvalkalu. Apdovanotas valingu verslininko žandikauliu ir skvarbiomis akimis. Tik vairuotojo kepuraitė rodė, kad automobilis — jo darbo įrankis, o ne visuomeninės padėties ženklas. Tačiau pusiau užgimusiai moteriai, tiesą sakant, nelabai rūpėjo, kas jis toks ir ką sako ar net ką mato, — viena kojinė pusiau numauta, antroji neprisegta, korseto dirželiai su plastmasiniais segtukais tabaluoja palaidi, — pėdkelnes pakeisti uždaroje erdvėje sudėtinga, kojines — lengviau, bet vis dėlto kyla šiokių tokių sunkumų, — įstrigusi tarp dviejų „aš“ būtybė sustugo dar kartą ir apsipylė ašaromis.

Remas, net nepaprašęs savo daugialypės darbdavės leidimo, be žodžių pasuko „Volvą“ į požeminę automobilių aikštelę. Tuščios vietos raudonai žybčiojo siaurai gatvei viršuje. Kai automobilis pasuko prie jų, užtvara, regis, savaime pakilo. (Elektronikos pasaulis šiandien taip puikiai suderintas su gyvuoju, nieko nuostabaus, jog sutrinkame, atrodo, lyg mus būtų kas užprogramavęs laikytis gyvenimo rutinos, jei nesugebame protestuoti dėl politinių ar socialinių sąlygų.) Automobilis priartėjo, buvo parodyta, kad norima įvažiuoti, ir užtvarai pakilus atsiskleidė siaubingas vaizdas: tamsūs betono gardų nasrai, pilnas klanų grindinys, išterliotos nukankintos sienos, šlapimo dvokas — tarsi neišvengiamas to noro padarinys. Nesuk galvos, nebandyk ginčytis, nekovok, nebandyk pakeisti; technika nepakeitė, tai ko tu lendi? Esi kur kas menkesnis už mašiną, kuri tave aptarnauja ir aptarnaudama valdo; esi labiau linkusi klysti, pairusi entropija, negu tuomet, kai buvai neturtingesnė, bet ne tokia bejėgė. Žmogaus dvasia skyla ir trūkinėja, ji priversta taip daryti, kad galėtų kaip ameba vyniotis apie techniką, praryti ją, kaip mėsa apauga rakštį, kad geriau apsigintų. Ledi Rais keturlypė asmenybė dar nėra įprasta, bet greit gali tokia tapti.

Remas važiavo vis gilyn ir gilyn į požemį. Jam kertant nuolydžiu, Angela sviro čia vienon, čia kiton pusėn, o nuogas šlaunies ruoželis virš kojinės lipo tai prie vienos, tai prie kitos įkaitusios odos pusės, kol nebeliko kur važiuoti, išskyrus tolimiausią, giliausią, juodžiausią gardą, už kurio įvažiavimo ženklus pakeitė išvažiavimo ženklai. Remas Makdonaldas meistriškai įvairavo atbulą „Volvą“ į šią nedidelę erdvę. Automobilio langai buvo tamsaus stiklo. Sėdintys viduje matydavo, kas dedasi lauke, tačiau kas dedasi viduje, niekas negalėjo matyti. Turtuoliai mėgsta taip keliauti, o už keliones, šiaip ar taip, buvo mokama iš sero Edvino sąskaitos. Remas nulipo nuo priekinės sėdynės ir

atsisėdo prie Angelos ant užpakalinės. Ji neprotestavo. Antėja glamonėjo Edviną, Edvinas Antėją, saulė neaptemo ir visuomenė nepasmerkė. Negi svarbu, kas ką glamonėja, iš meilės ar iš geismo, jei padorumas ir teisingumas žlugo?

Amebos vidus skystas; jos išorinės dalys kaip drebučiai. Amebai panorus judėti, svarbesniame kūno gale skystis virsta drebučiais, o kitame gale drebučiai virsta skysčiu, ir šitaip gyvūnėlis juda. „Noro“ sąvoka yra miglota, o šis vienaląstis gyvūnas, regis, neturi kuo jausti ar trokšti, tačiau vis dėlto „nori“. Nori judėti, užsimano judėjimo arba negali nustygti. Žodžiu, ameba turi tikslą; taip ir ledi Rais kūnas, tekantis, iš skysčio virstantis drebučiais, iš drebučių — skysčiu, paskelbė jai ir pademonstravo jos antrininkėms bendrą ryžtą patirti suvienytą ir vienijantį orgazmą, o Remas glostė ir glamonėjo.

— Taip geriau, — pareiškė Angela kitoms, krūpčiodama ir drebėdama. Remas prisitraukė ją arčiau. — To jums visoms ir reikėjo. Gerai pasidulkinti.

— Kalbėk savo vardu, — pasakė Andželika. — Šito mažiausiai norėjau. — Ir ji nusuko burną nuo Remo. — Edvinas ir aš visada neblogai sutardavom ir be to. Man patiko, kai mane įkalbinėdavo ir bučiuodavo, tačiau negaliu pakęsti nesivaldymo. — Angela privertė Andželiką atsukti burną Remui. Jo lūpos stipriai prisispaudė prie jos, ir Želė pajuto, kaip šeriai ant smakro bado švelnią jos skruosto odą, tačiau turėjo su tuo taikstytis.

— Jis net sargio neturi, — šnibžtelėjo Želė ledi Rais į ausį; be abejo, ji turi paklausyti. — Dėl Dievo, baik visa tai...

— Negaliu, — niurnėjo ledi Rais, tačiau nutarė paskutinį kartą įsikišti, nors ir be jokios naudos. — Mano motina sakydavo, kad vyro nesustabdysi, jeigu jis jau pradėjo, — tave išprievartaus, ir tiek. Tai kam mėginti? Baikit,

ir gana. Bet ar nepavėluosite į darbą? Jums galima vėluoti, kiek norite, tik man negalima rytais drybsoti lovoje.

Želė ir Andželika verkė, ledi Rais paniuro, Angela energingai atsiliepė į Remo aistrą, nors pati jau seniai buvo pasitenkinusi.

— Turime dar kartą tai padaryti, — pasiūlė Remas. — Rytoj?

Jos nežinojo, ką atsakyti. Ėmė tartis.

— Susidėti su vairuotoju? — pasipiktino Andželika. — Juokauji.

— Neįmanoma. Turiu galvoti apie darbą, — tarė Želė. — Negaliu sau leisti pramogų.

— Niekad, niekad, niekad, — suklykė ledi Rais, iš išgąsčio vėl materializavusis. Kad ir kaip buvo įžeisti jos jausmai, laikytis atokiai nebegalėjo — grėsė bėda. — Edvinas gali sužinoti. — Tačiau kitos nekreipė į ją dėmesio. Ji vienintelė mylėjo Edviną. Kitos seniai buvo numojusios į jį ranka. Pamatė, kad meilė — per didelė prabanga. Kaip tik dėl atstumtos ir pažemintos meilės besiskiriančios moterys taip lengvai atsisako savo teisių. „Imk viską, — šaukia jos, — man nieko nereikia“. Vėliau, kai meilė praeina, jos supranta savo klaidą. Vyras retai būna toks skrupulingas. Nugalėtojas pasiima viską.

— Žinoma, darysim tai ir rytoj, — pareiškė Angela, ir, kadangi burna pasinaudojo ji, o visas kūnas jautėsi puikiai ir laisvai, Remas išgirdo tik ją. — Nebent būtum laisvas šį vakarą? Bet gal geriau nepraleiskime šios akimirkos?

— Šliundra, kekšė, kalė! Ei, užmėtyti ją akmenimis, — išrėžė Andželika. Ji užsiuto ne juokais. Angela prikando lūpą ir sucypė. Remas palaižė įkąstą vietą.

— O kokios dabar dienos? — paklausė Želė. — Jei AIDS negąsdina, pagalvok apie nėštumą. Dieve, kokia tu lengvabūdė.

Ledi Rais nebesuko galvos ir galvojo apie kitus dalykus. Tegu Andželika, Želė ir Angela siautėja; tuomet ji gali ramiai mąstyti. Norėjo pasidulkinti ir pasidulkino, tačiau paaiškėjo, kad tai ne išeitis. Matyt, ji — ir vėl statistinis vienetas, viena iš tų 34 procentų moterų, kurios neleistinai užsiima seksu, pirmą kartą atsiskyrusios nuo vyro ir besikankinančios dėl nepilnavertiškumo. Taigi jos elgesys nieko bendro su ja neturi, ir ji už jį neatsako.

Įdomu, pastebėjo ji, kad ištiestos Angelos rankos orgazmo akimirką nuslydo nuo Remo kaklo. Želė būtų dar stipriau apkabinusi — iš nuostabos. Orgazmo apimta Angela juto pasitenkinimą, ne nuostabą. Tokią akimirką Angelos kūnas savaime atsipalaiduodavo ir suglebdavo. Andželika būtų įsitempusi ir išsisukusi, kad išvengtų orgazminių skysčio į drebučius, drebučių į skystį transformacijų. Nekantri, įtari Andželika; savanaudiška, apsukri Želė; ir gerai, kad jas abi sukrėtė gašlios ir begėdės Angelos aistros!

O, kokia laimė, kad iš kapų tamsumos, supančios santuokos mirtį, patekėjo ši šviesybė, ši Angela, galingais sparnais nušlavė pažeminimą, savanaudiškumą, diskriminaciją. Bent jau Angela norėjo, kad bendrės taip vertintų jos gimimą. O, kad ir kitos būtų šitaip maniusios! Šis naujas gašlios energijos šaltinis spinduliavo audringas švieselėmis išmargintas tamsos bangas; mirguliuojančiame automobilių aikštelės juodume Remas Makdonaldas irgi buvo apdovanotas šia galia; plaukuotos vyro rankos ir kojos susipynė su jos angeliškai švelniomis baltomis galūnėmis.

— Krabų karalius Remas, — pavadino jį Angela, o kai jis paklausė, kodėl, paaiškino, kad jis aiškiai išropojo iš

po uolos, kaip namie jaučiasi savo vandeningoje automobilių aikštelėje; baisus, bet kasdieniškas; gražiausias, sveikiausias iš kada nors matytų krabų; kūdros tarp uolų karalius, labai svarbus, kol neišvydai vandenyno. Šiandien vairuotojas, o kas rytoj?

Angela skrajojo seksualinės ekstazės padebesiais, džiaugdamasi jų sūkuriavimu. Gerutė blogiukė Angela, pamanė ledi Rais; jos mažoji sesytė Angela, kuriai be galo patinka karšta apmušalų oda prie nuogų šlaunų, kuri džiūgauja, kai abstraktus geismas muša į galvą, kai praskečia ilgas liesas kojas, jaučia pasitenkinimą, pajutusi tarp jų kietą svetimą mėsgalį; prasideda įprastinis jaudinimasis ir šniokštavimas, kitos sielos, taip nevykusiai paslėptos kūne, ieškojimas. Palikime tai Angelai.

Angela suklykė jausdama, kad tuoj tuoj gims.

— Patylėk, — maldavo Želė. — Nekelk tokio triukšmo.

— Nepersistenk, — įspėjo Andželika. — Jis pamanys, kad apsimeti.

Gerutė blogiukė Angela, mažoji sesytė! Ledi Rais neigė motinystę. Ji bus Angelos sesuo; su tuo gali sutikti, bet niekad nebus motina globėja. Jai to per akis užteko susituokus. Globojo Raisų dvarą, rūpinosi vyro laime, visų morale, kaip visos geros žmonos: neišvengiamai, nes visada žinojo, kas yra gerai, pamažu virto motina, nors ir be vaikų. Koks bent jau pusiau pakenčiamas vyras galėtų gyventi susituokęs su motina, kai paaiškėja ši moters būsena? Jos mintys ėmė klaidžioti.

— Beje, — tarė Angela, darbuodamasi toliau. — Aš vadinuosi Angela Lem. — Lem buvo Andželikos motinos mergautinė pavardė. — Aš ir Angela, ir id, — prisistatė ji. — Esu ledi Rais, Andželikos Barli (trumpalaikis slapyvardis) ir Želės Vait dvasios sesuo, mūsų tėvo duktė. Da-

bar užsičiaupk ir leisk man darbuotis toliau. Dabar jau manęs nesustabdysi. Kiek tu laiko paleidai vėjais; kiek kilometrų nuvažiavai nesinaudodamas tokiu puikiu vyriškumo gabalu! Tiesiog baisu!

Andželika susigūžė nuo tokių žodžių. Želė apverkė padarytą kvailystę, o ledi Rais snūduriavo šnirpšdama nuo savo nelaimingumo, kol visiškai išsikraustė iš galvos.

8

Antėja patalynės sandėliuke

Apsnūdusi ledi Rais tapdavo telepatiška, matydavo vizijas, slankiodavo po savo namus kaip šmėkla. Kadangi pro duris jos neįleisdavo, tekdavo eiti per sienas. Raisų dvaras buvo jos namai. O jei kūnas — galva — perpildyti, vienas kitas gyventojas linkęs išeiti pasivaikščioti. Ledi Rais dvasia iškeliavo ir nekliudoma nudrožė į Raisų dvarą.

Kuomet Remas palinko prie Angelos, nuspirdamas mėlynas vilnones kelnes į „Volvo" galą, o Angela dar smarkiau atsilošė ant tikros odos sėdynių ir uodė malonų odos kvapą, atsmaukdama siaurą sijonėlį iki klubų, kad parodytų sutinkanti, kad nuslopintų savo kauksmą, Edvinas įėjo į Antėją, tačiau ne šeimyninėje lovoje, o Raisų dvaro trečiojo aukšto patalynės kambaryje, — ledi Rais liudytoja. Čia į lentynas buvo sukrauti senoviški skoningi lovos skalbiniai, lininiai ir medvilniniai, ploni ir švelnūs nuo skalbimo, ponios Makartur ar tarnaičių tvarkingai ir lygiai sulankstyti, kaip ir vilnonės antklodės; nė kvapo jokių dygsniuotos akrilo ar dirbtinio pluošto patalynės.

Ledi Rais pamanė išvydusi prie patalynės sandėliuko durų kniūbsant pabaisą ilgomis iltimis, storą padarą tiesiai iš pragaro — grublėta oda ir raudonomis akimis, tačiau jis laukė Edvino, ne jos. Prakėblino pro šalį beveik prisiliesdamas, tačiau ji neėmė į galvą. Gal tai jos gyvulys? Gal jinai jį laiko?

Edvinas, tvirtai sudėtas, plačiapetis, minkštimu pridengęs raumenis ir nervus, lygios krūtinės ir, nepaisant mėlyno kraujo, šiltos odos, iš prigimties valdingu smakru, tačiau amžinai nuolaidžiaujantis, dabar išoriniam pasauliui atrodė tiek fiziniu, tiek finansiniu požiūriais be galo sėkmingai paveldėjęs. Buvo itin racionalus, ramiai pasitikintis, malonus ir draugiškas, pakankamai protingas, investavęs į paslaptingas kompanijas užsienyje. Šis vyras, šis tobulybės pavyzdys, šis kvailas princas, išaugęs į karalių, atsirėmė į skalbinių lentynas, koja praskėtė Antėjai kelius, prasibrovė iki šlaunų ir be ceremonijų įėjo į ją. Antėja nė nemirktelėjo, sumirksėjo ledi Rais. Antėja ryšėjo pažįstamą sunkaus kreminio šilko šaliką, išmargintą inkarais ir arkliais. Ledi Rais pastebėjo, kad Edvinui patinka, kai Antėja ryši šaliką tiek namie, tiek lauke, o Antėja, niekad neužmirštanti, kad galvą veikiausiai metas trinkti, neprieštarauja. Šią akimirką šalikas buvo vienintelis jos rūbas. Buvo siaurų klubų ir sudžiūvusi. Ledi Rais pastebėjo, kad vyras visiškai užgožė moterį, taip buvo masyvesnis už ją. Be abejo, jiems teko glaustis patalynės sandėliuke, nes ponia Makartur per dažnai juos užklupdavo: atnešdama pusryčius ant padėklo, pranešdama, jog norėtų įeiti valytojos, santechnikas ar Robertas Dželikas pageidaująs Edvino. Čia jie buvo saugūs mažiausiai valandą.

Tiek apie ledi Rais dvasią.

Buvo manoma, nors retai kada pasakoma, kad vesdamas Andželiką Edvinas pasidavė trumpalaikio susižavėji-

mo pagundai; jis vedė beviltiškai netinkamą būtybę, jauną nekilmingą moterį, kuri ne tik nedalyvaudavo medžioklėse su šunimis, bet ir pritarė reikalavimams jas uždrausti; kuri nesąžiningai viena ar kita dingstimi atsisakydavo vykdyti vedybines pareigas, tačiau turėjo vyro titulą. Nieko nuostabaus, kad jis nukreipė žvilgsnį kitur. Antėja manė, kad jeigu nori padaryti vyrą laimingą, kuo daugiau mylėkis su juo, bet nekelk intelektualinių reikalavimų. Paauglystei pasibaigus, vyrai mėgsta pailsėti.

Pasižiūrėkite į Antėją, kokią ją mato ledi Rais dvasia, atsilošusią į muilu kvepiančią patalynę, atmetusią rankas ant lentynų kaip nukryžiuotoji, sugniaužiančią ir atgniaužiančią kumščius, vartančią akis, žiopčiojančią: dar, dar! O brangusis! Bučiuojasi jie retai — tai per daug asmeniška. Tokį seksą mėgsta Edvinas; Antėja irgi. Daug sekso, ir visas beasmenis.

Visa bėda, mąstė ledi Rais, ar dalis bėdos, kad tikroji Andželika, buvusi „Trenkta skaistuolė“, pasirodė per daug skrupulinga. Andželikai reikėdavo meilintis; ji buvo romantikė; mėgo bučinius, glamones, meilius žodžius, greit pavargdavo ir galų gale pasinaudodavo bet kokia dingstimi nesidulkinti. Vyrui tai gali įkyrėti. Gundymas ir įtikinėjimas, erotinis stimuliavimas ir erzinimas labai puiku metus ar dvejus, tačiau dešimt metų bevaikės santuokos gali tapti našta.

Ledi Rais dvasia skubiai buvo atšaukta į „Volvą“. Pabaisos urzgimas trumpam buvo nuslopinęs jos kitų „aš“ pagalbos šauksmus.

— Jėzau! — klykė Andželika. — Negaliu suvaldyti Angelos. Ji stipresnė. Kur tu, ledi Rais?
— Ji mūsų neklauso, — dejavo Želė. — Jos nesulaikysi. Ji nesilaiko susitarimo. Nepatikima.

— Aš tik bandau susivokti, — miglotai numykė ledi Rais. — Stengiuosi būti geresnė.

— Tai per didelė prabanga, — spiegė Andželika. — Ši kekšė atsirado iš tavęs. Daryk ką nors! Tai tavo pasąmonė, ne mūsų.

— Dieve mano, — pasakė ledi Rais ir grįžo į savo kūną, atsikračiusi pastangų būti protinga, įveikti pavydą ir pažvelgti į viską Edvino akimis. Tačiau pavėlavo.

Mat tuo metu, kai protėvių namų trečio aukšto patalynės sandėliuke jos teisėtas vyras trūkčiojo jos varžovės kūne, Remo automobilio gale užgimdama sustaugė Angela. Virkštelė, siejusi ją su ledi Rais, buvo nupjauta. Angela, priešingai Andželikai ar net Želei, suprato, kad gyvenimas gali būti geras. Tiesiog reikia imti, ką jis duoda, o jei siūlomas vyriškis — griebk ir jį.

Angela pasitaisė drabužius, Remas persėdo į savo vietą automobilio priekyje ir išleido ją prie pat kontoros durų, o ne prie aikštės kampo. Negi tokia godotina asmenybė gali eiti pėsčia nors kelis jardus, kai po ranka vairuotojas?

9

Želė dirba

— Atleiskite, kad pavėlavau, — tarė Želė švelnaus aksominio balso ir gudrių akių Brajenui Mosui puikiai pasiūtu kostiumu. — Turėjau eiti pas gydytoją. Tikiuosi, neatplėšėte laiškų, — pridūrė ji. — Jūs baisiai viską sumaišot.

— Smulkmenas palieku tau, brangioji, — tarė jis. — Aš prižiūriu pagrindinius dalykus — vyrui pritinka platesnis akiratis. Gal išgertume kavos?

— Turite omeny, ar aš jos išvirsiu? — paklausė ji ir išvirė.

Dabar sunku rasti gerą teisininko sekretorę, o jei tokių ir pasitaiko, paprastai būna pagyvenusios — jauniklės atsisako dirbti tokį atsakingą ir taip menkai apmokamą darbą. Teisininkų sekretorės iš pradžių dažnai esti irzlios — tai būdinga pastabioms asmenybėms, tačiau nepakanta žmonių kvailumui vis auga, gadindama ir šiaip iš prigimties nekokį būdą. Nei lengva, nei malonu diena po dienos tiksliai suvokti smulkmenas, kuriomis žmonės stengiasi išplėšti teisingumą iš pasiryžusio to teisingumo nesuteikti pasaulio. Teisininko sekretorei netrukus paaiškėja, kad žmones apytiksliai galima suskirstyti į nusikaltėlius ir nuobodybes. Nusikaltėlių skalės pusėje (baudžiamoji ar šeimos teisė) per daug sielvarto; nuobodybių pusėje (sutartinė ar konstitucinė teisė) — vien tik žiovulys. Ir net ta nuobodybė tėra trapus, nors ir nepermatomas dangtelis ant kunkuliuojančio blogio ir niekšybės katilo; apgavystės — nuo pensijų fondų vogimo iki beverčių obligacijų pardavinėjimo ir tautų apiplėšimo — tokios didžiulės, kad sunku patikėti, jog jos vyksta. Apgavysčių detalės ne nusikaltėlio protui yra ne tiek įdomios, kiek nesuvokiamos. Įsivelia rašybos klaidų. Neiginiai, kur jų neturėtų būti. Kompiuterininkė, teisininko sekretorė, kuriai begėdiškas kitų žmonių įžūlumas dažnai iš pat pradžių akivaizdus, linkusi užsičiaupti ir tylėti. Baisus nuobodulio sukeltas sapnas, tvirtina jos sau. Taip negali būti. Užsičiaupk, tylėk, nekelk sąmyšio, rūpinkis savimi, neprarask darbo. Pasaulis negali būti toks blogas, nei žmonės — tokie niekšingi, taip pasitikintys savo pilka niekšybe: istorijos, vykstančios ekrane man prieš akis, dejuoja ji, veikiausiai pramanytos. Tačiau ne.

Šiaip ar taip, teisininko sekretorė, kompiuterininkė auklėjimo ir polinkių dėka nesiima pavojingos veiklos, re-

tai pati trokšta turto ar valdžios ir, būdama tik menkutė nenaudėlė, net jei atidžiai save patyrinėja, nesitiki niekšybių iš kitų. Tai gali būti maloni savybė, tačiau kartu ir grėsminga. „Aš netikėjau tuo; nenorėjau drumsti ramybės", — teisinamasi iš pradžių. „Maniau, kad jie žino, ką daro", — sakoma vėliau. „Aš tik vykdžiau įsakymus", — pagaliau žiauriai pareiškiama.

Geros teisininkų sekretorės per daug brangios, kad gaištų laiką kavai virti, tačiau Brajenas Mosas, Naujoviškas vyras namie, kontoroje buvo Senoviškas vyras ir mėgo, kad Želė pasirūpintų jo patogumais. Tiesą sakant, Želė nesuko dėl to sau galvos. Brajenas Mosas per daug nekantravo, kad sulauktų, kol užvirs vanduo, ir jo užsiplikyta kava buvo drumsta.

— Prašyčiau pakartoti, — pasakė Želė vėliau, užrašydama diktuojamą tekstą.

— Kas negerai? Gramatika? Pataisysi perrašydama. Turime peržiūrėti daugybę laiškų. — Brajenas Mosas nekantravo. Jai patiko, kaip jo pirštai įsakmiai ir irzliai barbena į stalą. Manė, kad toks ir turi būti vyras. Jis ką tik baigė laišką būsimam tėvui, apkaltinusiam Sveikatos ministeriją žmonos nevaisingumu. — Geriausi linkėjimai žmonai. Tikiuosi, kad pudeliai sveiki ir užrietę uodegas.

— Pudeliams tik gimusiems nukerta uodegas, — tarė Želė. — Galbūt „užrietę uodegas" netikslu.

— Pakeisk kokiu panašiu sąmojumi, — pasakė Brajenas Mosas. — Aš tavim pasitikiu.

Jis stovėjo už Želės kėdės, ir jo rankos nuslydo jai po krūtimis, pasverdamos abi. Ji pajuto, kad jos vientisumas subyra, kaip anksčiau „Volvo" gale pažirę perlai. Regis, vientisai asmenybei lytinis potraukis kenkia.

— Šiandien neužsidėjai vėrinio, — tarė jis. — Man patinka tavo perlai.

— Pertrūko šį rytą pakeliui į darbą, — Želės lūpomis atsakė Angela.

— Klausyk, — maldavo Andželika, — tik ne šitai! Nesujauk man darbo, kaip jau sujaukei santuoką.

— Kas, aš? — pasipiktino Angela ir įkūnyta nekaltybė. — Tai ledi Rais darbas. Kai tu ištekėjai, aš net nebuvau gimusi.

Andželika sugebėjo išstumti svyruojančią Želę iš kambario ir atgal prie darbo stalo. Brajenas Mosas sekė abiem iš paskos, manydamas, kad tai vienas asmuo.

„Ketervolio ir Moso" sekretoriato patalpas sudarė maži kvadratiniai kambariukai aukštomis lubomis, kurių langai žvelgė į suodiną sieną, todėl visad reikėdavo dirbtinio apšvietimo. Želei priklausė atskirtas pertvara buvusios karaliaus Jurgio laikų bibliotekos, paverstos Brajeno Moso kabinetu, galas; kontora buvo didinga, oficiali, senamadiška, apmušta ąžuolo paneliais, tačiau dėl minėtosios pertvaros neproporcinga. Brajenas Mosas retai teužsukdavo į šį kambarėlį. Jis jam atrodė niūrus, ir nieko nuostabaus. Jis vidaus telefonu išsikviesdavo tuo metu ten sėdinčią būtybę; metams bėgant, jos keitėsi. Dabar jis nusekė paskui Želę.

— Mes taip ir nebaigėm tvarkyti korespondencijos, — pasiskundė Brajenas Mosas. — Atsakymus į kai kuriuos laiškus būtina išsiųsti šiandien. Todėl teks atleisti tai, kas nedovanotina, panele Vait, grįžti į mano kontorą ir dirbti toliau.

Brajenas Mosas maldaujamai kaip mažas berniukas pažvelgė į savo sekretorę. Turėjo mėlynas akis ir Anglijoje gražiu laikomą veidą: taisyklingų bruožų ir santūrų; jame atsispindėjo švelni melancholija. Iš pradžių Želė nieko

nesakė: ji kruopščiai rinkosi asmeninius daiktus iš stalčiaus, maigė kompiuterį, apsaugodama duomenis, — akivaizdžiai ruošėsi užleisti vietą savo įpėdinei.

— Prašau atleisti, — meldė Brajenas Mosas. — Aš iš tiesų labai apgailestauju. Daugiau nekišiu nagų. Prižadu. Želė pasakė Andželikai pajutusi Brajenui Mosui palankumą, kad šis nevengė kalbėti apie jos gyvybinės erdvės pažeidimą. Daugelis vyrų tave pagrabalioję nutylės; jei nieko nepešė, geriau apsimes, kad nieko ir nebandė. Daugelis vyrų, įsiterpė Angela, praleis su tavim naktį ir vėliau nė neužsimins, o moteris, jausdamasi atstumta ir sumenkinta, dažniausiai su tuo taikstysis ir taip pat tylės. Lyg pati praeitis būtų vyriškos giminės, apibrėžta vyro atminties, o moteris su ja neturėtų nieko bendra.

— Liaukis taip į mane žiūrėjusi, — tarė jis. — Pasakyk ką nors. Arba, jei nenori, gal grįžkime prie darbo?

— Abejoju, — atsakė Želė. — Mano agentūros kontraktas su jumis teigia, kad turiu teisę nutraukti darbo sutartį, nemokėdama baudos, jei prie manęs kabinėjamasi.

— Turėsi įrodyti, kad prie tavęs kabinėjosi, — pareiškė Brajenas Mosas, — o tai bus sunku, netgi neįmanoma. Tavo žodis prieš manąjį. Kaip tau atrodo, kuriems galams mes sutikome įtraukti tą punktą? Todėl, kad jis beprasmis ir kad moterims patinka, kai toks punktas įrašytas. Tada jos patiki, kad su jomis bus elgiamasi, kaip pridera. Tačiau visa tai tik tarp kitko. Faktiškai esu padorus vyras ir nenoriu tavim pasinaudoti. Buvai taip giliai atsisagsčiusi palaidinukę, kad pamačiau spenelius. Ir liemenėlės nenešioji. Tai ir pamaniau, kad tu neprieštarausi. Atleisk. Daugiau taip nebus.

Želė greit susisegė palaidinukę, kuri tikrai buvo atsegiota, nors ir ne taip giliai, kaip tvirtino Brajenas Mosas. Be abejo, Angela pasistengė, kad viena kita sagelė prasprūstų, kai ji, Želė, mąstė apie kitus dalykus. Bet kur jos

liemenėlė? Želė, Andželika ar ledi Rais labai miglotai atsiminė, ką darė Angela, tačiau kūne likę ženklai — peršėjo spenelius, kakle buvo matyti įkandimai — neleido joms visiškai užmiršti.

Želė pripažino galbūt, nors ir nesąmoningai, jį išprovokavusi ir sutiko vėl imtis darbo.

Brajenas Mosas truputį papasakojo Želei apie savo žmoną Oriolę, kurią myli, tačiau ši tokia užuomarša, kad net neprisimena, jog rytais reikia susišukuoti plaukus, ir veža į mokyklą didesniuosius vaikus iš ankstesnės santuokos automobiliu, į kurį užmiršo pripilti benzino. Ji kelia jiems pavojų. Kartą paliko įjungtą lygintuvą, jis net pradegino lubas; o perbėgusi vonia — Oriolei įprastas dalykas.

— Argi skyrybų byloje to nebūtų galima pavadinti neprotingu elgesiu? — paklausė Želė, o Brajenas Mosas, regis, visiškai suglumo nuo tokios minties ir pasakė, kad jis ir Oriolė — katalikai, kad apie tai vis tiek negali būti nė kalbos. Tačiau dabar ji suprato, kodėl jis stebi jos ramius, greitus, tikslius judesius su savotišku ilgesiu, užgniaužtu troškimu to, kas efektyvu, sumanu ir patikima. Tai jai patiko. Šių jos savybių praeityje niekas deramai neįvertino.

Želė dirbo iki vėlumos; Brajenas Mosas irgi: abudu atskiruose kambariuose. Namą gaubė tamsa. Kompiuterių ekranai blausiai švytėjo; augalai vazonuose, rodos, alsavo, sulig kiekvienu įkvėpimu tai vos vos padidėdami, tai sumažėdami.

Želė juto, kaip Angela kužda jai, baksnodama alkūne:

— Klausyk, štai tau ir proga. Daryk ką nors! Nusirenk: pasilik tik korsetą ir kojines. Labai gražu. Ir kaip niekur nieko nudrožk į Brajeno Moso kabinetą.

— Bet kam? — paklausė Želė. — Kuriam tikslui?

— Būtum paaukštinta, — atkirto Angela. — Tai ne žodžių žaismas. Ir galėtum jį priversti daryti, ką nori.

— Tu tiesiog šlykštynė, Angela, — tarė Andželika.

— Tiesą sakant, esi čia ne tam, kad uždirbtum pinigų, — sumurmėjo ledi Rais. — Iš pat pradžių planavome suardyti įprastinę teisingumo eigą, kad prisiteisčiau iš Edvino padorius alimentus.

— Ir tave veikiausiai ryt rytą išmes, — tarė Andželika.

— O kaip kerštas? — įsiterpė Angela. — Edvinas smagiai leidžia laiką su Antėja. Antėja gyvena mūsų namuose, miega mūsų lovoje — negi, moterys, neatsigriebsime?

— Neversk manęs apie tai galvoti, — tarė ledi Rais, pajutusi gerklėje kartumą.

— Brajenas Mosas galėtų tau padėt užsimiršti, — pareiškė Angela. — Mažiausiai dvidešimt minučių negalvotum. Prisimink, kaip puikiai dar šįryt apsisuko Remas. Jei patinki vienam vyrui, patiksi ir kitam. Nesnausk.

— Brajenas Mosas namie turi žmoną, — gynėsi Želė. — Nemėgstu tokių dalykų. Nesusidedu su vedusiais vyrais. Kodėl, jei ledi Rais nelaiminga, ir Oriolė Mos turi būti nelaiminga?

— Todėl, — gergždė Želei į ausį Angela, puolęs angelas, keršto angelas. — Jei plačiai paskleisi sielvartą, tau klius plonesnis jo sluoksnelis. — Ir Angela taip smarkiai įsikirto dantimis Želei į nykštį, kad žymė išliko daug dienų ir skaudėjo beveik taip pat, kaip Remo apgnaibytos ir apkandžiotos krūtys.

— Nieko panašaus aš nedarysiu, — tarė Želė. — Andželika teisi. Mane tik iš darbo išmes. Šitaip baigiasi tarnybiniai romanai.

— Čia ne tarnybinis romanas, — sugriežė dantimis Angela. — Tai viršininko dulkinimas savais interesais.

— Ne, — atkirto Želė.

— Bet aš noriu. Ir padarysiu, — suspiegė Angela jos galvoje, nustelbdama sveiką protą. — Noriu Brajeno Moso *dabar,* tu bjauri sena karve, ir jį turėsiu.

— Užsičiaupk, — tarė Želė, įkąsdama sau į antrą nykštį. Ledi Rais, atitrūkusi nuo realybės, niūniavo kažkokią liūdną tipišką melodiją. — Neprievartauk manęs šitaip. Aš pririšta prie laivo stiebo, supranti? Ir tavęs nesiklausau. Galiu susitvarkyti su ledi Rais, galiu susitvarkyti su Andželika, bet tu, Angela, tu keli grėsmę! Dink iš mano gyvenimo!

— Na, žinoma, kaltink mane! — sužvigo Angela. — Pakark mane už nykščių. Po visko, ką dėl tavęs padariau! Tau niekad nebūtų užtekę drąsos, ir juk žinai, kad tau baisiai patiko, visoms patiko.

— Einu namo, — šūktelėjo Brajenas Mosas Želei Vait, — reikia maudyti kūdikius.

— Puiku, — atsiliepė sekretorė. — Aš išjungsiu šviesas ir įjungsiu signalizaciją.

Brajenas Mosas išvyko namo traukiniu. Želė važiavo metro, kartu su tūkstančiu kitų sugrūsta į plotą, galintį sutalpinti šimtą, nevilties tvaikas dar labiau drėkino orą, kuriuo ji kvėpavo. Kaip aš išsisuku, kaip šito nepadarau? Kaip išvengti bandos, grūsties, įžeidinėjimų, plūdimo? Štai mano palto skverną privėrė durys: jis nuvalys senų tunelių suodžius; tos moteriškės kulniukas įsispraudė man tarp kojų pirštų, nubruožė odą; to vyro šakumas, tos moteriškės subinė trinasi į mane. Mes kenčiam tą pačią kankynę, kvėpuojame vieni kitų iškvėptu oru, naudojamės traumuotų padarų strategija, kad visiškai užmirštume kelionę; vergus, statančius piramides, varė prie darbo rimbais vien dėl smagumo, kad skauda; plakamas vergas dirba perpus blogiau, tačiau žmogus privalo žinoti savo vietą. Ponai nuo pat laikų pradžios žemina darbo jėgą. Dabar, susibūrę išgerti šampano savo ložėse ir konfederacijose, jie išgalvojo visuomeninį transportą, kuriuo niekada nevažinėja, — naujovišką rimbą darbo žmonėms: juk darbo trūksta, gyvenimas sunkus ir nepatikimas, ir kas begali ginčytis?

O argi mes nesikankiname? — daugiabalsė metro melodija kilo į dangų, skundėsi dangui. Kas mus išgelbės? Tačiau atsakymo nebuvo. Kankinantis nebūtinai palengvėja; jei kas prasidėjo, nebūtinai baigsis; priespauda — nebūtinai laidas, kad atsiras didvyris, nei nuodėmė — kad užgims išganytojas. Be to, visi per daug nemėgsta vieni kitų, kad ko nors imtųsi. Baltieji nekenčia juodųjų, juodieji baltųjų, tai tinka ir visiems atspalviams; tėvas nekenčia vaiko, vaikas nekenčia tėvo; policija nekenčia piliečio, pilietis nekenčia policijos, vyras nekenčia moters, moteris nekenčia vyro, seniai nekenčia jaunimo, jaunimas nekenčia senių, o visi nekenčia uniformuoto personalo, kuris garsiai šūkauja: „Prašom pasitraukti nuo durų“ — ir kartais stipria ranka, įremta į kokio nelaimėlio nugarą, — taip jam ir reikia! — įbruka dar vieną statistinį vienetą kratytis dūsaujančioje, atbukusioje, liulančioje masėje. Londone, Tokijuje, Maskvoje ar Niujorke, Johanesburge ar Toronte, Seule ir Samarkande piko valandomis esti tas pats.

Broliška meilė gimsta ne piko valandomis.

Taip Želė nukeliavo iki Bondo gatvės stotelės ir ten išlipo. Eidama į „Klermontą“, įsivaizdavo, kaip visada, vėl būsianti ledi Rais, nors ir inkognito, nors ir nusėta mėlynėmis ir skaudančia krūtine, nubrozdintu smakru ir perkąstu nykščiu. Diena buvo ilga, prasidėjo Remu, baigėsi kamščiu. Angela nusijuokė. Ji mėgo žodžių žaismą. Ji įčiuožė į „Klermontą“, ir durininkas dėbtelėjo jai pavymui, neatpažindamas ledi Rais ir svarstydamas, iš kokios ji agentūros ir kodėl už ją nesumokėta jam komisinių. Paprastai už įleidimą jis gaudavo 10 procentų.

— Mes negalime amžinai gyventi „Klermonte“, apmokėdamos sąskaitas svetimu vardu, — pareiškė Andželika ledi Rais.

— Moteriai reikia savo namų, nors ir tam, kad pakabintų virš durų raudoną žibintą, — pareiškė Angela, — ir užrašytų prie skambučio „manekenė“. Viešbutyje to nepadarysi.

— Noriu kur nors mažo butuko, — niauzgė Želė, — kuris būtų tik mano, kur pradėčiau naują gyvenimą. Kodėl mums nepriėmus Edvino siūlymo? Būtų daug lengviau negu visa šita. Tiesiog numokim ranka ir pradėkim iš naujo. Man bjauru gyventi vyrų išlaikomai.

Bet ledi Rais nesiklausė. Ji buvo namie ir vėl verkė.

10

Po sueities

Ledi Rais ir toliau mąsto apie alimentus. Ledi Rais nesileis Angelos išmušama iš vėžių, juk ši — tik pramogų šaltinis, nors pagaliau ledi Rais įvertina sekso naudą. Ledi Rais vis dar trokšta kraujo, tačiau dėkinga Angelai už pastangas. Ji neketina klausyti Želės, pradėjusios šnekėti, kad jei šios skyrybos užsitęs iki begalybės, nukentės jos sveikata. Traukia šūktelėti „gana, gana“ ir pasiduoti, tačiau ji nenusileis. Ji atkakli ir užpykusi.

Užmiršti pyktį, aiškina ledi Rais savo įseserėms, vadinasi, netekti peno, nuo kurio ji tapusi priklausoma. Šiandien ji minta pykčio duona, pagardinta karčia tulžimi, kuri pakyla gerkle. Ši duona storai, net seilė varva, aptepta neapykanta Antėjai. Negeros, nesveikos emocijos, tačiau priimtinos, geriau negu kančia: pyktis yra peilis pasiruošusio mūšin kario dantyse; tikras ginklas, metalas prieš dramblio kaulą, ašmenimis į išorę, bet, žinoma, jei pargriūni, žarnos

išleidžiamos tau — tavo priešiškumui, priešą tada geriau pamiršti. Neapykanta, kaip seksas, yra narkotikas, aiškina ledi Rais: jauti, kad galėtum ja gyventi per amžius; kad esi gimusi neapkęsti labiau, negu įprasta; tačiau, be abejo, visą laiką viliodama ir gundydama, ji tave žudo. Ir gali nugaluoti greitai, jei jos padauginsi kaip heroino; galima gana greitai paspringti savo pačios tulžimi. Tai ramios mirties priešingybė — mirtis nuo nesantūrumo, pagiežos, teisėto pykčio, pasibjaurėjimo šleikštulio. Arba gali tave pribaigti pamažu: staugdama atsitrauki, kaip Želė „Volve“, statomame į betoninį gardą, užleidi vietą kitoms, laižydama aiškiai mirtinas žaizdas, laukinis žvėris, užspeistas pridvisusioje irštvoje, apgailėtinas, stimpantis, tačiau pavojingas.

Jei kas nors parodo gerumą, ledi Rais šaiposi, nors kadaise rengdavo tokius šaunius pobūvius; jei kas prieina, agonijos suriestas padaras atsimoka už gerumą, už prisiartinimą, sudraskydamas naivuolį į skutelius. Saugokitės sužeistųjų staugimo. Angela, nesijausk per daug saugi kūne, kurį manai valdanti. Vieną dieną gali pasijusti nebesiekianti dugno. Želė niekuo neerzina; Andželika beveik draugė; bet Angela nutraukė ledi Rais korseto gumą, o ledi Rais tai gali nepatikti; Angelai nevertėtų tikėtis per didelio ledi Rais, būsimos išsiskyrėlės, dėkingumo. Ledi Rais kalba maloniai, tačiau net jos seserys tepasisaugo. Nereikia jos per daug spausti.

11

Alimentai, kaip teisingumo įrankis

Kai ledi Rais įgudo, ji pasiuntė pas advokatą savo dvasią, kad šis patikėtų ja ir geriau gintų jos interesus. Jis

miega ir knarkia greta žilaplaukės žmonos, kuri sapnuoja neegzistavusius meilužius. Ledi Rais kalba visų savo įsikūnijimų vardu.

— Mums reikia alimentų! Mums reikia maisto: mes trūkinėjame ir skylame. Mes liesos ir trapios dėl meilės stokos: per šešis mėnesius numetėme septynis kilogramus. Jei mūsų vyras nepripažįsta mūsų teisių, tada mums į pagalbą turi ateiti visuomenė: teismai ir teisėjai privalo atstoti iškreiptą individo sąmonę. Tavo pareiga sunki, Barni Ivensai.

Mes vadovaujamės ne kerštu ar goduliu. Priešingai. Ne. Mes teigiame, jog norint išlaikyti teisingumo svarstyklių pusiausvyrą, būtina akimirka po akimirkos atkurti „dvasines vertybes" ir jas tinkamai, deramai atspindėti materialiai. Prarastos vertybės — šiuo atveju meilė, iliuzija, viltis (pastaroji baisiau negu prarasta: pavogta!) turi piniginį ekvivalentą, kuris privalo būti išmokamas kas mėnesį, kol baigsis laikas. Tai reiškia, kol baigsis jos gyvenimo laikas, nes žmogui, be abejo, tai tas pats dalykas. Alimentai!

Santuoka, didinga ir sudėtinga konstrukcija, sudaryta iš šimtų mažų geradarybių, tūkstančių mažų pagiežos krimstelėjimų, dešimčių tūkstančių smulkių geros valios veiksmų — gelbstimos reputacijos, sugautos skruzdės, išrauto plauko, juoko iš nejuokingo pokšto, klaidų nematymo, nuodėmių atleidimo, — kaip institucija, negali, neturi būti sužlugdyta. Tebus ji paremta bent finansiškai, nes kas daugiau belieka.

— Jei mes — turiu omeny save (ledi Rais), Andželiką, Želę ir, bijau, taip pat Angelą, — negausime iš Edvino alimentų, viskas žlugs, jaučiu tai. Daug kas priklauso nuo to. Net žvaigždės sprogs. Svarstyklės, sveriančios realybę ir nerealybę, bus taip sugadintos, kad rodyklė ims blašky-

tis, mūsų būtis neteks prasmės, taigi pačios būties nebeliks. Mes visos išnyksime kaip dūmas. Arba sutirpsime kaip guminukas. Galų gale būtį lemia pinigai, nes pinigai — vienintelė pripažinta mūsų turima vertybė, tiek abstrakti, tiek konkreti. Iš teisingumo nepragyvensi, bet iš pinigų gyventi galima.

Barnis Ivensas miegojo. Už langų dvaklinėjo pabaisa, mesdama mėnesienoje ryškų šešėlį. Ji buvo reali, o ledi Rais ne: šią akimirką pabaisa buvo kūniškesnė už ją. Ponia Ivens sudejavo per miegus: gražūs sapnai ėmė virsti baisiais.

— Žinau, kad mums gali nepasisekti, — kalbėjo ledi Rais dvasia miegančiam advokatui. — Teismas gali, kaip tikisi Edvinas ir kaip jūs man ne kartą sakėte, nuspręsti, kad mes kuo puikiausiai apsirūpinusios ir galime verstis savarankiškai, o kadangi skyrybų teismuose vyrauja doktrina „kaltų nėra" ir didelės vieno žmogaus kitam padarytos skriaudos, regis, išnyksta be pėdsako, teismas gali pareikšti: po velnių, kas ji, ši bejėgė žmona, ši buvusi popžvaigždė, kuri nė karto nejojo su vyru į medžioklę, kuri buvo užklupta lovoje su geriausios draugės vyru? — kas gali patikėti jos aiškinimu, kaip ji ten atsidūrė ar kaip nieko neįvyko? Neduoti šiai moteriai nieko! Taip, aš girdėjau, kad jie gali mūsų ketvertukui nieko nepriteisti. Jei mano viltys dėl teisingumo žlugs, kaip mes gyvensime? Ar tik negirdžiu atsakymo: „kaip dangaus paukščiai" — nieko nelesdami? Visada galime griebtis šantažo. Gal dar teks jo griebtis. Vienas kitas žodis visuomenės informavimo priemonėms, ir jų atstovų būriai sulėks kaip varnėnai. Norite to?

Barnis Ivensas šnarpštelėjo. Ponia Ivens praplėšė akis ir pažadino Barnį.

— Kambaryje kažkas yra, — tarė ji. Bet, žinoma, nieko nebuvo.

— Turiu rytoj būti teisme, — suniurnėjo jis ir vėl užmigo, tačiau prieš tai jiedu meiliai apsikabino.

— Šantažas nebemadingas, — kitą dieną pasakė Želės darbdavys Brajenas Mosas, — nes niekas nieko nebesigėdi. Ji linktelėjo ir mandagiai nusišypsojo, tačiau pamanė: „Ką tu išmanai?“ Kitų žmonių mąstysena aiškiai nesutapo su jos. Dabar jos kišenės būdavo prikimštos diskelių su iš bylų pavogta medžiaga, kaip kitų kišenės būdavo pilnutėlės — bent jau jie taip sakydavo — „vaivorykščių“*. Namo į „Klermontą“ pirkinių krepšyje ji nešdavosi bylas su laiškais, iššifruotomis slaptų magnetofono įrašų stenogramomis, parodymais prisiekus ir raštiškais parodymais iš įvairiausių šaltinių, ir anaiptol ne viskas buvo susiję su skyrybų byla „Raisas prieš Rais“. Žmonės linkę įsišnekėti su advokatais, o Želę pradėjo dominti ir kiti, nebe vien tik ji pati ar jos pačios. Anot Levandos Vait, darbas yra puikus dalykas dėl to, kad nukreipia moters mintis nuo asmeninių dalykų.

O ledi Rais nelabai reaguoja, negali reaguoti: per daug ją graužia pyktis, kad dar stebėtųsi savo kitais „aš“: Želės prasižengimais, Andželikos išrankumu ar Angelos kekšiškumu. Ledi Rais mėgsta postringauti apie teisingumą, tada jai kiek palengvėja, tačiau lytinio pavydo našta vis dar tokia pat sunki. Ji prisiverčia patikėti, kad vyras tikrai kitos glėbyje, tačiau nuo to, kad gerai žinai sielvarto priežastį ir nemirksėdama žiūri realybei į akis, kenti, pasirodo, ne mažiau. Dar daugiau. Pavydas siautėja: nuo jo jai įskausta diafragma, jis ją sekina.

Tačiau pagaliau ledi Rais Angelos dėka suvokia, kad kai prireikia, ji jokia dama.

*Dryžuotų kapsulių su narkotikų mišiniu.

12

Neįtikėtina istorija

Andželikai ima atsiliepti gyvenimo „Klermonte“ už vogtas kreditines korteles įtampa. Kai suskamba telefonas, ji pašoka. O gal skambina administracija, liepdama išsikraustyti? Jas išaiškins, išmes, nubaus, sugėdins!

Andželika gyvena bijodama, kad viskas išaiškės. Nesvarbu, kiek pinigų ji turi banke, jei už grotelių, jai stovint prie langelio, suzirzia telefonas, pamano, kad skambinama dėl jos, — išsiaiškinta, jog ji apsišaukėlė.

Angela mėgsta užsisakinėti į kambarį šampano ir begalę triaukščių sumuštinių. Andželika be jokios priežasties jaučia, kad bus saugesnė užsisakiusi kokakolos ir saldžių glaistytų pyragėlių su riešutais. Ledi Rais tegali knebinėti rūkytą omarą. Angela pasisiūlo suvedžioti pasiuntinį, atnešantį tuos skanėstus, kad jis užmirštų paimti pinigus, jei nuo to Andželika jaustųsi saugiau, tačiau Andželika trūkteli pečiais ir atsisako. Užsakoma baisybė maisto, tačiau suvalgoma labai nedaug.

Ledi Rais pasirašo sąskaitą, kurią kas savaitė pateikia viešbučio administratorius, o Želė juo atsikrato. Atrodo, kad kol kas Raisų paveldas neklausinėdamas, nors ir nenoriai, pripažįsta ir apmoka sąskaitas. Andželika dejuoja ir aikčioja dėl vagystės ir apgaulės.

Bet Andželikos galvoje girdėti ir kitų balsų. Vyrauja vyriškas, ji dėl to neabejoja. Tai atsitinka, kai kitos miega. Tas balsas susirūpinęs Roberto Dželiko nuodėmėmis ir asmenybe. Fone nuolat girdėti jo dudenimas ir agresyviai nepatenkintas niauzgimas.

— Norėčiau įvaryti Dželikui šikinėn raudonai įkaitintą žarsteklį, — niurna balsas. — Aš tai padarysiu. Aš jį pričiupsiu. Jis gailėsis, kad gimė. Tas žmogelis vagis ir nusikaltėlis, jį reikia pakarti, nukryžiuoti. Aš tavo pusėje, mažyte. Jei kas tau gadins gyvenimą, pasakyk man... Aš dėl tavęs jam akis išdraskysiu... — Ir taip toliau. Kartais balsas pagyvėja, darosi inteligentiškesnis, grasinimai ir prakeiksmai subtilesni. Atrodo, lyg nauja savastis: prieš apsireikšdama, kaip pridera, — Andželika bijo, kad taip ir yra, — ieškotų apibrėžto, tinkamo ir patvaraus apvalkalo.

Ji nesako kitoms. Gėdijasi, kad joje, jos dalis yra vyras, kaip Angela yra ledi Rais dalis. Ką jos pamanys? Ji jaučiasi nenormali ir pažeminta.

Andželika pasijunta taisanti paauksuotus marmurinio vonios kambario čiaupus, tvirtinanti dušą, užuot laukusi, kad viešbučio tarnautojai atėję sutvarkytų. Per smarkiai verždama detales, jas sulaužo. Spardo televizorių, nes tada jis pakeičia kanalą be distancinio valdymo.

— Ką tu darai? — maldauja Želė. — Visą kambarį nuniokosi. Ar iš proto kraustaisi?

Andželika dusliai juokiasi.

— Pigus šlamštas! — skundžiasi balsas. — Dieve, šis būstas — viena apgaulė. Ar žinai, kad marmuras iš tiesų yra plastikinės plokštelės?

— Kas čia? — įtariai klausia ledi Rais.

— Tai aš blogos nuotaikos, — ramina Andželika, bet žino, kad tai netiesa. Joje formuojasi vyras, kaip iš ledi Rais atsirado Angela. Andželika jaučiasi sutepta ir negarbinga, tačiau suvokia, kad jei susitaikytų su vyriškąja savo dalimi, būtų ryškesnė, visapusiškesnė, veiklesnė asmenybė. To vyro apetitas geras: Andželika pastebi ryjanti mėsainius ir traškučius, dešreles ir bulvių košę. Ji užsisako alaus. Pake-

liui iš darbo Andželika nusipirko hantelius. Ji stovi prieš veidrodį ir taiso figūrą. Įsiūbuoti, pakelti, nuleisti; įsiūbuoti, pakelti, nuleisti.

— Baik! — klykia Angela. — Man nereikia raumenų. Jau ko ko, raumenų merginai tikrai nereikia.

— Aš per daug pavargusi, — dejuoja ledi Rais, — kad šituo užsiiminėčiau.

— Rūpinkis mūsų sveikata, — nenusileidžia Želė, — mes nepakankamai mankštinamės.

— Seksas — geriausia mankšta! — rėkia Angela. — Mes jo gaunam užtektinai. Ką, dar nori? Aš sukalbama!

Tris kartus per savaitę jos vyksta su Remu į požeminę automobilių aikštelę. Jis jų atvažiuoja trim ketvirčiais valandos anksčiau, kad jos nepavėluotų pas Brajeną Mosą. Kitais rytais jį užsakę kiti klientai — nors jis tvirtina, kad jiems teikiamos paslaugos nėra seksualinio pobūdžio. Joms visoms jis iš tiesų pradeda patikti.

Įsiūbuoti, pakelti, nuleisti; įsiūbuoti, pakelti, nuleisti: Andželikos nesustabdysi. Ji laukia, kol kitos užmigs. Klausosi.

— Sveikas, — sako ji. — Kas tu toks?

— Ajaksas — iks gale reiškia nežinomą dydį.

— Ajaksas, — pakartoja ji.

— Aha! — sako jis. — Tai kokia tavo bėda? — ir dingsta.

Andželika galvoja apie savo bėdą ir suranda atsakymą. Štai jis: „Reikia pavadinti bėdą x ir išspręsti lygtį. Per daug iksų paprastai lygčiai, ir dar keturgubai. X = eks („buvusi").

Eksskaistuolė, ekspopžvaigždė, eksžmona, eksdama, vienuolyno eksauklėtinė, eksviskas, ekskiekvienas, štai kas aš:

visų pirma, mėgėjo trumpabangininko eksduktė. Kai tėtušis nevadovaudavo Barlio mokyklos chorui, sėdėdavo mažame nuošaliame kabinete, į kurį Levanda nekeldavo kojos, apsuptas elektros įrangos, apraizgytas laidų, apkurtintas ausinių, bendraudamas su panašiais į save iš visur, — tais, kurie veikiau pasisveikins su nepažįstamais žmonėmis ar palinkės gražaus oro laivo telegrafistui, negu pabučiuos žmoną ar apkabins vaiką. Tėtuk, tėtuk, pakalbėk su manim! Negaliu, brangioji, angele, aš gelbsčiu laivus jūroje. Kokius laivus, tėtuk, kokioje jūroje? Nežinau, brangioji, angele, bet vieną gražią dieną, jei pakankamai ilgai tyrinėsiu eterio bangas, ką nors kur nors išgelbėsiu ir tu didžiuosies manimi. O dabar, mieloji, duok tėtukui ramybę.

— Ar tu tėtuko numylėtinė, ar mamytės užvadėlis? Dievas žino.

— Visa bėda, kad jaučiuosi kaip Dzeusas prieš išsilukštenant iš jo galvos Atėnei. Kenčiu baisingą įtampą: kitos miega, aš negaliu, man nemiga; kaltė ir nerimas neleidžia užmigti; vikrūs kibukų draskytojai tyko mano galvoje, mano seserų irgi. Juodas kaspinas, lyg galva būtų skrybėlė, ima spausti ir veržti. Nuo augančio savasčių spiečiaus siaubingai skauda galvą, ir tai jaučiu tik aš. Kažkas turi atkentėti.

— Kartoju: aš negaliu amžinai gyventi viešbučio kambaryje, kad ir koks jis prašmatnus ir išdailintas marmuru, kad ir kokie rausvi raukinukai, kad ir kokios rudai auksinės spalvos baldai, kad ir kokia puiki įranga, kad ir koks viliojantis jo adresas, kad ir kokie poniški kiti svečiai. Negaliu čia kaip niekur nieko gyventi svetimu vardu, veisdama skirtingas asmenybes kaip vazoninius augalus, maitindama jas, auklėdama iš neturėjimo ko veikti, nes be paliovos laukiu, kada bus nulemtas mano gyvenimas, kada juristai pagaliau ims kažką daryti; viskas dėl to, kad Edvinui naudinga teig-

ti, esą aš svetimavusi su kadaise geriausios draugės Sjuzanos meilužiu Lambertu. Melas, viskas melas! Iš tiesų Edvinas tik norėjo vesti Antėją ir pasirūpino išstumti mane iš savo gyvenimo. Aš įgrisau Edvinui, štai ir viskas. Maniau, kad santuoka truks visą gyvenimą, nes atskirai mes buvome niekas, o kartu šis tas, o taip, šis tas, tačiau Edvinui ji buvo tik būdas subręsti. Dabar nekenčiu Edvino už tai, ką jis padarė man, kad praradau pasitikėjimą žmonėmis; jis pavogė mano gebėjimą mylėti ir nepakankamai rūpinasi manimi, nelabai aiškiai mane prisimena, net nenori aptarti šio reikalo su manimi. Aš sunaudota ir paniekinta, tačiau blogiausia — užmiršta.

— Arba kitas palyginimas: aš — susivijęs telefono laidas; įsiūbuok jį ir žiūrėk, kaip greitai atsivynioja, taip greit, jog beveik tiek pat vėl susiveja, tik į priešingą pusę. Kam užteks kantrybės laukti, kol jis susitvarkys? Tik ne man, kad ir kas būčiau. Aš veikiau nuplėšiu visą aparatą nuo sienos ir išsiversiu be laidų. Bet kaip man nusikratyti kitų, kurios visur keliauja su manim?

— Mano bėda — kad per daug noriu atnarplioti. Per daug iksų, per daug narpliojimo. Nieko nuostabaus, kad skauda galvą.

Ajaksas tebetylėjo.

Andželika pamano, kad galbūt ją nuramins vonia. „Klermonto“ vonios gilios, plačios ir padarytos iš marmuro. Ji pastebi, kad jas dar ir valyti sunku. Paima valiklį iš spintelės apačioje ir drėgnu šluostuku bando pasiekti kambarinės nenušveistą vietą, o atsistodama žiebia galva į dušą.

Ji nusvyruoja į lovą. Atsigula. Galvą skauda daug daug labiau.

13

Skylėta asmenybė

— Aš stebėjau šį reiškinį, — tarė Ajaksas kultūringu tonu, Andželikai pusryčiaujant. — Ir štai ką norėčiau pasakyti. Andželika, Želė ir Angela nėra atskilusios trys ledi Rais dalys, kaip šiai atrodo. Ne. Visos yra lygios. Kiekviena gali ir turi būti teisiškai, finansiškai ir dvasiškai atsakinga už visas. Negali būti nė kalbos, esą dešinė nežino, ką daro kairė; viena asmenybė dominuoja ir valdo silpnesnes, gali kartais jas nustebinti. Klasikiniais suskilusios asmenybės atvejais padori A pabunda rytą ir paaiškėja, kad ji, tarkim, sumušta ir ištepta medumi arba vilki keistais drabužiais, kurių kišenės prikimštos pinigų; A suglumsta ir kankinasi, nes neturi jokio supratimo, ką kita jos asmenybės dalis B prasimanė naktį, kur ėjo, ką veikė, — tiesą sakant, net nenutuokia, kad tokia B egzistuoja. Bet B egzistuoja, o greta B, galimas dalykas, egzistuoja C, D, kartais apsireiškia E, F ir G, kurios žino apie kitas arba viską, arba nieko, arba šiek tiek, destis ar jos A, ar B komandoje ir kiek jomis pasitiki dominuojanti asmenybė. Esmė tokia: nuo A — santūrios, geros, mielos ir atsargios atskyla B — pasileidusi, nusikalstamų polinkių, klastinga ir stichiška.

Ledi Rais atveju asmenybė nesuskilusi, labiau tiktų apibūdinimas „skylėta“; procesas dar nesibaigė: tai kraštutinis galvoje girdimų balsų atvejis. Faktiškai skilimas įvyks tik atplėšiant, kaip išplėšiamas kelio mokesčio skrituliukas iš jį supančio kvadrato. Tačiau dabar, jei Andželika ką nors nužudytų, Želė ir Angela nebūtų išteisintos: jos turėjo ir galėjo ją sulaikyti. Jei Želė patemps sąnarius, dirbdama „Ketervolyje ir Mose“, Andželika ir Angela vargu ar galėtų skųstis: pirštus nualino ir jų pačių perdėtas stropumas. Jei Angela susigriebtų chlamidiozę ar AIDS, Andželikai ir Želei nevertėtų stebėtis: jos neprivalėjo nusileisti; tiesą sa-

kant, jos pačios lytiškai susigundė. Visos trys privalo pasaulio akivaizdoje laikytis vieningai, nors tarpusavy ir toliau be galo aiškintųsi santykius. Tai dar ne klinikinis reiškinys, o jei pasiseks, toks ir nebus. Kiekviena žino viską apie kitas ir atskiros dalys vis dar sudaro atpažįstamą vienovę. Skrituliukas dar tebėra kvadrate. Kol kas.

Sudėtinė Andželikos, Želės ir Angelos asmenybė, kuri ištekėdama tapo ledi Rais, tėvų, Levandos ir Stiveno Vaitų, buvo mylima ir lepinama — kiek tėvai geba žaviai ir nesavanaudiškai elgtis. Blogis, psichozė, trauma nebūtinai įtrauktini į lygtį; jie nebūtinai prakiurdo asmenybę. Skilimas yra klinikinis ir kankinantis, patologinis reiškinys; daug dažniau pasitaiko skylėtumas. Daugelis mūsų serga lengva skylėtumo forma, neaiškiai jaučia niekur nepritampą; girdi tykų balsų murmesį galvoje. Vargšė aš, vargšė; galimi variantai, pavyzdžiui: nežinau, kas man pasidarė! Taip atsitinka jautriausioms, o ne labiausiai žemiškų nelaimių prislėgtoms prigimtims.

Daugelis moterų pasakoja esančios padalytos į tris dalis. Kai žiūri į veidrodį, sukinėdamosi ant švelnių pirštų, jos — Andželika; kai eina į darbą stropiai ir objektyviai plušti — Želė; kai elgiasi negražiai, geria, užsitraukia marihuanos cigaretę, palieka vaiką be priežiūros, puola prie priešingos lyties organų — Angela. Laiškus jos pasirašinėja oficialiai — „ledi Rais“.

Kai moteris sako: „Kad taip galėčiau rasti save“, vienu metu kalba visos trys asmenybės, jausdamos, kad viena kuri dominuoja, o tai joms nepatinka: jos trokšta pusiausvyros.

Kai ji sako: „Turiu save realizuoti“, prabyla Želė (kuri, atsitraukusi nuo darbo ir susimąsčiusi, kas yra, nusprendė, kad reikia vaiko), stengdamasi aplenkti Andželiką ir apskritai kaip nors nusikratyti Angelos.

Kai moteriai vyras tėra naminis gyvūnėlis jos rankinėms nešioti, kai ji nenori su juo mylėtis ir dedasi moraliai pranašesnė, viešpatauja Andželika. Būtent Andželika

tvirtina, kad širdies gilumoje visi vyrai smurtautojai ir apskritai šlykštūs, netikę, agresyvūs padarai. Galvijai!

Kai moteris pabėga su geriausios draugės vyru, pareiškusi, kad nieko negali padaryti, arba kai tvirtina, kad tereikia jai pirštu pamoti, ir ji nuvilios tavo jaunikį, tai Angelos darbas, ir veikiausiai ji iš tiesų jį nuvilios. Saugokis. Ji geros širdies, tačiau jos geismai nepasotinami, o apie moralę neverta nė kalbėti.

Ledi Rais, anot ramaus laikraščių psichiatrų apibūdinimo, „sunkiai prisitaiko prie aplinkybių“; tai reiškia, kad didžiulės žvaigždės jos sieloje sprogsta, palikdamos žiojinčias juodąsias skyles: svaigstančia galva ji ieško Andželikos, Želės, Angelos paguodos.

— Kaip matai, — toliau kalba Ajaksas, — aš savęs neįtraukiau į lygtį. Jūsų trijulė sudaro vienovę. Bet aš esu vyras, savarankiškas ir nedalomas. Ir aš čia viskam vadovauju.

Moterys priblokštos tyli.

— Andželika, — pareiškia Želė, — iškart atsikratyk tuo tipu.

— Pamėginsiu, — atsakė Andželika.

— Nepadoru, kad čia yra vyras, — įsiterpia ledi Rais. — Aš jaučiuosi nei šiaip, nei taip.

— O man patinka, — atšauna Angela, — užtat visada jaučiuosi seksuali. Nebūtina klausytis, ką jis plepa, — juk viso labo tėra tik vyras.

Tačiau Ajaksas jau dingo. Andželika bando nustatyti, kur. Girdėti šauksmai ir kriokimas, laivo stiebų girgždesys, jūros paukščių klykavimas, kardo kirtis į skydą ir bangų mūša į uolą, lyg didvyris Ajaksas, Odisėjo draugas ir tėvynainis, perimtų Ajakso, daugialypės asmenybės žinovo, pareigas. Turbūt taip smagiau: raumeningam, stipriam vyrui toks gyvenimas veiklesnis ir priimtinesnis, negu dalintis galva su trimis moteriškėmis ir skaityti joms paskaitas apie jų padėtį.

Tą dieną Želė neina į darbą. Andželika per daug suirzusi, kad išverstų ledi Rais iš lovos. Remas bergždžiai laukia prie viešbučio durų. Net Angelai neberūpi linksmybės. Visa asmenybė krūpčioja ir virpa; ją kur kas labiau, negu manė, prislėgė staigus Ajakso išsiveržimas iš Andželikos ir klinikinis jų padėties apibūdinimas. Viskas lengviau, kol neapibrėžta.

— Ir pasitikėk tu vyrais, — verkia ledi Rais. — Man reikia Edvino, kad jis manimi rūpintųsi, o jo nėra. Pati turiu manytis!

Kitoms nepakanka jėgų net dar kartą paaiškinti jai, kad taip nėra.

Tačiau laikai iš tikrųjų blogėja. Artėja krizė. Iš kur ir kokio išsigelbėjimo laukti? Vieninga siela puolama; sąjunga svyruoja; vėliava suplėšyta — vargšė ledi Rais nebeatskiria gėrio nuo blogio, viskas atrodo nebetikra, niekuo nebegalima pasitikėti, jos praeitis tapo beprasmė, ateitis miglota, net draugai daugiau nebe draugai. Net lėkštės, iš kurių buvo įpratusi valgyti, pasirodo, ne jos, o Raisų šeimos paveldimi daiktai, kaip rašo Brajenui Mosui seras Edvinas. Ledi Rais negali naudotis savo atlasinėmis antklodėmis, tvarkingai sulankstytomis didžiojo miegamojo nišos spintoje; dar blogiau, jos varžovė Antėja atsilošia į sveiką, natūralų audinį trečio aukšto patalynės sandėliuke, kad jos vyras suteiktų jai malonumo. Nieko nuostabaus, kad dabar manoma, jog patalynės kambarėlyje vaidenasi, ir ponia Makartur nebevaikšto į jį viena, nes ore dvelkia šalčiu, o per nugarą jai laksto šiurpuliai. Antėja ir Edvinas nieko nepastebi: jų geismo kaitra nustelbia viską.

Vargšė ledi Rais. Kokia suglumusi, šokinėdama iš vienos asmenybės į kitą, slenka ji per gyvenimą — kaip visi vyrai ir moterys, kai paaiškėja, kad meilės, namų, pasto-

vumo sąvokos pastatytos ne ant uolos, o ant lakaus smėlio. Kai išsiskiria ir išplyšta kibukas, o kelnės ir apatiniai nusmunka ir visi juokiasi, galima užjausti net tuos, kurie gyvena prabangiuose viešbučiuose.

Nieko nuostabaus, kad žmonės pasitiki Jėzumi. Jėzus niekad neapleidžia. Ant šios uolos pastatyta ši bažnyčia, tereikia nekreipti dėmesio į menką istorinį liudijimą, vieną kitą pergamento ritinėlį Negyvosios jūros pakrantėje. Negyvosios jūros rankraščiai — Negyvosios jūros burbulo, didžiojo finansinio skandalo, ir Negyvosios jūros — bevaisių tyrų, kartaus vandens telkinio junginys. Negyvosios jūros rankraščiai — prarasto tikėjimo ženklas.

Ledi Rais požiūriu, alimentai yra uola, ant kurios bus pastatyta jos verta ateitis; Andželika planuoja, Želė dirba, Angela dulkinasi, Ajaksas nervina.

14

Pabėgimas

Ledi Rais, ši skylėta, suskilusi asmenybė, savasčių, pakrikai susietų vieno kūno, rinkinys, sėdėjo „Klermonte“, apsisiautusi šilkiniu chalatu, pirktu viešbučio parduotuvėje, apmokėtu sero Edvino kreditine kortele, žiūrėjo į veidrodį, jautėsi vieniša, verkė ir daugiau nebesitvardė. „Aš negaliu šito iškęsti!“ — sušuko ji ir iš tiesų negalėjo. Dauguma žmonių sako nebeištversią ir meluoja: ištveria, nes neturi kur dingti. Tačiau ledi Rais užplūdę dvasinio skausmo priepuoliai buvo tokie smarkūs, kad ji nebesitvėrė savo kailyje ir pasidalijo tarp kelių savo asmenybės dalių.

Skylės didėjo.

— Neištižk taip, dėl Dievo, — iš veidrodžio subarė Želė ledi Rais, bet švelniau pridūrė: — Diena buvo ilga ir sunki.

— Ateityje, — pareiškė Andželika, — namo važiuosime autobusu, o ne metro. Ne taip gadina nervus. Ir liaukis bliauti, kol dar mūsų akys neparaudo ir neužputo. Jėzau! Na, ir vaizdas!

— Nulipam žemyn į barą, — pasiūlė Angela, — ir nusižiūrim kokį turtingą verslininką. Pramogų naktis, seksas — geras ar blogas, sutinku, kad rizikos yra. Jei galėsime, susiveiksime žolės ir pasidarysime pinigų.

— Žolės? — paklausė ledi Rais.

— Narkotikų, — paaiškino Angela.

Ledi Rais sukliko.

Ledi Rais pajuto betraukianti savo gražiausius apatinius ir besimatuojanti, o Želė jaudinosi.

— Nieko panašaus tu nepadarysi, — bambėjo Želė, — naktį turi gerai išsimiegoti. Rytą reikės eiti į darbą.

Sulig tais žodžiais Angela įgnybo Želei į ranką, palikdama bjaurią mėlynę, taigi Želė užsičiaupė; Andželika spoksojo nustėrusi, o ledi Rais vėl sukliko ir visiškai suskilo į atskiras dalis — atrodė, kad iš jos nebeliko nieko.

Ji atsigulė ant lovos, palikdama naktinį gyvenimą kitoms.

15

Angela išsiruošia į žygį

Barmenas nusišypsojo Angelai. Buvo jaunas graikas švelniom rudom akim, baltais kaip sniegas marškiniais ir aptemptomis kelnėmis; jis šokinėjo nuo vieno baro galo

prie kito, lėtapėdžių klientų pašauktas. Angela, nužvelgusi jo mažus raumeningus sėdmenis, apsilaižė. Net kyštelėjo pro ryškiai raudonas lūpas rausvo liežuvėlio galiuką.

Andželika dažydavosi retai. Želė mėgo pastelines spalvas ir santūriai dirbtinę išvaizdą. Angela norėjo visko ir daug. Lipantis ant klubų sijonas, sidabro spalvos aukštakulniai batukai, nuogas liemuo, emaliuota rožė, — tokią koks nors šeichas „Espri" parduotuvėje galėjo nupirkti lėlytei, kuriai labai pasisekė, — susegtas juodas odinis švarkas.

Barmenas linktelėjo tuščio blausiai apšviesto staliuko paneliais apmuštame kampe pusėn. Baras buvo skoningai išdažytas rausvomis ir pilkomis spalvomis. Andželikai tai pasirodė bjauru, Želei patiko, Angela nieko nepastebėjo, sujaudinta net savo liežuvio prisilietimo prie lūpų. Kam dabar rūpi Edvinas, santuoka, neteisybė, alimentai, įstatymas: visa tai — kitas pasaulis.

— Aš neturėčiau skatinti vienišų ponių, — tarė padavėjas, — tačiau verslas toks menkas, kad galbūt jūs jį pagyvinsite.

Želė buvo beišsižiojanti, koks tai įžeidimas, iššūkis jos principams: vienišoms ponioms negalima, o vienišiems ponams galima? — tačiau Andželika su Angela privertė ją prikąsti liežuvį. Angela atsisėdo su taure rankoje ir atsainiai timptelėjo sijonėlį dar aukščiau, ištiesdama kojas, kad deramai atskleistų jų žavesį. Pagyvenę, sėkmingai vedę turtuoliai, kurie šį vakarą, tuo blogiau, apsilankė bare, dirstelėjo ir nusisuko, o jų žmonos žvilgsniu prašė padavėją pagalbos, tačiau šis buvo joms atsukęs nugarą, ir vienas kitas vyras rizikuodamas dirstelėjo dar kartą.

— O Dieve, — tarė Želė, — kaip vulgaru ir gėdinga.

— O ko tu tikiesi? — kandžiai paklausė Andželika. — Angela — labai vulgari asmenybė.

— Rytą ji gailėsis, — pareiškė Želė. — Galiu pasakyti tik tiek. Mes visos gailėsimės.

— Užsičiaupkit abidvi, — drėbė Angela, atsisegdama odinį švarką, kad parodytų dar ne iki galo matomas putlias krūtis. — Aš tikrai nesigailėsiu.

— Netikiu, — ginčijosi Želė. — Andželika, tai nepakenčiama. Einam? — Ir Andželika pabandė stotis, tačiau nuo stipraus gėrimo sulinko kojos, — ledi Rais retai gerdavo ką nors stipresnio už toniką, — taigi mikliai teko vėl atsisėsti.

Pagaliau bare pasirodė du galimi klientai, du iš pažiūros heteroseksualūs vyrai be moterų: ji nusprendė, kad tai bebaigią penktą dešimtį solidūs raudonveidžiai amerikiečiai; ne lipšnūs pinigais aptekę direktoriai, pasimaišantys bare sėkmingesnėmis dienomis, ne iškalbingi, vikrūs, grėsmingi arabai, klajojantys grupėmis ir mėgstantys stambiakrūtes merginas, kuriomis džiaugdavosi iš eilės pagal užimamą visuomeninę padėtį. Ne, šie, tarkim, inžinieriai: jie pradėjo karjerą be didelio mokslo, tačiau turėjo auksines rankas ir galų gale tapo vadovais; žlėgtainio su traškučiais, o ne ikrų mėgėjai; linkę į paprastą žmogišką prieraišumą, ašaras, o ne muštynes; vedę patikimas negražias žmonas, kurias myli; jie mindžikavo ir kvailai vypsojo, kur kas smagiau jausdamiesi paprastame bare negu naktiniame. Angela atsiduso.

— Du avinėliai, — pagyvėjusi sušnibždėjo Andželika, — paklydę svetimose ganyklose, ir Dievas žino, kada jie paskutinį kartą maudyti. Angela, kaip tu gali?

— Užsičiaupk! — riktelėjo Angela taip įtūžusi, kad Andželika užsičiaupė. — Aš noriu būti atlygis, jų puiki naktis mieste — tai mano privilegija. Jei suteiksiu jiems laimės, tik džiaugsiuos. Jūs visos baisios šykštuolės.

Žodelis barmenui į ausį; šis linktelėjo Angelos pusėn. Porelė atsisuko ir kritiškai įsispoksojo į ją.

— Luktelėk, Angela, — įtikinėjo Želė. — Velnias! Pažįstu tokius barmenus. Jis tik nori, kad iš čia nešdintumeis. Tu gadini jo įstaigos reputaciją. Jis galėtų tau bet ką prikabinti. Tai įžeidimas, pasityčiojimas. Bent jau susiieškotum milijonierių. Dėl Dievo, Angela, mes tau ne šiukšlės!

— Atsiknisk, — atkirto Angela ir vėl įgnybo Želei į ranką, šypsodamasi pro grimasą, kai porelė prisiartino, nešina dviem viskio sau ir dvigubu džino jai. — Aš bent jau atidirbu už pinigus.

Galų gale klientai gaus jas tris, o mokės kaip už vieną, nors Andželika, be abejo, nerodys didelio noro, o Želė tik gadins nuotaiką, tačiau seksas yra seksas: tą akimirką, kai kūnas paklus instinktui, anos dvi kaži kaip nebesukliudys, gal net suteiks papildomo pikantiškumo Angelos pramogai.

Ledi Rais miegojo. Iš kur ji įgijo žemiškos išminties? Gyveno kankinantį, tačiau ribotą ir uždarą gyvenimą — tokio pakako, kad patikėtum kolektyvine pasąmone. Jei giliai giliai pasinersi į ją, aptiksi ne trijų, o visų pasaulio moterų sukauptą išmintį ir patirtį, be to, visas neteisingas prielaidas ir sąlygines reakcijas. Sveikas protas kol kas nesugeba to paaiškinti. Ledi Rais — ne angelas: tikrai ne, kitaip nebūtų atsidūrusi šitoje kompanijoje.

Maiklas, tankiais sidabriniais plaukais ir auksiniu dantimi, atsisėdo Angelai iš kairės. Deividas, retėjančiais rudais plaukais ir raukšlelėmis apie mėlynas akis, atsisėdo jai iš dešinės. Džiaugiasi susipažinę, pasakė jie. Nieko šiame mieste nepažįstą. Ji šypsojosi ir nieko rimto nepasakė. Jie pranešė apsistoję tolimesniame viešbutyje. Galima patikėti: jų kostiumai nebuvo tokie lygūs ir glotnūs kaip paprastai „Klermonte“ matomi apdarai. Šie buvo iš pra-

džių supakuoti, paskui išpakuoti ir nepatyrę aukščiausios klasės liokajaus paslaugų.

Maiklas ir Deividas vis siūlė Angelai džino, įdėmiai žiūrėdami, kaip ji geria. Ji pasakė, kad jos vardas Angela, kad ji — privačiai dirbanti slaugė. Kad pasamdyta slaugyti po apopleksijos paralyžiuotos senos damos, šiuo metu apsistojusios „Klermonte“. Netinka nei pūstis, nei pabrėžti savo profesijos. Šiame žaidime mėgėjoms sekasi geriau už profesionales.

— Angeliškas vardas, — pasakė jie, — angeliškas ir būdas. — Jie manė, kad ją reikia pralinksminti, ir ji su tuo sutiko.

Maiklas išpuoselėtus pirštus padėjo jai ant vienos rankos, Deividas — ant kitos.

— Paklausk, ar jie vedę, — sušnibždėjo Želė Angelai į ausį.

— Ar vienas kitą? — garsiai atšovė Angela. — Dėl Dievo, atstok.

— Tu man tai sakai? — nustebo Maiklas.

— Atleiskite, — atsiprašė Angela. — Kartais kalbuosi su savim. Priprasit.

Deividas pasilenkęs švelniai suspaudė jos lūpas nykščiu ir smilium.

— Kad nutiltum, — pasakė jis. — Moterims nedera daug šnekėti. Per tai prisidaro bėdos.

Ji pamatė vestuvinį aukso žiedą ant bevardžio piršto: nieko nepadarysi. Jis turi žmoną.

— Negi tu niekam nejauti pagarbos? — paklausė Andželika.

— Liaukis, Andželika, — įsiterpė Želė. — Jos nesustabdysi. Plaukiam pasroviui. — Kurį laiką jos taip ir darė.

Maiklas susirūpinęs pasakė Deividui:

— Jei laikysi užspaudęs jai lūpas, nebegalės gerti. — Ir Deividas atitraukė ranką, o Angela linksmai nusišiepė ir vienam, ir kitam. Barmenas atidaręs palaikė duris, kol jie vedėsi Angelą per kambarį.

— Aš tokia girta, kad vos bepastoviu, — prisipažino ji barmenui, dėl viso pikto pakštelėdama ir jam į žandą.

— Ne tą vyrą bučiuoji, — pasakė Deividas, atitraukdamas ją.

— Ar tai ne ledi Andželika Rais? — paklausė barmeną durininkas marmurinėje fojė, kai trijulė nušlitiniavo gatve, ieškodama savo ne tokio prašmatnaus viešbučio.

— Aišku, ne ledi Rais, — atsakė barmenas. — Kažkokia kekšė, atlendanti čia ir gadinanti mano baro reputaciją. Aš jas kuo greičiau nugirdau ir iškomandiruoju.

— Ledi Rais čia apsistojusi inkognito, — paaiškino durininkas, — taigi teoriškai tai ne mūsų reikalas. Jai teks pačiai savim pasirūpinti.

Eidama Deivio gatve Oksfordo gatvės pusėn, Andželika vis dairėsi per petį.

— Kam taip darai? — suirzo Želė. — Man reikia susikaupti. Stengiuosi, kad ji laikytųsi ant kojų.

— Viskas per daug lengva, — tarė Andželika. — Aš nervinuosi. Mus pakišo. O jeigu kas atpažino? Jeigu Edvinas sužinos? Jeigu mes sekamos? Jei tai turės įtakos mūsų alimentų dydžiui?

— Tau paranoja, — pareiškė Želė. — Pavyzdžiui, aš džiaugiuosi galėdama praplėsti akiratį.

— Širdies gilumoje tu beviltiška šliundrytė, — kandžiai atšovė Andželika. — Ne geresnė už Angelą.

Angela kniubtelėjo ir vos nepargriuvo, tačiau ją iš abiejų pusių surėmė Maiklas su Deividu. Maiklas laikė pakišęs ranką jai po švarku, pajuto ji, ir glamžė krūtinę. Jai patiko.

— To jau per daug, — pareiškė Andželika ir užsimerkė. — Aš apsigalvojau. Grįžtu pas ledi Rais.

— Aš irgi, — pritarė Želė. — Angela, tu lieki viena.

Prieš nueidama Želė įstengė išlupti aukštakulnį batelį iš šaligatvio grotelių, užuot jį ten palikusi, kaip mielai ketino padaryti Angela. Ji nebuvo nei taupi, nei rūpestinga. Jai patiko švaistyti. Bateliai buvo iš pintų sidabrinių juostelių — brangi pora, kurios ledi Rais beveik neturėjo progos apsiauti: sluoksniuose, kur sukiodavosi Raisai, apavas kuklus ir patvarus. Netrukus Želė suvokė, kad ledi Rais pusnuogė guli ant lovos, bet ne „Klermonte“, o kažkokiame nežinomame viešbutyje: kuo mažiau ji apie tai žinos, tuo geriau. Ji tik vylėsi likti gyva. Atsitiktinis seksas — beprotybė. Žmogžudžiai maniakai, ŽIV užsikrėtę prievartautojai yra kraštutinė sekso su nepažįstamais žmonėmis patirtis: artimesnė, įprastesnė patirtis — sadistai, šantažistai, smurtininkai, vyrai, trokštantys pažeminti. Jei Želė tai žino, kodėl Angela taip lengvai stato pavojun ledi Rais? O gal Angela mano, kad siaubas — nedidelis mokestis už seksą? Kuriam galui dviem vyrams viena moteris? Ar viena moteris tiesiog pigiau už dvi?

Atėjus metui imtis darbo, Deividas ir Maiklas kur kas labiau domėjosi vienas kito angomis negu Angelos. Angela pravertė, anot kandžių Andželikos žodžių kitą rytą, kai jos vėl saugiai tūnojo „Klermonte“, kaip aistros, net meilės liudytoja — taip švelnus, saldus, tirštas džemas tepamas ant apykietės, su pluta, gerokai sužiedėjusios duonos, viliantis, kad ši bus nors kiek skanesnė. Želė atsiliepė:

— Tu per daug linkusi į eufemizmus, Andželika. Buvo šlykštu. Vyrai tikri galvijai. Jie tenorėjo dar kur nors įbrukti savo grūstuvus, jei šie netyčia būt nukrypę į šoną. Meilės ten nė kvapo.

Angela suniurnėjo, kad jie, regis, myli vienas kitą, be to, kam dabar rūpi meilė? Ji, Angela, smagiai praleidusi

laiką ir uždirbusi šimtą svarų grynaisiais; paskui, kai Andželika prisileido vandens į vonią ir pripylė kvepalų, o Želė sulankstė rūbus, piktindamasi nubrūžintu kulniuku, Angela išvargusi nutilo ir pasislėpė.

Kai ji dingo, Želė pasakė Andželikai:

— Ką mes su ja darysime? Ji mus įvels į siaubingą bėdą. — O Andželika, tepdamasi skaudančias kūno dalis gydomaisiais tepalais, atsakė:

— Nežinau. Nežinau.

Pusryčiaujant Andželika tarė:

— Man rodos, mačiau tą dailų barmeną, kai Angela parėjo. Jutau, kad jis jos laukia. Akivaizdu, ką mes veikėme. Girtos, niekieno nepalydėtos, sudraskytu sijonu, ketvirtą ryto. O jei jis mus nufotografavo?

Želė gyvai užginčijo:

— Nesąmonė. Būtume pamatę blykstę.

— Mes buvom taip nusivariusios, kad nieko nebematėm, — pasakė Andželika.

Želė linksmai pareiškė:

— Nors jau vėl esame „mes". Smagi naktis daro stebuklus.

Andželika pareiškė:

— Kalbėk tik už save. Man gėda ir jaučiuosi pažeminta. Tačiau veikiausiai nieko geresnio nė nenusipelniau.

Kava joms patiko, buvo juoda ir stipri. Mieliniai raguoliukai švieži, o saldūs glaistyti pyragėliai — įdaryti obuoliais ir tiesiog nuostabūs. Nušvito saulė.

— Tik keturios valandos miego, — skundėsi ledi Rais, vėl tapusi savimi, — ir visos dienos darbas prieš akis! Dievas žino, kas man kartais užeina.

Žinoma, diena nuėjo šuniui ant uodegos. Ledi Rais ją šiaip taip prastūmė, įsikūnijusi į pagiringą ir neišsimiegojusią Želę, tačiau rizikingasis skausmas atlėgo, skriauda ir aklas įniršis, kad Edvinas pasirinko kitą moterį, kad ta ki-

ta moteris taip lengvai jai iš po nosies pačiupo jos vyrą, jos turtą, jos namus, patį jos gyvenimą, kiek atbuko. Ledi Rais naudojosi savo kitomis „aš“, kad išgyventų. Kas jai beliko daryti?

Želė užmiršo išsaugoti kompiuterio failą ir prarado visą dienos darbą, įskaitant ir laišką Barniui Ivensui, apie kurį ji užmiršo pasakyti Brajenui Mosui. Jei bus atsiųstas laiškas, reiškiantis pretenzijas, kad nedovanotinai delsiama, gavusi ji pames ir tą. Ji liovėsi skubėti. Dabar stengėsi laimėti laiko. Juto, kad pradėjo sveikti. Kitos pritarė.

Pasirodė, kad Angelos antivisuomeniniai polinkiai didelės žalos nepadarė.

— Sekso, pinigų ir alkoholio mišinys pavojingas, — maivėsi Želė. Kadangi Angela negalėjo gyventi be pirmojo, o visoms reikėjo antrojo dalyko, jos nusprendė daugiau niekad nepasigerti. Aplink pilna išsiskyrusių moterų, kurios tikisi, kad alkoholis padės joms prastumti naktį, todėl sunkiai stumia dienas.

16

Blogiukė ir geriukė

Brajenui Mosui paskambino Talis Tofeneris. Želė pakėlė ragelį. Pranešė, kad Brajenas Mosas pasitarime, nors taip nebuvo. Pasakė perduosianti Brajenui, kad paskambintų, bet neperdavė.

— Kodėl mes jo nemėgstam? — paklausė Andželika.
— Jis nesimpatiškas, — miglotai numykė ledi Rais. — Nevisiškai mūsiškis.

Santuokos prisiminimai blėso, iš tiesų jie tepriklausė vien ledi Rais, bent jau apie paskutines vedybines dienas. Neužsimiršo keletas įspūdingų įvykių: kaip pro stogą įgriuvo kaminas, kaip Robertui Dželikui buvo atiduoti pinigai, kaip buvo slaugoma ledi Ventura, kaip Natali nušutino Sjuzanai kaktą omarų sriuba. Taip, ten tą vakarą buvo ir Talis Tofeneris, tačiau ką jis sakė ir darė? Ji prisiminė, kad Sara Tofener nusiskundė tarnais. Tačiau tie įvykiai dabar sklandė kaip erdvėlaiviai kosmose be pradžios ir be pabaigos. Su ledi Rais jie turėjo nebe kažin kiek bendra. Ji nematė Edvino ir nesikalbėjo su juo šešis mėnesius, nors jis keletą kartų skambino Brajenui Mosui ir ragelį pakeldavo ji. Jis net jos balso nepažino. Pamačiusi jo skubotai pakeverzotą parašą laiškų apačioje, ji spausdavo popierių prie lūpų, kad ir kaip ją bandė sulaikyti Želė, rėkianti iš pasibjaurėjimo:

— Dieve, štai kur be proto mylinčios moters paveikslas! Tas vyras — pabaisa.

Ledi Rais įvairiomis gudrybėmis bandė prisiskambinti Edvinui, tačiau jis pakeitė savo asmeninį numerį. Atsiliepdavo Antėja arba ponia Makartur, ir ledi Rais padėdavo ragelį, o širdis taip daužydavosi, kad, rodės, iššoks iš krūtinės.

Kad Antėja dabar slampinėja jos, ledi Rais, virtuvėje, naudojasi jos rykais ir indais, guli jos lovoje su jos vyru, ledi Rais atrodė tikras slogutis, nors visam pasauliui, net Želei, Andželikai ir Angelai, tai buvo paprastas dalykas. Žinoma, dabar vyrams ir moterims reikia serijinių sutuoktinių: kas gali amžinai keisti namus, pirkti naujus, pakeitęs partnerį? Vaikams, jei tokių esama, reikia tęstinumo. Tarp peilių ir porceliano, pagalvių ir indaujoje nebeleidžiama nusėsti vedybas lydėjusiems kerams: tai paprasčiausiai nepraktiška. Ar nesėdi kitas vyras Andželikos tėvo krėsle, berods nė kiek nesibaidydamas šmėklų? Tegu

naujasis partneris laisto ankstesniojo vazonines gėles, tiek tereikalaujama. Dabar ledi Rais dėkojo Dievui, kad neturi vaikų ir nereikia plėšytis tarp meilės ir neapykantos, švelnumo ir bjaurėjimosi, kai juose išvysti jų tėvą. Ji jau netikėjo, kad jei būtų turėjusi vaiką, jos santuoka būtų buvusi kitokia. Jis būtų matęs vaike savo žmoną ir atsižadėjęs vaiko, tik tiek.

Andželika nusižiovavo.
Želė nusižiovavo.
Angela nusižiovavo.

— Užmirškime praeitį, — tarė jos. — Kokia tai nuobodybė.

Ledi Rais bandė paaiškinti, kad ją liūdina ne praeitis, o vis didėjantis ir stiprėjantis praeities nebuvimo pojūtis. Jos akimis žiūrėjo Edvinas, jis visada buvo greta: jis stengiasi padaryti taip, kad ji pasijustų neegzistuojanti, niekad neegzistavusi, ir jam tai sekasi. Jis ją naikina.

— Mes tave paremsime, — pareiškė kitos. — Mes gyvename čia ir dabar; mums nereikia praeities.

Ji buvo dėkinga, tačiau juto, kad jos nelabai supranta, kaip ji kenčia. Dabar kartais net sapnuose Edvino veidas būdavo languotas, lyg jį rodytų per televizorių, o jis nenorėtų būti atpažintas. Tai ją labiausiai skaudino. Jis atėmė iš jos namus, o dabar grobia netgi prisiminimus. Pavogė dvylika metų. Pasirinkimo nėra, jei ji apskritai ketina gyventi, belieka atvirsti į tokią, kokia buvo, kai už jo ištekėjo: kaip vaikas, per ilgai ir per dažnai nelankęs mokyklos, kaip ji gali pasivyti kitus? Per amžius vilksis visiems iš paskos.

Alimentai, neapykanta, apmaudas — štai trejybė. O, jai tikrai neramu dėl savęs.

17

Želė perima iniciatyvą

Pagaliau Taliui Tofeneriui pavyko prisiskambinti Brajenui. Skambino jis iš Bendruomenių rūmų.

— Kas darosi tavo sekretorei? — paklausė. — Tu ją dulkini, ar ką? Ji visai negalvoja apie darbą.

Brajenas atsiprašė dėl Želės. Talis Tofeneris norėjo sužinoti, kokia tikimybė įkišti žmonos senelę su vyru į beprotnamį ir užvaldyti jų turtą. Brajenas Mosas pasakė manąs, jog tikimybė nedidelė, nes kalbama apie paveldėjimą, ir Talis neteko kantrybės. Brajenas gelbėdamasis perdavė telefoną Želei. Želė pagaliau prisiminė, kodėl jai nepatinka Talis Tofeneris.

— Nepūsk arabų, — klykė Talis, — esą seni žmonės — ne popieriaus ryšuliai, jie turi savo norus ir teises. Girdžiu tai visą laiką, kiek tik dirbu šitam sumautam darbe, į kurį mane įkinkė. Jei būtų taip, kaip aš noriu, visi šios šalies gyventojai, kuriems daugiau kaip aštuoniasdešimt, būtų surišti virve kaip ryšuliai — nes kas gi jie daugiau — ir sukišti į krosnį. Ir vėl balsų pasiskirstymo skambutis. Partijos vadovo trijų eilučių pranešime dėl debatų parašyta, kad turiu eiti ir balsuoti už įstatymą dėl nemokamo kuro pensininkams. Iš tavęs man naudos kaip iš ožio pieno, Mosai. Visi sako, kad ne kažin ką tenuveikei ir mano draugo Edvino Raiso labui, gelbėdamas jį nuo siaubingosios žmonikės. Ji buvo pasibaisėtina virėja.

Ir telefonas nutilo.

— Buvusi žmona, — tarė Želė viršininkui, — kaip ir velionis, tik jos niekas nemini gražiuoju.

— Kaip keista, — atsiliepė Brajenas Mosas, — kaip tik tai man pasakė žmona.

Kitą kartą, kai Želė atsistojo, jis apglėbė jai liemenį ir tarė:

— Norėčiau apsaugoti tave nuo visų pasaulio baisybių.

— Turėtum tai daryti žmonai, — atkirto Želė.

— Žmoną irgi galiu saugoti, — atsakė jis. — Baisybių daugiau negu pakankamai.

Tačiau Želė vis dar atstumia jį. To reikalauja Andželika. Brajenas Mosas pasakė Želei, jog moteris, bandanti išpešti iš vyro alimentus, turėtų labai saugotis, kad jos nesučiuptų lytiškai santykiaujant su kitu vyru. Teisėjai ir advokatai gali susilinksėti ir susimirksėti. Mažiau pinigų, jei ji vis dar patraukli ir gali susimedžioti vyrą; daugiau pinigų, jei sena, negraži ir veikiausiai visam laikui liks vieniša.

— Tai negarbinga, — pareiškia ledi Rais.

— Nelabai, — atšauna Angela. — Bet suprantama.

— Kurgi ne, — su panieka priduria Andželika.

Visos nusikamavusios.

— Reikėtų sugalvoti kokią nors sistemą, — siūlo Želė, — kaip dalytis šia dama. O jei jūs visos trys kurį laiką dingstate ir paliekate mane vieną tvarkytis?

— Puiki sistema, — tyčiojasi Angela. — Tau viskas, mums nieko.

— Nori perimti pareigas? — suirzta Želė.

Angela iškart atsisako: jai patinka naktis mieste, tačiau atsakomybės ji nenori. Pareiškia esanti per jauna.

Kitos susitaria dėl kompromiso. Angela pasiliks su Želė, ši nenuleis nuo jos akių. Ledi Rais ir Andželika valandėlę pasitrauks. Kažkas turi įvykti. Naktys pasidarė neramios. Angelą apėmė panika dėl AIDS. Ledi Rais, kaip visada, trokšta laikino užsimiršimo (ir net prisipažįsta kitoms, kad jei ne jos, ieškotų amžinos ramybės, padedama tablečių ar nuodų). Andželikos nervai visiškai nualinti nerimo, kad „Klermonto“ administracija išsiaiškins, jog ji —

apgavikė ir vagišė. Remo mėnesį nebus Anglijoje. Tai lemiamas argumentas. Andželika ir ledi Rais atsisveikindamos pamojuoja Želei ir išvyksta pailsėti nuo intelekto ir išminties. Želė duoda valią savo mintims — daugumą jų ji išmoko nuo kitų nuslėpti — ir džiugiai suvokia, kad jei Brajenas Mosas nori išdulkinti Želę, tebūnie. Tegu tik liaujasi kalbėjęs užuominomis ir tiesiai pasako. Išgaravo visi moraliniai skrupulai, ypač jos pačios. O Angela nenorės jai trukdyti.

Tačiau taip mąsto Želė, ne Brajenas: neleisk jokiai moteriai, išskyrus žmoną, o gal ir jai, manyti, kad jos besąlygiškai trokšti.

18

Atsipalaidavimas

Talis vėl skambina Brajenui Mosui. Saros senelė, ledi Vendė Masgreiv, devyniasdešimt šešerių metų, ir jos vyras Kongas, septyniasdešimt penkerių metų, rasti negyvi, mirė sava mirtimi — nuo širdies priepuolio. Lavonai savaitę pragulėjo neaptikti. Manoma, kad vienas mirė nuo sukrėtimo, pamatęs, kad antrasis nebegyvas. Tačiau kuris pirma?

— Matyt, jie labai mylėjo vienas kitą, — jausmingai pasakė Brajenas Mosas, bandydamas lygiai kvėpuoti. Želė klūpojo priešais apžiojusi jo organą ir čiulpė kaip žinduką. Kilstelėdama antakius paklausė, ar nesiliauti, tačiau jis gyvai papurtė galvą.

— Po velnių! — pasipiktino Talis Tofeneris. — Ką tai turi bendra?

— Atsiprašau, — išspaudė Brajenas Mosas.

— Šnektelėjau su tardytoju, — pasakė Talis, — tačiau jis kvailys. Sako, kadangi nėra kitų įrodymų, reikia manyti, jog pirmoji mirė dama, ji vyresnė. Tai daro poveikį paveldėjimui. Niekas negali rasti testamento: gal ji mirė jo net nesurašiusi. Tai reiškia, kad viskas atitenka ne Sarai, o senės vyrui, kuris turtą užrašė dukterėčiai.

— Dukterėčiai pasisekė.

— Viešpatie, Mosai, mažų mažiausiai pričiupsiu tave už nerūpestingumą!

Ir Talis vėl numetė ragelį. Želė ir Brajenas užbaigė savo bendrą veiklą kaip įprasta, ir Želė tarė:

— Brajenai, negalime to daryti taip dažnai. Tai suryja per daug tavo laiko ir energijos. Pasidarai kaip narkomanas.

— Žinau, — atsakė Brajenas.

— Atvirai kalbant, — pridūrė Želė, — mane tai nelabai patenkina.

— Tačiau aš negaliu laužyti ištikimybės žmonai, — sudejavo Brajenas.

— Tu iš tiesų manai dar nesulaužęs? — pasiteiravo Želė.

— Žinoma, ne, — atkirto Brajenas Mosas. — O Dieve, ką man daryti?

Želė pamanė išgirdusi tyliai kikenant anas tris, tačiau vylėsi, kad pasirodė. Brajenas pasiuntė ją pasiknaisioti po Saros Tofener popierius — kažkada Vendė Masgreiv buvo senojo Džeraldo Ketervolio, firmos įkūrėjo, klientė — ir patikrinti, ar kartais tarp jų nepasipainios trūkstamasis testamentas; ir jis tikrai ten buvo, pageltęs, surištas raudonu kaspinu. Vendė paliko Šiaurės žvaigždės sodybą savo dukrai Unai, Saros motinai, dingusiai šeštą dešimtmetį; tuo atveju, jei Una mirtų pirmiau, — kačių prieglaudai. Brajenas prisiminė senąjį Ketervolį sakius, jog Una buvo įsivėlusi į baltųjų vergių prekybą, — kaip organizatorė, o ne auka, — ir jis atsisakęs tokios klientės, tačiau ir toliau rūpinęsis Saros interesais.

— Tuo metu, — kalbėjo Brajenas Mosas, — galėjome rinktis klientus, remdamiesi moralės principais. Manau, kad galėčiau pasistengęs surasti Uną Masgreiv, bet neieškosiu. Tegu Talis Tofeneris pasiunta su savo paveldėjimu.

19

Želė viena

Želė turi kitų priežasčių likti viena, nekritikuojama ir neaptarinėjama seserų. Dabar naktimis Želė pasižymi užrašų knygelėse faktų, prasimanymų, apybraižų apmatus; aprašo, kas vyksta pasaulyje, kaip atrodo, kokius jausmus sukelia; kaip tikra rašytoja, vertina popieriuje žmonių, daiktų ir lemties prigimtį, lyg viskas vos užrašyta taptų tikrove. Taip, ji mano esanti rašytoja. Andželika, ledi Rais ir Angela tenkinasi reikšdamos jausmus, smerkdamos ir veikdamos; joms gana *būti*, ir jokių ypatingų siekių, išskyrus norą būti laimingoms ir nepatirti liūdesio bei aistrų, jos nepažįsta. Želė nori perkurti pasaulį pagal savo atvaizdą, ir tam jai reikia erdvės galvoje: laisvalaikiu ji nori mąstyti, užuot vėlusis į begalinius trikampius ir ginčus. Tik valandėlę, sako sau; netrukus ji jų pasiilgs.

Pavogtus diskelius ir aplankus ji laiko batų spintelės gale ir, spoksodama į batus, nustemba. Apavo padaugėjo, tačiau ji neprisimena jo pirkusi. Želė mėgsta žemakulnius laivelius, patogius, tačiau dailius. Andželikai patinka griozdai dvigubu padu, didžiuliai ir sunkūs, lenkiantys dvasią prie žemės, susiejantys su ja kaip šaknys. Ledi Rais vertina grubaus darbo, užtat patvarius batus. Angela avi juodais zomšiniais auliniais viršum kelių su aukso grandi-

nėlėmis. Šešių colių platformos — kaip galima vaikščioti taip apsiavus? Tačiau jie nešioti, jais avėta, tik kada?

Naktį Želė pririša medvilninį siūlą prie riešo ir lovos stulpelio — kad kitos nesukčiautų ir naktį nesinaudotų kūnu jai nežinant, tačiau ką tai įrodys? Numoja ranka vildamasi, kad viskas bus gerai, o tai jai būdinga. Galbūt, kai ji jas vėl įsileis, visoms reikėtų pasigydyti; tačiau kalbėdamosi jos ir taip širdį išlieja. Vis dėlto malonu atsikračius Andželikos būtį graužiančio nerimo, slapto ledi Rais liūdesio; nors Želė pasigenda Angelos — kone nusikalstamo, visuomet jaudinančio jausmo, kad nuotykis laukia čia pat už kampo ir jei pats neatskuba tavęs pasitikti, ištiesi ranką su skimbčiojančiom apyrankėm, stveri jam už pakarpos ir, dievaži, jį patiri.

Želė apsikuopė. Surinko krūvą nenešiotinų rūbų iš spintos ir nuo lentynų: permatomas palaidines, metalinius diržus, odines kelnes, aptemptas raudono aksomo kelnes, skrybėlaites su gėlėmis, absurdiškas kelnaites, pėdkelnes be šakumo, nėriniuotus korsetus, — nepanaudotus, dažniausiai nenešiotus, su nenuplėštomis etiketėmis, — kauges pigios bižuterijos, brangių kremų veidui, sugedusių ir sudžiūvusių, nes jie buvo nevartojami, tik pasižiūrėta ir neužsuktas dangtelis; pigios ir ryškios kosmetikos, žnyplių plaukams, perukų. Viską ji atidavė kambarinei, bet ši neatrodė labai dėkinga.

Atsikračiusi to šlamšto ir pasilikusi tik praktiškus sijonus, pastelinių spalvų megztinius ir šiltus paltus, pasijuto tvirčiau, nes jei kitos neturės rūbų ir kitų priedų, veikiausiai nesistengs užgrobti valdžios. Ji su Angela sutarė puikiai: Andželika ir ledi Rais, jos nuomone, per daug dorovingos ir sau tuo tik kenkia.

20

Edvino siūlymas

Edvinas parašo Brajenui Mosui klausdamas, ar nebūtų galima skiriantis teisinėmis priemonėmis atimti žmonai titulo. Ji išdavė, įžeidė, pažemino jį draugų akivaizdoje, pasirodė esanti visiškai kitokia negu ta, kurią jis vedė, — ar dėl to jis negalėtų reikalauti ne išskirti, bet anuliuoti vedybas? O paskui atimti iš jos tariamą teisę pasilikti apgaule gautą titulą? Naudodamasi titulu, ji paniekina bet kokį padorumą. Ar negalima priversti jos atskleisti, kur apsistojusi? Vieną rytą Želė vėluoja ir laišką nučiumpa Brajenas.

Brajenas Mosas praneša, kad teismas veikiausiai nesutiks neskirti Andželikai jokio išlaikymo. Jei iš pat pradžių seras Edvinas pasiūlys žmonai mažą butuką priemiestyje ir tūkstantį svarų per mėnesį, tikėtina, kad ledi Rais atsiims savo skyrybų pareiškimą, jis bus tyliai išskirtas ir galės tikėtis dar šiais metais vesti Antėją.

Želė prideda papildomą nulį prie tūkstančio, pakeičia „mažą butuką“ „dideliu namu gerame centro rajone“, išspausdina laišką, panaikina pakeitimus kompiuteryje ir vėl įveda originalų tekstą. Gavusi atsakymą iš Edvino, kur šis siūlo jai pusę tos sumos ir teigia nenorįs, kad buvusi žmona gyventų netoliese, ji sunaikina laišką ir pakeičia kitu, prašančiu Brajeną Mosą pasiūlyti žmonai penkis tūkstančius svarų per mėnesį, pasirašo jį ir paduoda Brajenui. Ji pakeičia Brajeno atsakymą, praleisdama nusistebėjimą sero Edvino dosnumu.

Nuo dabar Želė nebesikiša į įprastinę korespondencijos eigą. Visus neatitikimus ji gali sutvarkyti jiems iškilus. Edvino parašą puikiai moka padirbti; rašomojo stalo stal-

čiuje laiko krūvą popierių, pasirašytų Brajeno Moso. Svarbiausia nepavėluoti į darbą ir nesusirgti, kad Brajenui Mosui nereiktų pačiam atplėšinėti laiškų. Jai atrodo, kad galinti gana gerai tvarkyti savo gyvenimą ir be seserų patarimo bei artimo bendradarbiavimo.

Želė, apsimetusi ledi Rais, paskambina Barniui Ivensui, bet neužsimena, kad jei būtų paklausiusi jo patarimo ir atsiėmusi pareiškimą, jos padėtis dabar nebūtų tokia tvirta; ji prašo Barnį parašyti Brajenui Mosui, kad finansinis pasiūlymas juokingai menkas, turint omeny santuokos trukmę ir sero Edvino elgesį; gal sutiktų su pusaštunto tūkstančio per mėnesį. Brajenas Mosas perduoda šią žinią serui Edvinui.

Želė pabučiuoja voką, prieš įmesdama jį į pašto dėžutę. Ji nelabai žino, kodėl taip daro. Galbūt ledi Rais vėl iškilo į paviršių, paskatinta šio kone bendravimo su Edvinu? Želė bijo, kad gali būti kaip tik taip; nepraeinanti ledi Rais meilė Edvinui gali užkrėsti kitas kaip osmozė, tuo labiau, kad keletą asmenybių jungia pinigų ir ramybės poreikis. Tačiau laiškas vis dėlto išsiųstas. Želė sprendžia greit — tiesą sakant, beveik nesuvokdama, kad reikia apsispręsti: teisingas veiksmas visada toks akivaizdus — taigi visa laimė, kad ji, o ne Andželika, Angela ar ledi Rais išsiuntė laišką. Antraip laiškas būtų gulėjęs stalčiuje, kol ji apsispręs. Bent jau ji save taip įtikinėja. Nepataisoma optimistė.

Želei viskas atrodo gerai, kol seras Edvinas atsiunčia laišką, prašydamas Brajeną Mosą paskubinti reikalą, sutvarkyti viską, jis nori vesti Antėją, jie nori vaikų.

Vaikų! Želė, rytą pirmiausia atplėšusi šią bombą, iškart niekaip nesureaguoja. Ak taip, vaikų. Kodėl ne? Tačiau jai pasidaro bloga, tenka eiti į tualetą, kuriame ji vos nenualpsta, atsipeikėja, ima verkti. Ne, ne jos jėgoms. Pasikviečia seseris. Jos atvyksta, tačiau negali nudžiovinti ašarų.

— Kertu lažybų, kad jį parašė Antėja, — guodžia Angela. — Kaip tu gali rašyti Brajeno laiškus, taip ji gali rašyti Edvino. Gal ji net viską išgalvojo.

— O gal Edvinas panoro užberti ant žaizdos druskos, — taria ledi Rais.

Tačiau Želė nesileidžia nuraminama.

Želė, vėl sulipdyta iš dalių, verkia toliau, ir tenka pasakyti Brajenui Mosui, kai šis įeina, kad ji alergiška aguonoms ant rašomojo stalo. Jis atlapoja langą ir ištrenkia aguonas kartu su vaza judesiu, kuris jai primena Edviną, todėl ji dar gailiau pravirksta. Brajenas Mosas glaudžia ją kalbėdamas, kad moters ašaros visada jį sujaudina: jis tuoj pat nori su ja kaip reikiant pasimylėti.

Želė atstumia jį ir pareiškia — jokiu būdu, pasibaisėtina seksualinė prievarta. Jis atkerta, kad verksmas irgi yra savotiška seksualinė prievarta, tačiau nudrožia į savo kabinetą ir visą dieną ožiuojasi. Ledi Rais vėl kontroliuoja padėtį: ašarų klanai visada ją atgaivina. Dabar slėptis tenka Želei, prisidėti prie Andželikos ir Angelos kompanijos. Kai Želė pašonėje, Andželika negali tiek laiko praleisti parduotuvėse, sutaupoma pinigų. Nudžiugina ir Angela: ledi Rais kartais suteikia jai progą daryti, ką nori. Tačiau kai Želė tokia nusiminusi, jos spausdina mašinėle tiesiog siaubingai. Brajenas Mosas klausia, ar dabar ne kritinės mėnesio dienos, o jos atsako, kad taip. Nors iš tiesų ne.

Remas sugrįžo! Tačiau ledi Rais neleidžia jam sustoti automobilių aikštelėje.

— Aš skiriuosi, — paaiškina ji. — Turiu elgtis padoriai. — Ir neleidžia kitoms įterpti jokių: „Na, galbūt“ ar: „Aš veikiausiai neurotikė“. Nė kvapo įprastinės nuotaikų kaitos.

Remas lyg ir įsižeidė: jo sprandas sustingo iš nusiminimo. Ledi Rais apgailestauja, ji dar nevisiškai suvokė,

kad Remas irgi turi jausmus, nes dabar juos turi tik moterys, vyrai nebe, — tačiau pasigailėti neketina. Remas pareiškia draugams visiškai nesuprantąs moterų: joms trūksta nuoseklumo.

21

Ledi Rais apie savo kitus „aš"

Ledi Rais taisosi. Jau gali galvoti ne vien apie savo sielvartą. Nebeketina nusižudyti. Mąsto apie tą savo asmenybės dalį, kuri vadinasi Žele, ir padaro tokią išvadą:

„Negaliu sakyti, kad nemėgstu Želės: tiesiog ji man nekelia jokių jausmų. Manau, kad kaip tik dėl jos kartais tampu nuobodi. Edvinas tikrai taip manė, antraip nebūtų pasirinkęs Antėjos. Tai Želės kaltė".

Ir iš tiesų Želė iš tų moterų, kurios turi nedaug draugių, kurios, atsikėlusios rytą, su malonumu pusryčiauja vienos, jaučia pasitenkinimą, gerai atlikusios dienos darbą, perka kačių maistą ir važiuoja namo visuomeniniu transportu. Kalbėti telefonu jai nėra būtinybė; ji nemėgsta niekuo dalytis ir rūpintis; jai patinka flirtas, nes suvokia kada nors turėsianti ištekėti ir gimdyti vaikus, be to, kiekvienam malonu, kai juo žavimasi ir kai jis kontroliuoja padėtį. Bet Želei nei itin būtini, nei itin malonūs nenutrūkstami komentarai apie gyvenimą, kurių reikia draugėms ir kuriuos jos pačios pateikia: ak ir oi, ir spėk, ką ji pasakė, o jis ne, tikrai, na ir bjaurybė; kaip ji, ragana, galėjo! — kitiems jie berods patinka: atvirai kalbant, ji nelabai domisi kitais ir nesmalsauja. Ji mėgsta atrodyti tvarkingai ir dailiai ir iš tiesų nemano, kad šnipinėjimas ar

smalsavimas ją žemina, nes jis teikia valdžios: ji mėgsta turėti paslapčių, ji slapukė; ji mėgsta iššniukštinėti paslaptis, žinoti jas, bet toliau neskleidžia. Tačiau dėl draugių iliuzijų ji nebeturi. Jos gali tave išduoti ir išduos, ir nors tu liksi ištikima, nebūtinai liks ištikimos tau. Judui Iskarijotui pinigai nerūpėjo: jis tenorėjo, kad Jėzus būtų nukryžiuotas. Kuo arčiau širdies glausi gyvatę, tuo labiau tikėtina, kad ji įkirs.

Ieškok vienatvės, mąsto Želė. Želė nepasižymi giliais jausmais, ji verčiau mąsto. Ledi Rais atrodo, kad ji bejausmė.

O Andželika — ką gi, draugų Andželikai niekad netrūko. Tapusi ledi Rais, ji subūrė apie save visą apylinkės bohemą: visus rašytojus, tapytojus, skulptorius, gobelenininkus, kulinarijos žinovus, televizijos režisierius, kuriuos tik galėjo rasti. Praleidus keletą popžvaigždės metų tarp žmonių, kurių mėgstamiausias posakis: „supranti, ką turiu omeny“, — nes aistra ir sumišimas atimdavo jiems kalbos dovaną, — jai tereikėjo juos pakviesti vakarienės. Per vienuolika metų tie bohemos atstovai tapo jos senais draugais. Net Edvinui atrodė, kad jie smagūs, ir jis, grįžęs namo, klausdavo: „Kas šįvakar pakviestas vakarienės? Na? Na?“ užuot: „Ką valgysim vakarienės?“ Būdavo kalbama apie knygas, filmus, recenzijas, politiką, fantazijos pasaulį — ne arklius, šunis, orą ar derlių, ir reikėjo neatsilikti, tačiau tuo metu Edvinas nesiskundė. Edvinas skaitė knygas, skaitė eilėraščius — nors sakydavo, esą jo kojos per ilgos sėdėti teatre, o kine trūkčioja keliai.

Žinoma, vėliau Edvinas grįžo į savo luomą, į pradinę būseną; atsižadėjęs „Jaguaro“, vėl prisiminė „Reindž Rouverį“, kiauksintį medžioklės įžūlumą, alkanų žvėrių draskymą į gabalus; šautuvų pyškinimą, į aukštį kylančios

dvasios, nebegyvos ar mirštančios, nutrenkimą atgal į žemę vien tam, kad parodytum, kas čia šeimininkas. Mes, medžiojantys/šaudantys/žemę valdantys bajorai.

Fantazija skaudina; dėl to nuovokūs žmonės jos neskatina. Mąstymas kelia nerimą: tikrumas naktį padeda užmigti. Jei šaudai laukinius žvėris, mažesnė tikimybė, kad nušausi žmoną, kad ją apskritai prarasi. Dėl šių Edvino pokyčių, dėl grįžimo į ankstesnę būseną ledi Rais kaltino Sjuzaną ir Lambertą net labiau negu Antėją. Antėja bent jau prisipažino, kad yra priešas; Sjuzana apsimetė drauge.

Šiltomis giedromis dienomis, kai kitais dar buvo galima pasitikėti, Edvinas visiems patikliai aiškindavo, kad Andželika tapo popžvaigžde visiškai atsitiktinai. Nuovoki ir temperamentinga paauglė, gerokai pranokusi tėvus, retenybė, talentas; tėvui mirus, nuėjo šunkeliais — žinoma, ne seksualiai, ji ne tokia; išrankumas — Andželikos antras vardas. „Išrankumas — Endžės antras vardas“, — sakydavo jis, o Sjuzana šiek tiek globėjiškai linktelėdavo galva, apgaubta šviesių sunkių plaukų, arba žvitriomis paukščio akimis dirstelėdavo į Andželiką, meiliai nusišypsodavo ir tardavo: „O Dieve, aš beviltiška; bet kas man teikia laimės“, ir visi vyrai panorėdavo, kad tik jie teiktų jai laimės, kad „bet kas“ būtų jų dalykėlis; kartais Andželika svarstydavo, ar Edvinas irgi priklauso „visiems vyrams“, tačiau, žinoma, ne, juk Sjuzana — jos geriausia draugė. Geriausios draugės ne tokios.

„Klermonte“ Andželika, nusprendusi, kad žlugo, nes buvo per daug išranki, nutarė nekviesti patarnautojo ir nesakyti, jog jos trisluoksnis sumuštinis pasibaisėtinas, tegu jie jį pasiima ir pakeičia rūkytą kumpį nerūkytu. Ji susitvardė.

22

Praeities prakeikimas

„Įžeidimas žodžiu“, tvirtino Edvinas. Esą jinai jį įžeidusi žodžiu. Ką jis gali turėti omeny? Ledi Rais galvojo ir galvojo. Tiesą sakant, ji jau nebe taip rūpinosi alimentais kaip anksčiau. Kad ir ką ji sakė, kad ir kaip kategoriškai buvo apsisprendusi šiuo klausimu, — lyg būtų užkopusi į kažkokio teisybės kalno viršūnę ir nebegalėtų nusileisti; turėjai amžinai sukti ratu aplink savo išvadas, — nebebuvo apsėsta šios minties. Tvarkyti visus teisinius reikalus ji patikėjo Želei; Andželikai atiteko senų draugų paieškos ir bandymų atkurti vientisą priešvedybinę asmenybę — kvailą mergiūkštę odiniu švarku ir su žiedais nosyje — našta; o pati toliau svarstė savo kaltę, savo galimą indėlį žlugdant santuoką: ne, ji netiki kuo nors prie šito prisidėjusi; ne, tiktai atgaila ar tariama atgaila galėtų sugrąžinti Edviną — nors ji to nenori, ne, niekad...

Kibuko klube, kur perprantamos išsiskyrusiųjų ar besiskiriančiųjų širdys ir sielos, gerai žinoma, kad įkyrios mintys permainingos kaip oras; ir kad permaina skaudi, lyg kibukas būtų gyvas ir tvinksėtų milijonai nervų galūnėlių, o vienos manijos pakeitimas kita siaubingai žeistų, kai audinys atplyšta ir klyksmas pripildo orą, garsas per daug aukštas, kad būtų gerai girdimas, tačiau... įžeidimas žodžiu? Negi ji kada nors šiurkščiai kalbėjo su Edvinu? Negi kada nors plūdo jį, įžeidinėjo? Tikrai ne. „Liumpsintys drebučiai“, — kartą pasakė jam, o jis neteisingai suprato. Liumpsintys drebučiai.

— Liumpsintys drebučiai, — sakydavo Andželikos motina, apžvelgdama drebučius, kuriuos taip mėgo duktė. Ponia Levanda Vait, mergautine pavarde Lem, nesugebė-

dama, bet stengdamasi, dažnai gamindavo tokį nevykusį desertą šeštadieniais prie arbatos — iš rausvų ir ryškiai žalių sluoksnelių. — Liumpsintys drebučiai, — skųsdavosi ji. — Kaip tai pasidaro? — Retorinis klausimas, į kurį dukrelė vieną dieną įstengė atsakyti.

— Per mažai išberi iš paketėlio, — pareiškė Andželika. — Tai akivaizdu, kvailute.

Ji buvo tėvo mergytė ir turėjo jo įprotį kartais žeminti motiną — nors Levanda, atrodo, neėmė į galvą.

— Aš tiksliai laikausi instrukcijos, — tarė Andželikos motina. — Kitaip elgtis būtų begėdiškas išlaidumas. Pusė paketėlio pusei litro vandens — kaip parašyta, taip ir darau.

Stivenas Vaitas, parėjęs po choro repeticijos, nužvelgdavo drebančią šeimyninio deserto masę ir meiliai tardavo:

— Vėl liumpsintys drebučiai, brangioji. — Tada imdavo šokinėti po kambarį, kol šis imdavo drebėti ir saldumynas galutinai suirdavo. Andželikai atrodė, kad iš tokių smulkmenų susideda laimingos santuokos. Tomis dienomis Andželika buvo vadinama Žele, nes pasirodė, kad jai duotas vardas per ilgas ir sunkus ištarti.

Tačiau net palaima gali virsti prakeiksmu, minomis, užkastomis per seniai užmirštą karą. „Liumpsintys drebučiai", — vieną rytą pasakė ledi Rais, gulėdama vedybinėje lovoje greta sero Edvino Raiso. „Liumpsintys drebučiai", — ir ji tikrai galvojo tik apie arbatą pas tėvus ir laimingus vaikystės laikus, tačiau Edvinas pasijuto įžeistas, staigiai nusigręžė nuo jos, atitraukdamas ranką, kuria buvo apglėbęs, valandėlę pagulėjo atsukęs nugarą, paskui išsiropštė iš lovos ir apsirengė. Jie jau dešimt metų buvo vedę: nesusipratimų ir susitaikymų dienos seniai praėjo. Ledi Rais neįstengė suvokti, kodėl jis nusprendė įsižeisti. Vėliau ji suprato, kad vyras tuo metu „matydavosi" su pussesere Antėja.

Neištikimi vyrai būna dviejų rūšių: vieni jaučiasi kalti, dovanoja gėlių, maudo kūdikius, stengiasi neužgauti, nors vėliau viską sugadina prisipažindami. Kiti jaučiasi kalti, tačiau teisina savo nuopuolį žmonos elgesiu: tik pažiūrėkit, kaip ji nesirūpina manimi, kaip nusipenėjo arba žemina mano savigarbą, ir taip toliau, destis koks jos trūkumas; tačiau romanui pasibaigus (jei jis baigiasi) šie išlaiko paslaptį, neužkrauna jos žmonai: ji iš anksto sumokėjo už vyro smūgį santuokos institucijai.

Šį rytą ledi Rais iš paskutiniųjų bandė pasiaiškinti: „liumpsintys drebučiai“, teisinosi ji, nėra šaipymasis iš vyro nemiklumo. Kaip jis galėjo šitaip pamanyti? Pastaruoju metu žmona jo iš tiesų nebejaudino taip kaip anksčiau, tačiau ledi Rais manė, kad seksualinės energijos sumažėjimas normalus. Galbūt rūpesčiai darbe. Tačiau Edvinas nė girdėti nenorėjo jos pasiteisinimų, nors ledi Rais vapėjo toliau. Edvinas, kurį paprastai būdavo taip lengva pralinksminti, kuris būdavo toks laimingas, klausydamasis pasakojimų apie žmonos vaikystę, šį kartą užsispyrė, nesižavėjo ir neatlyžo.

— Nėra prasmės, — pagaliau prakalbo Edvinas, — stengtis paneigti savo pačios žodžius. Kas galvoj, tas ir ant liežuvio, tyčia ar netyčia. Tu nori man įkalbėti impotenciją. Vėl bandai pakirsti mano pasitikėjimą savimi.

— Tu tiesiog nori įsižeisti, — verkė ji. — Kodėl mes taip baisiai nesutariam? Kas tau pasidarė?

Jis jai nieko neaiškino. Būdama, anot Edvino, nepastabi arba, kaip ji pati pasakytų, naivi, ledi Rais nesugebėjo susieti vyro tvirtinimo, esą jinai jį kankinanti, su jo kalte. Ji buvo apkaltinta už jai pačiai daromą skriaudą. Tiesiai pasakius, Edvinas nebemylėjo žmonos ir buvo linkęs dėl šios bėdos kaltinti ją. Keista, tačiau jis tai skaudžiai pajuto, ir kuo jam buvo skaudžiau, tuo labiau jis ją kaltino. Na, ir makalynė!

Liumpsintys drebučiai, įžeidimas žodžiu. Ledi Rais suvokė, ką turėjo omeny Edvinas. Nėra tokių dalykų kaip atsitiktinumas, bet kuri netyčia išsprūdusi nerūpestinga frazė turi prasmę, nesvarbu, kad akstinas išjuokti nesąmoningas, jis vis dėlto yra.

— Liaukis! — aprėkė ją Želė. — Nustok save kaltinti. Tu beviltiška!

23

Teisumas

Vadovauja Andželika. Ji pasiryžusi siekti moralės aukštumų ir į ginčus nesileidžia. Jei grįžtant namo iš kontoros sugenda bilietų automatai, ji suieško konduktorių ir, jo apmaudui, sumoka jam. Kuo didesnės jos paslaugos Brajenui Mosui, tuo labiau įsitikinusi savo teisumu. Ji nurodo, kaip menkai jis moka, kad tarp jo dantų įstrigęs gabalėlis špinato, pakelia antakius, jei jis vėluoja po pietų. Atkakliai kalba apie jo žmoną ir vaikus net palinkdama prie jo organo.

Kitos mato, kaip tai neišmintinga, tačiau Andželikos, apimtos šėlo, suvaldyti neįmanoma. Ji net neleidžia kitoms juoktis. Viskas per daug rimta: ji sustabarėjo nuo teisuoliškumo. Ji vedasi jas apsipirkti į dėvėtų rūbų parduotuves ir pasirašinėja visas įmanomas peticijas: ji gelbsti banginius ir aukoja tunus delfinų interesams. Užsipuola visiškai nepažįstamą moterį ir ilgai priekaištauja šiai už kailinį paltą. Ji tapo vegetare. Želė mano, kad vadovauja ji, tačiau netikėtai Želės lūpomis prabyla Andželika. Tai pavojinga. Kompanija gali funkcionuoti tik sutartinai.

— Brajenai, — vieną rytą pasijunta sakanti Želė, — ar nenorėtum, kad išspausdinčiau skelbimą „Times“, kad atsilieptų Una Masgreiv, Talio Tofenerio uošvė?

Ji klūpojo prieš Brajeną Mosą. Jau niekas nebeužsiminė, kad Želė bus įdarbinta visam laikui, ir visi sutarė, jog darbo saugos interesais viršininkas tegul pabūna laimingas. Jos burnai reikėjo poilsio; raumenis nuo pervargimo ėmė skaudėti.

— Bet kodėl? — apstulbo Brajenas Mosas.

— Nes tai teisinga, — šaltai pareiškė Želė/Andželika.

Brajeno Moso organas suglebo, ir Želė numojo ranka. Pakilusi grįžo prie stalo rašyti skelbimo. Jis raukėsi ir nervinosi.

— Kuriam galui tau rūpintis Taliu Tofeneriu? — paklausė Brajenas Mosas. — Tas tipas — gryna gamtos klaida. — Jis juto, kad nuo kartais pasitaikančių seksualinių žaidimų pereiti prie darbdavio/tarnautojo santykių darosi vis sudėtingiau. Jei artumas užtruks per ilgai, Želė nuspręs turinti teisę visiškai kontroliuoti jo sąžinę. Manoma, kad tuo turi rūpintis žmonos, už tai keikiamos, kam nuodija gyvenimą, o ne atsitiktinės kontoros mergelės.

— Gamtos klaida ar ne, — atrėžė sekretorė, — bet Talis Tofeneris — tavo klientas ir privalai rūpintis jo interesais.

— Klausyk tu, — pasakė Želė, — užsičiaupk.

— Mano pareiga sakyti tiesą, — atkirto Andželika.

— Mes prarasime darbą, jei ir toliau taip elgsies, — įsiterpė Angela, — nors aš neprieštarauju. Yra ir daugiau būdų užsidirbti pragyvenimą.

— Andželika teisi, — tarė ledi Rais, — Talis ir Sara Tofeneriai vakarieniavo prie mano stalo.

Tikėdama prietaru, paplitusiu kai kuriose kultūrose, esą jei išgelbėjai kam gyvybę, esi atsakingas už visus blogus darbus, kuriuos tas žmogus gali padaryti, ledi Rais ju-

to, kad privalo nors taip atsilyginti Taliui ir Sarai, — kad Saros paveldėjimo teisė visiškai nenueitų velniop, nes Brajenas arba nenori kvaršinti sau galvos, arba ji, Želė, išsunkė jam visas jėgas ir susidomėjimą darbu.

— Dar vienas dalykas, — tarė Andželika, — seksas su vedusiu vyru visiškai neleistinas. Tau teks liautis, Žele.

— Čiulpimas — ne seksas, — pareiškė Želė. — Visi žino.

— Bjauru, — pasipurtė ledi Rais. — Gyva kančia. Nekenčiu tavęs, kai tai darai.

— Jei tau nemalonus skonis, įberk jam į kavą cinamono, — patarė Angela.

— Angela, — paklausė ledi Rais, — iš kur *tu* žinai?

Angela sako, kad žino viską, ką žino ledi Rais; tiktai ji, Angela, prisipažįsta, o ledi Rais ne.

— Nė neketinu liautis, — pareiškė Želė. — Man nerūpi, ką jūs sakot. Mėgstu jausti savo galią; man patinka, kai jis bejėgis. Be to, ketinu prašyti jo padidinti atlyginimą.

— Padaryk tai, — tarė Andželika, — ir mus visas išmes. Viskas ir taip rizikinga. Palauk ir pamatysi.

Staiga pasigirsta Ajakso balsas:

— Mes, Trojos didvyriai, visą laiką rizikavome. Mylėjau Odisėją, todėl nusižudžiau savo kardu. Negalėjau pakelti išdavystės pažeminimo.

— Vyk lauk tą vyruką, — sukliko Andželikai Želė, ledi Rais ir Angela. — Čia moteriškas pokalbis.

— Kam kaltinti mane? — paklausė Andželika, ir visos įdėmiai įsiklausė, tačiau Ajaksas buvo dingęs.

— Be to, — pridūrė Andželika, — tai tik su lytimi susiję prietarai.

Kitą dieną Želė, trokšdama įrodyti, kad Andželika klydo, paprašė Brajeną Mosą padidinti atlyginimą.

— Būtų niekinga, — iškilmingai, kaip ir dera aptariant finansinius reikalus, tarė Brajenas Mosas, — netgi žema didinti tau atlyginimą, kai mūsų santykiai pasiekė naują fazę. Tu nusmuktum iki prostitutės lygio. Veikiausiai kada nors ketini ištekėti, Žele: esu įsitikinęs, kad nenorėtum taip suterštos reputacijos. Baisiai nyku gyventi turint paslapčių praeityje; tai bombos su laikrodiniu mechanizmu, kurios vieną kartą sprogs. Aš pats turiu vieną kitą. Ne, geriau jokių paslapčių. Sekso negalima keisti į pinigus: tai daro blogą įtaką visiems suinteresuotiems asmenims. Jei nori, galime tuo užsiimti per pietus, tada negalės būti jokių kalbų apie seksualinę prievartą įstaigoje. Galų gale tavo darbas valandinis. Ir turbūt šios pramogos tau malonios ne mažiau kaip man, antraip šito nedarytum.

— Jis veikiausiai juokauja, — tarė Angela. — Čiulpdama nieko negauni mainais, paklauskite bet kurią moterį.

— O man patinka, — pareiškė Želė. — Tai reiškia, kad neketinu liautis. Kontoros gyvenimas toks monotoniškas.

— Antra, — įsiterpė Andželika, — dabar bus ne: „nepadidinsiu atlyginimo, nes tau pačiai malonu“, dabar bus: „daryk tai, arba išmesiu tave iš darbo“. Ir tau teks tai daryti, nes nuo šio darbo labiau, negu galima įsivaizduoti, priklauso mūsų ateities gerovė. Pasirinkimo nėra.

— Aš ir darysiu, — pasakė Želė, šią akimirką jau apžiojusi pritvinkusį kraujo ir trūkčiojantį Brajeno Moso organą, kurį visada sujaudindavo kalba apie pinigus.

— O man kas? Jokių problemų.

— Ji didvyrė, — sako ledi Rais. — Tikrai.

Pačiam smagume Brajenas Mosas apsigalvojo, nusinešė Želę ant sofos ir užvertė sijoną: geismas pagaliau įveikė kaltę.

— Man atsibodo antros rūšies malonumas, — sako jis.

— Jis myli mane! — šaukia ledi Rais.

— Ooo! — klykia apimta ekstazės Angela, apsivydama kojomis Brajenui Mosui liemenį; jai lūpų neužčiaupsi ir kvėpavimo nesulėtinsi; kitos pasiduoda ir galvoja apie alimentus.

24

Angelos išvyka į miestą

Angela šoko ledi Rais į akis. Jos visos atsidavė Brajenui Mosui, tai kodėl ji tokia nedraugiška Remui? Jai, Angelai, kelionė į darbą iš tiesų teikdavo malonumą. Remas net ant užpakalinės „Volvo“ sėdynės automobilių aikštelėje geresnis meilužis už Brajeną, kuris neblogas, tačiau ne itin atidus. Per daug nervinasi dėl Oriolės, o gal dėl paskalų, kurios galbūt ims sklisti dėl amžinai užrakintų kabineto durų, kad pasiduotų tikrai aistrai. Tai vien geismas, ir dar be įkvėpimo, meilės nė padujų. Laikas ir vienuma galbūt patobulintų viršininko techniką, tačiau kada jiems bus prieinami šitie dalykai?

— Jam neverta jaudintis dėl atsargumo, — tarė Želė. — Per vėlu. Visa kontora ūžte ūžia. Nieko panašaus čia nėr buvę, anot Holės iš buhalterijos, kuriai mažų mažiausiai devyniasdešimt, — nuo tada, kai senis Džeraldas Ketervolis susimetė su Una Masgreiv prieš šiai dingstant.

— Dabar mes tikriausiai negalime mylėtis su Remu, — svarsto ledi Rais, — nors anksčiau tokia galimybė ir buvo. Juk vienu metu galima turėti tik vieną vyrą?

Angela vos nepaspringo juoku, o ledi Rais paniuro.

— Ačiū Dievui, kad Holė iš buhalterijos nieko nemato, — tarė Andželika. — Todėl „Klermonto“ sąskaitos ir

apmokamos. O jei ji įsigis naujus akinius? Kas tada? — Toks visapusiškas naudojimasis Brajenu Mosu vėl pažadino jai niūrias mintis. Ji ėmė kramtyti nagus. Angela įsižeidė.

— Kaip nori, o aš rytoj susitinku su Remu, — pareiškė Angela. — Ketinu prašyti jo nuvažiuoti į automobilių aikštelę, ir nė viena manęs nesustabdysit. Ką pasakysi, Želc?

— Taip ir padarykim, — atsakė Želė. — Moteris gali pajusti potraukį į tokį dalyką. Jaučiuosi gyvybinga, ypatinga ir nerami. Kad taip mudu su Brajenu būtume turėję tinkamą lovą, o ne kontoros sofą; faktiškai jis neturėjo progos pasirodyti. Tačiau aš nenoriu jaustis įžeista, nenoriu visko statyti ant kortos; puiku, važiuojam su Remu. Pasidalinkime naštą. Andželika?

— Gerai, — tarė Andželika. — Bjauru, kad kramtau nagus. Galbūt nebe taip nerimausiu.

— Ne ne ne, — pasipiktino ledi Rais. — Seksas su vairuotoju! Tai žemina. Jei kas nors sužinos, pasklis kalbos, kad miegu su bet kuo. Šitiek dorybingų metų perniek! Dabar negaliu pasiduoti.

Tačiau Angela pareiškė:

— Atleisk, ledi Rais, tačiau esame trys prieš vieną. Tu prakišai. Dar vieno vakaro uždaryta šitoje vištidėje, vadinamoje viešbučiu, aš neištversiu: einu pasižmonėti, o jūs drožiat kartu.

— Kur? — nervingai paklausė ledi Rais, Želė ir Andželika, tačiau Angela tik nusijuokė ir prisisegė tinklines kojines prie bumbuliukų, karančių nuo nėriniuoto korseto diržclio.

— Mėgstu, kai audeklas veržia liemenį, — tarė ji, — guma nutįsta per šlaunis. Negaliu pakęsti pėdkelnių, kurias jūs, panos, nešiojat vien dėl to, kad praktiška.

Andželika ir Želė nutilo; nebuvo ko daryti, teko leisti užsispyrusiai ir užgauliai draugei elgtis, kaip patinka. Jos

neįmanoma sulaikyti; ji, Angela, stipresnė už sveiką protą; tai ji judina sąnarius, naudojasi burna, varto akis. Jos įbaugintos. Vėliau, užuot miegojusios ar žiūrėjusios televizorių, visos, net ledi Rais, palydėjo Angelą į barą ir leido jai išgerti trigubą džino ir porą kartų mirktelėti italų porai, vyrui su žmona, prašmatniems ir nesuvaržytiems, kurie atostogavo ir dairėsi trečio asmens, galinčio prisidėti prie jų lovoje. Angela žinojo, kam reikia mirksėti ir į kieno šypsenas geriausia atsakyti. Angela sureagavo taip, kaip tikėjosi sutuoktiniai, ir jie jai sumokėjo du šimtus svarų iš anksto.

— Aš — realistė, — atsiprašinėjo kitas Angela, imdama banknotus.

— Mes turim pačios savimi pasirūpinti. Negalime amžinai dirbti Brajeno Moso kontoroje. Jis anksčiau ar vėliau sužinos. Mus išmes. Kas tada? Atsargai pravartu mokėti dar kokį darbą.

— Kekšė, šliundra, kalė! — suūžė kitos, tačiau Angela nekreipė dėmesio. Bijojo, kad niekada nebekreips. Jos sudorotos. Tačiau pasirodė, kad pinigų, atlikusi darbą, ji negavo. Dar gerai, kad išnešė sveiką kailį.

Kitą dieną visos jautėsi siaubingai. Ledi Rais buvo tokia įdūkusi, nelaiminga ir savižudiškai nusiteikusi, kad Angela, prislėgta ir apgailėtina, pareiškė daugiau niekada taip nedarysianti, mat bijojo, kad ledi Rais išgers per didelę migdomųjų dozę ir nugalabys jas visas. Ji jau pasimokė. Daugiau sekso niekad nepainios su pinigais. Želei teko pasiimti poilsio dieną, kad atsipeikėtų po nakties šėlo, todėl su Remu jos nebenuvažiavo: ji jautėsi per daug sukrėsta, kad paskambintų Brajenui Mosui ir praneštų, jog šiandien neateis. Dar pamanys, jog jinai jį pametė; Andželika tvirtino, kad jis nė kiek nesigailės, ir Želė ją apšaukė įžūlia begėde, tačiau pyko neilgai: per daug buvo išsekusi.

Vakarop jos pasijuto geriau. Andželika nusprendė, kad uždrausto sekso pasaulis per daug pilnas eufemizmų, kurie nė iš tolo neatspindi pavojų. Tave gali užmušti, pasmaugti, mirtinai užplakti, o paskui atsikratyti lavono, ir nė lapė nelos. „Prisidėti prie sutuoktinių lovoje“ skamba jaukiai, šiltai, dvelkia balta patalyne ir kelia žiovulį, tačiau iš tiesų tai šaltas, nehigieniškas reikalas su nurenginėjimu, rimbais ir antrankiais, kai žmona simboliškai keršija vyrui, jo paties pritarimu, už dešimtmetį su meilužėmis, o jis dar kartą įrodo vyro teisę paimti ją, kai nori ir kaip nori. Negali sakyti, kad nesama mazochistinio malonumo būti auka ir negalėti rinktis, tačiau tarp Pasileidėlės ir Prostitutės esama skirtumo, ir galų gale prostitutės, jei apskritai lieka gyvos, praranda savo auksinę širdį, nuolat susidurdamos su blogiu ir neviltimi; galų gale jų žvilgsnis tampa atšiaurus ir šaltas, o šypsena nemaloni, dirbtinė ir gąsdina vaikus. Ji seks paskui Pasileidėlę Angelą, tačiau paskui prostitutę — ne. Žmonės per daug romantiškai pastarąsias įsivaizduoja.

— Gerai jau, gerai, — tarė Angela. — Suprantu.

— Aš taip išsigandau, — pasakė Andželika.

— Aš irgi, — prisipažino Angela, — tikrai. — Ir pravirko, ir jos visos tyliai apsiverkė.

— Man reikia atostogų, — pareiškė Andželika, kai pagalvė visiškai sušlapo nuo ašarų. — Reikia, ir viskas. Noriu poilsio.

— Aš irgi, — pritarė ledi Rais.

— Ir aš, — tarė Angela.

— Oi ne, jokių atostogų, Angela, — pasipriešino Želė. — Nenoriu atiduoti tvirtovės, noriu, kad Brajenas Mosas būtų laimingas, ketinu smagiai leisti laiką su Remu ir domėtis mūsų skyrybomis, todėl esi man reikalinga, Angela.

— Remas! — atkuto Angela. — Aš gi Remą buvau pamiršusi.

25

Šalto vėjo gūsis

Una Masgreiv atsiliepė į skelbimą „Times“. Ji apsireiškė „Ketervolio ir Moso“ pirmo aukšto priimamajame kaip atsakymas į Talio Tofenerio maldą, kaip šalto vėjo gūsis, lydintis dievus kelionėje. Už stalo kaip tik sėdėjo Želė, ji padėjo Luizai rinktis daiktus. Luiza, atsivertusi krikščionė, padavė pareiškimą išeiti iš darbo: visi kalbėjo, kad savaitei baigiantis ji pereis į kitą kontorą, kurioje mažiau skandalų ir intrigų. Nors Brajenas Mosas pasakė Želei:

— Visa bėda, kad ji mane įsimylėjusi. Ji tau pavyduliauja. Atsimeni, kai kartą aš maniau užrakinęs duris, bet neužrakinau, o ji jas atidarė?..

— Fui, ji tiesiog per mažai apmokama ir persidirbusi, kaip mes visos, — atsakė Želė.

Jis neįsižeidė. Ko gera, jo niekaip neįžeisi, daugiau mokėti irgi niekaip nepriversi. Be to, jam patiko, kad ji kandi. Kuo aštresnis jos liežuvis, tuo maloniau jį nutildyti, tuo saldesnis jo skonis. Nuo tikrų lytinių santykių jie grįžo prie jų pakaitalo: Oriolė laimėjo. Visi žino, kad čiulpti — ne seksas.

Bet štai pasirodė Una Masgreiv, atsisėdo ant Želės stalo ir įdėmiai, kritiškai ją apžiūrėjo, lyg puikiai žinodama, kas vyksta užkulisiuose. Želė pajuto, kad tai jos likimas, jos užsitarnauta bausmė, kad jos siela permatoma. Želė spėjo, kad Una įpusėjusi septintą dešimtį: iš tų moterų, kurios gimsta nesutramdomos ir neįmanomos; po geros plastinės operacijos dailaus veido, praretėjusiais nuo chemikalų, tačiau žvilgančiais nuo priežiūros plaukais, aptemptais „Pritikin“ firmos apdarais, didžiulių kačiuko akių, aukšta silikono krūtine, ilgais nepriekaištingais rudai dėmėtų, nuolat

judančių, nervingų rankų nagais. Želė — o gal Andželika? — pamanė: nesvarbu, kiek rudų dėmių ant letenos ilgais raudonais nagais, ji vis tiek pavojinga ir šaukia išlepintą pimpalą į kovą. Ir Angela — o gal Želė? — pamanė, kad šiam teks už tai užmokėti. Ir nemažai.

— Jūs norite kažką naudingo man pranešti, — tarė Una Masgreiv. — Skaičiau apie tai „Times“, taigi veikiausiai teisybė.

Ir Želė atsistojo, pablyškusi ir apsimestinai kukli, trim eilėm perlų iš „Fenviko“ ir dailiu švelniai rausvu kašmyro megztiniu, pirktu už pusę kainos dėl vieno ištraukto siūlo, kurį sutvarkė atsistatydinusi ledi Rais, raudonu klostytu sijonu, kiek padėvėtais, tačiau nublizgintais bateliais („Klermonto“ naktinė tarnyba) ir storom pėdkelnėm, tvarkingai sušukuotais plaukais, itin skaisčia oda (Brajenas Mosas prisiekinėjo, kad tai jo nuopelnas) ir saldžia burnyte, ir palydėjo Uną Masgreiv į Brajeno Moso kabinetą. Ji labai aiškiai juto tiriamą Unos žvilgsnį.

— Ko ji nori? — paklausė Angela. — Mūsų širdies, mūsų kūno, o gal ir to, ir to? Sau ar baltųjų vergių prekybai?

— Nesielk absurdiškai ir senamadiškai, — įspėjo Želė. — Ji atėjo tiktai palikimo.

Una Masgreiv avėjo žvilgančius juodos odos batus viršum kelių, segėjo trumpą raudoną sijoną plačiu blizgančios odos diržu, kurios sagtis Želei pasirodė gryno sidabro, vilkėjo baltą megztinį. Brajenas Mosas išlindo iš kabineto, sumirksėjo ir paprašė ją į vidų. Želė pasijuto atstumta ir nepajėgi varžytis, ir net Angela atsitraukė.

Kartą per savaitę „Klermonto“ administracija parūpindavo vazą vaisių, kiekvienas obuolys tobulai raudonas,

kiekviena kriaušė dailios formos ir žaliai žvilganti, kiekviena slyva sveikutėlė ir be vapsvų, tiesiog stulbinantis kontrastas su Raisų dvaro sodais. Raisų dvaro vaismedžiai buvo seni, gumbuoti ir negražūs, jų vedami vaisiai komerciniu požiūriu menki ir nedailios formos, tačiau nuostabaus skonio, jei surasdavai kirminų neapniktą vietelę ir ryždavaisi surizikuoti ir atsikąsti.

Viešbučio vaisiai — vazą kaip tik tądien papildė — buvo beskoniai: vien tobulumas ir spindėjimas. Želė pajuto, kad verkia; ji manė, kad ašaros — ledi Rais darbas, tačiau ne. Ją irgi galėjo parblokšti skaudūs prisiminimai. Jai trūko sodo, nuostabiai balto ir rausvo nuo žiedų ankstyvą pavasarį; jai trūko kasmetinių tuščių pastangų apginti vyšnias nuo paukščių: tik pažiūrėk, Edvinai, jie sulesė aliai vienos, taip negali būti, — tačiau visada taip būdavo. Jai trūko plikų slyvų šakų žiemą, išsiraizgiusių palei Elžbietos laikų sieną; jai trūko mūro aplink daržą ir senų šparagų lysvių, kurias reikėjo sukasti, bet niekas taip ir nesukasė, ir artišoku apsimetusio dagio; mintimis ji tiksliai atkūrė viską, vaikščiojo tarp agrastų ir juodųjų serbentų krūmų, žinodama, kiek colių gali nukrypti, raukėsi pažvelgusi į dilgėles, šypsojosi ryškiems apvaliems oranžiniams moliūgams, atsiskyrėlėms tamsiai žalioms cukinijoms. Visa tai ji prarado; visa tai buvo pavogta; žmogiškąją praradimo dalį galima užmiršti. Tačiau Antėja išplėšė iš jos sodo istoriją: Antėja kartu su Edvinu atėmė iš jos ne tik ateitį ir dabartį, bet ir praeitį. Ji vylėsi, kad rožių krūmai, kuriuos metų metus karpydavo, badys, iki kraujo žeis ir mirtinai sužalos kiekvieną, kas drįs paliesti jų žiedus. Jai pradėjo skaudėti galvą.

— Išgerk aspirino, — pasiūlė Angela.
— Čia ne toks galvos skausmas, — atšovė Želė.
— Tu nepastebi kitų, — aiškino Angela. — Jos lengviau įveikia sielvartą už tave. O pavyduliauti Unai Mas-

greiv beprotiška. Gerasis Dieve, jai ne mažiau kaip šešiasdešimt penkeri. Brajenas Mosas į ją nė nežiūrės. Be to, ji klientė. Ne toks jis kvailas.

— Aš — personalas, — ginčijo Želė, — o tai irgi gana kvaila.

— Bet visada yra Remas, — guodė Angela. — Šaunusis Remas. Ar žinai, kad jo pilnas vardas Ramzis? Jo tėvai plaukė Nilu, kai motinai penkiom savaitėm per anksti prasidėjo sąrėmiai.

Angela bandė išblaškyti Želę. Jai nepatiko žvilgsnis, kuriuo Želė spoksojo į peilį vaisiams prie „Klermonto" vaisių vazos.

— Man regis, persipjausiu riešus, — tarė Želė. — Nebegaliu.

— Peilis bukas, — suniekino Angela, — net odos neperpjaus.

— Tai užsakysiu į kambarį žlėgtainį, — pareiškė Želė, — ir atneš gerą tvirtą peilį dantytais ašmenimis.

Želė pakėlė ragelį. Angela jį triukšmingai numetė. Želė paėmė vaisių peilį ir pradėjo brūžinti riešą. Oda paraudo, bet kraujas taip ir nepasirodė.

— Ar nesakiau? — tarė Angela.

Angela patempė aukštyn sijoną ir pasižiūrėjo į kojas. Jos buvo apžėlusios neskustais plaukais.

— Dieve mano, — šūktelėjo Angela, — kaip jūs vertėtės be manęs? Esu svarbiausia, o jūs tik ir temokat mane įžeidinėti!

Ji prispyrė jas nueiti pas visą parą dirbančią kosmetologę Bondo gatvėje, kuri, kaip seniau, ištepė kojas karštu

vašku, mentele paskleidė ant odos, paliko ataušti, o tada nuplėšė. Procedūros rezultatas buvo lygesnis ir patvaresnis negu vartojant dabar paplitusį šviesesnį, ne tokį skausmingą, greičiau džiūstantį parafiną. Želė pasijuto geriau.

26

Odos kvapas

Želė pasirodė darbe nusiskutusi ne tik kojas, bet ir šakumą ir pasiūlė Brajenui Mosui kyštelėti ranką po sijonu, pačiupinėti ir pasigėrėti. Brajenas Mosas ne itin nudžiugo.

— Nenoriu, kad mūsų santykiai taptų pernelyg asmeniški, — tarė jis. — Tu tai žinai. Aš labai myliu Oriolę. Seksas jai nekelia entuziazmo, tačiau vargšelė baisiai nuvargusi. Du vaikai, jaunesni negu penkerių metų, būtų gyvas vargas bet kam. Mes juos auklėjame šiuolaikiškai, stengdamiesi ugdyti asmenybę, todėl jie miega mažai. Naktį aš budžiu. Elsei sapnuojasi slogučiai, Anei skauda pilvą. Įsmunku į lovą pas Oriolę gal ir sušalęs, bet kupinas meilės, tačiau žmona net per miegus nuo manęs nusisuka. Rodos, aš jai keliu pasibjaurėjimą. Ji sako, kad mano kojos dvokia, jai nepatinka mano oda. Tvirtina, kad ji lipni. Bet aš tikrai ją myliu. Matyt, ji teisi, ir aš tiesiog beviltiškas padaras.

— Paliesk mano odą ten, kur nusiskutau, — tepasakė sekretorė. — Tau bus įdomu. Lygi, tačiau po ja juntami šeriukai; labai balta, nes, kai pagalvoji, tarpkojis labai retai išvysta dienos šviesą.

Bet Brajenas Mosas nesidavė sugundomas nei žodžiais, nei apibūdinimais, nei atviru kvietimu, kai ji pasikišo jo ranką po sijonu, patrynė pirštą į nuskustą odą, pabandė nukreipti jį į minkštą, drėgną plyšio šilumą.

— Nežinau, kas tave apsėdo, — tarė Brajenas Mosas. — Nebūdavai tokia. O Dieve, negi aš dėl to kaltas? Ir jis užsidegė cigaretę, susiradęs pakelį ištrauktame stalčiuje.

— Matai! — pareiškė jis. — Per tave vėl pradėjau rūkyti. Oriolė buvo mane prispyrusi mesti, kai laukėsi. Pasyvus rūkymas gali smarkiai pakenkti vaisiui.

— Tau irgi, — atšovė Angela, — tačiau nemanau, kad žmona primena ir tai.

— Regis, tu ne kokios nuomonės apie žmonas, — susinervino Brajenas Mosas. Jam atrodė, kad sekretorė elgiasi keistai. Teks jos atsikratyti; jis susidėjo su akivaizdžiai pakrikusios psichikos jauna moterimi. Ilgėsis jos, tačiau nieko nepadarysi. Galų gale ji nėra tokia stulbinamai patrauki, kaip jis manė. Jam labiau prie širdies, bent jau kai esi vedęs, Unos Masgreiv ir panašių į ją begėdiškumas. Jei Želė pagimdytų dvynius, virstų antra Oriole, ir tiek.

— Taip, — atsakė Angela, — aš ne kokios nuomonės apie žmonas. — Ji sėdėjo ant stalo krašto ir avėsi suvarstomus batukus, kuriuos buvo nusipirkusi „Markse ir Spenseryje". Jie nukrito. Pirma nuo dešinės kojos, po to — nuo kairės. Ji nenuleido akių nuo Brajeno Moso. — Ypač apie raganų padermės žmonas.

— Kokia yra raganų padermės žmona? — paklausė jis, nors kas žino, kuo gali baigtis toks pokalbis.

— Tokiai reikia namo ir vyro, kuris už jį mokėtų, tėvo vaikams, o kai ji tai gauna, niurgzdama varo jį šalin.

Ji atsisegė megztuką, liemenėlę, išslydo iš sijono.

— Nedaryk to, — prašė jis. — Kas nors gali įeiti.

Sekretorė pribėgo prie durų, mataruodama dailiomis krūtimis, užrakino jas ir išmetė raktą pro atvirą langą. Jis išgirdo tylų barkštelėjimą, kai šis nukrito dviem aukštais žemiau.

— O taip, aš puikiai pažįstu tavo žmonos veislę, — kalbėjo Angela, atsegdama jam diržą, atsegdama sagas,

atitraukdama užtrauktuką. — Ir ačiū Dievui už ją. Vyro nelaimė — kekšės laimė.

— Nedaryk šitaip, — meldė jis. — Tu negaluoji. Per sunkiai dirbi. Apsirenk. Liepk Luizai nulipti žemyn, paimti raktą ir išleisti mus iš čia.

— Tik po to, kai pasismaginsiu, — pareiškė Angela. — Aš irgi nusipelniau malonumo. Dabar man pietų pertrauka. Turėsi daryti, kaip sakau, arba papasakosiu apie mus Oriolei.

— Ką besakytum, — tarė Brajenas Mosas, — aš iškart paneigčiau. Šantažo nebijau.

— Aš jai papasakosiu apie apgamą ant tavo daiktelio, — sukikeno Angela. — Kartais jis mažas, o kartais didelis. Priklauso nuo proporcijos.

— Aš pasakysiu, kad atsitiktinai pamatei, — gynėsi Brajenas Mosas, tačiau kadangi dabar buvo nuogas iki juosmens ir rėmėsi į sieną, jo tvirtinimas nebuvo įtikinamas. Viena jo ranka buvo diržu, antroji kaklaraiščiu pririštos prie stalčių rankenėlių virš galvos, o varpa pamažu ir galingai stojosi.

— Ką man padarei? — dejavo jis. — Aš visiškai bejėgis.

Jis išvydo, kaip pasikeitė sekretorės veido išraiška: dūkas iš akių išblėso. Regis, ji tiesiog apstulbo.

— Dėl Dievo, — sucypė Želė, — ateikite kas nors manęs išvaduoti! Angela visiškai nebesitvardo. Juk žadėjo...

— Ar aš tau nesakiau! — pareiškė Andželika.

— Negi ir vėl? — tarė ledi Rais.

Jos sugrįžo. Želė lengviau atsikvėpė.

— O Dieve, — tarė ledi Rais, traukdamasi nuo surišto Brajeno Moso, — iš tiesų labai atsiprašau! Nežinau, kas man užėjo. Tiesą sakant, aš nesu jūsų sekretorė, aš — Barnio Ivenso klientė, ledi Rais. Tačiau turiu puikios sek-

retorės įgūdžių, taigi nesijaučiu baisi apsišaukėlė. O kai kas gali pamanyti, kad jūs to nusipelnėte.

Beprotė, pamanė Brajenas Mosas, stengdamasis išlaisvinti rankas iš pančių, tačiau jam nepavyko. Visiška beprotė!

Subraškėjo durų rankena. Tai buvo Luiza.

— Negaliu atidaryti durų, pone Mosai, — šaukė ji anapus durų. — Atrodo užrakintos.

— Raktas ant žemės už lango, — suriko Andželika. — Angela jį išmetė. Eik ir paimk!

— Ne, ne! — sukliko Brajenas Mosas, bet buvo per vėlu. Luiza nuėjo.

— Tai profesinė savižudybė, — tarė Želė. — Tu supranti?

— Kiek galima apsimetinėti? — pareiškė Andželika.

— Sutikite, — pasakė ledi Rais, — kad mums reikia gydytis.

Sulig tais žodžiais Angela leidosi lakstyti po sielos erdves, klykdama ir žviegdama, kad nenori gydytis, nenori, kad ją uždarytų. Andželika sugavo ją ir nuramino.

— Išleisk mane, — meldė Brajenas Mosas, tačiau sekretorė ruošėsi virti kavą, išėmė puodelį su lėkštute, pieno miltelius, saldiklio paketėlį ir jo tarsi negirdėjo.

— Atėjo ledi Masgreiv, — šaukė už durų Luiza. — Ką jai pasakyti?

— Liepk įeiti, — atsišaukė Želė.

— Ne ne! — vėl riktelėjo Brajenas Mosas, bandydamas ištrūkti. Pagaliau jo varpa nurimo ir suglebo. — Panele Vait, jūs atleista!

— Ačiū Dievui, — atrėžė sekretorė viliojančiu skambiu balsu, kuriuo pastaruoju metu kalbėdavo. Brajenas Mosas manė, kad tai irgi jo nuopelnas. — Ačiū Dievui!

27

Oficialus reikalas

Una įėjo tą akimirką, kai Luiza atidarė duris, o Želė išėjo. Una susižavėjusi pažiūrėjo Želei įkandin ir žengė atrišti Brajeno Moso pančių.

— Negaliu apsakyti, kaip aš jums dėkingas, — tarė Brajenas Mosas, trindamas nutirpusias rankas ir tvarkydamasis rūbus. — Mano sekretorei galvoj pasimaišė. *Krizė.* Gal atidėtume šį susitikimą?

— Jokiu būdu, — pareiškė Una. Ji tebelaikė Brajeno Moso kaklaraištį. Išlygino jį ir užrišo, užnerdama ant kaklo kiek šiurkštokai. Kaklaraištis buvo geltonas, rausvais ir raudonais raštais, tačiau nedarė, kaip jis tikėjosi, įspūdžio, kad štai nežabotas vyrukas, neva įkalintas pilkame kostiume.

— Geriau atidėkim, — maldavo Brajenas Mosas. — Šis įvykis labai mane prislėgė.

Tačiau Una buvo atkakli, pareikšdama, kad, remiantis jos patirtimi, vyrai geriausiai galvoja tuoj po lytinių santykių. Jai reikia Brajeno Moso entuziazmo: ji nori, kad jis padėtų jai prasimanyti pinigų, reikalingų pertvarkyti Šiaurės žvaigždei į privatų viešbutį. Iš savo šeimos jai niekad nieko nereikėjo. Nebuvo šeimos žmogus, tačiau kai iš dangaus nukrinta šitokia sėkmė, verslo interesus verta plėtoti Londone. Brajenas Mosas pasakė padarysiąs viską, ko ji norės.

Brajenas Mosas matė, kaip Želė nukrausto savo stalą kontoroje. Ji baladojosi ir trepsėjo. Jis bandė susikaupti ir klausytis, ką sako Una Masgreiv; ši pasakojo senas šeimos istorijas. Pasirodo, kad Sara Tofener — Unos duktė nuo patėvio, Vendės Masgreiv vyro. Una ir pati pavainikė; Sara gimė, kai Unai buvo penkiolika.

— Vaikų tvirkinimo auka! — tarė jis. — Kaip baisu.

Tačiau pataikė kaip pirštu į dangų. Una prunkštelėjo.

— Tvirkinau aš, — pareiškė. — Neapkenčiau motinos ir užsigeidžiau patėvio, tik kad ją įpykinčiau. Ir gavau jį. Kai gavau, jis man nusibodo. Tai mano amžina bėda. O Sara buvo labai negraži mergytė ir man tikra našta. Atsikračiau ja, kai tik galėjau; buvau gerokai per jauna, kad gebėčiau susitvarkyti. Džiaugiuosi, kad užaugusi ji susirado Talį Tofenerį. Žmonės susiranda priešingos lyties atitikmenį ir galų gale būna visiškai laimingi.

Brajenas Mosas pamanė, kad veikiausiai būtų saugu investuoti pinigus į viską, kas Unai Masgreiv atrodo realu. Jos nuo pelno neatitrauks jokie sentimentai nei jausmai.

Brajenas Mosas pamatė Luizą, kuri pasilenkusi padėjo Želei kraustyti apatinius stalčius. Galbūt jam pavyks įkalbėti ją pasilikti. Luiza negraži tik lyginant su Žele. Be to, negražios merginos pastovesnės, ne tokios neurotiškos kaip gražios.

— Svetima drama, — toliau kalbėjo Una Masgreiv, — niekam neįdomi. Jūs net nesiklausote. Taip jau išeina, kad Šiaurės žvaigždės grįžimas į mano gyvenimą yra puikus sinchroniškumo, lydėjusio mano gyvenimo kelią, pavyzdys. Skaitėte Jungą?

— Ne, — prisipažino Brajenas Mosas.

— Jei nepradėsite daugiau galvoti apie mane ir mažiau — apie savo skambalą, — drėbė Una Masgreiv, — už šią konsultaciją nemokėsiu.

Brajenas Mosas sukaupė dėmesį.

— Namas su daugeliu kambarių — nuostabus dalykas, — kalbėjo Una. — Mūsų svajonių name kiekvienas kambarys atspindi skirtingą asmenybės aspektą. Ar žinojote?

— Dabar retai svajoju, — atsakė Brajenas Mosas. — Per daug esu pavargęs. Turiu du vaikus, kuriems dar nėra penkerių.

Išėję iš Brajeno Moso kabineto, Unos ilgaauliai stabtelėjo prie Želės Vait stalo.

— Jei tau reikės darbo, — tarė ji, — pranešk man. Kaip tik tokį tipą aš mėgstu.

— Koks tai tipas? — paklausė Želė.

— Apsimestinai kuklus ir klastingas, — atsakė Una, — apie kurį neverta spręsti iš pažiūros. Neužmiršai, kas yra moteris? Matau, kad tavo praeitis nuteka nuo tavęs kaip vanduo, tu beveik neprisimeni, kas atsitiko vakar, jau nekalbu apie praėjusią naktį.

— Tai gali sudaryti sunkumų, — tarė Želė, — ir darosi vis blogiau.

— Visada tamsiausia prieš aušrą. Tavo lūpų dažai išsiterliojo, — pasakė Una, imdama iš kišenės mažą medvilninę nosinaitę su apsiuvais ir valydama Želei lūpų kraštelį. — Bet matau, kad naudinga burnytė.

KETVIRTOJI DALIS

GRĮŽIMAS NAMO

1

Angela grįžta namo

— Niekad nesu mačiusi Raisų dvaro, — sako Angela. — Visos kitos matėte. Pamirštat, kaip neseniai aš atsiradau.

Pastarosiomis dienomis bandė jas sugraudinti. Jautėsi kalta, kad Želė liko be darbo, kad niekas nepakreips skyrybų proceso jų naudai ir kad pakenčiami alimentai ledi Rais dabar mažiau tikėtini negu bet kada.

Barnis Ivensas parašė ledi Rais, kad numatomas tolesnis gaištas, nes atrodo, jog Brajeno Moso kompiuterio failus piktavališkai ištrynė nuskausta tarnautoja. Tai stichinė nelaimė, ir klientė turinti ją vertinti būtent taip: ledi Rais nevertėtų tikėtis, kad byla bus išspręsta per artimiausius dvylika mėnesių; panašiau, kad per aštuoniolika. Tačiau seras Edvinas, šitaip susiklosčius aplinkybėms, sutiko — žinoma, neatsisakydamas savo reikalavimų, — tuo tarpu mokėti ledi Rais po keturis šimtus svarų per mėnesį.

Angela nusivylė, kai buvo gautas Barnio Ivenso laiškas, pranešantis apie finansinį atokvėpį: ji tikėjosi, jog žiauri būtinybė privers kitas sutikti, kad ji eitų dirbti pas Uną Masgreiv Šiaurės žvaigždės sodyboje. Dabar jos ir toliau galėjo gyventi „Klermonte“ laisvai ir oriai, naudotis parduotuvėse kreditine kortele ir mokėti Remui, o keturis šimtus svarų per mėnesį skirti kinui ir kartais apsilankymui restorane, kai atnešami į numerį valgiai pabosta.

— Man regis, kad Antėja vien šunų maistui išleidžia keturis šimtus svarų per mėnesį, — tarė Andželika. — Šykštus išpera.

— Netgi daugiau, — pridūrė Želė.

Ledi Rais tik atsiduso.

Poilsis ir ramybė joms išėjo į naudą. Fiziškai jautėsi gerai. Plaukiodavo viešbučio baseine; vaikščiodavo į viešbučio kosmetikos kabinetą. Galėjo tarpusavyje bendrauti. Kartais, kai būdavo laisvas, paskambindavo Remas; jos niekad nekviesdavo jo vidun, tačiau jis surado gaivesnę, linksmesnę automobilių aikštelę kažkur už „Herods" parduotuvės; „Volvas" buvo patogus ir įprastas, o užtemdyti langai teikė kaip tik tokį neteisėtumo ir pavojaus prieskonį, koks naudingas seksui. Stovi sau limuzinas ir siūbuoja. Nieko nepaprasto.

Angela brendo; Andželika atsikratė nerimo; ledi Rais dvasia nebesiblaškė ieškodama pabaisos; Želė toliau rašė knygą apie (ką jūs manote?) tarną dailininko požiūriu, užtat visoms teko vaikščioti po meno galerijas; jos vylėsi praplėsti kultūrinį akiratį: šioje srityje visos jautėsi atsilikusios. Ajaksas tylėjo kaip užsiūtas. Viskas buvo puiku, jei per giliai nesikapstydavai.

Ir štai Angela lyg ir nekaltai klausia, ar negalėtų nuvažiuoti apžiūrėti Raisų dvaro. Kam? Kuriam galui grįžti į praeitį? Ten liko šitiek skaudulių, šitiek traumų. Geriausia ją užmiršti. Kadaise jos troško tapti viena asmenybe, tačiau tai buvo seniai. Manė esančios suskaldytos į dalis, kaip dauguma moterų, tačiau netikėtai sugebėjo tas dalis įvardyti. Iš pradžių dėl to buvo daug vargo, dabar ne.

Ar bent jau jos, kvailės, taip manė.

— Kodėl ne? — paklausė Angela. — Remas gali mus nuvežti. Puiki iškyla. Kiti juk važiuoja į Paveldo parkus, argi ne?

— Pasakysiu tau, kodėl, — atsakė ledi Rais. — Man širdis neatlaikys. Aš vis dar pažeminta ir sugėdinta, tik stengiuosi apie tai negalvoti. Esu atstumta moteris; buvau Raisų dvaro šeimininkė, o tu dabar nori, kad eičiau į Pramogų parką kaip lankytoja. Niekad.

— Man rodos, būtų neblogai nuvažiuoti, — įsiterpė Andželika. — Galėčiau aplankyti motiną. Jau metas. Mes nesistengtume pamatyti Edvino, ir panašiai.

— Kurgi ne, — kandžiai pareiškė Želė. — Žinoma, kad ne!

— Juk viskas praeityje, — tarė Andželika.

— Jei mes užsidėtume peruką, — pasakė Želė, — galėtume jį pamatyti, o jis mūsų nepažintų. Man regis, reikia eiti, tačiau persirengusioms.

— Jis vis tiek mūsų nepažintų, — pasiskundė ledi Rais ir prapliupo raudoti, nors jau šimtą metų nebuvo to dariusi. Ir ant lovos krašto nebesėdėdavo valandų valandas įsmeigusi žvilgsnio į tolį, taip susirūpinusi dėl savo bėdų, kad net nebėr kada nuobodžiauti. Taip dažnai sėdi ištiktos šoko, patyrusios netektį, išduotos moterys — nusvirusiomis rankomis, suglebusiais delnais, pražiota burna, lyg būtų apimtos transo.

— Fantastiška! — suklykė Angela. — Trys prieš vieną! Mes važiuojam! Kai tik Remas paskambins...

Ir artimiausią šeštadienį Angela mindžikavo ant gatvės kampo, laukdama Remo, apsitaisiusi „skuduriniu“ stiliumi: tai reiškia keliais sluoksniais potamsės medžiagos pakaitom su nėrinių draiskalais; vyriškomis kojinėmis ir sunkiais batais, išsirinktais turguje iš padėvėtos avalynės. Aptempta atlasinė liemenė po suplyšusiu odiniu švarku suspaudė ir pakėlė krūtis.

Blizgantis Remo „Volvas“ įsuko į Deivio gatvę: štai ir jo klientė, atsirėmusi į gatvės žibintą, pučia dūmus į orą

it Marlena Dytrich. Automobilis sulėtino greitį, privažiavo prie linijos, kur neleidžiama sustoti.

— Dabar tokia mada? — paklausė jis. — Ar maskuotė?

— Nei tas, nei anas, — atšovė Angela.

Atidaręs jis prilaikė dureles. Buvo be uniformos. Praeiviai išvertė akis.

— Man patinka permainingų nuotaikų moteris, — pasakė jis, kai jie pasuko į šiaurę. — Dėl jokios kitos nebūčiau šito daręs. Mėgstu šeštadieniais žaisti futbolą.

— Moterys net geriausiais laikais dažnai turi keletą pusių, — paaiškino Angela. — Vyrai tenkinasi viena.

— Man tavo visos patinka, — išdrįso pasakyti jis, tačiau ji tokių švelnybių neskatindavo. Jai rūpėjo tik jo kūnas. Jis pasitenkino pasakęs, kad ja dėtas neitų pasimatyti su buvusiu vyru šitaip apsitaisęs, o ji atšovė, kad jis, laimei, ne ji, ir abudu nutilo. Ir kai degalinėje Angela pakvietė jį pas save ant užpakalinės sėdynės, jis mandagiai atsisakė. Buvo akivaizdu, kad ji vos tvardosi. Kartkartėm veidrodėlyje jis sugaudavo jos atspindį — mosikuojantį rankomis, krutinantį lūpas, kažką sau kuždantį, kartais pliaukšintį per riešą, nors pastaruoju metu ji tai darydavo rečiau. Kalbėdavo su juo skirtingais balsais, duodavo prieštaringus nurodymus. Jam visai neseniai paaiškėjo, — iki tol šie asmenybių konfliktai smarkiai slėgė, — kad iš viso jų yra keturios. Viską pradėjo Angela; dabar jam labiausiai patiko Andželika: ji skirdavo jam daugiau laiko, jis spėdavo pajusti ir parodyti švelnumą. Nors Angelos gebėjimas iškart susijaudinti ir atsiliepti, žinoma, buvo naudingas, kai laiko maža, o nuošalumas abejotinas. Jis nemėgo palikti savo moters nepasitenkinusios: bėda, kad tai dažnai atsitikdavo Andželikai, nors ši prisiekinėjo neimanti į galvą. Želė keldavo savotišką kaltės, svaigulio jausmą, ir jis naktis nemiegodavo galvodamas apie ją. Ledi Rais reikėjo meilės žodžių, ir jis klusniai meluodavo, tačiau juk ir ji apgaudinėjo. „Aš myliu tave“, — svajingai

ir įkyriai kartodavo, tačiau jis juto, kad tai taps tiesa tik tada, kai jis ją kaip nors nuskaus. Pasiūlyk ketvirtį savęs, ir vargu ar gali tikėtis mainais visko. Jo klientė gali imti jo kūną, ir viskas, nors kartais ji ir atrodo baisi originalė. Tačiau jis manė, kad jos — jo mergina, nes kitos neturėjo. Pamėgo daugiasluoksnes asmenybes. Dažnai merginos atrodo absurdiškai vientisos.

Kartais jis jausdavosi kaip jūros gyvūnas, potvynio išplautas į krantą ir bejėgis gulintis ant smėlio. Vanduo atslūgo ir jį paliko. Kartais jam toptelėdavo, kad jo gyvybiniai procesai sulėtėję ir jis laukia, kol viskas pasitaisys. Tada tardavo sau, kad viso labo nebesuvokia, kas esąs, ir eidavo šveisti „Volvo", užsidėdavo uniforminę kepurę ir kartodavo: „Tai aš, aš".

Nors kartą Rais ketvertukas, regis, domėjosi ne tik savimi. Jis pamatė, kad kartais neblogai joms paprieštarauti.

— Kur gyveni? — paklausė liūdnoji dama.

Jis paaiškino gyvenąs valtyje Temzėje, Čelsyje, o „Volvą" laikąs Čeino kelio garaže. Automobilį padovanojusi teta, kai jį už įžūlumą išmetę iš Karališkojo muzikos koledžo. Nuo to laiko jis užsidirbąs duoną automobiliu ir sukąs galvą, ką daryti toliau.

— Ar seniai šitaip gyveni? — paklausė ji.

— Kai pagalvoju, — apstulbo Remas, — dešimt metų. O atrodo, lyg vakar viskas būtų atsitikę.

Ji pasakė, kad kadaise jai irgi buvusi pasiūlyta vieta Karališkajame koledže. Tačiau kas norės dainuoti Hendelį, kai gali gauti sutartį dėl įrašo ir tapti rokenrolo žvaigžde? Žinoma, ne ji. Ne tada. Kokiu instrumentu jis mokęsis groti? Jis atsakė susidorosiąs su bet kokiu: studijavo dirigavimą. Jai tai padarė įspūdį.

— Jei jie visus išmestų dėl pažiūrų, — paguodė ji, — nebeturėtų nė vieno studento.

Jis pripažino, kad jį tik savaitei pašalino, bet jis įsižeidęs, pareiškęs, kad negrįš, ir negrįžęs.

— Beveik atvykome, — tarė suirzęs, kad tiek daug apie save papasakojo. — Tikiuosi, kad žinai, ką darai.

Ledi Rais tikėjosi išvysianti apleistą vaizdą ir išgirsianti raudas, kol „Volvas" važiavo prie namo, tačiau nieko panašaus neatsitiko. Aplinka buvo gražiai sutvarkyta, snūduriavo vasaros saulėje, arkliai romiai ganėsi laukuose; pati gamta susimokė prieš ją teigdama: „Matai, kaip puikiai apsieinam be tavęs!" Rodyklės — gražiai nudažytos ir esančios ten, kur reikia, — rodė į Raisų arklides, šunidę ir katidę, be to, į Pramogų parką, sodybą, Restauracijos laikotarpio sodus, labirintą, suvenyrų parduotuvę, puodžių dirbtuvę, teminį parką, parodą ir tualetus. O taip, be jos padaryta pažanga, ir labai greitai.

Lankytojų šeimos slampinėjo apie sodybą; gražaus elgesio vaikučiai prieš įeidami baigė valgyti ledus, o šiukšlėms aplink buvo pristatyta pakankamai dėžių. Aiškiai padirbėta stiklių — sutrūkinėję ploni, trapūs langų stiklai, Andželikos išsaugoti dėl jų retumo, buvo negailestingai pakeisti nauju, storu, tvirtu, lygiu stiklu, tačiau kitais atžvilgiais ledi Rais neturėjo ko prikišti sodybai, jei jums patinka tokio pobūdžio atrakcijos. Jai nepatiko, tuo skaudžiau buvo, kad šitaip sekasi tiems, kuriems tai patinka.

Ledi Rais, prisistatydama nepažįstamai moteriai prie kasos, — pakeistas ir personalas, — pastebėjo, kad bilietų kainos padvigubėjusios. Ji sušnabždėjo esanti šeimos draugė: ar negalėtų pasimatyti su seru Edvinu?

— Mes ne dėl to atvykome, — priminė Andželika.

— Negalime su juo susitikti šitaip apsirengusios, — pareiškė Želė.

— Jis įžvelgs asmenybę, slypinčią po šiuo apdaru, — viltingai pasakė ledi Rais.

— Tai protingiausia, ką galime padaryti, — nusprendė Angela, — jei jau čia atvykome.

Jų širdis smarkiai plakė, daužėsi, nuslydo į kulnus.

Sekretorė suabejojo, tačiau pakėlė telefono ragelį, paskambino į privatų šoninį priestatą ir tam, kas atsiliepė, pranešė: „Lankytojas pas serą Edviną, ledi Antėja", o Angela pamanė, kad neteisinga: neinformuoti asmenys gali pamanyti, jog Antėja — Edvino žmona, gavusi titulą ištekėdama. Pajuto, kad net ši išskirtinė savybė iš jos atimta.

Ledi Rais laukė. Lankytojai smalsiai žiūrėjo į ją. Ledi Rais pastebėjo, kad arbatos su grietinėle kaina irgi pakilusi. Ąžuolines grindų lentas, kurias ji vaškuodavo rankomis, kol tos imdavo blizgėti, dabar dengė praktiška apsauginė polimerinė danga. Mažutė lentelė skelbė: „Raisų dvaro grindis padengė apsaugine danga „Polyserve" kompanija" — be abejo, dėl to kaina už darbą buvo sumažinta. Reikia pripažinti, kad Antėja taupė pinigus, kur galima, o leido ten, kur reikia.

Pro žaliu milu apmuštas duris, skiriančias gyvenamąsias patalpas nuo lankytinų, išėjo ne seras Edvinas, bet Antėja. Atrodė vyresnė, negu ledi Rais prisiminė: gal atsiliepė pastangos šeimyniškai gyventi su Edvinu, ponios Makartur kišimasis, sodybos šeimininkės ir iždininkės darbas pastaraisiais metais, o gal ledi Rais tapo akylesnė. Antėjos veidą, pirmiau sveikai vėjo nugairintą, išvagojo smulkutės raukšlelės; oda, aptempusi skruostikaulius, buvo raudona ir dėmėta nuo, ledi Rais nuomone, piktnaudžiavimo alkoholiu.

— Viešpatie! — apstulbo Angela. — Na, ir baidyklė! Lažinuos, kad ji prausia veidą vandeniu su muilu.
— Pažvelk į save, — pasiūlė Želė. — Kaip manai, į ką mes panašios?
— O Dieve, — sudejavo ledi Rais, — aš nenoriu, kad ji mus tokias pamatytų. Ar negalima iš čia dingti?
— Ji nėščia! — suriko Andželika.

Antėja tikrai buvo nėščia. Truputį žemiau juosmens pūpsojo futbolo kamuolio formos gumbas, sprendžiant iš Antėjos elgsenos, nieko bendra su ja neturintis. Nesitikėjusi to, ledi Rais apsisuko bėgti. Tačiau Antėja griebė jai už rankos.
— Tai čia tu? — tarė Antėja. — Ko atsigrūdai? Čia tau nėra ko veikti. Aš pakviesiu sargus. Palik Edviną ramybėje, kaliūkšte. Jam tavęs nereikia, kodėl neišsinešdini? Visiškai pakvaišai. Pažiūrėk, kaip atrodai! Jei būtum arklys, aš tave nušaučiau. Išvaduočiau nuo kančių.

Ledi Rais pamatė save kitų akimis. Apvytęs, perkreiptas veidas, keisti rūbai, vidinio turinio ar aiškumo stoka. Ji bandė ištrūkti iš Antėjos gniaužtų, tačiau anos rankos buvo kaulėtos ir labai stiprios. Antėja medžiodavo su skalikais; ji mokėjo žūtbūtinai įsikabinti. Antėja alsavo viskiu jai į veidą. Ledi Rais išsigando. Kitos irgi. Visos tylėjo kaip pelytės. Antėjos nagai smigo jai į ranką.
— Apsauga! — pašaukė Antėja trumpai ir valdingai, lyg būtų buvusi užpulta.

Ledi Rais pamatė besiartinant Edviną: jis buvo nutukęs, atrodė nesveikas; nebe žavingas vyriškis, tik dar vienas suirzęs paveldėtojas, žūtbūt pasiryžęs susinaikinti.
— Edvinai, padėk man! — sušuko ji, bet jis tik stovėjo išvertęs akis. Antėja, regis, visiškai paleido vadžias.
— Trenkta skaistuolė, — nusišaipė Antėja. — Trenkta skaistuolė! Edvinas man papasakojo, kokia skaistuolė bu-

vai. Garsėjai įvairiais būdais, išskyrus normalų. Kekšė, šliundra, begėdė. Jei pamatyčiau taip darant šunį, spirčiau jam. Užmuščiau. Jis tavęs gailėjo, kvailys. Tavęs ir tavo neperplėštos mergystės plėvės!

— Jei būtinai reikia pasikalbėti, — įsikišo Edvinas, — tai gal geriau asmeniškai?

— Noriu, kad visas pasaulis girdėtų! — spiegė Angela.

— Mane neteisingai apkaltino, — klykė ledi Rais.

— Jis suėdė man gyvenimą, išsunkė ir išspjovė, — urzgė Želė.

— Neapkenčiu jo; jis vertas paniekos. Jis mane išdavė ir įžeidė, — prabilo Andželika garsiai, bet ramiai.

— Ne, ne geriau! — suriko ledi Rais.

— Juk viskas baigta, — tarė Edvinas, — gal ne? — Atrodė, kad jis bijo, ir dėl tokio tikrai nevertėjo kankintis.

— Išgrūskite iš čia tą pusprotę kalę, — kirto Antėja, tačiau apsaugos vyrai stovėjo nenorėdami kištis į dramą.

— Aš noriu savo teisių, — ramiai pasakė ledi Rais. — Noriu tinkamo aprūpinimo po skyrybų ir noriu, kad tai būtų sutvarkyta per savaitę.

— Ji neturi jokių teisių, — atšovė Antėja.

Ledi Rais spjovė Antėjos pusėn. Ši persigandusi atsitraukė.

— Ji gali gauti viską, ko panorės, — tarė Edvinas. — Viešpatie, Andželika, aš labai atsiprašau. Kodėl tu šitaip pabėgai? Kas tau darėsi? Galėjome kaip nors išsiaiškinti. Lambertas man viską papasakojo.

— Tu velnio išpera! — aprėkė Edviną Antėja. — Tau visada rūpėjo tik ji. Tu vis vilkini ir vilkini skyrybas. Neketini manęs vesti, niekad neketinai. Grįžtu namo. Tu ir tas pirdžius Dželikas pasinaudojot manimi, kad sutvarkyčiau sodybą. Tu manęs niekad nemylėjai. Tu manęs net

nevesi. Tau patinka nutekamieji grioviai ir tie, kas ten šliaužioja. Toji moteriškė spjovė į mane!

Edvinas atrodė sutrikęs ir susipainiojęs. Jis negirdėjo nė vieno Antėjos žodžio. Jam tai nerūpėjo. Lankytojai prisėlino arčiau. Gal tai koks jiems skirtas vaidinimas? Nors žodžiai nepatiko.

— Andželika? — paklausė Edvinas.

— Per vėlu, — atsakė Andželika.

— Esi įsitikinusi? — maldavo ledi Rais.

— Visiškai, — atšovė Andželika. — Užsirauk.

Ledi Rais užsiraukė.

— Parašysiu tau, — ryžtingai tarė Andželika. — Išsiversime be advokatų. Pranešiu savo sąlygas. Ir noriu atgauti savo aštuonis šimtus tūkstančių svarų.

— Aš prispausiu Dželiką, — pažadėjo Edvinas, — nors bus sunkoka. Nemėgstu kalbėti apie pinigus. Ar negalime likti draugais? — Jis vos neverkė.

— Ne, — atsakė Andželika.

— Esi įsitikinusi? — paklausė Želė.

— Visiškai, — atrėžė Andželika.

— Viešpatie, kaip man tavęs trūks, — tarė Edvinas. — Negi negalėtume kada susitikti?

— Ne, — atšovė Andželika.

— Klausyk... — pradėjo Angela.

— Nutilk, gerai? — sušnypštė Andželika.

Angela nutilo.

— Tai baisi klaida, — tarė Edvinas. — Mes buvome laimingi kartu.

Įdūkusi Antėja pakėlė ranką šerti ledi Rais per veidą. Sargė — moteriškė puošniais baltais marškiniais su galionais ir standžiu tamsiai mėlynu sijonu — sulaikė ranką. Kita stumtelėjo ledi Rais durų link. Lankytojai, laukiantys, kol juos įleis, spoksojo akis išvertę. Ledi Rais nubildėjo laiptais žemyn. O Didžiojoje salėje Antėja kumščiavo Edviną, kuris atrodė suglumęs ir nuobodžiaujantis.

Ledi Rais, sukrėsta, apsidaužiusi ir džiūgaujanti, atsisėdo ant užpakalinės Remo automobilio sėdynės. Palikti vyrą, kuriam tavęs reikia, lengva, kuriam tavęs nereikia, — beveik neįmanoma.

— Kur? — paklausė jis.

— Į vietos universalinę, kurgi daugiau? — niūriai atsakė ledi Rais.

Tenai, nepaisydama Angelos protestų, nusipirko pigius batus, prasčiausius apatinius, mažiausiai permatomas pėdkelnes, dryžuotą sijonėlį ir juodą megztinį.

Remas klausė jos nurodymų, — čia į kairę, ten į dešinę, — kol pagaliau „Volvas“ pasuko keliu į Barlio miškų tvirtoves.

Jie išlipo iš mašinos: jis nešė pirkinių krepšius. Ledi Rais nusivedė Remą saulės išmargintais takeliais, storai nuklotais rausvai žaliais pušų spygliais, kurių minkštuma slopino žingsnių aidą, prie upelio, krintančio per uolas žemyn ir išsiliejančio tvenkiniu, paskui tarp nendrių nučiurlenančio per miškus.

— Dažnai čia ateidavau, kai buvau maža, — tarė ji. Vieną po kito ėmė vilktis rūbus, žiūrėdama į juos su pasibjaurėjimu.

Ji nusiėmė peruką — jis tik dabar tai suprato — ir nusviedė į krūmus. Jos plaukai buvo šviesūs ir trumpai nukirpti.

— Atsiprašau, — pasakė jam.

— Nieko tokio, — tarė jis. Ji jam pasirodė puiki. Jos kūnas buvo tvirtas ir lieknas, berniokiškas. Suvokė matęs tik nuogas jos dalis, niekad visos. Čia kąsnelį, ten kąsnelį — vis kitos personos.

Jis nelindo, nebandė niekuo padėti, nes suprato, kad jam leista tik būti greta, nieko daugiau, ir atrodė, kad ji atlieka kažkokį ritualą, o jam geriau nesikišti. Ji pavilgė ranką, kurią užgavo Antėja. Paskui atsitūpė ir nusiprausė veidą, nutrynė, nugremžė dažus ir laukė, kol vanduo vėl bus švarus, nebesūkuriuos pudriniais rausvais, žaliais verpetais. Paskui visa pasinėrė; vanduo buvo šaltas: ji drebėjo.

— Ką darai? — paklausė jis. — Atgimsti?

Ji linktelėjo.

— Ar žinai, kodėl tai darai?

Ji papurtė galvą, regis, sujaudinta klausimo, ir išsiropštė iš vandens. Remas apsidairė, kuo ją nušluostyti, ir paėmė išmestuosius marškinėlius, tačiau ji papurtė galvą. Jis suprato, kad senuosius rūbus ji laiko suterštais.

— Man labai silpna, — pasiskundė Andželika. — Kaip šalta!

— Nelabai gerai matau, — tarė Želė. — Į akis pakliuvo vandens.

— Mes mirsime nuo plaučių uždegimo, — pareiškė Angela. — Aš taip keistai jaučiuosi!

Remas pasiūlė jai savo sulankstytą medvilninę nosinę, ir ji ja nusišluostė, nors ši kaipmat permirko. Rūbus ji apsivilko ant šlapio kūno.

— Atrodai kokių dešimties metų, — tarė jis. — O dabar kur važiuosim?

— Pas mano mamą, — atsakė ji.

2

Trumpa viešnagė pas ponią Vait

— Gerai atrodai, — ledi Rais pasakė Levanda. — Panašiai atrodei maža.

— Visa bėda, mamyte, — nusiskundė ledi Rais, — kad mažai prisimenu, kokia buvau maža.

— Nesistebiu, — atsakė ponia Vait. — Narkotikai, alkoholis ir seksas. Tavim dėta nenorėčiau to prisiminti. Buvai visiems tikras siaubas, kol ištekėjai ir tapai vyro atsakomybe.

— Kodėl man nepasakojai? — paklausė Želė.

— Nežinojau, kad reikia, — suglumo naujoji ponia Heterli. — Atrodei visiškai laiminga prašmatniame name, niekindama visus kitus. Net neatvažiuodavai manęs aplankyti. Gėdijaisi. Visi tai žinojo. Ko neatsivedi to vyruko? Kuris vairuoja tą didelį automobilį.

— Čia jam ne vieta, — išdidžiai išpyškino duktė beveik senuoju tonu. — Jis — vairuotojas. Kai man jo prireiks, duosiu ženklą.

— Pirmą ir vienintelį kartą, kai atsivežei Edviną, kad su mumis susipažintų, — tarė Levanda, — sėdėjai mažame „MG“. Jis vos tilpo. Kvailai atrodė, jei nori žinoti. Geriau nekviesk šito į vidų. Gali atnešti nelaimę.

Antroji ponia Heterli persikėlė į kitą namą. Dabar ji gyveno pirmosios ponios Heterli per dvidešimt septynerius santuokos metus sukurtuose namuose. Pirmoji ponia Heterli, Odrė, mirė nuo apopleksijos netrukus po skyrybų su Džeraldu, tačiau turtas dar nebuvo padalytas. Namas automatiškai atiteko Džeraldui. Džeraldo ir Odrės duktė Merė, dar netekėjusi ir besididžiuojanti tuo, patenkinta toliau gyveno ten, kur visada, nors ir su kita moti-

na. Draugai kalbėjo, kad iš esmės Odrė ir Levanda beveik niekuo nesiskiria: dėl ko Džeraldas gadinosi nervus? Merė užmiršo bet kokius protestus ir dabar gardžiavosi buvusios ponios Vait valgiais ir buvo dėkinga šiai už įprotį išlyginti ir gražiai sulankstyti rūbus, prieš dedant juos į stalčius, mat tikroji motina taip darydavo retai. Odrė surinkdavo nešvarius rūbus nuo grindų, išskalbdavo, išdžiovindavo ir palikdavo šeimai atsirinkti iš skalbinių krepšio. Kartais iki to laiko juos vėl reikdavo skalbti, nes būdavo sudulkėję ir apipeliję.

— Ar nesijauti keistai, čia gyvendama? — paklausė motiną Želė. — Naudodamasi Odrės arbatiniu? Miegodama Odrės lovoje? Ar ji tau nesivaidena? — Veikiausiai ne.

— Labai malonu gyventi kitos moters namuose, — pasakė naujoji ponia Heterli. — Kai kurie žmonės sugeba įsitaisyti elektros jungiklius kaip tik ten, kur reikia, ir pakankamai šakučių lizdų. Turiu pripažinti, kad Odrė netaupė. Vos nenuvarė vargšo Džeraldo į bankrotą, bet kas jai?

Andželika nusilaužė dantį, kąsdama perkeptą roksą.

— Velnias! — Motina pakėlė antakius ir tarė:

— Jei nemėgsti, nevalgyk. Geras roksas visada kietas.

— Mama, — paklausė Andželika, — ar maža dažnai kalbėdavau su savim?

— Visą laiką, — atsakė ponia Vait. — Varydavai tėvą iš proto. Prabusdavome rytais išgirdę žaidžiant vaikus. Skirtingus balsus ir visa kita. Tačiau viduje būdavai tu viena.

— Ir berniukų balsus?

— O taip, — atsakė ponia Heterli. — Berniukų ir mergaičių. Visų kartu! Ko tik neprisigalvojom.

Levanda patiekė tokių pat puikių sklindžių ir tokius pat netikusius drebučius, kaip visada. Ji buvo nuotaikos virėja. Pakeitusi pavardę, Andželikai atrodė nebe motina: Andželika pasijuto našlaitė. Ponia Vait pavirto ponia He-

terli ir dėl tos staigios permainos neteko motinos statuso. Tapo dar viena apkūnia Barlio vyresniosios kartos namų šeimininke išsiplėtusiomis venomis.

— Taip, ir berniukų, — patvirtino ponia Heterli. — Berniukų ir mergaičių viename mažame kūnelyje. Koks stebuklas!

— Tu niekam nieko nesakei?

— Ne. Tada būdavai rami ir mes galėdavom rytais ilgiau pasivolioti lovoje. Atrodė, kad jūs visi puikiausiai sutariate. Tavo tėtis ir aš juokdavomės iš to. „Želei lengva bendrauti su vaikais“, — sakydavo Stivenas. O aš sakydavau: „Bet kai ji paūgės, ar nebus blogai? Tarkim, jei jie įsimylės?“ Tačiau kai tapai paaugle, balsai nutilo. Buvai vientisa ir, apgailestaudama turiu pasakyti, nelabai maloni asmenybė.

— Mama, — tarė ledi Rais, — įsivaizduoju. Bet ką turi omeny, kai kalbi apie narkotikus, girtavimą ir seksą? Neprisimenu.

— Tai ir turiu omeny, — atsakė motina. — Tu tiesiog išdeginai sau smegenis. Aš tau tada sakiau, kad taip bus. Visos tos trenktos skaistuolės nesąmonės. Ta pasibjaurėtina tavo grupė. Faktiškai tai buvo paleistuvavimas scenoje. Ir dar toks, apie kurį mes nieko net nenutuokėm. Nežinojom, kur dėtis. Aš pasiaukojau dėl tavęs, mainais už tavąjį atidaviau savo gyvenimą, o tu savąjį griovei. Puikus atlygis už dorybę, maniau.

— Atleisk, mama, — tarė Angela.

Levanda pažvelgė į ją gana meiliai ir apkabino.

— Atleidžiu, — tarė. — Sugrįžai sveika ir miela, o tai svarbiausia.

— Tada viskas gerai, — pasakė Andželikai ledi Rais. — Ji gailisi ir man atleidžia. Aš išnykstu. Pasakyk nuo manęs „sudiev“ Remui. Sudiev, Angela. Sudiev, Žele. Gyvenau trumpai, bet negaliu pasakyti, kad maloniai. Tik dejavau ir aikčiojau.

Andželika palietė galvą.

— Gal turi normalių sumuštinių? — paklausė motiną. — Staiga baisiai išalkau.

Levanda pasiuntė Merę padaryti žuvies paštetо sumuštinių. Merė nuėjo vangiai, lyg jai dažnai sakytų, ką daryti, o ji su tuo nenorom taikstytųsi.

— Mama, — tarė Želė, nors šis žodis sunkiai sprūdo jai iš lūpų, — dar vienas dalykas. Prisimink, kaip mirė tėtis. Kaip tai atsitiko? Kaip aš jaučiausi, kai tai atsitiko? Nes aš, rodos, irgi užmiršau.

— Geriau nesakysiu, — tarė ponia Heterli, ir tą akimirką į holą smagiai įžygiavo ponas Heterlis ir prisėdo prie jų išgerti arbatos. Jis suvalgė visus sumuštinius, nepalikdamas Želei nė vieno. Valgė dešine ranka, o kaire grabinėjo putnią žmonos koją. Merė tai įeidavo į kambarį, tai išeidavo, siuntinėjama šen ten, šerdama šunis, tropines žuveles ir jūrų kiaulytes, visus jau ir taip nutukusius. Merė mūvėjo sužadėtuvių žiedą su deimantu. Želė kaip per miglą prisiminė stovėjusi greta Merės per choro draugijos koncertus. Jos buvo geriausios draugės, bent jau Merė taip tvirtino. Merė niekad nepataikydavo į toną.

— Paleisk mane, turiu darbo, — paprašė ponia Heterli, pagauta už kojos, tačiau naujasis vyras nebuvo linkęs to daryti, taigi ji pasiliko kur buvusi.

— Tu susižadėjusi, Mere? — paklausė Želė, stengdamasi nepastebėti su patėviu erotiškai bendraujančios motinos, tačiau Merė atsakė, kad ne, žiedą jai tiesiog padovanojęs tėvas per trisdešimtąjį gimtadienį.

— Būk gerutė ir paskambink mums kokią melodiją, Žele, — vis dar įkalinta paprašė ponia Heterli. — Aš tebeturiu tavo tėvo pianiną. Jis užima daug vietos, ir ketinau jį sudeginti, tačiau kažkas mane sulaikė.

Želė paklausė. Ji paskambino „Jėzau, žmogaus troškimų džiaugsme“ pradžią. Pianinas buvo nesuderintas ir skambėjo keistai. Jos pirštai klaikiai klupinėjo klavišais, tačiau niekas to, regis, nepastebėjo. Nesvarbu, ką ji darytų, šie mieli žmonės jai pritars. Įkvėpimas pašokdavo iki lubų ir atbukęs krisdavo žemyn. Garsai, kuriuos ji išgavo, nieku būdu negalėjo pakilti ir susijungti su sferų muzika, kuriai priklausė. Ji pamatė, kad gyvenimas nuėjo perniek. Antra vertus, kažin ar tai jos kaltė.

— Tavo tėvas skambindavo mums labai gražias dainas iš „Vargšų princo“, — tarė Merė, — kai buvome mažos.

— Kodėl nepapasakoji savo mergaitei tiesos apie viską, Levanda? — prikišo Džeraldas Heterlis. Jis pabaigė sumuštinį ir dešine ranka mikliai surakino dukters kojas, kaip ir žmonos.

Visi džiaugsmingai suspigo.

— Galima, — sutiko ponia Heterli. — Ką dabar benuskriausi? Kai ūgtelėjai, Žele, tu, rodos, nebepastebėdavai tėvo, ar jis yra kambary, ar ne, tau buvo nesvarbu. Jis įkišo tave į Karališkąjį koledžą, tačiau tu nėjai, vietoj mokslų išleidai tą plokštelę. „Trenktą skaistuolę“. Jis buvo jau beveik pripratęs prie muzikos, kai kažkas atsiuntė žodžius. Gaila, bet turiu pasakyti, kad jis mirė po kelių minučių, sėdėdamas štai toj pačioj kėdėj.

— Atseit aš nužudžiau savo tėvą? — paklausė Angela.

— Oi ne, mieloji, — atsakė motina, — tai padarė tas, kas atsiuntė jam tekstą. Manau, kad tai padarė pirmoji Džeraldo žmona. Ji galėjo būti labai kerštinga.

— Dabar prisimenu, — tarė Angela. — Prisimenu, kaip tu pasakei, kad tėvas mirė, o aš atrėžiau: „Iš kur žinai?“ Ir nusijuokiau, tada tu šėrei man ir pasakei, kad aš pabaisa. Ir buvai teisi: aš jį nužudžiau ir dar pasijuokiau.

— Ką gi, mieloji, — pasakė ponia Heterli, — išties nelabai gražiai pasielgei. — Ji sukvykė ir nusijuokė, nes ponas Heterlis ėmė kutenti jai koją, o Merė sužvigo: „Man, man!“ – ir prisislinko dar arčiau.

— Antra vertus, — toliau kalbėjo Angelai motina, — pagalvojusi supratau, ką turėjai galvoje. Kai choras buvo paleistas, — daugiau niekas nebenori klausytis gražaus dainavimo, — tavo tėvas metų metus tik sėdėdavo toje kėdėje ir spoksodavo į tolį. Aš visada buvau gyva. Man tai netiko. Ištekėjau už jo tik dėl tavęs. Jis tau buvo labai geras, juolab, kad nebuvai jo vaikas. Esu įsitikinusi, kad jis dabar danguje ir šypsosi man, džiaugdamasis mano laime.

Moterims prireikė šiek tiek laiko persigrupuoti.

— Na, gerai, — tarė Angela. — Jei jis — ne mano tėvas, galiu taip nesikrimsti. Šiaip ar taip, nesu tėvažudė. Tu gali be manęs išsiversti, Žele. Kaip tavo atmintis, Andželika?

— Gera, — atsakė Andželika. — Ir dar gerėja. Net prisiminiau „Trenktos skaistuolės“ tekstą. Norėčiau neprisiminti, bet negaliu.

— Tai čiuožiu, — tarė Angela. — Nusižudysiu. Dėl Dievo, panos, skuskitės kojas ir niekad, niekad neprauskite veido vandeniu su muilu. Atleisk, Žele, kad per mane netekai darbo.

— Nieko tokio, — atsakė Želė, bet ji jau kalbėjo tuštumai. Angelos paprasčiausiai nebeliko.

— Vargšė mergytė visiškai pritrenkta, — tarė Džeraldas Heterlis. — Išbalo kaip drobė.

— Nesistebiu, — su šiokia tokia užuojauta pasakė Merė. — Nenorėčiau mudviejų amžiaus sulaukusi sužinoti, kad nesu savo tėvo duktė.

Želė prisiminė, kodėl jai patiko Merė. Parūkymai už dviračių pašiūrės, pasivažinėjimai dviračiu po miškus.

Namelio langai atsidarė tiesiai į gatvę. Remas sustabdė limuziną prie pat jų, taigi galėjo matyti Želę ir visą šeimynišką scenelę viduje.

— Bet juk tu žinojai, ar ne, Žele? — paklausė ponia Heterli. — Širdies gilumoje? Turėjai žinoti!

— Na, ne, nežinojau, — atsakė Želė, — nes niekas man nepasakė.

Ji papurtė galvą Remui, ir šis nuvažiavo.

— Viskas gerai, mieloji? — paklausė motina.

— Man regis, persivalgiau, — atsakė Andželika. — Toks pilnas skrandis. Tai kas tada mano tėvas?

Levanda ir toliau išsisukinėjo.

— Aš ne iš tų, kurios kreipiasi socialinės paramos, todėl teko už ko nors tekėti, ir pasimaišė Stivenas. Buvo labai geras. Mes nebuvom nelaimingi, nemanyk; bet jis buvo daug vyresnis už mane. Taip mes anais laikais darydavom, vienišos motinos. Ištekėdavom už daug vyresnio vyro, kad turėtume kur gyventi ir užauginti kūdikį. Seksą reikėdavo pamiršti. Pasirodo, kad seksas mus tik įstumia į bėdą. Bent jau mes taip manydavom. Žinoma, dabar pasaulis kitoks. Paramą vietoj pagyvenusio vyro suteikia valstybė.

— Tu man niekad nepasakojai, — prikišo Andželika. — Turėjai pasakyti.

— Maniau, kad tu atspėjai, — teisinosi Levanda. — Nebekalbėkim apie tai, mieloji Andželika. Nėra reikalo tau daugiau žinoti.

— Yra. Privalai man pasakyti. Kas vis dėlto mano tikrasis tėvas?

— Bent jau ne iš sėklos banko, — gynėsi motina. — To tai gėdyčiausi. Buvau labai jauna. Nemenkai padykusi. Futbolo sirgalė. Mūsų buvo nedidelė grupelė. Dabar tokias vadina grupinėmis. Mes stengdavomės permiegoti su visa futbolo komanda. Nė vienai taip ir nepavyko.

— Nori pasakyti, kad nežinai, kas mano tėvas?

— Jie visi buvo gražūs vaikinai. Nežinau, kaip veikia tokie dalykai. Gal tau atiteko kiekvieno po dalelę?

— Ne, mama, šitaip nebūna, — atsakė Andželika. — Kiek?

— Koks šešetas, Žele, — atsakė Levanda.

— Nevadink manęs Žele, — paprašė Andželika.

— Tai tėvas sumanė pavadinti tave Andželika. Man tai niekad nepatiko. Kai pradėjai kalbėti su savim, aš jam ir sakau, ko čia stebėtis? Šitą vardą galima suskaidyti į tuziną skirtingų pravardžių. Sakiau jam, bet visada būdavo jo viršus.

— Nevadink jo mano tėvu.

— Jis buvo geras žmogus ir geras tėvas tau. Neneik jo, neįžeisk.

— Kokios tai buvo futbolo rungtynės, mama? — paklausė Merė. — Dieve mano, Želė gali būti bet kieno!

— Nevadink jos mama, ji ne tavo mama, — pasišiaušė Andželika. — Mano.

— Nebūk pikta, Mere, kartais tu labai panaši į Odrę, — subarė ponia Heterli. — Matai, kad vargšė Andželika prislėgta. Buvau teisi, kad anksčiau nesakiau. Apie kai kuriuos dalykus geriau patylėti.

— Ką tu bedarytum, mylimoji, man gerai, — pareiškė Džeraldas Heterlis, kadaise varomoji Tėvų ir mokytojų asociacijos jėga, dabar vyras pačiame žydėjime, kišdamas ranką žmonai taip giliai po sijonu, kad ši suspigo, o Merė romiai tarė:

— Oi tėti, ne taip giliai, vargšė Želė bus sukrėsta. Tik įsivaizduok, kad nežinai, kas tavo tėvas!

Želė Vait pasijuto absoliučiai neteisėta, lyg Brajenui Mosui būtų dirbęs, šmėklišku liežuviu laižęs jo organą kažkoks neegzistuojantis padaras. Ne, netgi tai nesulaikys jos šiame pasaulyje, net pilna burna jo sėklos jos neišmaitins, ji išeina, ji beveik dingusi.

— Sudiev, sudiev, — sušuko Želė Andželikai, pajutusi, kad nyksta, — dabar tau viskas bus gerai, tiesa? — Bet

jau buvo per vėlu, Andželika nebeišgirdo. Taip Želė šmurkštelėjo atgal į Andželiką ir susiliejo su ja.

Andželika atsistojo ir ilgai, įdėmiai žiūrėjo į save veidrodyje, ir tai, ką pamatė, jai patiko: pustuzinis galimų tėvų, tačiau rezultatas vienas, nors ir atsitiktinis.

— Aš tokia apsnūdusi, — pasiskundė Andželika. — Tokia pavargusi! — Ji atsigulė ant sofos, ir motina ją užklojo pledu. Andželika užmigo kaip kūdikis.

— Šitaip ji atrodė, — pasakė motina, — kai buvo visai mažutė. Kažin ar nekarščiuoja? Tiek daug svarbių naujienų per tokį trumpą laiką!

Ji paėmė dukters riešą ir uždėjo pirštą ant pulso; akimirką pamanė, kad jis silpsta, lyg ketintų visiškai nutrūkti. Paskui vėl sutvinkčiojo, aiškus ir stiprus. Motina lengviau atsikvėpė ir paliko ją.

Remas suko vis didesnius ir didesnius ratus, laukdamas, kol Andželika jam pasignalizuos. Viešnagė užtruko ilgiau, negu kas nors būtų tikėjęsis. Saulė nusileido; iš Raisų dvaro pasipylė minios; pagrindinis kelias buvo sausakimšas, mažesni keliukai ištuštėjo. Iš pradžių „Volvas“ suko ratu aplink dvarą ir jo mažus praktiškus namukus, daugmaž visus naujus, atskirtus nuo lauko plonomis praktiškomis sienomis. Paskui Remas padidino ratą, apsukdamas ir Barlio miestuką su ančių tvenkiniu, veja, angliškais sodais, keistu, gerai išsaugotu aristokratiškumu. Čia sienos buvo storos ir tvirtos. Paskui į ratą pakliuvo ir Raisų dvaro rūmai su teminiu parku, kuriame taip keistai jungėsi sena ir nauja, o pro medžių viršūnes išvydęs sugriuvusį Kauvartų pilies bokštą, jis pamanė, kad reiktų dar padidinti ratą; staiga sucypė telefonas. Andželika.

— Viskas gerai? — paklausė jis.

— Tiesiog puikiai, — atsakė ji. — Vientisa. — Ir jis neužbaigė rato, pakeitė kryptį, apsisuko ir nuvažiavo atgal jos pasiimti.

Andželika atsisveikindama pamojavo besišypsantiems mylintiems veidams.

— Kur dabar? — paklausė Remas.

— Man regis, Karališkasis muzikos koledžas galėtų mus vėl priimti, — pasiūlė ji.

— Mus? — dar paklausė jis.

— Tave ir mane, — atsakė ji. — Pradėtume iš naujo. Greičiau dingstam iš čia.

— Vaje! — teištarė jis, bet smarkiai padidino greitį, ir jie nuvažiavo.

XX a. AUKSO FONDAS

John Fowles
PRANCŪZŲ LEITENANTO MOTERIS

John Fowles
KOLEKCIONIERIUS

Hermann Hesse
NARCIZAS IR AUKSABURNIS

Patrick Süskind
KVEPALAI

Johannes V. Jensen
KARALIAUS NEŠLOVĖ

Herbjørg Wassmo
DINOS KNYGA

François Mauriac
FARIZIEJĖ

M. Michel Tournier
PENKTADIENIS,
ARBA RAMIOJO VANDENYNO LIMBAI

Anita Brookner
„EŽERO“ VIEŠBUTIS

André Gide
IMORALISTAS

Göran Tunström
KALĖDŲ ORATORIJA

Pär Lagerkvist
BARABAS

Melvyn Bragg
IR METAS ŠOKTI

Joh Fowles
MAGAS

Weldon Fay

Ve 84 Skilimas: romanas / Fay Weldon; iš anglų k. vertė D. Žalytė. – V.: Alma littera, 1997. — 237p.
(XX amžiaus aukso fondas)

ISBN 9986-02-348-3

Fay Weldon, iš profesijos ekonomistė ir psichologė – viena iš įdomiausių šiuolaikinių anglų autorių („Velnienės gyvenimas ir meilė", „Vyrų širdys ir gyvenimai", „Tarp moterų"), rašanti lyčių nesutaikomumo tema. „Skilimas" – pirmas jos kūrybos vertimas į lietuvių k.

UDK 820-3

Fay Weldon
SKILIMAS
Romanas

Iš anglų kalbos vertė
Danguolė Žalytė

Redaktorė *Zita Marienė*
Dailininkas *Romualdas Orantas*
Techninė redaktorė *Birutė Tolvaišienė*
Korektorė *Ona Malinauskienė*
Kompiuteriu maketavo *Andrius Baškatovas*

SL 412. Užsakymas 728
Išleido leidykla „Alma littera", Šermukšnių g. 3, 2600 Vilnius.
Spausdino SPAB spaustuvė „Spindulys", Gedimino g. 10, 3000 Kaunas.
Puslapis Internete: http://www.aiva.lt/AlmaLittera

John Fowles
Prancūzų leitenanto moteris

John Fowles
Kolekcionierius

Hermann Hesse
Narcisas ir auksaburnis

Patrick Süskind
Kvepalai

Johannes V. Jensen
Karaliaus nešlovė

Herbjørg Wassmo
Dinos knyga

François Mauriac
Fariziejė

M. Michel Tournier
Penktadienis, arba Ramiojo vandenyno limbai

Anita Brookner
„Ežero“ viešbutis

André Gide
Imoralistas

Göran Tunström
Kalėdų oratorija

Pär Lagerkvist
Barabas

Melvyn Bragg
Ir metas šokti

alma littera

DVIDEŠIMTO AMŽIAUS AUKSO FONDAS